

24 april

Debatter m. m.

Onsdagen den 24 april fm.

	Sid.
Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande.....	4
Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.....	41
Interpellationer av:	
herr Lothigius (h) ang. kostnadsfria och prisnedsatta läkemedel för patienter vid vissa enskilda sjukvårdsinrättningar.....	96
herr Nilsson i Agnäs (h) ang. de tekniska skolorna i Örnsköldsvik, Katrineholm och Hässleholm.....	97
herr Karlsson i Huddinge (vpk) ang. åtgärder mot skattefusk.....	98
herr Hansson i Skegrie (cp) ang. utarrenderingen av kronan till- höriga egendomar.....	99

Onsdagen den 24 april em.

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m. (forts.)..	100
Meddelande ang. arbetet under återstoden av vårsessionen.....	140
Rätt till skattefri avsättning av medel för omskolning av personal m. m.	141
Ombildning av Sveriges investeringsbank AB.....	143
Näringslivets kapitalförsörjning m. m.....	157
Återlån från allmänna pensionsfonden.....	164
Teknisk utredning av en inkomstpolitik.....	167
Visst kungörelseförfarande i mål om vattenförorening.....	170
Upplysningskampanj angående alkoholens skadeverkningar.....	172
Meddelande om enkla frågor av:	
herr Söderström (h) ang. komplettering av ämnet biologi med hälso- lära vid lärarhögskolorna.....	176
herr Lindberg (cp) ang. tillämpningen vid statliga företag av rätten att avskeda personal.....	176

Samtliga avgjorda ärenden**Onsdagen den 24 april fm.**

<i>Andra lagutskottets</i> memorial nr 34, ang. överlämnande till statsutskottet av viss del av två till lagutskott hänvisade motioner.	4
<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 59, ang. anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande	4

Onsdagen den 24 april em.

<i>Statsutskottets</i> utlåtande nr 63, ang. anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.	100
<i>Bevillningsutskottets</i> betänkande nr 27, om rätt till skattefri avsättning av medel för omskolning av personal m. m.	141
<i>Bankoutskottets</i> utlåtande nr 23, ang. ombildning av Sveriges investeringsbank AB	143
— nr 24, ang. näringslivets kapitalförsörjning m. m.	157
— nr 25, ang. återlån från allmänna pensionsfonden	164
— nr 26, om teknisk utredning av en inkomstpolitik	167
— memorial nr 27, ang. överlämnande till statsutskottet av vissa motioner	170
<i>Andra lagutskottets</i> utlåtande nr 24, ang. smittskyddslag, m. m.	170
<i>Tredje lagutskottets</i> utlåtande nr 34, om höjning av maximihastigheten för fordon med släpvagn	170
— nr 36, ang. dels visst kungörelseförfarande i mål om vattenförorening, dels viss utredning i mål angående vattenförorening.	170
— nr 37, om viss översyn av reglerna för hyresgästs rätt till skadestånd	172
<i>Allmänna beredningsutskottets</i> utlåtande nr 26, om en upplysningskampanj angående alkoholens skadeverkningar	172
— nr 27, om förbättrade ekonomiska villkor för diabetiker.	175
— nr 28, om hälso- och sjukvård utomlands för svenska medborgare.	175

Onsdagen den 24 april

Kl. 10.00

§ 1

Upplästes och lades till handlingarna följande till kammaren inkomna protokoll angående den i § 32 riksdagsordningen föreskrivna fullmaktsgranskningen:

Till justitiedepartementet har denna dag från länsstyrelsen i Stockholms län inkommit fullmakt för Martin Larsson, som vid ny röstsammanräkning utsetts till ledamot av riksdagens andra kammare i stället för avgången ledamot av kammaren.

Granskning av fullmakten företas inför chefen för justitiedepartementet i närvaro av vederbörande fullmäktige i riksbanken och riksgäldskontoret.

Någon anmärkning framställs ej mot fullmakten.

Detta protokoll och den granskade fullmakten skall överlämnas till andra kammaren.

Enligt uppdrag

Margit Hirén

Vid detta protokoll var fogad den däri omförmälda fullmakten för herr Martin Larsson att inträda såsom ledamot av kammaren för tiden till den 1 januari 1969 efter fru Gärde Widemar.

Herr talmannen meddelade, att herr Larsson intagit sin plats i kammaren.

§ 2

Föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till statsutskottet motionen nr 1138;

till jordbruksutskottet motionerna nr 1139 och 1140;

till konstitutionsutskottet motionerna nr 1141 och 1142; samt

till lagutskott motionerna nr 1143—1149.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 1150, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 91, med förslag till lag angående ändring i lagen den 19 juni 1942 (nr 429) om hyresreglering m. m. och om fortsatt giltighet av lagen, m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg ändringar i förslaget till hyreslag, till lagutskott och i övrigt till statsutskottet.

Vidare föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till lagutskott motionerna nr 1151—1155;

till konstitutionsutskottet motionerna nr 1156—1159; och

till bevillningsutskottet motionerna nr 1160—1184.

Vid föredragning av den å bordet vilande motionen nr 1185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 100, med förslag till förordning om mervärdeskatt, m. m., hänvisades motionen, såvitt avsåg anvisande av anslag, till statsutskottet och i övrigt till bevillningsutskottet.

Slutligen föredrogs var för sig följande å bordet vilande motioner; och hänvisades därvid

till bevillningsutskottet motionerna nr 1186—1192;

till statsutskottet motionen nr 1193;

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

till bankoutskottet motionerna nr 1194 och 1195; samt

till konstitutionsutskottet motionen nr 1196.

§ 3

Föredrogs andra lagutskottets memorial nr 34, angående överlämnande till statsutskottet av viss del av två till lagutskott hänvisade motioner.

Sedan kammaren på framställd proposition bifallit utskottets hemställan om ärendets företagande till avgörande efter allenast en bordläggning, bifölls utskottets i memorialet i övrigt gjorda hemställan.

§ 4

Föredrogs den av herr *Haglund* (s) vid kammarens nästföregående sammanträde gjorda, men då bordlagda anhållan att få framställa interpellation till herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet angående finansieringen av de politiska partiernas verksamhet.

Kammaren biföll denna anhållan.

§ 5**Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande**

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 59, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1968/69 till avsättning till fonden för idrottens främjande jämte motioner.

I propositionen nr 1 hade Kungl. Maj:t (bilaga 12, punkt F 4, s. 49—55 i utdrag av statsrådsprotokollet över handelsärenden för den 3 januari 1968) föreslagit riksdagen att till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1968/69 anvisa ett anslag av 30 375 000 kr.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 9 av fru *Segerstedt Wiberg* och fru *Hamrin-Thorell* samt II: 10 av herr *Hamrin* i Jönköping m. fl., vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av det av Kungl. Maj:t begärda anslaget till fonden för idrottens främjande måtte besluta att ingen del av detta anslag finge disponeras för stöd åt boxningssporten,

dels de likalydande motionerna I: 65 av herr *Karl-Erik Eriksson* m. fl. och II: 99 av herr *Sundkvist* m. fl., vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa om Kungl. Maj:ts medverkan till anordnandet av ett riksomfattande lotteri — genom Svenska penninglotteriet — vars avkastning skulle avsättas till fonden för idrottens främjande,

dels de likalydande motionerna I: 118 av herrar *Wirtén* och *Svanström* samt II: 95 av herrar *Johansson* i Växjö och *Westberg*.

Utskottet hemställde,

1. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 118 och II: 95 i vad de avsåge särskild medelsanvisning för höjt bidrag till De handikappades riksförbund,

2. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 118 och II: 95 i vad de avsåge anslagsberäkningen till Avsättning till fonden för idrottens främjande för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under tionde huvudtiteln anvisa ett anslag av 30 375 000 kr.,

3. att riksdagen måtte avslå motionerna 1: 9 och II: 10,

4. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 65 och II: 99.

I motiveringen anförde utskottet bl. a. följande:

Om internationella olympiska kommittén vidhåller sitt beslut synes det tveksamt om ett svenskt deltagande i olympiaden bör stödjas genom bidrag av statsmedel. Det är därför utskottets

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

förhoppning att den åsyftade omprövningen kommer till stånd och leder till ändring av det tidigare beslutet så att förutsättningar för en olympiad i traditionell mening skapas.

Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t ej fattar beslut i bidragsärendet förrän klarhet vunnits om att det blir en olympiad i traditionell mening.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande stöd åt boxningssporten

a) av herrar *Kaijser* (h), *Nyman* (fp), *Edström* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Westberg* (fp), som ansett att utskottet under 3. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 9 och II: 10 besluta att förevarande anslag icke finge disponeras för stöd åt boxningssporten;

b) av herr *Johan Olsson* (cp), utan angivet yrkande;

c) av herr *Eliasson* i Sundborn (cp), likaledes utan angivet yrkande;

2) av herrar *Edström* (fp), *Thorsten Larsson* (cp), *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp), *Westberg* (fp) och *Sjönell* (cp), som ansett att utskottet under 4. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 65 och II: 99 hos Kungl. Maj:t hemställa om åtgärder för anordnande genom Svenska penninglotteriet av ett riksomfattande lotteri, vars avkastning skulle avsättas till fonden för idrottens främjande;

3) av herrar *Virgin*, *Kaijser*, *Ottosson*, *Bohman* och *Björkman* (samtliga h), som ansett att ovan intagna del av utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

»Det är utskottets förhoppning att den åsyftade omprövningen kommer till stånd och leder till ändring av det tidigare beslutet så att förutsättningar skapas för en olympiad i traditionell mening.»

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *ELIASSON* i Sundborn (cp):

Herr talman! Det var med en känsla av verklig lättnad och befrielse som jag läste om resultatet av den omröstning som gjorts inom Internationella olympiska kommittén angående Sydafrikas deltagande i olympiaden i Mexico. Den olympiska grundprincipen nr 1 utsäger klart och entydigt att diskriminering icke tillåtes mot något land eller någon person på grund av ras, religion eller politisk tillhörighet. När man läser den ganska omfattande rapport som sammanställts för Internationella olympiska kommitténs räkning rörande idrottsförhållandena i Sydafrika blir man förvånad över att majoriteten i Grenoble i februari i år ändrade på den ståndpunkt som tidigare intagits och som lett till att Sydafrika inte tilläts ställa upp i olympiaden i Tokyo 1964 samt att majoriteten som sagt var beredd att låta Sydafrika starta i olympiaden i Mexico i år. I denna rapport citeras bl. a. ett uttalande av den sydafrikanske premiärministern, som där klart och entydigt säger ut att någon blandad idrott mellan vita och icke vita inte kommer att tillåtas i Sydafrika oavsett deltagarnas färdighet. Hur betydelsefulla dessa idrottsförbindelser än är, framhåller premiärministern, är han inte beredd att betala detta pris. Han tillägger att man beträffande denna grundprincip icke är beredd att kompromissa, att förhandla eller att göra några eftergifter.

Rasdiskriminering och apartheidpolitik är företeelser, som är helt oförenliga med olympiska spelens grundläggande idéer. Det är mot bakgrunden av detta och den reaktion som kommit från idrottsvärlden mot beslutet i Grenoble och även de krav, vilka från Riksidrottsstyrelsen i vårt land och från Sveriges olympiska kommitté har framförts om en omprövning av beslutet inom Inter-

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

nationella olympiska kommittén, som statsutskottet har ansett sig böra göra ett uttalande vilket får betraktas som ett instämmande i kravet på en omprövning.

Sedan förevarande utlåtande justerades i statsutskottet har ju den omstridda OS-presidenten Brundage och Internationella olympiska kommitténs exekutiv tvingats backa ur den ohållbara situation, som uppstått och som måste ha vållat så mycket oro och bekymmer, särskilt i Mexico med tanke på de omfattande förberedelser som där redan har skett. Av de uppgifter vi nu har fått framgår att det väl finns en klar majoritet inom Internationella olympiska kommittén för att Sydafrika inte heller denna gång tillåts att starta i olympiska spelen, och detta beslut har vi väl alla mottagit med en känsla av lättnad och av befrielse. Beslutet väcker säkerligen också tillfredsställelse på de flesta håll i världen och blir ett nytt besked till Sydafrika om att rasdiskrimination och apartheidpolitik måste avvecklas, därest detta land i fortsättningen skall delta i de olympiska spelen.

Statsutskottets utlåtande på denna punkt har kanske mer än tidigare år emotsetts med ett speciellt intresse med hänsyn till oklarheten om hur det skulle bli med Sydafrikas deltagande. Det beslut som nu har fattats gör att denna fråga för dagen förlorat det mesta av sin aktualitet.

Jag skulle vidare vilja säga några ord om det problem som alltid under senare år har kommit att livligt diskuteras i detta sammanhang, nämligen frågan om anslaget till boxningen. Såsom utskottet understryker, är det inte fråga om att ge ett ekonomiskt stöd till den professionella boxningen utan det gäller ett stöd till amatörboxningen. Utskottet refererar till att en expertutredning inom Nordiska rådet har undersökt boxningens skadeverkningar. Förslag har lagts fram om en del åt-

gärder i syfte att förhindra eller minska riskerna för utövarna av boxningen. Avsikten är att Danmark efter remissbehandlingen av utredningens betänkande skall inbjuda övriga nordiska regeringar till förhandlingar om lämpliga åtgärder i anledning av de sakkunnigas förslag.

Att statsutskottets majoritet nu avvisar motionärernas krav om att inga statsmedel skall utgå till boxningssporten har framför allt följande orsaker.

Utskottet understryker att om man undandrar amatörboxningen stödet, så innebär det enligt Riksidrottsförbundets uppfattning att amatörboxningen ändå kommer att fortleva men att Boxningsförbundets verksamhet kommer att betänkligt försvåras vad gäller ungdomsfostran samt utbildning av ledare, instruktörer och domare. Likaledes minskar möjligheterna att utöva kontroll och att upprätthålla säkerhetsanordningar till skydd mot skador. Dessutom anser utskottet att riksdagen inte i oträngt mål skall ge direktiv till Riksidrottsförbundet rörande fördelningen av idrottsanslaget mellan olika specialförbund.

Att jag på denna punkt fogat en blank reservation — betecknad 1 c — till utlåtandet betyder inte att jag kommer att ställa något särskilt yrkande, men jag har inte kunnat helt ansluta mig till utskottets motivering. Jag tror inte att någon på allvar kan bestrida att boxningssporten innebär speciella risker för skador. Vad jag framför allit reagerar mot är att man i detta land fortfarande betraktar professionell boxning som en legaliserad form av misshandel. Jag kan inte inse att det ligger någonting av sportsmanship i denna verksamhet, som går ut på att man skall, gärna för så mycket pengar som möjligt, skada sina motståndare så mycket som möjligt. Det är, tycker jag, ganska litet av fair play att exempelvis låta boxare bli hänsynslöst nedslagna innan de beretts tillräcklig tid att kom-

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

ma ur en situation som de inte behärskar under en boxningsmatch. Denna form av sport kan enligt min mening inte betraktas som värdig ett kultursamhälle, och därför tillhör jag dem som — det vill jag gärna säga — anser att proffsboxningen bör förbjudas. Jag noterar med tillfredsställelse att justitieminister Kling liksom ett stort antal representanter för olika partier vid Nordiska rådets senaste session mycket starkt framförde kravet på ett förbud här i Norden mot proffsboxning.

Det är mot denna bakgrund som jag kan ansluta mig till utskottets förslag. Jag anser att opinionen har vunnit en framgång. Det väsentliga är att man tar itu med den professionella boxningen. Det finns inte alls samma skäl att ingripa mot amatörboxningen.

Herr talman! Låt mig säga några ord också om den reservation, nr 2, som vi representanter för mittenpartierna avgivit och som berör ett motionsvis framfört krav att det skall anordnas ett speciellt lotteri av det s. k. teaterlotteriets modell för att tillföra idrotten ytterligare belopp. Motionärerna har räknat med — och jag tycker inte att det på något sätt verkar orealistiskt — att det skulle vara möjligt att få in upp till 6 miljoner på ett sådant lotteri. Lotteriet skulle anordnas genom Svenska penninglotteriets försorg och ha samma karaktär som teaterlotteriet, där lottpriset brukar vara 100 kronor. Jag har ytterst svårt att förstå att utskottsmajoriteten kunnat avvisa förslaget med motiveringen att penninglotteriet för närvarande har svårigheter att finna avsättning för lottsedlar i det lotteri bolaget nu anordnar. Enligt de tidningsuppgifter som förekom i samband med att lotterna i teaterlotteriet försåldes blev dessa lotter slutsålda på några få dagar. Det visar att det föreligger en marknad för lotterier av denna karaktär och att utrymmet där inte är utfyllt.

Dessutom skulle jag vilja understry-

ka — vilket är mycket väsentligt i detta sammanhang — att det här i landet finns många tiotusentals idrottsvänner, som kanske vore mycket benägna att köpa lotter i ett lotteri till förmån för idrottsrörelsen men som kanske inte är lika intresserade av att köpa lotter av annat slag. Med all säkerhet skulle en bred publik vara beredd att ge idrotten ett värdefullt stöd genom att köpa lotter i ett lotteri av den karaktär motionärerna förordar.

Herr talman! Med detta ber jag att få yrka bifall till reservation 2 av herr Edström m. fl.

Herr BJÖRKMAN (h):

Herr talman! Inom statsutskottets femte avdelning har inte rätt några som helst delade meningar om ett bestämt avståndstagande från den omänskliga rasdiskrimineringen i Sydafrika. Rapporten till Internationella olympiska kommittén talar därvid ett tillräckligt tydligt språk. Vi är alltså helt överens om det mesta i utskottets utlåtande. Vi reserverar har endast haft en avvikande mening när det gällde huruvida utskottet som sådant skulle uppställa villkor för bidraget till Sveriges olympiska kommitté och för vårt deltagande i olympiska spelen i Mexico. Bidraget uppgår till ungefär 900 000 kr.

Vi reserverar ansåg att två meningar i utlåtandet skulle utgå, nämligen för det första den mening på s. 3 som lyder: »Om Internationella olympiska kommittén vidhåller sitt beslut syns det tveksamt om ett svenskt deltagande i olympiaden bör stödjas genom bidrag av statsmedel.» För det andra den mening i nästa stycke som lyder: »Utskottet förutsätter att Kungl. Maj:t ej fattar beslut i bidragsärendet förrän klarhet vunnits om att det blir en olympiad i traditionell mening.»

Vi har alltså föreslagit att dessa två meningar skulle utgå och vill för vår del nöja oss med den mening som står i utskottsmajoritetens skrivning och i

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

reservation nr 3. I reservationen lyder den: »Det är utskottets förhoppning att den åsyftade omprövningen kommer till stånd och leder till ändring av det tidigare beslutet så att förutsättningar skapas för en olympiad i traditionell mening.»

Våra förhoppningar har nu infriats. Tillräckligt många röster har samlats mot det tidigare beslutet i Grenoble och därmed för dess upphävande, enligt uppgifter i dagens tidningar. Det visar att idrottsmännen i tillräckligt många länder har reagerat på det sätt som vi hoppades och förväntade. Vi har ändå velat markera vår uppfattning att de svenska idrottsorganisationerna med sina 1,8 miljon medlemmar själva skulle få bestämma, om vårt land skulle delta i Mexico eller inte liksom idrottsmännen och idrottsorganisationerna får göra i andra västerländska stater.

Herr talman! Med detta har jag velat uttala att vi vidhåller vår principiella uppfattning. Även om varken utskottsmajoriteten eller vår motivering i dag är lika relevanta som tidigare yrkar jag bifall till reservationen 3 av herr Virgin m. fl.

Herr LINDHOLM (s):

Herr talman! Vi har inom utskottet på sedvanligt sätt diskuterat de olika detaljerna när det gäller stödet till idrottsrörelsen. Det råder inom utskottet och, hoppas jag, även inom kammaren enighet om att det är av betydelse att ge ett gott stöd åt idrottsrörelsen. Utskottet hade förmånen att få föredragningar, som vittnade om det stora intresse inte bara staten utan även kommunerna har visat genom att ekonomiskt stödja idrottsrörelsen i landet; det framkom att de belopp som anslås på olika områden hade synnerligen aktingsvärd storlek.

När vi i år haft att behandla idrottsanslaget inom utskottet har de traditionella motionerna förekommit. Vad box-

ningen angår har vi i årets utlåtande litet fylligare redovisat idrottsrörelsens synpunkter på den detaljen. I tidigare sammanhang har vi hänvisat till den utredning som pågått inom Nordiska rådet. Vi har nu haft tillfälle att ta del av denna utrednings resultat och har därvid kunnat konstatera att Svenska boxningsförbundet i väsentlig grad redan tillämpar de säkerhetsbestämmelser och skyddsåtgärder som utredningskommittén rekommenderar. Därför har utskottsmajoriteten i år icke intagit någon annan ståndpunkt än den vi under föregående år har förfäktat. Vi vill inte blanda oss i Riksidrottsförbundets möjlighet att påverka anslagsfördelningen ur det totalanslag som beviljas.

I år liksom förra året har det väckts ett motionspar angående ett speciellt idrottslotteri. För att få klarhet i hur det ligger till på lotterimarknaden tillkallade vi teaterlotteriets chef Bergéus, som gav en mycket inträngande redogörelse för situationen just nu. Han presenterade en bild som sade oss att det i nu rådande marknadsläge icke finns utrymme för ytterligare ett lotteri. Tvärtom har strukturen på lotterimarknaden undergått en betydande förändring under senare år. Bingo och Lycko har trängt in och inkräktat på utrymmet. Därtill kommer att engelska och tyska lotter i betydande utsträckning har börjat avyttras även på den svenska marknaden, vilket i sin tur har lett till att teaterlotteriet i viss mån fått begränsa antalet lotter.

Jag tror inte, herr talman, att bevekelsegrunden när folk köper lotter egentligen skulle vara den som herr Eliasson i Sundborn gjorde sig till tolk för, nämligen att man är speciellt intresserad av det ändamål som lotteriets överskott avses att stödja. Om herr Eliasson hade rätt, skulle vi ha gyllene tider för teaterverksamheten i vårt land, eftersom teaterlotteriet såvitt jag vet är det största lotteriet. Jag tror inte på herr Eliassons tal om att idrottsvän-

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

nera kommer att speciellt stödja ett särskilt idrottslotteri. Den marknad som finns för lotter kommer förmodligen att påverkas om man för ut ännu ett lotteri. Det yrkande som herr Eliasson har framställt innebär fördenskull att man måste begränsa utbudet till de kulturella ändamålen. Jag undrar om han är beredd att ta konsekvenserna av en dylik åtgärd. På grundval av de fakta som redovisades vid utskottsbehandlingen har vi den mycket bestämda uppfattningen att det för närvarande icke finns utrymme för ytterligare ett lotteri. I den mån man skall ha ytterligare ett lotteri måste man vara beredd att begränsa utrymmet för redan etablerade lotterier. Därför avstyrker vi motionen.

I år har dessutom uppstått diskussion angående deltagandet i olympiaden. Vid Internationella olympiska kommitténs sammanträde i Grenoble beslöts — i motsats till vad man gjorde vid förberedelserna för olympiaden i Tokyo — att Sydafrika skulle tillåtas delta i olympiaden i Mexico.

Herr Eliasson i Sundborn har redovisat de skäl som låg bakom utskottets ställningstagande: ett godkännande av Sydafrika som deltagare i olympiaden i Mexico skulle otvivelaktigt stå i strid med de regler som gäller för deltagande i de olympiska spelen. Det skulle på väsentliga punkter vara en utmaning mot de ideal som man i detta avsnitt bekänt sig till. Nu tycks det bli en ändring av Grenoble-beslutet genom omröstning och jag kan konstatera att många har givit uttryck åt sin lättnad över det förändrade ställningstagandet.

Inom utskottsmajoriteten var vi redan i ett tidigt skede fullt på det klara med att vi icke utan vidare kunde medverka till att bevilja medel för deltagande i olympiaden. Från högerhåll vill man göra gällande att detta ställningstagande helt skall överlätas åt idrottsorganisationerna. Dessa har också genom sitt förändrade votum klarat pro-
1* — *Andra kammarens protokoll 1968, Nr 19*

blemet. Jag vågar dock påstå att det är den opinion som förekommit ute i världen som utgör drivkraften till det förändrade ståndpunktstagandet. Jag är inte helt främmande för tanken att, därest man hade vidhållit att ett svenskt deltagande i olympiaden inte skulle ske, denna faktor också på sitt sätt skulle ha bidragit till en svängning vid bedömningen av sakfrågan.

Jag beklagar att utskottet inte kunde bli helt enigt om den skrivningen. Det är dock så att riksdagen inte bara beviljar anslag; riksdagen skall också ha möjlighet att bedöma huruvida anslagen används till sådant som överensstämmer med riksdagens allmänna inställning. Då detta läge inte var för handen, ansåg vi att en speciell prövning måste föregå ett beviljande av medel.

Det förefaller nu som om det skulle bli en olympiad i traditionell mening. Vi har alla anledning att hälsa detta med tillfredsställelse.

Herr talman! Med stöd av det anförda hemställer jag om bifall till utskottets förslag.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp)
kort genmäle:

Herr talman! Skälet till att vi vill ha ett lotteri är naturligtvis att vi önskar tillföra idrottsrörelsen ytterligare medel utanför budgeten, när vi vet att budgetläget är pressat. Då är frågan: Räder det sådan mättnad på lotterimarknaden att det inte är möjligt att starta ett nytt lotteri av den karaktär som motionärerna har föreslagit till förmån för idrotten?

Utskottet menar att denna marknad är ganska mättad. Jag skall gärna erkänna att också jag tror att så är fallet när det gäller de mera vanliga lotterierna med ett lottpris på 2—5 kronor. Men när det gäller lotterier med högre lottpriser har jag inte samma uppfattning, ty enligt en uppgift som Svenska penninglotteriet självt lämnat, har teaterlotteriets lotter slutsålts på några få dagar.

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

Om man skulle tillmötesgå dessa önskemål, säger herr Lindholm, skulle det kanske leda till att man finge mindre pengar till förfogande för kulturella ändamål — om man nu menar att kultur är något annat än idrott. Här gäller det en gränsdragning, och denna skall vi inte diskutera. Om det verkligen vore så att ett nytt lotteri inte speciellt skulle intressera de stora grupperna av idrottsvänner, blir konsekvenserna litet underliga även ur herr Lindholms synpunkt. Om man skulle anta att lottköparna föga bryr sig om till vilkas förmån ett lotteri anordnas, måste detta innebära att det månadslotteri med ganska höga lottpriser som socialdemokraterna själva startat inverkar menligt på exempelvis lotteriet till förmån för teater och konst.

Man måste väl då dra den slutsatsen att socialdemokraterna själva vidtagit åtgärder för att minska möjligheterna till stöd åt kulturella aktiviteter. I motsats till herr Lindholm tror jag att det finns en mycket stor grupp av idrottsvänner, som vore villiga att stödja ett lotteri speciellt till förmån för idrotten.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Bara ett par ord i anledning av vad utskottets ärade talesman sade. Det är kanske att tillmäta statsutskottets femte avdelning alltför stor vikt och betydelse i de internationella sammanhangen, om man tror att det just var den uppfattning som företrädde i femte avdelningen som påverkade utvecklingen i någon avgörande mån. Det fanns i verkligheten som herr Lindholm redan har påpekat en mycket stark och utbredd opinion även inom idrottsvärlden för omprövning av det tidigare beslutet i Grenoble, d. v. s. precis den uppfattning som rådde inom utskottet. Den tillit som vi högermän genom vår korta reservation gav uttryck för att idrottsorganisationerna själva skulle komma till samma uppfattning som vi har visat sig befogad.

Då kan vi kanske, herr Lindholm, enas om att om slutet är gott är allting gott.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Björkman säga att jag inte velat göra gällande att statsutskottets uttalande på den föreliggande punkten om olympiaden skulle ha haft någon avgörande betydelse. Men i den kör av protester som förekommit runtom i världen har det inte varit helt betydelselöst att man även från svensk sida har markerat en annan mening än den som kom till uttryck i Grenoble.

Jag skulle kanske frestas att ställa en fråga: Om idrottsvärlden inte handlat på sätt som skett, utan de krafter som ansåg att Sydafrika skulle vara med hade fått överhand och Sydafrika även kommit att delta, skulle då högern stillatigande ha sett att apartheidpolitiken accepterats i det sammanhanget? Det var ju mot detta som vi reagerade, mot konsekvenserna av apartheidpolitiken som står i absolut strid mot de regler som gäller för de olympiska spelen.

Om herr Eliasson i Sundborn hade haft tillfälle att delta i statsutskottets femte avdelnings handläggning av detta ärende skulle han i likhet med mig säkerligen av den klara bevisföringen angående lotterimarknaden ha blivit övertygad om att det inte finns underlag för ett sådant uttalande som han gör i dag.

Herr BJÖRKMAN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste inlägga en bestämd gensaga mot herr Lindholms vantolkning av mitt anförande: om beslutet inom idrottsorganisationerna gått i annan riktning skulle högerpartiet ha accepterat apartheidpolitiken i Sydafrika! Det får väl ändå vara någon gräns för hur man förvränger uttalanden!

Jag hyste faktiskt större förtroende för idrottsorganisationerna än herr

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

Lindholm gjorde, och det visade sig att det förtroendet var berättigat.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Björkman kan i dag säga att det förtroende han hyste för idrottsorganisationerna visade sig berättigat, men det är tack vare opinionsyttringen mot beslutet i Grenoble som det skett en förändring. Om den opinionsyttringen inte hade förekommit är det i högsta grad sannolikt att man inte hade ändrat votum inom olympiadkommittén. Det är i det avseendet som jag menar att de uttalanden som gjorts i Sverige dels från Riksidrottsförbundet, dels genom markeringarna i statsutskottets utlåtande kan ha varit en bidragande faktor till det ändrade läge, som även herr Björkman hälsar med tillfredsställelse.

Herr SUNDKVIST (cp):

Herr talman! Debatten om avsättningen till fonden för idrottens främjande sönderfaller i regel i två delar: en ekonomisk del och en boxningsdel. I debatten i dag har vi fått ett tredje avsnitt: frågan om olympiaden och anslaget till densamma.

Låt mig helt kort konstatera att vi väl alla är eniga om att den utveckling som olympiadfrågan undergått de senaste dagarna är glädjande. Det kan givetvis fortfarande vara av stor principiell betydelse att diskutera den frågan, men i sak verkar den något passé.

För egen del vill jag främst uppehålla mig vid frågan om anslagets storlek. I och för sig är det kanske fel att säga anslagets storlek, eftersom det inte råder några delade meningar om denna. Däremot råder delade meningar om möjligheten att ge idrottsrörelsen ökade ekonomiska resurser. Då jag står som första namn på motionen om ett idrottslotteri vill jag motivera mina synpunkter på de ekonomiska frågorna.

Departementschefen har föreslagit en höjning av anslaget till idrotten med 3

miljoner kronor. Riksidrottsförbundet hade begärt en höjning med nära 10 miljoner kronor; man kommer därmed ändå inte upp till den summa som idrottsriksdagen i höstas enligt pressen konstaterade var nödvändig för att Riksidrottsförbundet skulle kunna bedriva verksamheten på det sätt som ansågs önskvärt.

Det finns ingen anledning att i denne debatt ta upp frågan om idrottens betydelse ur många olika aspekter; vi är eniga om att idrotten har mycket stor betydelse som ungdomsfostrare, och vi gläder oss alla åt de svenska framgångarna i olika idrottssammanhang.

Man kan säga att idrotten består av två delar: toppidrotten och breddidrotten. Båda delarna är i och för sig värdefulla. Värdefullast ur ungdomsfostrande synpunkt och ur den fysiska fostrans synpunkt, dvs. ur hälsosynpunkt, är givetvis breddidrotten. Men toppidrotten har sin givna betydelse som stimulans för breddidrotten.

Inom båda dessa delar av idrotten saknas erforderliga ekonomiska resurser. Toppidrotten behöver ökade resurser för att kunna utvidga sin instruktörsverksamhet, för att i mycket större utsträckning än för närvarande kunna anordna träningsläger och för att lösa ledarfrågan — allt i syfte att göra det möjligt för våra toppidrottsmän att hävda sig i internationella sammanhang.

Inom breddidrotten är som bekant ledarbristen ständigt akut. Vi som arbetat inom idrottsrörelsen vet att alltför många av idrottens ledare får använda alltför mycket tid för att skaffa ekonomiska resurser för verksamheten. Man får offra mer kraft på detta än på det viktigaste — själva ledarverksamheten.

För att det skall bli möjligt att ge en reell förstärkning till idrotten har vi motionärer väckt förslag om ett idrottslotteri. Det skulle, som redan nämnts, vara uppbyggt på samma sätt som teaterlotteriet. Ett sådant lotteri skulle ge

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

minst 7,2 miljoner kronor till fonden för idrottens främjande. Dessutom skulle det ge staten en inkomst på 4,8 miljoner kronor i form av vinstskatt.

Utskottsmajoriteten har inte kunnat acceptera detta förslag, och utskottets talesman herr Lindholm har angett skälen härför. Han har motiverat utskottets ställningstagande med att det är för trångt på denna marknad. Jag har litet svårt att förstå den synpunkten. Han säger att en av orsakerna härtill är att det kommit in utländska lotterier på den svenska marknaden. Detta bör väl snart vara ett bevis för att det finns utrymme på marknaden; annars skulle de utländska lotterierna inte kunna komma in på vår marknad.

Herr Lindholm säger vidare, att man fått lov att begränsa antalet teaterlotter. Enligt de uppgifter jag har fått är detta direkt felaktigt. Teaterlotteriet hade 200 000 lotter 1965 och 1966. 1967 hade lotteriet 220 000 lotter, vilka — efter vad jag erfarit — samtliga har slutsålls. Däremot har man i viss utsträckning måst begränsa antalet lotter i penninglotteriet. Detta beror på att lottpriset höjts från 15 till 20 kronor. Men även penninglotteriet har markant ökat sin totalomsättning under 1967.

Jag tycker nog inte att det föreligger särskilt starka belägg för påståendet att utrymmet på lottmarknaden skulle vara så trångt, att det inte finns möjligheter att genomföra ett lotteri av den typ vi föreslagit. Teaterlotteriet, som släpps ut i januari månad, slutsäljs på mycket kort tid. Jag tror absolut att det skulle finnas utrymme för ett idrottslotteri under det andra halvåret. Om man släppte ut ett sådant lotteri i september månad skulle det säkert inte konkurrera med teaterlotteriet.

Med dessa motiveringar yrkar jag bifall till reservationen 2 av herr Edström m. fl.

Jag vill också, herr talman, med några ord motivera mitt ställningstagande i boxningsfrågan. Jag kommer vid den

omröstning som säkert kommer att företas på den punkten att följa utskottets linje. Jag understryker och instämmer i uttalandet av herr Eliasson i Sundborn om proffsboxningen; jag tycker verkligen att det kan vara på tiden att vi i lag förbjuder proffsboxningen. Jag tycker också att de motionärer som yrkar att vi inte skall ge något anslag till amatörboxningen är litet inkonsekventa. Riksdagen har ju möjligheter att stifta lagar; det skulle ha varit mera konsekvent att i lag förbjuda boxningen än att dra in anslaget till den.

Amatörboxningen är ju omgärdad med olika säkerhetsföreskrifter. Så länge boxningen inte är i lag förbjuden har Boxningsförbundet mycket större möjligheter att omgärda boxningen med säkerhetsföreskrifter och att se till att dessa föreskrifter följs, om man har erforderliga ekonomiska resurser härför. Jag tycker att det är inkonsekvent att även i fortsättningen tillåta boxning men ta bort det ekonomiska underlaget för att den skall kunna utövas på ett så säkert och tillfredsställande sätt som möjligt. Jag kommer på den punkten att rösta med utskottet.

Herr LINDHOLM (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Sundkvist gjorde gällande att jag lämnat en felaktig uppgift när det gällde utvecklingen på lotterimarknaden; antalet lotter hade enligt min uppgift begränsats. Min uppgift avsåg givetvis månadslotteriet, där det har skett en sådan begränsning därför att man haft vissa svårigheter att slutsälja hela det salubjudna antalet lotter.

Skillnaden mellan herr Sundkvist och oss i utskottet är den att herr Sundkvist säger att han *tror* att det kommer att gå bra — jag tror, jag tror på sommaren, tycks vara hans melodi — under det att vi andra inte bara tror utan bygger vårt uttalande på den erfarenhet som expertisen på detta område gjort. Jag tycker därför att herr Sundkvist

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

borde vara litet mindre troviss och i stället anpassa sitt tyckande efter den erfarenhet som fackmännen på detta område gjort.

Herr SUNDKVIST (cp) kort genmäle:

Herr talman! I sitt första anförande sade dock herr Lindholm att det var i teaterlotteriet man hade fått lov att begränsa antalet lotter. Såvitt jag vet är det inte så. Teaterlotteriets lotter har, som herr Eliasson i Sundborn underströk, slutsålt på mycket kort tid. Där emot har man — och det underströk jag i mitt första anförande — varit tvungen att begränsa antalet lotter vid penninglotteriets månadsförsäljning, och att man har måst göra det beror väl helt och hållet på att man har höjt lottpriset.

Sedan är det klart att detta är en fråga om trovisshet. Jag är medveten om att det inte gjorts någon reell undersökning som stöder antagandet att marknaden har blivit mättad. Det allra mesta talar ju för att de lotterier, de penningspel över huvud taget, som rör sig med stora vinstsummor ökar i omsättning med undantag av penninglotteriet och den enda anledningen till det undantaget är väl som sagt det höjda lottpriset.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag skall först be att få säga några ord om olympiaden och idrottsanslaget. Frågeställningen är där, om man skall integrera politik och idrott. Principiellt tycker jag det är felaktigt. Om idrotten skall kunna spela den roll den har för mellanfolklig förbrödning tror jag att idrottsrörelsen själv bör klara den frågan. Om man blandar in politikerna går det enligt min mening sämre. Politikerna har ju bevisat sin oförmåga att kunna klara det problemet. — Det är min rent principiella ståndpunkt.

Vidare tror jag det är praktiskt mycket svårt att dra gränserna mellan de

länder som vi skall ha utbyte med och dem vi av demokratiska renlärighetsskäl skulle vägra att ha utbyte med. Man skulle kunna ta många exempel, men jag skall bara välja ett enda. Det pågår för närvarande enligt såvitt jag förstår sannfärdiga uppgifter judeföljelser i Ryssland, något som är högst avskyvärt. Det är självklart lika avskyvärt att förfölja judar som att förfölja andra människor. Om man skulle hålla på principen till det yttersta skulle det alltså medföra att vi inte skulle ställa upp i idrottstävlingar där ryssar deltar. Jag tror att om vi skulle dra konsekvenserna av en sådan ståndpunkt fullt ut, så skulle vi snart bli tämligen ensamma på den idrottsliga världbanan. Det är klart, att vi då kan bli världsmästare i demokratisk renlärighet åtminstone och möjligen hemföra en guldmedalj i demokratisk steeple-chase.

Annars är Ryssland ett mycket bra exempel på vad idrotten kan betyda för bättre förståelse mellan folken. Jag tror att sedan ryssarna släppt ut sina idrottsmän till andra länder för att tävla har människors uppfattning om särskilt det ryska folket blivit en helt annan och mera positiv än tidigare. Jag tror att det i stor utsträckning är fallet i Sverige. Det beror dels på att ryssarna är mycket bra idrottsmän och dels på att de uppträder så föredömligt korrekt och just. Jag är alldeles övertygad om att svenska folkets uppfattning om det ryska folket har gått i rätt riktning: svenskarna har fått en mera positiv syn på detta folk genom de ryska idrottsmännens insatser både här i landet och på andra ställen. I det avseendet har idrotten en uppgift som vi inte skall ta ifrån den.

Alla fördömer givetvis Sydafrika och även Rhodesia som ju är en smula aktuellt i detta sammanhang. Det behöver vi inte diskutera. Det är så självklart att det behöver man inte spilla några ord på. Men vad man kan diskutera är hur vi skall bete oss.

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

Om man skruvar ned dessa problem till det mänskliga planet, vilket kan vara mycket lämpligt därför att alla problem ändå slutar med mänskliga aspekter, kan man konstatera, att Sydafrika för närvarande har en idrottsman, en hundrameterslöpare som heter Nash och som har sprungit på världsrekordtid, 10 sekunder blankt. Denne man skulle ha mycket stora utsikter att vinna guldmedalj i Mexico. Jag vet ingenting om den saken, men det är möjligt att denne man avskyr det som sker i Sydafrika, att han är en bitter motståndare till rasförtryck. Men eftersom han haft olyckan att födas i ett land som har ett så avskyvärt system kan han alltså inte komma till Mexico och hemföra den seger som naturligtvis skulle vara hans livs stora ögonblick. Det kan hända att den i stället hemförs av en man från ett annat land som får lov att delta, även om där också förekommer rasförtryck; kanske gäller det en människa som är mycket sympatiskt inställd till rasförtryck och liknande förföljelse. Det är en sidomärkning som jag tycker i alla fall borde komma med i detta sammanhang, därför att problemet har ändå till sist mänskliga aspekter, individuellt mänskliga aspekter.

Jag betvivlar inte alls det rena uppsåtet hos alla dem som både här i dag och i pressen har talat mot att Sverige skulle ställa medel till förfogande, om Sydafrika fick delta i olympiaden. Men är inte detta ändå ett exempel på vad som är så vanligt här i landet, nämligen att vi höjer rösten internationellt så fort det inte är farligt, så fort det inte kostar någonting? Det kostar inte mer än möjligen på sina håll sprängda stämband. Sådant är vi väl kända för. Var är de högstämda frihetsappellerna då det gäller handelspolitik och över huvud taget utrikespolitik. Då tiger vi rätt ofta inför oförrätter, men när det inte kostar någonting och man kan demonstrera i renlärighet är vi som sagt med. Litet ynkligt är väl detta ändå, herr talman.

Jag skall sedan övergå till att tala om något som intresserar mig en del. Det är en mindre fråga men som jag tidigare framhållit från denna talarstol ligger, som professor Hans Larsson brukade säga, i varje liten fråga en stor fråga. Och i den lilla frågan om boxningen ligger den stora frågan om ett kultursamhälles ansvar och ett idrottslands ansvar. Vad som hänt sedan vi senast diskuterade problemet är att det kommit en nordisk utredning och vår justitieministers reaktion på denna. Han talar om boxning som offentlig misshandel och framhåller, att han ämnar försöka förbjuda den helt och hållet, och att han tänker börja med proffsboxningen. Detta ämnar han göra även om de andra nordiska länderna inte är med på saken. Några remissyttranden beträffande denna utredning har avgivits. Bland annat har landets riksåklagare hemställt om förbud mot all sorts boxning, såväl amatör- som proffsboxning. Medicinska fakulteten i Lund har lämnat ett remissyttrande med samma innebörd.

I denna utredning konstateras mycket. Jag skall bara peka på några punkter och är tacksam om boxningsvännerna vill lyssna noga för den händelse de inte har tagit del av utredningen. Enligt utredningen har det bevisats att kronisk hjärnskada uppstår även utan knockout, och det har påvisats att boxare som aldrig varit, som det heter, »knockade» uppvisat obotliga hjärnskador. Det påvisas vidare, och det är viktigt, att symtomen ofta inte uppträder förrän långt efter den aktiva perioden. Upp till 16 år efter det att en boxare har slutat boxas har man kunnat konstatera, att han fått skador av boxningen. Detta är det verkligt kusliga, ty det innebär att boxningen har ett mycket större syndaregister än någon tidigare kunnat ana. Förut har man bara fäst sig vid de akuta skador som uppträder i samband med boxning. Eftersom det nu kan bevisas att skadorna ofta uppträder långt

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

efteråt är alltså syndaregistret mycket digrare än vi anat. Detta har alltså konstaterats av utredningen.

Redan tidigare har man ju känt till att förstörd hjärnvävnad aldrig kan ersättas till skillnad från annan kroppsvävnad. Om en boxare fått en skada ett år kan den ett annat år byggas på med ett nytt slag, och så småningom kan den bli obotlig. Den ena skadan adderas med den andra. Det står t. o. m. i utredningen att det s. k. punch drunk-symtomet — punch drunk är alltså en boxare som definitivt försatts utanför det människovärdigas gränser — otvivelaktigt kunnat påvisas hos boxare som aldrig blivit slagna knockout.

Denna utredning av nordiska medicinska experter föreslår en hel del åtgärder som bör vidtas, och de säger mycket klart ifrån att om åtgärderna inte vidtas eller inte får åsyftad verkan blir förbud nästa steg. Herr Lindholm, som jag nu inte kan se i kammaren, hade fel när han nyss sade, att Boxningsförbundet redan vidtagit de säkerhetsåtgärder som denna utredning rekommenderar. Utredningen säger bl. a. att det inte får förekomma mer än en match per vecka för varje boxare men detta iaktas inte för närvarande. Detta innebär i praktiken att alla boxningsturneringar — svenska mästerskap, distriktsmästerskap, världsmästerskap och olympiader — blir omöjliga att delta i, ty man kan ju inte ha en veckas intervall mellan varje match. Eftersom seg-raren skall möta en ny boxare osv. går det helt enkelt inte.

Utredningen vill att en boxare som varit med i ett par hårda matcher och fått motta ett antal hårda slag skall avstängas för all framtid, men så sker inte nu. Boxningsförbundet har visserligen i något sammanhang sagt, att det avstänger en boxare som har blivit slagen knockout två å tre gånger, men jag tillåter mig betvivla detta. Jag skulle också kunna lämna exempel på att det inte förhåller sig så. Som utredningen

påvisar är det inte heller endast knockouten som är farlig. En boxare kan bli allvarligt skadad under en match där han inte blivit slagen knockout.

Utredningen förordar att en läkare skall vara närvarande och kunna bryta matchen, men det vet jag att man på Boxningsförbundet sätter sig emot med näbbar och klor. Man anser det vara fullkomligt orimligt att kräva det.

Vidare vill utredningen att motståndarna skall vara något så när jämbördiga. De skall inte vara alltför olika kvalificerade. Det tror jag dock kommer att bli oerhört svårt att uppfylla i praktiken. Om det kommer fram en boxningsstjärna här i landet, så skulle han ju inte få möta någon motståndare, t. ex. vid svenska mästerskapstävlingar. Han har ju ingen jämbördig motståndare. Han blir då utan matcher för all framtid.

Likaså vill utredningen införa en ny sorts hjälm. Boxningsförbundet har skickat en hjälm till utredningen och förklarat att den är mycket bra, men jag vet att Boxningsförbundet inte tycker det. Där vill man ha bort hjälmarna. Man har dem kvar bara därför att det då är lättare för herrar boxningsvänner att använda dem som slagträ i debatten. Men sådana huvudskydd har inte någon som helst effekt. Det har vi vetat sedan länge, och jag har också sagt det under flera år från denna talarstol. Man har också påvisat i utredningen att huvudskyddet inte har någon effekt alls — annat än möjligen om en boxare faller och slår huvudet i golvet. Utredningen vill ha en annan hjälmmodell, kanske någonting i samma stil som de »störtkrukor» som motorcyklisterna använder. Jag vet inte hur de skulle se ut, men jag förmodar att det med sådana huvudskydd skulle bli ganska underliga boxningsmatcher i framtiden.

Om man skulle iaktta alla de förhållningsregler som utredningen vill ha genomförda, så blir det inte praktiskt möj-

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

ligt att utöva boxning här i landet — och det är naturligtvis ett elegant sätt att förbjuda boxningen. Jag har ingenting emot det. Men det är helt felaktigt att påstå att man redan tillämpar sådana föreskrifter. Det gör man inte. Och blir därigenom boxningen praktiskt taget en död s. k. sport — dess bättre!

Det har nu avgivits en del yttranden över boxningsmotionerna. Som vanligt har Riksidrottsförbundet i sitt yttrande inkompetensförklarat sig självt, när RF skriver att skador förekommer även inom andra idrotter, inte bara inom boxningen. Men herr Allard, som litet senare kommer att ta till orda här som talesman för Riksidrottsförbundet, borde väl någon gång kunna lära sig skillnaden mellan skador och dödsfall i boxning och i idrotter. Jag skall här bara ta ett exempel.

Förra säsongen var det en fotbollsspelare nere i Skåne, som i plötslig ilska vände sig om och slog till en motspelare så att dennes käkben spräcktes. Såvitt jag vet inträffade samma sak åtminstone tre gånger här i landet förra året under boxningsmatcher. Då var det två professionella boxare och en amatör som skadades på det sättet. Men denne fotbollsspelare blev självklart åtalad och dömd för misshandel av offentlig domstol. Det är som bekant inte meningen att man skall slå varandra på käften, när man spelar fotboll. Det är ett regelbrott. Och, herr Allard och andra idrottsvänner, skador i fotboll och övriga idrotter är en funktion av en olyckshändelse eller ett regelbrott! Sådant inträffar och måste tyvärr alltid inträffa — men det ingår inte i fotbollsspelets idé att misshandla varandra. Den som gör det blir lagförd inför offentlig domstol.

Men den boxare som slår käken av en annan blir inte åtalad. Det beror på att det vid boxning är meningen att misshandla varandra. Det ligger i boxningssportens idé att man skall slå var-

andra så hårt och snabbt som möjligt. Helst skall man slå ned sin motståndare. Och man räknar till tio över den som ligger medvetslös på golvet! Där är det en avgrund som skiljer boxningen från alla idrotter. Det är helt främmande för all idrott att i reglerna kalkylera med att en person skall bli medvetslös under idrottsutövningen. Är det idrott, herr Allard, att kalkylera med att en av utövarna skall bli medvetslös? Strider inte det mot andan i all sann idrott?

Det är högst beklagligt att herr Allard — som jag sätter mycket stort värde på — inte kan få klart för sig att sådant strider mot allt vad vi inlägger i begreppet idrott. Sportutövning skall ju bygga upp individen psykiskt och fysiskt, men i boxningen gör man precis tvärtom. Det framgår av den verkställda utredningen att hjärnskador inte kan undvikas i boxning, att ett slag mot huvudet innebär en hjärnskakning. Och dessutom räknar man i boxningen — rätt, cyniskt och med bortseende från allt vad människovärde heter — över en idrottsutövare som ligger utslagen och ur stånd att resa sig. Det är otänkbart att någon skulle komma på en sådan idé när det gäller riktig idrott.

Svenska boxningsförbundet har också yttrat sig över motionerna, och det har man gjort mycket djupsinnigt. Jag skall här bara citera en mening: »Amatörboxningssporten är till sin natur en försvarssport och bygger på mänskliga fundamentala principer, viljan att försvara sig, självbevarelseinstinkten.» Detta är verkligen högtstående. Om Boxningsförbundet skickar upp två boxare i ringen och säger att de skall försvara sig mot varandra, tror jag att det inte skulle hända någonting — möjligen skulle arenorna så småningom avfolkas. Men detta är alltså innebörden av Boxningsförbundets resonemang. Det kan väl ändå inte vara så, att man demonstrerar sin ädla självbevarelseinstinkt genom att först slå en person på käften, så att han blir arg och slår till-

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

baka? Men det är kontentan av vad Boxningsförbundet uttalar.

Benämningen »the noble art of self-defence» är så bedräglig som den kan bli. Boxningen går inte ut på detta. Enligt reglerna vinner den boxare som fått in de flesta slagen, och om motståndarna har fått in ungefär lika många slag skall den premieras, som varit mest aktiv — ingalunda den som försvarat sig bäst. Detta resonemang är alltså rent nonsens. Det bästa sättet att försvara sig är naturligtvis att inte reta en annan så att man blir angripen. Och om man ändå kommer i krakel, är ju det bästa sättet att klara sig att så snabbt som möjligt slå ut den andre, så att denne ligger medvetslös, minst under tio sekunder.

Vidare anför Boxningsförbundet att det underkänner den utredning, som är genomförd av medicinska experter från samtliga nordiska länder. Man begriper inom Boxningsförbundet naturligtvis detta bättre själv. Detta uttalande tycker jag mest är avslöjande för Boxningsförbundet.

Den professionella boxningen kommer med all sannolikhet att förbjudas, ett krav som tidigare talare har instämt i. Jag vill uttala min respekt för justitieministern, som på denna punkt intagit en riktig hållning.

Men jag vill fråga dem som vill göra en kategoriklyvning mellan amatör- och proffsboxning vad som är skillnaden mellan dessa boxningsformer. Jag vill gärna ha ett svar på detta. Jag vet att man i den professionella boxningen går flera ronder, använder något tunnare handskar och av någon anledning går med naken överkropp. Dessutom är de professionella något bättre boxare, eftersom det är de bästa amatörerna som blir professionella. Men annars är det ju fråga om samma andas barn. Deras verksamhet har ju precis samma mål. Man skall slå på motståndaren, och ju hårdare och bättre man slår, desto fördelaktigare är det. Knockout-

en, räkningen till 10 över en nedslagen boxare, förekommer i amatörboxningen lika väl som i den professionella boxningen. Det är spegelfäkteri att härvidlag göra någon skillnad.

Det är som sagt de bästa amatörboxarna som blir professionella. Att man håller på några ronder längre borde egentligen inte tala till den professionella boxningens nackdel, eftersom boxningsvännerna tycker att detta är en så underbar sport. Ju längre man håller på, desto bättre borde det vara. Det måste vara mera hälsobefrämjande att boxas under tio ronder än under bara tre, om denna sport är så nyttig. Det är alltså ett inkonsekvent resonemang att säga att boxningen är mycket hälsobefrämjande men att den skall utnyttjas i mycket små doser, ty annars är den inte nyttig.

Jag vill alltså få ett svar på frågan vad som är den egentliga skillnaden mellan den professionella boxningen och amatörboxningen. Att man i den professionella boxningen får betalt över bordet och i amatörboxningen ibland under bordet är också en skillnad, men den är inte väsentlig i detta sammanhang.

Landets högste rättsvårdare, justitieministern, har talat om boxning som offentlig misshandel. Tål riksdagens och riksdagsmännens anseende att vi ger anslag till denna verksamhet, om vi samtidigt står i begrepp att förbjuda den såsom faktiskt fallande under brottsbalken? Kan det verkligen vara rimligt? Vi står nämligen med all sannolikhet inför ett förbud mot professionell boxning. Jag vet att justitieministern har den uppfattningen att amatörboxningen borde gå samma väg. Han har talat om Island som ett föredöme i detta sammanhang, och där har man förbjudit alla former av boxning. Samtidigt som vi står inför att i höst eller kanske nästa vår fatta ett beslut om förbud, skulle vi nu alltså bevilja anslag till denna verksamhet. Det kan än-

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

då inte vara möjligt att vi med statsmedel skall understödja något som vi står i begrepp att förbjuda såsom hälsovådligt och straffbart.

Jag skall sluta, herr talman, med att citera två stora föregångare till oss här i riksdagen, nämligen Värner Rydén och Hjalmar Branting. Det är som detta anslag för första gången diskuterades — jag tror att det på den tiden rörde sig om 100 000 kronor — var också första gången som boxningen kom med. Boxningsförbundet bildades år 1913. Då yttrade Värner Rydén bl. a. följande — jag citerar uttalandet sådant det återgivits i en tidningsartikel: »Nyligen hadet det riksförbundet, som nu var i frågasatt att erhålla statsanslag, bildat en sektion för boxning. Det är sålunda här icke fråga om allenast en sund idrott, som söker statsanslag, utan det är fråga om organisatörerna av idrottens urartning.» Med Rydén instämde tio socialdemokrater för avslag.

Hjalmar Branting sade vid samma tillfälle bl. a.: »Jag tror för min del, att det ligger något ofantligt berättigat uti den alldeles avvisande hållning gentemot boxning, som herr Rydén här nyss intagit.»

Det är bra sagt, och jag tycker att det som dessa två stora män begrep år 1913 borde vi ha kunnat komma fram till år 1968.

Med detta, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationerna 1 a och 2 — den sistnämnda reservationen gäller frågan om ett riksomfattande idrottslotteri.

Herr **HAMRIN** i Jönköping (fp):

Herr talman! Jag skall efter vanligheten i detta sammanhang begränsa mig till att något kommentera den del av utskottsutlåtandet som avser boxningsverksamheten och alldeles omedelbart också be att få yrka bifall till den reservation 1 a, som i det avseendet fogats till utlåtandet. Jag är i väsentliga hänseenden annars förekommen av herr

Sjöholm, som givit en alldeles förträfflig, ingående åskådningsundervisning av vad det här är fråga om för verksamhet.

Det hör ju i denna församling till ritualen, att när en fråga som visat sig särskilt seglivad, kommer åter år efter år, så säger man, då man med särskilt eftertryck vill avfärda den, att det inte framkommit några nya omständigheter som påkallar en omprövning och ett ändrat ställningstagande. När det gäller denna sak, vill jag ändå säga att påståendet att några nya skäl inte tillkommit, är både riktigt och inte riktigt. Vi vet förvisso allesammans vad det här är fråga om för en besynnerlig företeelse. Den sorteras märkligt nog alltjämt in under begreppet sport, i trots av att det väl ändå måste vara så, att alla är på det klara med att det i grunden är en förolämpning mot alla anhängare av verkligt sund idrott — och jag vill gärna räkna mig till dem — att bli placerade på samma nivå, i samma klass, som utövarna av boxning, dessa det legaliserade slagsmålets och det sanktionerade våldets exhibitionister.

Låt mig säga att många av ungdomarna är — det vill man gärna hoppas och förutsätta — i god tro. De är helt enkelt missledda av fördomsfria ledare, som inte löper någon som helst personlig risk, eftersom de alltid, när dessa slagsmål i ringen är i gång, befinner sig i betryggande position, på åskådarplats. Men dessa ungdomar är också — och det är allvarligare — missledda av oss här i riksdagen, av den majoritet nämligen som genom att år efter år anslå medel till denna verksamhet ger den en falsk nimbus, en sorts auktorisation som den inte förtjänar.

Min fråga blir alltså på nytt: Hur länge skall vi här i riksdagen bedriva en supporterverksamhet som står i klar strid med våra intentioner och insatser i övrigt i detta hus, som rimligen måste vara att främja kulturupplysning, folkbildning, ungdomsvård, hälsovård och

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

god, sund idrott? Borde det inte mot denna bakgrund, frågar jag, vara på tiden att äntligen stryka boxningen från listan över subventionsberättigade samhällsnyttigheter? Jag har som sagt ställt frågan många gånger förr från denna talarstol, men jag tvingas, som läget är, att upprepa den.

Vi vet sålunda vad det rör sig om. Från den synpunkten sett är det naturligtvis riktigt att några nya omständigheter inte tillkommit. Vi har länge — i många, många år — haft ett medicinskt, vetenskapligt väl underbyggt in- och utländskt material som till fullo styrkt vad lekmanaförståndet uppenbarligen redan måste vara övertygat om, nämligen att skadegörelse — i många fall svår skadegörelse — måste uppkomma, när två individer ger sig till att med lät vara behandskade knytnävar hamra på varandra, med siktet inställt på att i första hand komma åt den finaste, den absolut ömtåligaste delen av kroppen, nämligen huvudet och och hjärnan.

Medicinska fakulteter och annan läkarexpertis har tidigare i olika sammanhang inlagt sitt veto mot boxningen. Många har instämt med åberopande av andra, allmänt mentalhygieniska och humanitära synpunkter. Därtill kommer också, vilket herr Sjöholm utförligt redovisat, ytterligare ett i dagarna framlagt specialistutlåtande, åstadkommet inom ramen för Nordiska rådets verksamhet. Det är ett utlåtande med för boxningshanteringen närmast förkrossande innebörd, även om man i själva slutledningen gör en kullerbytta och avstår från vad som logiskt borde följa, nämligen ett yrkande om direkt förbud mot denna verksamhet. Man konstaterar i läkarkommitténs sakligt och lidelsefritt att hjärnskador som uppkommer vid boxningsmatcher, aldrig kan läkas på samma sätt som skador i andra vävnader i kroppen. När en akut hjärnskada — jag refererar litet fritt — ger, som det heter på läkar-

språk, cellbortfall, blir detta permanent och skador vid upprepade matcher läggs till de tidigare skadorna. Summan av dylika cellbortfall i hjärnan under en följd av år blir alltså avgörande och till sist mycket ödesdiger.

Det räcker alltså ingalunda, vilket den föregående ärade talaren framhållit, att avstänga en boxare efter matcher som gett tydliga tecken på hjärnskada, t. ex. efter en s. k. knockout. En knockout innebär — som vi alla torde ha oss bekant — att den ene av kämparna skall förpassas i medvetslöst tillstånd så länge att domaren hinner räkna till tio, varpå den andre kämpen alltså utropas till segrare och triumfator, d. v. s. den som lyckats hålla sig kvar på benen.

En rad lättare symtom, lagda till varandra, kan med andra ord få en rent förödande effekt. Bl. a. detta är alltså vad den samlade nordiska medicinska expertisen kommit fram till, precis som andra utredningar gjort före den. Slutatsen borde inte gärna kunna bli mer än en: det måste vara orimligt att sådan verksamhet utan vidare får ha sin gång. I varje fall borde det minimikravet kunna ställas, att man inte med allmänna medel skall fortsätta att stötta under denna fortlöpande produktion av hjärninvalidier. Men på några underliga krokvägar kommer alltså kommitténs ledamöter fram till en slutsats som innebär att ett slutgiltigt ställningstagande skjuts på framtiden. Man kommer fram till något som skulle kunna liknas vid en villkorlig dom. På ett något blåögt sätt läggs diverse förslag fram om en rad s. k. säkerhetsföreskrifter. Man tänker sig att dessa skall prövas en tid, innan man förmodligen tar till giljotinen, vilket väl blir nödvändigt en dag.

Jag skall inte närmare gå in på dessa säkerhetsföreskrifter. Herr Sjöholm har redan belyst den sidan av saken. Det är annars en rätt dråplig katalog med åldersgränser, karantänsbestämmelser, ringunderlag, handskarnas beskaffenhet, boxningshjälm, underlivs-

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

skydd och åtskilligt annat i den vägen, som alltså anses kunna göra hanteringen mindre brutal, mer human och tolerabel. Men, ärade kammarledamöter, förtjänar en sport, som på detta sätt har en villkorlig dom hängande över sig, verkligen att en dag längre hållas under armarna och ekonomiskt stödjas? Det borde ändå vara uteslutet.

Får jag påpeka att det här självfallet inte rör sig om anslaget storlek i och för sig utan om en viktig principfråga. Det skall tilläggas, att det i dag är den s. k. amatörboxningen det är fråga om. Den misshandel som övas som yrke och som geschäft — alltså i kommersiella former — får vi ta upp i annat sammanhang. I detta avseende har för övrigt justitieministern redan uttryckligen givit ett löfte om ett ingripande — och det tackar vi verkligen för.

Att riksdagen måste vara i sin goda rätt att suveränt styra medelstilldelningen utan att be några höga idrottsmyndigheter om lov, tycker jag är så solklart att vi inte skulle behöva tvista om den saken.

Jag har några ord ytterligare att säga om ett par yttranden som är fogade till detta utskottsutlåtande, dels från Riksidrottsförbundet, dels från Svenska boxningsförbundet. Det skulle vara lockande att analysera dessa yttranden mera ingående, men det skulle å andra sidan föra för långt. Det talas, underligt nog, om boxningens fostrande värde och om ungdomarnas respekt för regler och bestämmelser. Man tycker att det i och för sig är någonting fint och föredömligt att iaktta regler och bestämmelser. Detta argument skorrar verkligen i öronen, det kan inte hjälpas. Det avgörande är väl ändå reglernas innehåll, d. v. s. vad bestämmelserna tillåter — och de tillåter just övandet av brutalt våld. Att strikt iaktta regler som medger övandet av brutalt våld, skulle alltså på något sätt ha ett etiskt värde. Hela detta resonemang tycks mig fullkomligt horribelt.

Märkligt är också att man i dessa ytt-

randen fortsätter att argumentera efter den grumliga linjen, att skaderiskerna inom boxningen inte skulle vara »mera påtagliga än i åtskilliga andra former av statsunderstödd idrottsutövning». Den principiella och helt avgörande karaktärsolikheten mellan boxning och annan »sportutövning» — om man nu skall kalla boxning en sportutövning; från mina utgångspunkter sätter jag självfallet ordet inom citationstecken — är ändå att skadorna i det ena fallet uppkommer helt i enlighet med reglerna, i andra fall uppenbarligen mot alla regler. Ishockeyspelet är onekligen, såvitt jag kan bedöma det, en hård och farlig sport, men — som vi alla vet — om någon avsiktligt drämmer klubban i huvudet på en motståndare, blir vederbörande omedelbart bestraffad. Vederbörande får lämna arenan och ta igen sig en liten stund utanför. Allt detta känner vi till. Liksom herr Sjöholm tycker jag att det borde vara på tiden att Riksidrottsförbundet visade att man äntligen förstår att det här är fråga om en grundläggande skillnad.

Mycket besynnerligt skall man få höra i sådana här boxningsdebatter. Frågan är om inte vad utskottsmajoriteten anför som det verkligt tunga argumentet — observera det — för fortsatt stöd, kan räknas som någonting av det mest långsökta och mest anmärkningsvärda som presterats i sådana sammanhang. I utlåtandet sägs nämligen på fullt allvar, med åberopande av en mening som framförts av Riksidrottsförbundet, att om bidragsgivningen från staten skulle upphöra, skulle bl. a. säkerhetsanordningarna till skydd mot skador äventyras. Observera detta! Det skulle nämligen innebära att om herrarna i Boxningsförbundet inte har tumskraven på sig, i form av insyn och kontroll, skulle de slänga säkerhetsföreskrifterna över bord och lämna fältet fritt för praktiskt taget vad som helst. Det blir konsekvensen av ett sådant resonemang. Känner man på det hållet verkligen inte större

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

ansvar? Det låter betänkligt och är också betänkligt.

Jag ber, herr talman, att än en gång få yrka bifall till reservationen 1 a av herr Kaijser m. fl.

I detta anförande instämde herr *Rimmerfors* (fp).

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Jag vill börja med att uttala min tillfredsställelse, inte över det som vi nu fått lyssna till från herr Hamrin i Jönköping och herr Sjöholm, utan över att förslaget om avsättning till fonden för idrottens främjande för nästa budgetår innebär att en upprustning av Vålådalen kan igångsättas genom att 1 miljon kronor av idrottsanslaget är avsett just för en sådan upprustning.

Vålådalen har under Gösta Olanders ledning blivit en utomordentlig tillgång som träningsplats för vårt lands elitidrottsmän och för idrottsmän från andra länder. Vålådalen är i dag känt över hela världen som en idealisk plats för uppladdning och träning. Men det är inte bara elitidrottsmännen som söker sig dit. Också den mindre elitbetonade men rekreationssökande allmänheten uppskattar Vålådalen och utnyttjar anläggningen flitigt.

Överenskommelse har nu träffats om att anläggningen i fortsättningen skall drivas och förvaltas av en stiftelse med representanter för Svenska turistförbundet, Riksidrottsförbundet och Jämtlands läns landsting. Gösta Olander skall tillhöra styrelsen så länge han önskar.

Idrottsutredningen, som lämnat förslag till upprustning av Vålådalen, har beräknat de totala kostnaderna till 3 miljoner kronor. Redan under innevarande år kan man börja en upprustning av anläggningen, som därefter kommer att få utökade och bättre resurser. Det är stiftelsens avsikt att anläggningen även i framtiden skall drivas efter de riktlinjer som utvecklats under Gösta Olanders ledning.

Under de senaste åren har samhällsinsatserna för idrotten ökat väsentligt jämfört med tidigare år. Detta omdöme gäller för såväl statens som landstingens anslag, men det gäller i särskilt hög grad för kommunernas bidrag. De ökade bidragen har varit välkomna och välbehövliga och de har blivit väl utnyttjade. Samtidigt måste dock idrottsrörelsen konstatera att de senaste åren medfört kraftigt ökade kostnader. Detta gäller såväl elitidrotten som den mera motionsbetonade idrotten. Den internationella konkurrensen blir allt hårdare, och numera krävs det mer omsorgsfull träning och mer omfattande förberedelser än tidigare för att våra elitidrottsmän med framgång skall kunna hävda sig i internationell konkurrens. Det ökade intresset för motionsidrott med kraftigt ökat deltagande ställer nya krav på idrottens organisationer med ökade kostnader som följd. Behovet av utbildade ledare, instruktörer och tränare är stort och en kraftig utökning av vidareutbildningen måste komma till stånd.

Samtidigt som alltså kraven på idrottsrörelsen under de senare åren har ökat och samtidigt som kostnaderna har blivit större, har tyvärr idrottsorganisationernas möjligheter till en ökning av egna inkomster genom tävlingsarrangemang inte förbättrats utan i stället blivit sämre.

Med denna snabbskiss över dagens ekonomiska situation för idrottsrörelsen vill jag framhålla att samhällets insatser under kommande år väsentligt måste ökas. Hela denna fråga behandlas nu av idrottsutredningen, som har att komma med förslag till utformningen och inriktningen av samhällets stöd. Idrottsutredningen väntas komma med dessa förslag i år. När vi nästa år diskuterar statsanslaget till idrotten, kan vi göra detta mot den bakgrund som idrottsutredningens förslag då kommer att utgöra.

Jag vill också säga några ord om det

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

förslag som här föreligger om ett lotteri för idrottsrörelsen. Jag vill påpeka att lotterier är något som inte är främmande för idrottens organisationer. En väsentlig del av idrottens egna inkomster kommer just från lotterier. Många specialförbund ordnar riksomfattande lotterier. På läns- eller distriktsplanet ordnar distriktsförbunden lotterier, och inom föreningar är det vanligt med lotterier av olika slag. Men det är självklart att man inom idrottsrörelsen gärna skulle ta emot det inte obetydliga tillskott som ett riksomfattande lotteri skulle ge. Det är emellertid under den förutsättningen att utrymmet för idrottens egna lotterier därigenom inte minskas, och det är under den förutsättningen att andra angelägna ändamål, som tillgodoses genom lotterimedel, inte trängs undan.

Frågan om Mexico-olympiaden och Sydafrikas deltagande har under de senaste veckorna varit föremål för en omfattande diskussion. Frågan har också diskuterats här i dag. Jag tror att det är angeläget att man håller i minnet att bakgrunden till den diskussion som förts är att de regler och de bestämmelser, som gäller inom Internationella olympiska kommittén och som också skall gälla för de nationella olympiska kommittéerna, inte kan tillämpas och inte heller kan efterlevas i Sydafrika med de raslagar som där gäller och vilka direkt strider mot idrottens egna olympiska lagar.

I första paragrafen i de olympiska reglerna sägs det klart ifrån att ingen diskriminering skall tillåtas mot något land eller person på grund av ras, religion eller politisk anslutning. Det är också utsagt i reglerna att de nationella olympiska kommittéerna har att leda verksamheten i enlighet med de olympiska bestämmelserna och den olympiska rörelsens höga ideal.

När Internationella olympiska kommittén vid sitt sammanträde i Grenoble den 15 februari i år beslutade att Syd-

afrika skulle få delta i Mexico-olympiaden, väckte det beslutet stor förvåning. Men det bör erinras om att beslutet inte var enhälligt, och det utlöste omedelbart protester från de olympiska kommittéerna i ett stort antal länder. Samtliga begärde att beslutet skulle omprövas. Det gjorde också riksidrottsstyrelsen och Sveriges olympiska kommitté. Vi vet nu att en omprövning håller på att ske och den sker efter en enhällig rekommendation från Internationella olympiska kommitténs exekutivkommitté. Enligt uppgifter i dagens tidningar vet vi att resultatet av omprövningen blir att Sydafrika inte tillåts starta i Mexico-olympiaden.

Detta innebär att vi nu får en olympiad i Mexico av den omfattning som var beräknad, men det innebär också att första paragrafen i de olympiska reglerna inte kommer att uppenbart åsidosättas, vilket vi har anledning att hälsa med tillfredsställelse.

Slutligen några ord om boxningen — jag tror att det är trettonde året i följd som vi har debatt om boxningen i samband med att vi diskuterar idrottsanslaget. Jag vill helt kort framhålla att ingen annan idrott i vårt land under de senaste åren har ägnats sådan uppmärksamhet av riksdagen som boxningen. Ingen annan idrott har på samma sätt varit utsatt för kritisk granskning. Två medicinska utredningar har gjorts om boxningens eventuella skadeverkningar: först doktor Bengt Naumanns utredning och nu den utredning som tillkommit på initiativ från Nordiska rådet. Elva nordiska medicinska experter, varav två svenskar, har varit utredare. Utredningens resultat och förslag har överlämnats till Nordiska rådet.

Jag tror att det är viktigt att ha klart för sig hur utredningsmännen såg sin uppgift. Av utredningen framgår att de sett som sin uppgift att från medicinsk synpunkt överväga, om ytterligare säkerhetsföreskrifter skulle föreslås, om

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

en begränsning av boxningen skulle ske, om den helt eller delvis skulle förbjudas; det var de fyra alternativ som utredningen hade ställt upp för sig och som den hade att överväga.

Utredningen konstaterar att det finns risk för skador under utövande av boxning. Ingen hade väntat att utredningen skulle komma till någon annan slutsats; detta är något som vi redan känner till och som ingen tidigare har förnekat. Men samtidigt har det ofta framhållits att det finns risk för skador vid utövandet av de flesta andra idrotter. Vad som är intressant är vilka förslag utredningen framlägger efter att ha prövat de olika alternativen. Dessa innebär att man bör vidta ytterligare åtgärder för att minska riskerna för skador, och man rekommenderar en rad sådana åtgärder.

Herr Sjöholm refererade något av vad utredningen rekommenderar och han använde därvid samma metod som han tidigare i riksdagen har använt när han har refererat något: han refererar den del av uttalandet som passar hans syften. Han säger bl. a., att experterna rekommenderar att boxarna inte skall få utkämpa mer än en match per vecka, och det innebär att boxningen självfallet inte kommer att kunna existera i fortsättningen. Det är riktigt att utredningen säger att det från medicinsk synpunkt är önskvärt att det går en vecka mellan varje match för en boxare, men den sätter inte punkt där utan fortsätter med att framhålla att boxarna i varje fall inte skall utkämpa mer än en match varje dag. Det är en ganska väsentlig skillnad om man läser rekommendationen fullständigt eller om man refererar den på det sätt som herr Sjöholm gjorde.

När man studerar utredningens förslag med rekommendationer till en rad åtgärder bör man observera att dessa i stor utsträckning redan har vidtagits inom svensk amatörboxning. Inom denna har man i betydligt högre grad än

man gjort i andra länder infört bestämmelser för förebyggande av skador, och man har även vidtagit andra kontrollåtgärder.

Det gäller också i jämförelse med förhållandena inom amatörboxningen i de andra nordiska länderna. Det är att observera att utredningens rekommendationer till åtgärder gäller inte enbart amatörboxningen i vårt land utan även boxningen i de andra nordiska länderna, där man i dag inte har sådana säkerhetsföreskrifter som vi har.

Men utredningen slutar med att konstatera — och det förstår jag att varken herr Sjöholm eller herr Hamrin i Jönköping ville referera — att det behövs ekonomiskt stöd till teoretiska och experimentella undersökningar om vilket ringunderlag, vilka handskar och vilka hjälmar som kan ge bästa möjliga skydd mot skador. Det är alltså en rekommendation till bidrag, en rekommendation till stöd.

De åtgärder som denna expertutredning föreslår kan, enligt min mening, inte utgöra något motiv för riksdagen att frångå sitt beslut från tidigare år, särskilt som man inom Boxningsförbundet är medveten om att det finns risk för skador och man därför också genom olika säkerhetsföreskrifter försöker förebygga skador. I det syftet har också förbundet beslutat att göra en allmän översyn av alla skyddsåtgärder.

Under de många år som amatörboxningen varit föremål för ständig uppmärksamhet har denna helt inriktats på idrottsgrenens eventuella negativa verkningar. Det är sällan som någon talat om de positiva sidor som finns inom sporten genom att den samlar ungdom i aktivt föreningsarbete, där en fostran till kamratskap och till respekt för regler och bestämmelser sker. Herr Hamrin vill underkänna det föreningsarbete och den fostran som sker i boxningsklubbar. Men även om herr Hamrin underkänner det, ger många ungdomsledare, som inte är engagerade in-

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

om idrotten men som har möjlighet att följa boxningsklubbarnas verksamhet, ett mycket högt betyg åt den ungdomsfostran som sker inom dessa klubbar.

Det är också sällan som ledarna inom amatörboxningen får ett erkännande för det intresserade och uppoffrande arbete som de utför, ett arbete som är värt erkännande och inte enbart kritik och klander.

Om amatörboxningen genom ett riksdagsbeslut skulle fräntas sitt stöd från fonden för idrottens befrämjande kommer boxningen därmed inte att upphöra. Det har sagts tidigare, och det är också det riktiga förhållandet. Men Boxningsförbundets verksamhet, då det gäller ungdomsfostran, utbildning av ledare, instruktörer och domare, kommer att försvåras. Ett bifall till reservationen innebär enligt min mening en diskriminering av en idrottsgren, en diskriminering som riksdagen inte har anledning att göra. Idrottens egna organisationer vill inte göra någon sådan diskriminering av boxningssporten.

Jag hoppas, herr talman, att kammaren inte skall frånga det beslut man föregående år fattade i denna fråga.

I detta anförande instämde fru *Eriksson* i Stockholm och herr *Lindahl* (båda s).

Herr **HAMRIN** i Jönköping (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Allard beklagade att den här sporten är föremål för en diskriminerande behandling. Jag vill säga att det finns goda skäl härför. Hela herr Allards inlägg i den del som sysslade med den här sportverksamheten gav vid handen att det är en för herr Allard som idrottsledare mycket besvärlig och sjuk sak som han gett sig i kast med. Herr Allard räknade upp de otaliga medicinska utredningar och expertutredningar som det under årens lopp varit nödvändigt att företa för att belysa denna sport. Herr talman! Denna omständighet i och för sig är

enligt min mening tillräcklig för att riksdagen i dag i varje fall skulle fränta denna sportverksamhet allt ekonomiskt stöd. En annan fråga blir sedan hur man skall ställa sig till ett krav på förbud, men den frågan kommer ju upp i ett senare sammanhang.

Herr Allard snuddade också vid det gamla slitna argumentet att denna sport skulle ha betydelse för ungdomens fostran och som ett led i försöken att ta hand om litet svårhanterlig ungdom, om jag förstod honom rätt. Det finns ett alldeles dagsfärskt remissutlåtande från riksåklagarämbetet som tycks mig fullständigt ta död på det påståendet. Riksåklagarämbetet kräver nämligen i detta remissvar förbud mot allt vad boxning heter, både den amatörmässigt utövade och den yrkesmässigt utövade. Jag tycker att det säger en hel del.

Jag observerade också att herr Allard undvek att gå in på den fråga som både herr Sjöholm och jag tillåtit oss att ställa, nämligen om inte herr Allard ändå till sist skall komma till insikt om att det principiellt är ett svalg mellan boxningsverksamheten och all annan idrott; den skadegörelse som uppkommer i samband med boxning, sker i enlighet med reglerna, medan skadegörelse i samband med annan sportverksamhet är emot reglerna. Jag skulle vilja pressa herr Allard på ett besked på denna punkt. Bedömer inte herr Allard detta som en så väsentlig karaktärsskillnad att det måste få konsekvenser också för anslagsfrågan?

Herr **SJÖHOLM** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall anknyta till vad herr Hamrin i Jönköping sade om riksåklagaren. Det är ju dock så, herr Allard, att två av de högsta rättsvårdarna i landet, riksåklagaren och justitieministern, är inne på tanken att förbjuda boxning. Menar alltså herr Allard att de är lika förvillade som herr Hamrin och jag?

Det är beklämmande — det är det

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

rätta uttrycket, herr talman — att en idrottsvän som herr Allard kan stå och försvara boxningen, som strider mot allt vad idrotten står för. Tycker herr Allard att det är en idrottens högtidsstund när en boxare ligger nedslagen, kanske blödande och ur stånd att resa sig, och domaren räknar till tio? Det är ju regelrätt utövad boxning att slå ned en människa med rätt våld så att han kanske inte kan resa sig. Är det idrott, herr Allard? Svara på det! Detta är ju någonting som är så fullständigt främmande för allt vad vi förbinder med sund idrott.

Svara, herr Allard, också på frågan vad det egentligen i sak är som skiljer proffsboxning — jag vet inte om herr Allard är emot proffsboxning, men det kanske vi kan få höra också — och amatörboxning åt. Jag har redogjort för att det är vissa formella ting, men proffsboxning och amatörboxning går ju ändå ut på precis samma sak.

Amatörboxningen är ju plantskolan för proffsen. Herrarna vill alltså att vi skall understödja denna plantskola och uppfostra boxare, och när de är färdigutbildade och skulle kunna bli proffs så skall vi säga stopp. Det är en inkonsekvens som är rätt generande.

Att boxningen skulle ha någon betydelse för ungdomens fostran, som vi ju får höra så mycket om, tror jag också är ett bluffargument. Vi har den senaste tiden kunnat läsa i tidningarna om åtminstone tre aktuella rättsaffärer, där boxare är inblandade — jag behöver inte nämna några namn. Jag skulle inte sagt detta om jag inte trott att boxningen är medansvarig. Det tror jag också att psykiatriker är ganska eniga om. Vi vet att ett slag mot huvudet medför en hjärnskakning, herr Allard. Boxningen går ut på att slå, och man slår med förkärlek mot huvudet. Det blir en hjärnskakning. Vi vet att det enligt denna medicinska utredning är bevisat att den ena skadan bygger på den andra. Dessa människor blir ju skadade

och kan sedan inte skilja på rätt och orätt. Boxningen är medansvarig. Jag säger utan minsta tvekan att boxningen är medansvarig i detta.

Vidare är det fel, herr Allard, att Boxningsförbundet har genomfört dessa säkerhetsföreskrifter. Hur skall man klara begreppet »jämbördiga motståndare», om vi verkligen får en stjärnboxare? Det var länge sedan vi hade någon, och jag hoppas att vi aldrig får det. Han skulle ju inte få delta; han skulle ju inte kunna ställa upp i ett svenskt mästerskap mot en tämligen färsk boxare, om man skulle hålla på principen om jämbördiga motståndare. Det skulle man sätta stopp för, och om man inte gör det, skulle man enligt utredningens förbjudna boxning.

Vad beträffar utredningens rekommendation att läkaren skall få bryta, vill jag fråga, om herr Allard tror, att Boxningsförbundet är med på det. Jag har redan läst vad Boxningsförbundet säger om det. Det säger att det är fullständigt vansinnigt med en sådan idé som att en läkare skulle få ingripa i ett idrottsskeende. Vidare står det faktiskt i utredningens betänkande att den förordar en veckas mellanrum mellan varje match.

Svara på frågorna, herr Allard!

Herr ALLARD (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag har tidigare fått motta samma beskyllning från herr Sjöholm och herr Hamrin i Jönköping som jag har fått i dag, en beskyllning som man sammanfattar i att det är beklämmande att höra att jag försvarar boxningen. När jag här försvarar boxningen och bl. a. gör det från den utgångspunkten att boxningsklubbarna liksom andra idrottsföreningar utför ett ungdomsfostrande arbete, är jag i gott sällskap. Det erkännandet får Boxningsförbundet även från andra idrottsorganisationer. Det har aldrig ifrågasatts inom Riksidrottsförbundet eller på riksidrottsmöte att boxningen skulle undan-

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

dras det anslag den nu har. Man anser inom idrottens organisationer att boxningen bör tillhöra idrottens familj.

Vidare tycker jag att herr Sjöholm kommer under lågvattensmärket för en debatt, när han närmast vill göra gällande, att boxningen innebär en fostran av kriminella element. Visst har vi väl sett i tidningarna rubriker om att boxare varit inblandade i olika saker där åtal har väckts. Men att beskylla idrotten, sporten, för det förhållandet är orimligt. Vi kan läsa i tidningarna om att en fackföreningskassör förskingrar. Jag läste i en tidning häromdagen att en evangelist var åtalad för att han var hustruplågare. Det är lika orimligt om jag då skulle göra gällande att fackföreningskassörerna a priori är förskingrare eller evangelisterna hustruplågare. Jag tror att man inte skall dra de slutsatser som herr Sjöholm gör. Han har tidigare talat om Boxningsförbundets syndaregister, men nu försöker han att ge Boxningsförbundet ett syndaregister som det inte finns något underlag för.

Herr **HAMRIN** i Jönköping (fp) kort genmäle:

Herr Allard höll nyss här ett lovtal, i dag som så många gånger förr, om dessa föreningsledare, boxningsledare, som offerar sig för sin sport för att handleda ungdomen. Men säg mig, herr Allard, varför skulle inte dessa föreningsledare, boxningsledare, om de nu har dessa höga mål, kunna ägna sig åt någon oomtvistlig sund idrottsverksamhet? Jag skulle faktiskt vilja be herr Allard något belysa den frågan.

Får jag bara tillägga en enda synpunkt, kalla den gärna patetisk, men den hör ändå på något sätt hit. Alla har vi inte minst i dessa dagar starkt gripits av förkunnelsen av icke-våldet som ett etiskt värde, som en väg som pekar fram mot en lösning, i grunden överlägsen alla andra lösningar. Det tycks mig faktiskt också som om den

aspekten förtjänar komma in i bilden i det sammanhang vi nu diskuterar. Det finns från den synpunkten sett ingen ursäkt för den våldets apoteos som boxningen utgör.

Herr **SJÖHOLM** (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vidhåller, herr Allard, att man inte samtidigt kan vara idrottsvän och boxningsvän. Jag tror för gott om herr Allard för att tro att han verkligen är en övertygad boxningsvän och är glad att kunna hysa vissa misstankar om att han i verkligheten inte är det. Varför han försvarar boxningen begriper jag sannerligen inte.

Herr Allard sade att jag beskyller sporten för dessa rättsaffärer, men jag beskyllde boxningen för dem och den är inte sport. Sport leder inte till sådant men det gör boxning. En läkare som framträdde i Aftonbladet — jag tror det var den tidningen — anförde just synpunkten att boxningen hade en del av ansvaret härvidlag på grund av de hjärnskakningar som dessa boxare åsamkas.

Det framhölls att en fackföreningskassör hade förskingrat; det finns väl också kronofogdar som gör det. Man brukar emellertid inte anse att kronofogdar är särskilt moraliskt högtstående och att deras utbildning skulle vara orsaken härtill. Men så resonerar ni beträffande boxningen då ni säger att boxarna blir alldeles utmärkta på grund av att de boxas. Därför måste vi som motargument få anföra att verkligheten visar en annan bild.

Fortfarande har herr Allard inte svarat på de ytterst väsentliga frågor som jag ställt. Gillar herr Allard räkningen till tio över en nedslagen idrottsman, ur stånd att resa sig? Jag vill ha svar på denna fråga ty den är mycket väsentlig eftersom det ju är detta som skiljer sport från boxning. Man räknar ju inte över exempelvis en fotbollsspelare som ligger nedslagen; det är helt omöjligt. Om vi skall komma någonstans i

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

debatten måste vi väl svara på varandras frågor. Dessutom vill jag veta den sakliga skillnaden mellan amatör- och proffsboxning. Det är klart att inget svar är också ett svar, men eftersom herr Allard har den ställning inom idrottsrörelsen som han har skulle det vara värdefullt att få veta, om han som idrottsvän gillar nedslagning av en idrottsman, så att denne inte blir i stånd att resa sig.

Herr TOBÉ (fp):

Herr talman! Jag hade tänkt att i stort sett instämma i vad herr Allard tidigare sagt beträffande idrottsanslaget och foga några ord till den allmänna debatt som förts. Men eftersom den senare delen av debatten gått i boxningens tecken får jag väl också säga något härom.

Jag ber att inte bli hänförd till kategorin boxningsvänner därför att jag yrkar att anslag skall kunna lämnas av Riksidrottsförbundet till Svenska boxningsförbundet. Detta betyder inte att man är boxningsvän. I den stora idrottsfamiljen med över 50 olika idrotter inräknas emellertid också boxningen, och vi tror att den har en fostrande roll.

Jag vill inte upprepa vad jag sade förra året då jag citerade en läkares positiva uttalanden om boxningen. Han hade själv varit tävlingsboxare och läkare åt boxningsklubbar. Dessutom nämnde jag vissa ungdomsledares positiva uttalanden. I detta sammanhang, liksom även i dag, har herr Sjöholm frågat vad det blir av dem som boxat. Åtminstone ett av våra f. d. statsråd, som fortfarande är riksdagsman, har varit tävlingsboxare och en eller annan ledamot av denna kammare har också varit tävlingsboxare. I den debatt som fördes i Nordiska rådet talade också statsråd från våra nordiska grannländer om att de varit boxare och att de fortfarande tog sig en träningsdust då och då och att de tyckte att de bara mådde gott av det. All verksamhet

har sina avarter och inom idrotten är sådant särskilt besvärligt, men det hela skall inte dömas därefter.

Jag deltog för några år sedan — som åskådare — i ett svenskt mästerskap i boxning och hade också fått med mig några partikamrater från riksdagen. Det gick hyfsat till. I ett par fall uppstod näsblod men det såg ändå trevligt ut och tävlingen var fin. Jag sade då till en av mina riksdagskolleger: Här ser du själv; det har varit fina matcher. Och efteråt är boxarna goda vänner och tar varandra i hand — ungefär som när vi tar statsrådet i hand efter en upphetsande interpellationsdebatt. Min kollega svarade: Varför skall de då slåss?

Han var boxningsvän, men han tyckte att boxas kunde man göra, om man var ovänner. Man skulle inte boxas när man är sams. Från den utgångspunkten tycker jag vi kan unna boxningen det lilla statsbidrag som nu utgår, omkring 50 000 kronor av de 30 miljoner kronor som går till idrotten i stort.

Efter detta vill jag övergå till idrottsfrågan i vidare mening. Svenska folket hyser stora förhoppningar om och har starka krav på våra idrottsmän. Mäniskor som annars inte är särskilt idrottsintresserade läser ändå tidningarna och vill gärna se att svenska idrottsmän ligger i toppen. Detta sammanhänger väl bl. a. med våra framgångar både som arrangörer och tävlande vid olympiaden 1912 och med en del lagrar som Sverige skurit vid några efterkrigsolympiader. Nu får vi emellertid finna oss i att vi är ett litet land och att den idrottsliga fortsättningen kanske inte blir lika gloriös. Det är inte heller det som är det viktiga för idrottsledarna. De vill i stället ha så många som möjligt från ungdomsåren och uppåt att idrotta, bl. a. i den förhoppningen att idrottsrörelsen skall geomsyra samhället. Vi har i många beslutande organ, t. ex. i landstingen, kommunerna, riksdagen och regering-

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

en, många människor som har utövat och alltså utövar idrott och vet vad idrott är. Vi kan därför hysa gott hopp om att idrotten skall få förståelse och utvecklas vidare.

Det har också ganska mycket diskuterats vilken storlek det allmänna anslag till idrotten uppgår till. För en tid sedan väckte det ett visst uppseende i en TV-debatt att statsministern, som uppträdde i början av debatten, och statsrådet Palme, som kom litet senare, hade en differens på 100 miljoner kronor när de angav de kommunala anslagen till idrotten. Vid 19.30-tiden nämnde statsministern siffran 300 miljoner, och en timme senare sade statsrådet Palme 400 miljoner kronor. Det var ju en hastig ökning. Nu har det forskats litet i den saken. Jag vet inte om min historieskrivning är alldeles riktig, men jag har i vilket fall som helst läst i ett idrottsorgan att statsministerns siffra, 282 miljoner, var från 1965, medan statsrådet Palmes belopp, drygt 300 miljoner kronor, var av senare datum. Där förelåg sålunda en viss differens.

Men det viktiga är inte att två statsråd hade fått olika uppgifter och anförde dem i samma program, utan det väsentliga är att lägga märke till proportionen mellan storleken på statens och kommunernas anslag till idrotten. Kommunerna anslår omkring 300 miljoner kronor, medan statens anslag bara är en tiondel så stort, nämligen 30 miljoner kronor enligt årets statsverksproposition. Dessa 30 miljoner kronor räcker givetvis inte; det förstår man eftersom de kommunala insatserna samt insatserna från enskilda idrottsmän och idrottsledare är så stora som fallet är. Någon framräkning med aktuella siffror är dock inte gjord i det fallet.

Meningen är att de centrala funktionerna hos idrottsrörelsen skall fyllas med statsanslaget. Så sker också, även om det föreligger stora brister här och var. Statsanslaget går dels till den rent

administrativa verksamheten, dels till utbildning. Ingen skall tro att de stora pengar vid köp och försäljning av spelare, varom man kan läsa i tidningarna, är vanliga företeelser. Det är bara några få arenaidrotter som rör sig med sådana belopp. Den stora skaran idrottsutövare — som kan uppskattas till en miljon — är inte berörd av de pengarna. Jag kan nämna att den idrott som jag bäst känner till, orienteringen, inte har några inkomster alls från tävlingar med betalande publik. Vi har därför försökt samla in pengar på olika sätt. Ett sätt, som vi fick ta till för några år sedan, var att varje deltagare i större tävling måste betala en slant till det centrala förbundet plus en anmälningsavgift på 5 à 10 kronor till den klubb som arrangerat tävlingen. Det centrala förbundet får den vägen omkring 75 000 kronor per år av de aktiva för att de skall kunna tävla och representera vid tävlingar i utlandet. Detta visar väl att den stora idrotten inte är berörd av de stora pengar som en del arenaidrotter rör sig med.

I anledning av det föreslagna statsanslaget vill jag liksom herr Allard särskilt uttala glädje över att man nu ämnar rädda Vålådalen. Utredningen hade visserligen begärt 2 miljoner kronor medan statsrådet tills vidare föreslår endast 1 miljon kronor. Statsrådet utlovar emellertid dessutom att den summa av 3 miljoner kronor som totalt behövs skall anslås efter närmare utredning och när så blir nödvändigt. Det är med stor tillfredsställelse som vi ser att Vålådalen kan bevaras för framtiden. Det är ett exempel på den betydelse som en personlighet med levande intresse och stor kunskap kan ha för idrotten och hur ett gott utbildningsresultat och en fin utbildningsmiljö kan skapas om de personliga förutsättningarna finns. Det är dock endast ett fåtal personer inom svensk idrottsrörelse, som kan offra så mycket som Gösta Olander gjort. Jag vill därför mana dem

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

som har att ägna sig åt detta att i fortsättningen se till att möjligheter skapas även för andra uppoffrande insatser. Många av idrottsledarna får nu hålla på med penninginsamlingar och alla möjliga andra ovidkommande verksamheter i stället för att ägna sig åt det rent idrottsliga arbetet.

Det har i år inte väckts någon motion om höjning av idrottsanslaget. Riksidrottsförbundets förslag är nästan 10 miljoner kronor högre än vad handelsministern föreslagit. Det har väckts en motion om en höjning med 100 000 kronor till handikappidrotten, men utskottet förklarar — vilket vi kanske får vara nöjda med — att denna summa borde kunna inrymmas i det anslag som föreslås.

Anledningen till att det inte väcktes några motioner med krav om höjningar av anslaget — det brukar annars föreligga fyrpartimotioner med sådana yrkanden — trots att Riksidrottsförbundet begärt mera än vad handelsministern kunnat bevilja, är att det pågår en utredning om dessa spörsmål. Idrottsutredningen har ett brett upplagt program, och vi hoppas att den skall genomlysna den svenska idrottsverksamheten och klart visa vilket värde som ligger i denna och vilka behov den har i pekuniärt avseende. Utredningen torde också komma in på den uppfostrande betydelse som idrotten har. Det finns många andra som nu gör anspråk på att bli ungdomens idoler. Filmen »Man kallar oss mods» och efterföljare i samma stil visar hur brännande ungdomsproblemet är. Dessa företeelser får inte bli normgivande.

Ett sätt att skaffa pengar för många organisationer, framför allt ideella sådana, och även för staten i samband med bedrivande av ideell verksamhet, har ju varit att anordna lotterier. Det har också väckts ett motionspar med hemställan om ett idrottslotteri, jämförligt med teaterlotteriet och andra lotterier som anordnas i statens regi.

När jag läser statsutskottets utlåtande får jag det intrycket att utskottet helt enkelt inte vill ge tillstånd till något lotteri. Det skulle säkerligen finnas möjlighet att åtminstone försöksvis anordna ett sådant lotteri. När jag skrev under motionen räknade jag med att det med hänsyn till att det i år förekommer en så pass stor insamlingsverksamhet för idrotten — jag tänker härvid på olympialotteriet och andra insamlingsaktioner i samband därmed — skulle räcka med att man under nästa år åtminstone försöksvis anordnade ett sådant lotteri. Då kunde vi se om eventuellt någon annan viktig funktion, som staten understöder, kommer i kläm genom att det föreslagna idrottslotteriet skulle inkräkta på den övriga lottförsäljningen.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationen 2 vid statsutskottets utlåtande nr 59, i vilken hemställs om ett riksomfattande idrottslotteri. I övrigt ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Chefen för utbildningsdepartementet, herr statsrådet **PALME**:

Herr talman! Skälet till att jag begär ordet är att herr Tobé två gånger har apostroferat mig, en gång indirekt och en gång direkt med namns nämnande. Indirekt apostroferade han mig såsom f. d. aktiv i Narva BK:s juniorsektion, direkt på grund av de uppgifter jag lämnat om samhällets stöd till idrotten i olika former.

Jag vill bara lämna en förklaring till den diskrepans som fanns mellan statsministern och mig.

Tekniskt blev det så att vi uppträdde med ett par timmars mellanrum i TV — men i realiteten var programmet med statsministern inspelat åtskilliga månader tidigare, och då hade han bara äldre siffror till sitt förfogande. Inför den ifrågavarande debatten hade vi emellertid kunnat få fram betydligt aktuellt material.

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

Orsaken till att det förelåg en skillnad mellan sifferuppgifterna var alltså att inslaget med statsministern i idrottsprogrammet var inspelat vid en betydligt tidigare tidpunkt än det program som jag deltog i. Och jag vill än en gång understryka att såvitt jag kan se är de siffror riktiga som visar att det skett en mycket påtaglig ökning av samhällets insatser för idrotten under senare år och att anslagen nu uppgår till cirka 400 miljoner men att naturligtvis huvuddelen av såväl ökningen som det totala beloppet ligger på de kommunala instanserna. Detta tror jag i stort sett är en styrka för svensk idrott.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Vi är säkerligen alla ense om idrottsrörelsens stora betydelse, och jag vill gärna instämma i vad herr Tobé sagt om Vålådalen o. s. v. Däremot kan jag inte instämma i det han hade att säga om boxningen.

Olika former av idrott kan naturligtvis ha olika stort värde. Vi talar i dag om en gren som bl. a. i en genom Nordiska rådets försorg genomförd utredning förklarats vara hälsovådlig, och det är enligt min mening oriktigt att staten stöder något som efter noggrann prövning fått en sådan beteckning. Efter herr Sjöholms anförande behöver jag inte ytterligare argumentera i den frågan utan kan inskränka mig till att yrka bifall till reservationen 1 a.

Men sedan jag sagt detta vill jag upprepa att idrottsrörelsen har ett stort värde. Den är en synnerligen positiv faktor i samhället och åt densamma bör därför ges ett verksamt stöd. Statens stöd har också vuxit under de senare åren och föreslås ökat även i år. Men detta stöd är ändå blygsamt i jämförelse med det stöd som kommunerna lämnar; herr Tobé angav ju därvidlag siffror. Idrottsorganisationerna har också begärt en ökning av det statliga stödet med nära 10 miljoner. Kungl. Maj:t har prutat ned beloppet med ungefär

60 procent och föreslår en höjning med 4 miljoner.

Vi talar ofta om idrottens värde i den frivilliga ungdomsfostran och som hälsofaktor. Ökade resurser skulle självfallet möjliggöra för idrottsrörelsen att ännu mera verksamt vara den positiva faktor i samhället som vi säkerligen alla önskar att den skall vara. När nu Kungl. Maj:t funnit det nödvändigt att pruta ned idrottsorganisationernas anslagsframställningar så kraftigt har vi anledning att söka andra vägar för att tillmötesgå idrottsorganisationernas berättigade anspråk.

Vi har därför föreslagit att man skulle överväga att anordna ett riksomfattande idrottslotteri av ungefär samma typ som det s. k. teaterlotteriet. Genom anordnandet av ett sådant lotteri, vars nettoavkastning förutsättes skola avsättas till fonden för idrottens främjande, skulle idrottsrörelsen få väsentligt ökade resurser. Någon risk för att ett sådant lotteri — med jämförelsevis dyra lottsedlar — skulle konkurrera med av olika idrottsorganisationer anordnade varulotterier med billiga lottsedlar kan knappast föreligga.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 2 av herr Edström m. fl.

Jag vill även i detta sammanhang ta upp frågan om ökade anslag till De handikappades riksförbund. Jag hänvisar till de likalydande motionerna I: 118 av herrar Wirtén och Svanström samt II: 95 av herr Johansson i Växjö och mig. Idrottsutövning har visat sig vara av stor betydelse för de handikappade. Idrottsövningar fyller en viktig funktion när det gäller att förbättra de handikappades fysik och medverkar även till att stärka självtilliten. Utövan- det av idrott är också en viktig faktor för brytandet av den isolering som ofta drabbar dessa människor.

De handikappades riksförbund har begärt ett anslag ur fonden för idrottens främjande på 326 000 kronor. Vid

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

behandling av den framställningen har anslaget dock prutats till 270 000 kronor — en väsentlig prutning. Om riksdagen följer reservanternas förslag i fråga om idrottslotteriet torde det bli möjligt att öka bidraget till DHR i enlighet med framförda önskemål. Detta är alltså ytterligare ett skäl för bifall till reservationen 2.

Herr RUBIN (mbs):

Herr talman! Jag skulle till en början i korta ordalag vilja beröra Sydafrikas deltagande i den kommande olympiaden och Sveriges roll i det sammanhanget. Frågan är om det skall anslås statliga medel eller inte om Sydafrika kommer att delta.

Min personliga uppfattning är att politik och sport absolut inte skall blandas samman.

Redan vid olympiaden i Antwerpen 1920 utestängde man de länder som förlorat i första världskriget. Likadant gjorde man efter det senaste kriget. Enligt min uppfattning bör varje land få delta och jag tror inte att man skall blanda in politiska förhållanden i vissa länder i sportsammanhang.

Vi har tidigare hört av herr Allard vad som står i 1 § i de olympiska reglerna om rasdiskriminering m. m. Jag vill fråga: Gäller detta bara Sydafrika? Det första land som anmälde att det inte ville vara med i olympiaden om Sydafrika skulle delta var t. ex. Etiopien.

I Etiopien finns en folkgrupp, gallafolket, som talar ett språk som heter galinja. Det får över huvud taget inte tryckas någon litteratur på galinja, och man får inte heller ha radioutsändningar etc. I Etiopien förekommer alltså liksom i många andra länder en form av rasdiskriminering. Etiopien vann den kanske förnämsta sportgrenen i Rom-olympiaden, nämligen maratonlöpningen genom Abebe Bikele, vilken kanske nu hindras delta om Sydafrika inte utesluts ur spelen.

Vi kan erinra oss Brasilien, som till den senaste olympiaden skickade inte mindre än 61 deltagare. Har kammarens ärade ledamöter möjligen läst i tidningarna om hur många indianer som har utrotats i Brasilien under senare tid? Är inte det också en form av rasdiskriminering?

Vad säger alla de herrar som talar så högt i dessa frågor om exempelvis Portugal? Hurudana är förhållandena i Angola? Jag behöver inte beröra dem; alla känner så väl till dem. Portugal sände inte mindre än 20 deltagare till den senaste olympiaden.

Hur är det med Sudan, som vid olympiaden år 1960 skickade tio deltagare? Alla är vi väl medvetna om det raskrig som ännu pågår i södra Sudan, där det talas om tusentals dödade människor.

Hur förhåller det sig i Nigeria, som skickade 18 deltagare till den senaste olympiaden? Vi känner väl till att cirka 30 000 människor tillhörande ibofolket fängslades och dödades redan innan kriget i Biafra bröt ut.

Finns det inte strängt taget åtskilliga andra länder som man skulle kunna lägga till denna lista? När man diskuterar sådana här saker bör man inte välja ut ett enda land; då måste man ta med åtskilliga andra. Enligt min mening bör varje nation som anmäler sig till en olympiad få ställa upp; annars måste man bedöma alla nationer enligt de regler som förefinns. Jag vill i detta sammanhang påpeka att jag är en bestämd motståndare till Sydafrikas raspolitik; det har kanske framgått av tidigare anföranden från denna talarstol.

Jag vill också, herr talman, beröra vårt ständigt återkommande ämne om statligt stöd till boxning. Här diskuteras det många gånger från olika utgångspunkter. Man talar från det ena hållet om boxning som våld, från det andra hållet om boxning som idrott. Jag kan inte förstå att en organiserad

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

misshandel som går ut på att tillfoga en annan människa en skada — helst så långvarig att man kan räkna till tio över vederbörande för att veta att han är riktigt medvetlös — har någonting med idrott att göra. Herr Tobé talade om att han hade besökt en boxningsmatch där det bara förekom litet näsblod, och det såg ganska trevligt ut, tyckte han. Man kan ha olika uppfattningar om vad som ser trevligt ut, men jag tycker inte att näsblod gör det.

Det viktiga i sammanhanget är att vi i boxning ofta har att göra med ungdom. Tyvärr har alltför få studerat Nordiska rådets utredning om boxningen. Slår man upp s. 43, finner man att av dem som utövar denna misshandel — observera: icke idrott! — hör 31,7 procent till åldersgruppen 16—17 år och 41,4 procent till gruppen 18—20 år. Vi har alltså främst att göra med ungdomar. En talare undrade för en stund sedan från denna talarstol, om man borde missunna dessa ett sunt föreningsliv. Jag frågar i stället: Kan det vara någonting sunt att lära sig att slå och misshandla varandra?

Jag tycker det är ganska betecknande att Nordiska rådet på de sista sidorna i sin utredning framhåller att man i det framtida forskningsarbetet bör försöka få till stånd ett visst samarbete med trafikforskningen. Vilka olyckor är det då som är de allvarligaste i trafiken? Jo, det är just hjärnskadorna.

Det brukar sägas från många håll att proffsboxningen skulle man ju kunna förbjuda men amatörboxningen är någonting helt annat. Om man skall hänvisa till några auktoriteter i dessa hänseenden under senare tid kan man som exempel ta f. d. boxningsvärldsmästaren Ingemar Johansson. Denne säger klart och tydligt i sina uttalanden, att om proffsboxningen skall förbjudas, bör även amatörboxningen förbjudas. Han hävdar nämligen att proffsboxaren är mer utbildad, har lärt sig

att gardera sig bättre än amatörboxaren etc.

Här har också sagts från talarstolen, att inget annat idrottsförbund har vidtagit så många åtgärder som Boxningsförbundet för att stävja de olyckor som kan inträffa. Men kan de skador som uppstår till följd av boxning egentligen betecknas som olyckor? Jag anser naturligtvis att det är en olycka att en människa blir knockad, men det förnämsta i en boxningsmatch anses vara att lyckas knocka motståndaren — det räknas absolut som det allra bästa, det kan alla intyga som har bevistat boxningsmatcher.

Det har sagts här förut, att boxningssporten bör diskuteras av dem som känner bättre till den. Som jag kanske tidigare har upplyst är jag pressfotograf och som sådan har jag bevistat hundratalet boxningsmatcher. Jag har sett 16—17-åriga pojkar forslas ut till omklädnadsrummet och kanske minuter senare sett dem vakna till liv igen ur sin medvetlöshet och hört dem fråga, om matchen slutat eller om de hunnit börja boxas. Då tycker man inte att boxning har med idrott eller fostrande och stärkande föreningsliv att göra.

Herr Sjöholm har mycket riktigt tidigare framhållit att skadade hjärnceller aldrig kan ersättas med nya. I debatten har också påpekats, att symptom på skador som tillfogats boxare kan visa sig först långt senare — det är alltså dessa symptom som är synnerligen farliga för den skadade. På s. 21 i den nordiska utredningen kan vi läsa, att människor kan drabbas av karaktärsförändringar, med emotionell instabilitet som följd och intellektuell reduktion, får sämre uppfattningsförmåga än de hade tidigare etc. Är inte detta belägg för att de som ägnar sig åt boxning och särskilt professionell sådan — det är denna kategori vi kanske mest hör talas om och kan läsa om i tidningarna — kan undergå och tydligen ibland även undergått en karaktärsförvand-

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

ling? Från början stiliga och präktiga pojkar har under senare tid företagit sig saker som står främmande för de flesta normala människor. Den medicinska forskningen har emellertid visat att de kunnat få denna instabilitet och en emotionell reduktion till följd av sitt grymma hantverk i ringen.

En gång i världen, på 1920-talet, fick boxningen sortera under den s. k. varietélagan, som omfattade förevisning av björnar och vaxkabinett. Jag har många gånger frågat mig när boxningen här i Sverige skall ställas in i vaxkabinettet igen. Jag är förvånad över att så inte skett redan tidigare.

I Sverige avgör domaren enväldigt om en match skall avbrytas eller inte. Nordiska rådets utredning förordar ett annat förfarande och vill enligt föreliggande förslag att läkaren skall avgöra den saken. Enligt min mening bör också den medicinska sakkunskapen avgöra boxningens vara eller inte vara, och jag vill därför understryka vad den medicinska expertisen sedan långliga tider sagt och fortfarande säger.

Medicinska fakulteten i Uppsala har konstaterat att »boxning är att anse som en ohygienisk form av idrottsutövning, som innebär bestämda hälso-risker».

Medicinska fakulteten i Lund säger: »En idrott som bland annat bygger på möjligheten och målet att besegra motståndaren genom att tillfoga honom organisk skada eller funktionell rubbning är icke acceptabel ur medicinsk synpunkt.»

Medicinalstyrelsen säger: »Boxning är den enda sportgren där den som avsiktligt tillfogar motståndaren en svår skada ej diskvalificeras utan i stället utropas som segrare.»

Socialstyrelsen säger: »All tävling och uppvisning i boxning bör helt förbjudas. Det bör icke komma in fråga att understödja boxningssporten med allmänna medel.»

Hjärnkirurger Herbert Olivecrona sä-

ger bl. a.: »Det är på tiden att säga: aldrig så många miljoner räcker inte till för att ersätta förlorad hjärnvävnad.» Professorerna Lars Werkö och Olle Höök säger: »Förbjud all boxning i Sverige.»

Till och med boxningsläkaren Gösta Karlsson, Ingemar Johanssons medicinske rådgivare, har klart uttalat: »Medicinskt sett finns det ingen nåd för boxningen. Den bör försvinna.»

Ändå stiger herr Allard upp i talarstolen för att ännu en gång tala om ungdomens fostran. En lång proffsboxningsmatch kan gå upp till 15 ronder. Jag vill nog beteckna de matcher vi hittills haft i riksdagen och även den i dag som matcher mellan amatörer. De brukar vara klara efter tre ronder. Hittills har vi alltså gått tio för många.

Vi bör låta den medicinska fackkunskapen tala, och jag hänvisar till de uttalanden som gjorts av denna. Därför, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna nr 1 av herr Kaijser m. fl. och nr 3 av herr Virgin m. fl.

I detta anförande instämde herr *Fridolfsson* i Stockholm (h).

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Det har varit en mycket lång match om boxningen, och herr Rubin karakteriserade alldeles nyss debatörerna som amatörer. I det avseendet har jag en avvikande mening, ty under alla de år man diskuterat boxningens vara eller icke vara och huruvida boxningssporten skall få statsanslag ur fonden för idrottens främjande har debatörerna utvecklats till proffs.

Jag håller gärna med om att det med hänsyn till de arbetstyngda plena som ligger framför kammarens ledamöter kanske skulle vara av ett visst intresse om vi införde samma regler som gäller för amatörboxningen: avkortade ronder för amatörer och något längre för de professionella. Men här har vi tydligen att göra med professionella de-

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

battörer på boxningens område, även om de inte precis representerar den legendariska raka vänsterns landslag med »Stickan» Cederberg i spetsen som vi hade under 1930-talet.

Jag skulle, herr talman, framför allt vilja uttrycka min tillfredsställelse över de möjligheter vi nu har att kunna konstatera att de olympiska spelen kommer till stånd i Mexico och att Sydafrika genom det beslut som kommer att fattas blir uteslutet. Hela grundidén, hela grundtanken för de olympiska spelens genomförande hade på något sätt varit förfelad om Sydafrika lämnats möjligheter att delta.

Man får naturligtvis ha vilken uppfattning som helst, men opinionsyttringar inte bara från idrottens folk utan även från andra organisationer och sammanslutningar bör kunna göra sig gällande. Visst förstår jag att det för den sydafrikanske hundrameterslöpare som herr Sjöholm nämnde kan vara en besvikelse att inte få tillfälle att erövra den medalj som han mänskligt att döma har möjlighet att vinna, men i detta läge tror jag det är viktigare att vi manifesterar vår ovilja mot att Sydafrika bedriver så hård rasdiskriminering.

Idrottens betydelse har framhållits av många talare från denna talarstol, och den är vi alla överens om liksom om att de anslag som går över statsbudgeten inte täcker de verkliga kostnaderna. De kostnadsstegringar som samtliga föreningar i landet fått vidkännas gör att man framför allt på ledarsidan har svårt att få folk som aktivt tar hand om ungdomen — de tvingas i stället att syssla med lotterier och olika former av spel. Statsbidraget är kanske i och för sig imponerande — något över 30 milj. kr. — men kommunernas bidrag är betydligt större. Vi har haft den principiella inställningen att staten skall stå för kostnader för den levande idrotten och kommunerna för kostnader för fasta anläggningar. Vi motionärer har föreslagit anordnan-

det av ett idrottslotteri, därför att vi ansett att det skulle medverka till att ytterligare medel kunde ställas till den levande idrottens förfogande. Ett idrottslotteri skulle ge 7,2 milj. kr. och statskassan skulle få 4,8 milj. kr.

Herr Lindholm sade att utskottet har grundat sitt ställningstagande på svårigheterna att sälja de månatliga lotterna i Svenska penninglotteriet. Han hänvisade också till att vi här i landet översvämmas av tyska lotter och engelska tips, och dessa skulle ytterligare öka svårigheterna att sälja lotter i ett idrottslotteri. Har inte vi i Sverige förmåga att göra lotterier och tips så attraktiva att vi kan möta den konkurrens vi får från tyska och engelska firmor?

Herr talman! Vi har tidigare hört vilka resurser Friidrottsförbundets ordförande Matts Carlgren anser behövs för att nå det mål som vi anser önskvärt för idrotten. Vi vet också att Fotbollförbundet har svårt att fullfölja sin målsättning på grund av de ekonomiska svårigheter som i stort sett samtliga föreningar i landet brottas med.

Jag vill med det sagda yrka bifall till reservationen 2 av herr Edström m. fl.

Herr LINDAHL (s):

Herr talman! Jag deltar inte varje år i boxningsdebatten; jag gjorde det så sent som för ett år sedan, och därför kan jag i år avstå från att upprepa de gamla och välkända argumenten. Jag vill på den punkten kort och gott instämma i de synpunkter som herr Allard har anfört.

Att jag trots detta begärt ordet beror på att vi så sent som den 14 mars hade en överläggning här i kammaren om Sydafrikas deltagande i olympiaden. Statsrådet Lange framhöll vid detta tillfälle som svar på en fråga, att han delade Riksidrottsstyrelsens uppfattning att detta beslut om Sydafrikas deltagande i olympiaden borde omprövas

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

samt att rasdiskriminering är helt främmande för de idéer, som de olympiska spelen och för övrigt all idrott bygger på. Jag framhöll då — och jag vill gärna upprepa det — att det måste vara en självklar princip att idrottsmän skall behandlas lika oavsett hudfärg och att de olympiska idrottslekarna skulle förlora sin mening om rasförtryckarna släpptes in.

Sveriges riksidrottsförbund har begärt 900 000 kronor för svenskt deltagande i de olympiska spelen. Under normala förhållanden anvisas detta belopp med glädje. Vårt ekonomiska åtagande ter sig meningsfullt endast under den förutsättningen, att de olympiska spelens fina tanke och idé inte förfuskas.

I dag — en och en halv månad efter det att vi hade det förra samtalet här i kammaren i denna fråga — befinner vi oss inte i precis samma situation; vi behöver inte hysa samma oro och det känns som en stor lättnad.

Jag sade vid detta tillfälle att dessa pengar vid ett uteblivande skulle kunna komma till användning på annat håll inom den svenska idrottsvärlden. Herr statsrådet framhöll att han hade full förståelse för att riksdagen kanske skulle komma att tveka i anslagsfrågan, om en omprövning ej kom till stånd.

Mot den bakgrunden är det tillfredsställande att det nu skett en sådan omprövning. Det ser ju också ut som om förnuftet skulle segra. Den länge efterlysta omprövningen har verkligen kommit i gång. Men vägen dit har varit lång och knagglig. Så sent som i början av april läste jag i Idrottsbladet, att den olympiske »påven» Mr Brundage hade gripits av någonting som vi skulle kunna karakterisera som storhetsvansinne. Han hade en otrolig förklaring. De olympiska spelen i Mexico City, sade han, kommer att äga rum, även om bara jag själv och fem sydafrikaner skulle komma!

Det har sagts att det fanns behov

av en omprövning, och det är glädjande att den nu har kommit till stånd. När vi varit tveksamma och begärt en omprövning, så har det verkat litet underligt att man samtidigt på idrottshåll har sagt, att Sverige kommer att delta i olympiaden vad som än händer. Det stämmer inte överens med min uppfattning. Det har sagts att vi politiker inte skall yttra oss i denna fråga. Det tycker jag är en oriktig uppfattning. Sveriges olympiska representation liksom idrotten över huvud taget kan inte klara sig utan anslag från stat och kommun, och många med mig anser att idrotten är en samhällsangelägenhet som berör oss alla.

Att det hade varit en orimlighet att släppa in Sydafrika i olympiska spelen i höst har framgått av mycket av det som skrivits i pressen. Ett yttrande har för mig varit avgörande. Bankdirektören Karl-Arvid Norlin i Svenska sport- och skytteförbundet har avslöjat, att färgade skyttar i Sydafrikas olympiska lag var en omöjlighet, eftersom svarta män inte får bära vapen. Mot den bakgrunden är det alldeles otänkbart, att vi skulle ha vidhållit tidigare fattade beslut.

Efter den debatt vi hade i kammaren för en och en halv månad sedan och efter statsrådet Langes upplysande svar kunde man emellertid läsa att även framstående idrottsledare var tveksamma. Man sade: Myndigheterna har ingen rätt att lägga sig i vad vi gör. Ett svenskt deltagande, sade man, kan genomföras utan riksdagsanslag. Detta uttalande var ju värt att notera.

Insamlingsvägen, sades det, skulle man kunna få ihop det erforderliga beloppet, 900 000 kronor. Det är ju i och för sig en god idé att idrottsrörelsen på detta sätt effektivt skulle kunna ekonomisera en del av sin verksamhet. Det kan säkert behövas; även om riksdagen anvisar medel till deltagande i olympiaden, så uppstår naturligtvis nya önskemål och nya behov som inte kan tillgodoses. Om framstående idrottsle-

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

dare anser att det är så lätt att samla in pengar, så förstår jag inte varför man tvekar. Även om riksdagen anvisar dessa medel för deltagande i olympiaden finns det ju stora behov kvar att täcka, ty samhällets insatser kommer alltid — det utgår jag ifrån — att framstå som otillräckliga.

Det brukar sägas att vi inte skall politisera idrotten, och det har också sagts från denna talarstol. I princip delar jag den meningen. Men vem är det som politiserar idrotten? Enligt min mening det land som vägrar vita och färgade idrottsmän att tävla tillsammans. Den omprövning som nu sker innebär ju också ett bakslag för dem som tidigare inbjudit Sydafrika att delta i olympiaden i Mexico. Man måste hälsa med tillfredsställelse att den opinionsyttring som svept fram över världen nu tycks leda till en fullständig omsvängning. Jag hoppas att detta fördomande skall göra intryck också på dem som har makten i Sydafrika. Kanske man kan hoppas att denna diskussion skall bidra till en allt starkare opinion mot den förödmjukande rasåtskillnadspolitik.

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Jag hade inte heller i dag tänkt blanda mig i debatten beträffande boxningssporten; den har ju förts många gånger tidigare här i riksdagen. När jag nu ändå gör det är det på grund av att jag tycker att man bedömer denna gren av idrotten litet orättvist. Jag skall inte ge mig in på frågan om olympiaden och Sydafrika — jag vill på den punkten fullständigt instämma i vad föregående talare sagt. Men alla medajer har ju en baksida. Baksidan när det gäller idrotten och sporten är för de flesta grenar tävlingsmomentet. Jag tror att man kan gå till vilken medicinsk sakkunnig som helst och få konstaterat att tävlingsmomentet inte är bra. All idrotts mål är ju träningen,

och medlet är tävlingen; det är för att skapa ett intressemoment i idrottsutövandet som man har tävlingen.

Herr Sjöholm frågade drastiskt om det var så angenämt att se en boxare ligga raklång på golvet. Det är det naturligtvis ingen som tycker. Men det är ju inte heller så angenämt att på en idrottsplats se när bårbärarna kommer in med en bår och bär ut en fotbollsspelare som fått ett ben avsparkat. Det är inte heller så trevligt att under en bandymatch se hur bollen tar i en bandyspelares öga med de skador som det kan åstadkomma.

Jag erinrar mig en episod som jag själv råkade ut för när jag spelade fotboll. Jag hade olyckan att komma in på lasarettet samtidigt som två andra kommit in för samma sorts skada; den ena hade kommit in på lördagen och den andra på söndagen, och jag kom på söndagskvällen. Vi hade meniskskador alla tre. När överläkaren gick förbi den öppna dörren till den sal där jag låg gick han och resonerade med underläkaren, och jag hörde då hur han sade: Hur skall vi göra med dessa fotbollsidioter? Jag är säker på att om man hade gått till läkaren och frågat så skulle denne omedelbart ha sagt, att fotbollen är till sådan skada, att man bör besluta upphöra med fotbollsspel. I så fall skulle kanske herr Sjöholm ha haft stöd för ett eventuellt krav att inte ge bidrag till fotbollssporten.

Det kan tyvärr inte undgås att det uppstår vissa skador vid idrott. Jag talade tidigare om vissa synbilder som kanske inte är så angenäma. Låt mig komplettera dem med ytterligare ett par. Hur många är det inte som har sett en löpare som har stupat på mållinjen. Jag tycker inte det är angenämt — vare sig det har varit en löpning på en idrottsbana eller en löpning på en skridskobana. Det tillfälle när löparen just kommer över mållinjen och faller har jag inte tyckt vara angenämt att bli åskådare till. Jag vill emellertid säga

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

att den uppbyggnad av kroppen som träningen medför är så pass värdefull att man väl får finna sig i sådana obehag. Jag fick ligga ganska länge på lasarettet för min skada, men jag vill bara säga att jag ändå tror att en hel del av min tid inom idrotten har varit så positiv att det fullt uppväger den tid som jag fick ligga sjuk.

En annan sak som jag tycker borde komma med i bilden är att man ibland ger boxningen ansvar för och lägger på boxningssporten skulden för saker som boxningssporten som sådan inte är orsak till. Det har väl visats vid flera tillfällen — tyvärr kan man säga — att idrottsutövare, däribland kanske sådana som ägnar sig åt boxningssporten, har använt sig av alkohol och narkotika, och det är ju inte bra för någon människa. Jag undrar därför om man inte stundom blandar ihop skador som uppstått av detta bruk med skador som har uppstått genom boxningen. Träningen för boxning är mycket allsidig. Var och en kan ju studera vilken harmonisk kropp en boxare som är vältränad får. Jag vet att simningen också medför en utmärkt allsidig träning för kroppsutvecklingen, och det finns väl några fler idrotter med samma verkan. Men träningen för boxning är som sagt mycket allsidig.

Jag är fullt medveten om att det förekommer vissa brister inom boxningssporten liksom det kan förekomma inom andra idrottsgrenar, men jag tycker nog att man skall överlåta till organisationerna själva att rätta till dessa brister. Det har väl visat sig att man inom boxningssporten har uppmärksammat skadeverkningsarna och försöker att på alla sätt vidta åtgärder för att skydda boxningssportens utövare från dessa skador.

Låt mig sluta med att än en gång erinra om vad som är idrottens mål: det är träningen för att skapa en sund kropp, och medlet för att nå detta är tävlingen.

Herr DOCKERED (cp):

Herr talman! Flera talare har ju sagt att de inte tänkt delta i denna debatt och jag får säga detsamma. Jag har inte deltagit i boxningsdebatterna tidigare när det har gällt utlåtanden från statsutskottet utan då har utlåtandena kommit från första lagutskottet. Emellertid tyckte jag att herr Hamrin i Jönköping i dag var så orättvis i sin framställning att jag måste begära ordet.

Herr Hamrin sade att ungdomarna som deltar i boxningsklubbarna är vilseledda av sina fördomsfria ledare. Till kammarens protokoll önskar jag få antecknat ett uttalande av Svenska boxningsförbundet som lyder på följande sätt:

»Den ungdom som till sin natur vill dela intresset omkring uppgiften med andra ägnar sig åt lagidrotten. Men den ungdom som är individualistiskt lagd måste ha rätt att tillfredsställa sina intentioner. Här har kampsporterna jämsides med andra idrottsgrenar av individuell natur en stor uppgift: *Att kanalisera aggressioner i rätt riktning.*

Vi vet inom vårt förbund vilken god uppfostrare amatörboxningen är, vilket har bidragit till att många svenska ungdomar har anpassats i sin slutliga miljö på rätt sätt. Det är också vetskapen om detta som gör att det fortfarande går att rekrytera ledare etc. inom en idrottsgren som under alltför många år utsatts för en osaklig och sårande kritik från icke experter.»

Vi som ägnat oss åt ungdomsverksamhet måste anta att en idrottsledare som offerar fritid och egen bekvämlighet för omhändertagandet av ungdomarna inte gör detta för att vilseleda utan han gör sin insats i vetenskapen om att den uppgift han utför är av personlig betydelse för ungdomarna i fråga. Jag tycker att vi måste ha klart för oss att det finns en positiv sida då det gäller denna verksamhet som inte kan negligeras. Jag vill understryka att de ledare och andra som verkligen försöker att ta hand

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

om dessa ungdomar är värda ett bättre öde än att nagelfaras på detta osakliga sätt. Det är klart att den sten man länge spottar på till sist blir våt.

Inom parentes kan det förstås sägas att den verksamhet som Svenska boxningsförbundet utför också går ut på att minska de skaderisker som kan finnas inom denna idrott liksom inom andra, men det uppstår inte mera skador inom boxningen än inom andra idrotter. Svenska boxningsförbundets verksamhet är ändock ett led i det arbete som man med hjälp av dessa statsmedel försöker utföra. Utskottet skriver också helt riktigt att om inte Svenska boxningsförbundet får ifrågavarande anslag »innebär detta enligt riksidrottsförbundets uppfattning att amatörboxningen ändå kommer att fortleva men att Boxningsförbundets verksamhet betänkligt försvåras då det gäller ungdomsfostran, utbildning av ledare, instruktörer och domare». Detta är inte ett orimligt påstående, ty lämnas inte anslag måste också förutsättningarna för denna del av verksamheten försvinna.

Med det sagda, herr talman, vill jag yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr SJÖHOLM (fp):

Herr talman! Jag vill bara ge några korta repliker till herr Johanson i Västervik och herr Dockered.

Det är kanske riktigt, herr Dockered, att många av ledarna är i god tro. Jag håller det till och med för sannolikt men man måste dock konstatera, att man inte kan använda hjärnskakningen som ett medel i den sociala verksamheten. Det är emellertid vad man gör. I den gjorda utredningen lämnas bevis på att man inte kan boxas utan att det uppstår hjärnskakningar. Det är riktigt att det är en individualistisk »idrott». Det är den verkliga, herr Dockered, ty det är bara två med och till slut ofta bara en. Mer individualistiskt kan det

knappast bli och jag anser inte att det är en fördel.

Herr Johanson i Västervik sade att träningen är bra. Men boxningsträningen är inte bra, ty det framgår också av utredningen att även slagen vid träning är farliga, inte bara knockoutslagen. Det är bevisat, skriver utredningen, att många boxare som aldrig har varit slagna knockout har fått obotliga hjärnskador. Även slag som utdelas under träning är sålunda farliga.

Vad sedan den nämnde fotbollsspelaren och den bandyspelare som fick en boll i ögat angår är det inte meningen att man under bandyspel skall slå bollen i ögat på en motståndare, herr Johanson! Det är en olycka. Även fotbollsspelaren som omnämndes var offer för en olycka. Men boxaren är offer för boxningen, sådan som den regelrätt skall utföras. Man måste kunna lära sig denna skillnad, herr Johanson! Den är fundamental. Jag har heller inte hört någon läkare som vill förbjuda fotboll — som väl är! — men jag skulle kunna räkna upp hundratals läkare som vill förbjuda boxningen. Det måste väl ligga något i det. Idrotten skall ge sin utövare en sund kropp, men det får ingen genom att utsätta sig för hjärnskakningar.

Sedan har jag ställt två mycket konkreta och väsentliga frågor till herr Allard utan att få svar. Det är en talande tystnad, och jag vill gärna uppfatta den så att herr Allard är en verklig idrottsvän och att han därför inte anser sig kunna svara på frågorna.

Slutligen vill jag citera en annan herr Johansson, som måste sägas vara auktoritet i sammanhanget, nämligen Ingemar Johansson, f. d. nationalhjärte. Han har uttalat att man borde förbjuda hela rasket, både amatörboxningen och den professionella boxningen. Han har också alldeles riktigt påpekat att alla idrottsmän blir allt bättre, och en bättre boxare blir ännu farligare för sin motståndare. Ju hårdare han slår, desto

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

farligare blir han för motståndaren. Ingemar Johansson har formulerat det så, att den dag en gång kommer då en boxare kan slå ihjäl en annan med ett enda slag.

Jag vill fråga, om vi verkligen skall invänta den dagen — och påskynda den med hjälp av skattemedel! Det tål riksdagens anseende helt säkert inte vid.

Herr ALLARD (s):

Herr talman! Jag ber herr talmanen och kammarens övriga ledamöter om ursäkt för att jag förlänger denna debatt ytterligare, men det är faktiskt herr Sjöholms skuld mer än min, eftersom han här har upprepat sina frågor till mig och jag inte vill att de skall stå obesvarade i protokollet, även om jag själv tycker att frågorna har besvarats tidigare.

Herr Sjöholm frågade vad det är för skillnad mellan amatörboxning och professionell boxning. Han vet emellertid mycket väl att det är en väsentlig skillnad. För det första gäller för amatörboxningen en mängd säkerhetsföreskrifter som inte tillämpas vid den professionella boxningen. För det andra har de professionella boxarna hårdare handskar än amatörboxarna. För det tredje utkämpas professionell boxning under betydligt fler ronder än amatörboxningen. För det fjärde är den professionella boxningen en många gånger mycket osympatisk affär, och man kan inte beskylla amatörboxningen för att vara någon affär. Det finns ytterligare några skillnader som jag emellertid inte här skall ingå på. Jag vill bara poängtera att när vi i dag diskuterar statsbidraget till boxningen, så gäller det amatörboxningen.

Vidare frågade herr Sjöholm hur jag ställer mig till knockouten och om jag tycker det är trevligt att se en boxare ligga utslagen. Jag vill klart och kategoriskt svara att jag inte tycker det är trevligt. Och för att kammarens leda-

möter skall få klart för sig att knockouten inte är det vanliga slutet på en amatörboxningsmatch vill jag nämna att det 1964 utkämpades 1 132 amatörmatcher här i landet, av vilka 54 slutade med knockout. Jag tycker att det var 54 för mycket. De säkerhetsåtgärder som Boxningsförbundet under en lång följd av år har vidtagit är också tillkomna bl. a. för att undvika sådana inte trevliga slut på amatörmatcherna.

Slutligen vill jag upprepa vad jag sade tidigare, nämligen att de elva medicinska experterna i utredningen har haft fyra olika alternativ att välja på från medicinska utgångspunkter. Det första gällde ytterligare säkerhetsföreskrifter, det andra en begränsning av boxningen, det tredje ett partiellt förbud och det fjärde ett fullständigt förbud. Från medicinska utgångspunkter stannade experterna vid att det lämpliga var ytterligare säkerhetsföreskrifter. Vidare kom de till den slutsatsen att det bör utgå ekonomiska bidrag till utarbetandet av bästa möjliga typer av handskar, huvudskydd och ringunderlag som skall förhindra skador inom boxningen. I utredningens betänkande uttalas att de sålunda föreslagna rekommendationerna skall tillfredsställa rimliga medicinska krav.

Jag ber än en gång herr talmannen och kammarens ledamöter om ursäkt för att jag förlängt debatten, men jag har nu besvarat herr Sjöholms frågor.

Herr JOHANSON i Västervik (s):

Herr talman! Också jag ber kammarens ledamöter om ursäkt för att jag återigen tar till orda, men jag gör som föregående talare: jag skyller på herr Sjöholm.

Av herr Sjöholms sista inlägg fick man den uppfattningen att varenda person, som utövat boxning, har drabbats av hjärnskada. Det kan väl ändå inte vara riktigt att göra en sådan beskrivning för att vinna en opinion för ett personligt ställningstagande.

Anslag till avsättning till fonden för idrottens främjande

I herr Sjöholms inlägg har begreppet självförsvär fullständigt försvunnit i beskrivningen av boxningssporten. Men träningen inom boxningen är ju ändå på samma sätt som inom judosporten i mycket stor utsträckning en övning för självförsvär. Inte heller judo är, i den form som denna sport presenterats i TV, särskilt trevlig.

Jag vill återigen upprepa vad jag tidigare sagt, nämligen att jag anser att det är boxningssportens egen uppgift att söka komma till rätta med de skadeverkningar som kan uppstå genom sportens utövande, på samma sätt som jag anser att man bör göra även inom andra idrottsgrenar.

Härmed var överläggningen slutad.

Hemställan*Mom. 1 och 2*

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 3

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1 a); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Sjöholm begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 3) i utskottets utlåtande nr 59, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1 a) av herr Kaijser m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom

uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Sjöholm begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 116 ja och 88 nej, varjämte 13 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 4

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 4) i utskottets utlåtande nr 59, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Edström m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Eliasson i Sundborn begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 138 ja och 76 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.**Motiveringen**

Herr talmannen gav propositioner dels på godkännande av utskottets motivering, dels ock på godkännande av utskottets motivering med den ändring däri, som föreslagits i reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren godkänner utskottets motivering i utskottets utlåtande nr 59, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren godkänt utskottets motivering med den ändring däri, som föreslagits i reservationen 3) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 171 ja och 34 nej, varjämte 9 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså godkänt utskottets motivering oförändrad.

§ 6

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

Föredrogs statsutskottets utlåtande nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budget-

året 1968/69 i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m. jämte motioner.

Kungl. Maj:t hade i propositionen nr 1 (bilaga 13, s. 18—54 och punkterna B 1—B 9, B 11—B 12, C 1—C 2, V: 1, s. 54—95, 95—100, 109—116 samt 164 i utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 3 januari 1968)

dels berett riksdagen tillfälle att avge yttrande med anledning av vad departementschefen i statsrådsprotokollet anfört angående arbetsmarknadspolitikens mål och medel m. m.,

dels föreslagit riksdagen att

1) godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1968

a) av grunderna för flyttningsbidrag,
b) av grunderna för näringshjälp och bidrag till anskaffning av motorfordon för handikappade,

2) medge att Kungl. Maj:t finge bemyndiga arbetsmarknadsstyrelsen att under budgetåret 1968/69 besluta om avskrivning av lånefordran, uppkommen inom arbetsmarknadsverket, till belopp icke överstigande 3 000 kr., beträffande vilken antingen omständigheterna gäve vid handen att vederbörande icke kunde betala sin skuld och enligt styrelsens bedömning ingen eller ringa möjlighet föreläge att i framtiden ta ut betalning eller också åtgärder för att bevaka och driva in fordringen bedömdes förenade med arbete och kostnader i sådan utsträckning att åtgärderna icke vore ekonomiskt lönande, allt under förutsättning att sådana åtgärder ändå icke ansåges påkallade av andra än ekonomiska förhållanden,

3) medge att beslut om bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade under budgetåret 1968/69 finge meddelas intill ett belopp av 25 000 000 kr.,

4) bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om ökning av den under 3) upptagna ramen under budgetåret 1968/69,

5) besluta att ramen för lokaliserings-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

lån under den femåriga försöksperioden vidgades till 750 000 000 kr.,

6) för budgetåret 1968/69 anvisa

A) på driftbudgeten under elfte huvudtiteln

a) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 18 875 000 kr.,

b) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 6 295 000 kr.,

c) till Arbetsförmedlingen: Avlöningar ett förslagsanslag av 91 000 000 kr.,

d) till Arbetsförmedlingen: Omkostnader ett förslagsanslag av 26 130 000 kr.,

e) till Allmänna beredskapsarbeten m. m. ett reservationsanslag av 415 000 000 kr., varav förslagsvis 140 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

f) till Särskilda beredskapsarbeten m. m. ett reservationsanslag av 320 000 000 kr., varav förslagsvis 50 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

g) till Förläggningsbyggnader m. m. ett förslagsanslag av 22 700 000 kr.,

h) till Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrädsverksamhet ett reservationsanslag av 1 000 kr.,

i) till Omskolning m. m. ett förslagsanslag av 350 000 000 kr.,

j) till Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade ett förslagsanslag av 25 000 000 kr.,

k) till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade ett förslagsanslag av 40 000 000 kr.,

l) till Lokaliseringsbidrag ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.,

m) till Särskilda stödåtgärder i glesbygder ett reservationsanslag av 5 000 000 kr., samt

B) på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd

till Lokaliseringslån ett investeringsanslag av 200 000 000 kr.,

7) bemyndiga Kungl. Maj:t att under

budgetåret 1968/69 bevilja lokaliseringslån med högre belopp än som anvisats under anslaget.

I detta sammanhang hade utskottet behandlat

dels de likalydande motionerna I: 4 av herr *Werner* och II: 7 av herr *Hermansson m. fl.*, vari, såvitt nu var i fråga, hemställts att riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t förorda att varje länsarbetsnämnd snarast låte göra en inventering av arbetslösheten bland kvinnor,

dels de likalydande motionerna I: 5 av herr *Werner* och II: 8 av fru *Ryding m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 41 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 57 av herr *Eriksson* i Bäckmora m. fl., vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av elfte huvudtiteln, punkten B 5, måtte uttala att byggandet av enskilda vägar i ökad omfattning måtte ske som statskommunala beredskapsarbeten,

dels de likalydande motionerna I: 58 av herrar *Dahlberg* och *Tage Johansson* och II: 87 av fröken *Sandell* och herr *Bengtsson* i Landskrona, vari hemställts att riksdagen måtte hos Kungl. Maj:t begära en allsidig utredning av de problem som sammanhängde med startandet och driften av verkstäder för handikappade,

dels de likalydande motionerna I: 59 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 85 av herr *Andersson* i Örebro m. fl.,

dels de likalydande motionerna I: 162 av herr *Karl-Erik Eriksson* och II: 214 av herrar *Andersson* i Örebro och *Larsson* i Umeå,

dels motionen II: 219 av fru *Marklund m. fl.*, vari föreslagits att riksdagen beslutade uttala sig för genomförandet av ett enhetligt huvudmannaskap genom landstingskommunerna för de skyddade verkstäderna och övrig till dem knuten verksamhet och att riksdagen i anledning härav i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde om utarbetandet av

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

erforderliga anvisningar, samt att jämväl frågan prövades om lämpligt centralt organ sorterande under arbetsmarknadsstyrelsen för planering av produktionsinriktning och marknadsföring för de skyddade verkstäderna,

dels de likalydande motionerna I: 229 av herr *Högström m. fl.* och II: 294 av herr *Sundelin m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 232 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 283 av herr *Eriksson* i Bäckmora *m. fl.*, vari hemställts att riksdagen, för att ett ökat vägbyggande skulle komma till stånd, måtte vid behandlingen av elfte huvudtiteln punkt B 5 uttala, att vägar i ökad utsträckning måtte byggas som beredskapsarbeten i enlighet med vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 233 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 293 av herrarna *Sjönell* och *Dahlgren*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta att statsbidrag måtte kunna utgå till kommuner som i form av statskommunala beredskapsarbeten eller på andra godtagbara sätt uppförde lokaler för hantverks-, industri- och serviceföretag i syfte att främja sysselsättning och lokal service,

dels de likalydande motionerna I: 234 av fröken *Stenberg m. fl.* och II: 291 av herrarna *Nilsson* i Agnäs och *Petersson*,

dels de likalydande motionerna I: 237 av herr *Österdahl* och II: 285 av herrarna *Gustafsson* i Stenkyrka och *Franzén* i Träkumla, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte uttala, att nyetablering av företag och utveckling av redan befintligt näringsliv på Gotland — liksom turist- och fritidsnäringarna — stöddes med lån och bidrag om länet inginge i stödområdet,

dels de likalydande motionerna I: 321 av herrarna *Torsten Andersson* och *Nils Nilsson* och II: 418 av herrarna *Johansson* i Växjö och *Gustavsson* i Alvesta,

dels de likalydande motionerna I: 325

av herr *Dahlén m. fl.* och II: 427 av herr *Wedén m. fl.*, vari hemställts

A) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära

1) förslag om försöksverksamhet med statsbidrag till företagsutbildning i enlighet med i motionerna angivna riktlinjer,

2) översyn av inkomstprövningsreglerna beträffande grundbidraget för omskolning i syfte att underlätta för de kvinnor, som så önskade, att erhålla yrkesinriktad utbildning,

3) översyn av reglerna för flyttningsbidrag vid anställning på annan ort, med innebörden att sådant flyttningsbidrag även kunde utgå till nyutexaminerade, som ej kunde få lämplig anställning på studie- eller hemorten,

4) ändring av bestämmelserna för halvskyddad sysselsättning med innebörden, för det första, att sådan sysselsättning i framtiden skulle omfatta även äldre arbetskraft och personer som visserligen icke vore handikappade, men vilkas arbetsplacering i öppna marknaden ändå på grund av nedsatt arbetsförmåga bedömdes vara särskilt svår samt, för det andra, att halvskyddad sysselsättning skulle kunna anordnas också inom kommunal tjänst och i företag med mindre än fem anställda,

5) att, i den mån det vore möjligt att öka placeringen i halvskyddad verksamhet på det sätt som ovan anförts, intill tio milj. kr. av anslaget för särskilda beredskapsarbeten borde kunna användas för att utvidga den halvskyddade verksamheten,

6) förslag om utvidgad arbetsmarknadsforskning i syfte bl. a. att ge underlag för tillförlitligare arbetskraftsprognoser för olika yrken,

B) att riksdagen måtte anslå medel till inrättande av 30 tjänster som inspektörer inom yrkesvägledning och arbetsvård och därför till Arbetsförmedlingen: Avlöningar anvisa ett i förhållande till Kungl. Maj:ts förslag med 1 050 000 kr. höjt förslagsanslag av 92 050 000 kr.,

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

dels de likalydande motionerna I: 330 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 407 av herr *Bohman m. fl.*, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte hemställa

att KSA-utredningen finge i uppdrag att undersöka möjligheterna och formerna för ett system varigenom även icke avtalsbunden arbetskraft kunde erhålla avgångsbidrag,

att arbetsmarknadsutredningens och arbetsmarknadsstyrelsens förslag rörande ökad företagsutbildning förverkligades, och

att de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna genom särskild expertis bleve föremål för en ingående analys i syfte att klarlägga deras effekt och effektivitet i relation till kostnaderna och de samhällsekonomiska verkningarna,

dels de likalydande motionerna I: 334 av fru *Landberg* och fröken *Mattson* och II: 410 av fru *Ekendahl m. fl.*, vari hemställts att grundbidrag för omskolning m. m. skulle utgå oberoende av makes inkomst,

dels de likalydande motionerna I: 336 av herr *Nils Theodor Larsson m. fl.* och II: 409 av herr *Börjesson* i Glömminge m. fl., vari hemställts att riksdagen måtte medge att det statliga ekonomiska företagsstödet i lokaliseringspolitiskt syfte finge i högre grad än nu vore fallet inriktas på de sysselsättningsvaga områdena i östra Götaland,

dels de likalydande motionerna I: 337 av herr *Åke Larsson m. fl.* och II: 422 av fru *Lindberg m. fl.*,

dels de likalydande motionerna I: 338 av herr *Lidgard* och II: 420 av fru *Kristensson*,

dels de likalydande motionerna I: 339 av herr *Lundström m. fl.* och II: 430 av herr *Wiklund* i Stockholm m. fl., vari föreslagits att Kungl. Maj:ts blivande fullmakt att utfärda föreskrifter om bidrag till kostnaderna för grupplivförsäkring till personer, som genomginge arbetsprövning eller arbetsträning, utsträcktes till att omfatta även sådana handikappade personer som sysselsattes

med hemarbete för hemarbetscentrals eller materialdepås räkning eller i övrigt för annans räkning utför hemarbete, som ur grupplivförsäkringssynpunkt kunde anses göra dem jämförbara med dem som arbetade i s. k. skyddad verkstad,

dels de likalydande motionerna I: 341 av herr *Schött* och II: 421 av herr *Krönmark*, vari föreslagits att riksdagen måtte besluta att Gotland och Öland samt Kalmar läns fastland med undantag av Kalmar och Nybro kommunblock skulle ingå i det lokaliseringspolitiska stödområdet,

dels de likalydande motionerna I: 343 av herr *Österdahl m. fl.* och II: 413 av herr *Gustafsson* i Skellefteå m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla att arbetsmarknadsstyrelsen erhöle bemyndigande att besluta om beredskapsarbeten i tätorter på glesbygden avseende ny-, till- eller ombyggnad av industribyggnader, turistanläggningar samt hotell och pensionat enligt i motionerna angivna riktlinjer,

dels de likalydande motionerna I: 397 av herr *Ottosson m. fl.* och II: 583 av herr *Turesson*,

dels motionen II: 419 av herrar *Kellgren* och *Lindkvist*,

dels de likalydande motionerna I: 459 av herr *Eric Carlsson* och II: 576 av herr *Jonasson*, vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala nödvändigheten av att medel för ytterligare beredskapsarbeten ställdes till förfogande för vägbyggnader i Värmlands län,

dels de likalydande motionerna I: 464 av herr *Wikberg* och II: 579 av herrar *Larsson* i Norderön och *Jönsson* i Inge-marsgården, vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla

a) att lokaliseringsstödet inom norra stödområdets inland måtte förhöjas i enlighet med vad i motionerna anförts, samt

b) att en befattningshavare för hand-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

läggning av lokaliseringsbefrämjande uppgifter enligt vad i motionerna anförts måtte placeras vid länsarbetsnämnden i Jämtlands län,

dels de likalydande motionerna I: 550 av herr Bengtson och II: 704 av herr Eriksson i Bäckmora m. fl., vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära att den nuvarande låginkomstutredningen kompletterades med parlamentariker i enlighet med vad i motionerna anförts,

dels de likalydande motionerna I: 551 av herr Bengtson m. fl. och II: 718 av herr Hedlund m. fl., vari hemställts att riksdagen måtte

1) besluta att förstärkt lokaliseringspolitik måtte kunna tillämpas i glesbygdssområden med stora sysselsättningsvårigheter, innebärande förhöjt lokaliseringsbidrag och ett sammanlagt lokaliseringsstöd upp till 100 procent av investeringskostnaden samt utvidgning av lokaliseringsstödet till att gälla även rörelsekapital och till att omfatta även servicenärings-, i enlighet med vad i motionerna anförts,

2) anvisa för budgetåret 1968/69 ett förslagsanslag av 150 000 kr. att användas för anställning av två arbetsmarknadskonsulenter hos arbetsmarknadsstyrelsen med speciella uppgifter för glesbygderna i enlighet med motionerna,

3) medge att som objekt för beredskapsarbeten finge användas naturvårdsarbeten och upprustningsarbeten i glesbygderna i enlighet med motionernas syfte,

4) i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt tillsättande av en parlamentarisk utredning om glesbygdsfrågorna med uppgift

a) att, så skyndsamt att förslag kunde föreläggas nästa års riksdag, pröva de i motionerna för glesbygderna angivna frågorna om

1. särskild riskfond för företag,

2. särskilt gynnsamma avskrivningsregler för företag,

3. arbetsmarknadspolitisk yrkesutbildning av företagare,

4. särskilt ekonomiskt stöd för naturvårdsuppgifter, samt

b) att snarast möjligt lägga fram förslag till en långsiktsslösning med sådana åtgärder att glesbygdsbefolkningen bereddes möjligheter till en tillfredsställande service på grundval av ett så långt möjligt förstärkt näringsliv i glesbygderna och därutöver i nödvändig utsträckning ett kompletterande stöd från samhället,

dels de likalydande motionerna I: 553 av herr Bengtson m. fl. och II: 717 av herr Hedlund m. fl., vari hemställts att riksdagen måtte

1) besluta vid behandlingen av inrikesdepartementets huvudtitel, punkten C1. Lokaliseringsbidrag, att anslaget till Lokaliseringsbidrag för budgetåret 1968/69 skulle uppföras som förslagsanslag,

2) anvisa under inrikesdepartementets huvudtitel, Kapitalbudgeten, V:1. Lokaliseringslån, till Lokaliseringslån för budgetåret 1968/69 ett investeringsanslag av 300 milj. kr.,

3) besluta att ramen för lokaliseringsstödet under den femåriga försöksperioden skulle vidgas till 1 500 milj. kr., varav 1 200 milj. kr. skulle utgöra lokaliseringslån och 300 milj. kr. lokaliseringsbidrag,

4) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om att vid den aviserade utredningen om lokaliseringsstödet utformning förslag skyndsamt måtte utarbetas och föreläggas 1969 års riksdag angående sådana grunder för lokaliseringspolitiken, att stöd enligt de för norra stödområdet gällande principerna kunde utgå även i andra områden i landet, vilka hade i stort sett samma sysselsättningsproblem och näringslivsförhållanden som norra stödområdet,

dels de likalydande motionerna I: 560 av herrar Fälldin och Sundin och II: 727 av herr Nilsson i Tvärålund m. fl., vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte medge att lokaliseringsstöd i form av lån till

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

rörelsekapital finge utgå i enlighet med i motionerna anförda riktlinjer,

dels de likalydande motionerna I: 561 av herr Fälldin m. fl. och II: 702 av herr Dahlgren m. fl., vari hemställts att riksdagen — i syfte att bereda sysselsättning för friställd och undersysselsatt äldre arbetskraft i glesbygderna — i sin skrivelse till Kungl. Maj:t i anledning av vad departementschefen anfört om arbetsmarknadspolitiken måtte anhänga

att såsom beredskapsarbete finge bedrivas dels landskapsvårdsarbeten, dels skogsarbeten, såsom röjning, gallring och gödsling, dels byggnadsarbeten m. m. vid jordbruk, samt

att småbruk i vissa fall finge utgöra arbetsplats för halvskyddad sysselsättning,

dels de likalydande motionerna I: 565 av herr Holmberg m. fl. och II: 699 av herr Bohman m. fl., såvitt nu var i fråga,

dels de likalydande motionerna I: 566 av herrar Paul Jansson och Erik Olsson och II: 698 av herr Blomkvist m. fl., vari bl. a. hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställde, att arbetsmarknadsstyrelsen bemyndigades att inom ramen för anslaget Anordnande och drift av skyddade verkstäder samt inom ramen för anslaget Särskilda beredskapsarbeten under elfte huvudtiteln för budgetåret 1968/69 bestrida kostnader för viss tillfällig anställd planerings- och produktions-teknisk expertis,

dels de likalydande motionerna I: 568 av herr Lidgard och II: 736 av herr Wennerfors m. fl., vari bl. a. hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om att Stockholms skärgård måtte ingå i det lokaliseringspolitiska stödområdet,

dels de likalydande motionerna I: 571 av herrar Yngve Nilsson och Arvidson och II: 726 av herr Nilsson i Bästekille och fru Sundberg, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhänga om att Österlen måtte in-

gå i det lokaliseringspolitiska stödområdet,

dels de likalydande motionerna I: 576 av herr Erik Olsson och II: 733 av herr Trana, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhölle om en skyndsam översyn av den skyddade verksamhetens förutsättningar i enlighet med vad som anförts i motionerna, samt att därvid även statsbidragsbestämmelsernas utformning prövades med hänsyn till storleken av de kommunala huvudmännens styrkta nettoförlustkostnader,

dels de likalydande motionerna I: 580 av herr Stefanson och II: 711 av herr Gustafsson i Skellefteå m. fl., vari hemställts att riksdagen måtte besluta att ramen för lokaliseringsslån under den femåriga försöksperioden vidgades till 900 milj. kr.,

dels de likalydande motionerna I: 581 av herr Strandberg och II: 728 av herrar Nordgren och Nilsson i Agnäs, vari hemställts att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anvisade erforderliga lokaliseringsmedel till projekt som tryggade sysselsättningen i Norrlands glesbygdsområden och att, med hänsyn till att investeringsfonden, Norrlandsfonden och statliga lokaliseringsstöd i första hand främjat kustregionen, ärenden rörande glesbygden skulle behandlas likvärdigt för att inhämta den rådande eftersläpningen,

dels de likalydande motionerna I: 582 av herrar Strandberg och Yngve Nilsson och II: 730 av herr Petersson m. fl., vari hemställts att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa att Kungl. Maj:t måtte låta skyndsamt utreda och för riksdagen framlägga förslag om vilka åtgärder som borde vidtas för att befolkningen i landets glesbygder skulle på ett rättvist sätt få del av det stigande välbästandet och erbjudas en tillfredsställande social och kulturell service, varvid särskilt borde beaktas

a) kommunikationsproblemen i bygd-er där järnvägen lagts ned,

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

b) utformningen av fritidsbebyggelsen och dess sanitära problem,

c) ordnande av skolskjutsar och inackorderingshem för studerande barn från glesbygder,

d) möjligheter att tillfredsställa ordna åldringsvården i kommuner med hög genomsnittsålder,

e) möjligheter att genom ekonomiskt lönsamma åtgärder bibehålla det svenska odlingslandskapet även i de trakter där traditionell jordbruksdrift icke längre bedreves,

dels motionen II: 700 av herrar *Börjesson* i Falköping och *Gomér*,

dels de likalydande motionerna I: 583 av herr *Svanström* och II: 701 av herr *Dahlgren*, vari hemställts att riksdagen måtte medge, att en aktiv lokaliseringspolitik enligt de grunder, som tillämpats främst inom det s. k. norra stödområdet, utnyttjades för främjande av näringslivets utveckling i Kalmar län och att länet i nämnda avseende be-tecknades som ett försöksområde för en mera omfattande aktiv lokaliseringspolitik i södra Sverige,

dels de likalydande motionerna I: 584 av herr *Svanström* och II: 708 av herrar *Gomér* och *Börjesson* i Falköping, vari hemställts att riksdagen vid behandlingen av inrikesdepartementets huvudtitel, punkten B 6. Särskilda beredskapsarbeten m. m., måtte medge att näringshjälp i form av bidrag eller räntefritt lån måtte kunna utgå till handikappad med maximalt 15 000 kr.,

dels de likalydande motionerna I: 585 av herr *Sveningsson* och II: 696 av herrar *Bengtson* i Solna och *Krönmark*, vari hemställts att riksdagen måtte besluta att av det föreslagna anslaget till beredskapsarbeten, 415 milj. kr., avräkna 175 milj. kr. mot automobilskattemedel,

dels de likalydande motionerna I: 588 av herr *Österdahl* och II: 737 av herr *Westberg*,

dels de likalydande motionerna I: 589 av herr *Österdahl m. fl.* och II: 712 av

herrar *Gustafsson* i Stenkyrka och *Franzén* i Träkumla,

dels de likalydande motionerna I: 739 av herr *Johan Olsson m. fl.* och II: 926 av herr *Elmstedt m. fl.*

Utskottet hemställde,

1. beträffande ett utrednings- och prognosorgan att riksdagen måtte avslå motionerna I: 229 och II: 294,

2. beträffande en analys av arbetsmarknadsåtgärderna att riksdagen måtte avslå motionerna I: 330 och II: 407, såvitt nu var i fråga,

3. beträffande utvidgad arbetsmarknadsforskning att riksdagen måtte avslå motionerna I: 325 och II: 427, såvitt nu var i fråga,

4. beträffande förmedling av arbetsobjekt att riksdagen måtte avslå motionerna I: 59 och II: 85,

5. beträffande inventering av arbetslöshet bland kvinnor att riksdagen måtte avslå motionerna I: 4 och II: 7, såvitt nu var i fråga,

6. beträffande åtgärder för tjänstemän att riksdagen måtte avslå motionerna I: 321 och II: 418,

7. att riksdagen måtte som yttrande med anledning av vad departementschefen i statsrådsprotokollet anfört angående arbetsmarknadspolitikens mål och medel m. m. ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet yttrat därom i de delar som ej behandlats under 1.—6.,

8. beträffande försvarsbeställningar att riksdagen måtte avslå motionerna I: 565 och II: 699 i vad de avsåge

a) användning av andra anslag än anslaget till Allmänna beredskapsarbeten m. m.,

b) skrivelse till Kungl. Maj:t,

9. beträffande naturvårdsarbeten att riksdagen måtte avslå motionerna I: 551 och II: 718 samt I: 561 och II: 702, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,

10. beträffande industribyggnader m. m. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 233 och II: 293 samt I: 343 och II: 413,

11. beträffande upprustning i gles-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

- bygder att riksdagen måtte avslå motionerna I: 551 och II: 718, såvitt nu var i fråga,
12. beträffande skogsarbeten och vissa byggnadsarbeten på jordbruk att riksdagen måtte avslå motionerna I: 561 och II: 702, såvitt nu var i fråga,
13. beträffande beredskapsarbete i skogsbruket att riksdagen måtte avslå motionerna I: 162 och II: 214,
14. beträffande vägarbeten att riksdagen måtte avslå motionerna I: 41 och II: 57, I: 232 och II: 283, I: 459 och II: 576 samt I: 585 och II: 696,
15. beträffande renovering i Gamla stan i Stockholm att riksdagen måtte avslå motionen II: 419,
16. beträffande medel för socialkurativ verksamhet och viss expertis att riksdagen måtte avslå motionerna I: 566 och II: 698, såvitt nu var i fråga,
17. beträffande flyttningsbidrag till nyutbildade att riksdagen måtte avslå motionerna I: 325 och II: 427, såvitt nu var i fråga,
18. beträffande inlösenbeloppet för egna hem att riksdagen måtte avslå motionerna I: 588 och II: 737,
19. beträffande arkivarbete att riksdagen måtte avslå motionerna I: 5 och II: 8,
20. beträffande näringshjälpens maxibelopp att riksdagen måtte avslå motionerna I: 584 och II: 708,
21. beträffande företagsutbildning att riksdagen måtte avslå motionerna I: 325 och II: 427 samt I: 330 och II: 407, samtliga motioner såvitt nu var i fråga,
22. beträffande nedre åldersgränsen för omskolning m. m. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 337 och II: 422,
23. beträffande studiemedel att riksdagen måtte avslå motionerna I: 338 och II: 420,
24. beträffande stöd till handikappade vid vidareutbildning att riksdagen måtte avslå motionerna I: 234 och II: 291,
25. beträffande inkomstprövning att riksdagen måtte avslå motionerna I: 325 och II: 427 samt I: 334 och II: 410, de två förstnämnda såvitt nu var i fråga,
26. beträffande verkstäder för skyddad sysselsättning m. m. att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 58 och II: 87 och i anledning av motionerna II: 219 samt I: 576 och II: 733 ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,
27. beträffande grupplivförsäkring att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 339 och II: 430 ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,
28. beträffande halvskyddad sysselsättning för äldre m. fl. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 325 och II: 427, såvitt nu var i fråga,
29. beträffande halvskyddad sysselsättning på småbruk att riksdagen måtte avslå motionerna I: 561 och II: 702, såvitt nu var i fråga,
30. beträffande halvskyddad sysselsättning inom kommunal tjänst att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 325 och II: 427 samt I: 566 och II: 698, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, ge Kungl. Maj:t till känna vad utskottet anfört,
31. beträffande halvskyddad sysselsättning inom statlig tjänst att riksdagen måtte avslå motionerna I: 566 och II: 698, såvitt nu var i fråga,
32. beträffande företag med mindre än fem anställda att riksdagen måtte avslå motionerna I: 325 och II: 427 samt II: 700, de två förstnämnda såvitt nu var i fråga,
33. beträffande viss medelsanvändning att riksdagen måtte avslå motionerna I: 325 och II: 427, såvitt nu var i fråga,
34. beträffande utredning om avgångsbidrag att riksdagen måtte avslå motionerna I: 330 och II: 407, såvitt nu var i fråga,
35. beträffande låginkomstutredningen att riksdagen måtte avslå motionerna I: 550 och II: 704,
36. beträffande förhöjt lokaliserings-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

bidrag och lokaliseringstöd intill 100 % av investeringskostnaden att riksdagen måtte avslå motionerna I: 551 och II: 718, såvitt nu var i fråga,

37. beträffande ökat lokaliseringstöd i vissa glesbygdsområden m. m. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 551 och II: 718, I: 464 och II: 579 samt I: 581 och II: 728, de två förstnämnda såvitt nu var i fråga,

38. beträffande lokaliseringstödet geografiska avgränsning att riksdagen måtte avslå motionerna I: 553 och II: 717, I: 568 och II: 736, I: 237 och II: 285, I: 336 och II: 409, I: 341 och II: 421, I: 571 och II: 726 samt I: 583 och II: 701, de fyra förstnämnda såvitt nu var i fråga,

39. beträffande rörelsekapital som stödunderlag att riksdagen måtte avslå motionerna I: 551 och II: 718 samt I: 560 och II: 727, de två förstnämnda såvitt nu var i fråga,

40. beträffande gemensamhetsanläggningar för turiständamål att riksdagen måtte avslå motionerna I: 397 och II: 583 samt I: 568 och II: 736, de två sistnämnda såvitt nu var i fråga,

41. beträffande lokaliseringstöd till servicenäringar att riksdagen måtte avslå motionerna I: 551 och II: 718, såvitt nu var i fråga,

42. beträffande utredning om glesbygdsfrågorna att riksdagen måtte avslå motionerna I: 551 och II: 718 samt I: 582 och II: 730, de två förstnämnda såvitt nu var i fråga,

43. beträffande samordning av glesbygdsåtgärder m. m. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 589 och II: 712,

44. beträffande forskning och viss samordning m. m. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 739 och II: 926,

45. att riksdagen måtte godkänna i statsrådsprotokollet förordade ändringar att tillämpas fr. o. m. den 1 juli 1968

a) av grunderna för flyttningsbidrag,

b) av grunderna för näringshjälp och bidrag till anskaffning av motorfordon för handikappade,

46. att riksdagen måtte medge att Kungl. Maj:t finge bemyndiga arbetsmarknadsstyrelsen att under budgetåret 1968/69 besluta om avskrivning av lånefordran, uppkommen inom arbetsmarknadsverket, till belopp icke överstigande 3 000 kr., beträffande vilken antingen omständigheterna gäve vid handen att vederbörande icke kunde betala sin skuld och enligt styrelsens bedömande ingen eller ringa möjlighet föreläge att i framtiden ta ut betalning eller också åtgärder för att bevaka och driva in fordringen bedömdes förenade med arbete och kostnader i sådan utsträckning att åtgärderna icke vore ekonomiskt lönande, allt under förutsättning att sådana åtgärder ändå icke ansåges påkallade av andra än ekonomiska förhållanden,

47. att riksdagen måtte medge att beslut om bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade under budgetåret 1968/69 finge meddelas intill ett belopp av 25 000 000 kr.,

48. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att besluta om ökning av den under 46. upptagna ramen under budgetåret 1968/69,

49. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 553 och II: 717 samt I: 580 och II: 711, de två förstnämnda motionerna såvitt avsåge ramen för stödet, besluta att ramen för lokaliseringsslån under den femåriga försöksperioden vidgades till 750 000 000 kr.,

50. att riksdagen måtte för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa

a) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Avlöningar ett förslagsanslag av 18 875 000 kr.,

b) till Arbetsmarknadsstyrelsen: Omkostnader ett förslagsanslag av 6 295 000 kr.,

c) till Arbetsförmedlingen: Omkostnader ett förslagsanslag av 26 130 000 kr.,

d) till Allmänna beredskapsarbeten

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

m. m. ett reservationsanslag av 415 000 000 kr., varav förslagsvis 140 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

e) till Särskilda beredskapsarbeten m. m. ett reservationsanslag av 320 000 000 kr., varav förslagsvis 50 000 000 kr. att avräknas mot automobilskattemedlen,

f) till Förläggningsbyggnader m. m. ett förslagsanslag av 22 700 000 kr.,

g) till Kostnader för arbetsmarknadsstyrelsens förrådsverksamhet ett reservationsanslag av 1 000 kr.,

h) till Omskolning m. m. ett förslagsanslag av 350 000 000 kr.,

i) till Bidrag till anordnande av verkstäder för handikappade ett förslagsanslag av 25 000 000 kr.,

j) till Bidrag till driften av verkstäder för handikappade ett förslagsanslag av 40 000 000 kr.,

k) till Särskilda stödåtgärder i glesbygder ett reservationsanslag av 5 000 000 kr.,

51. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 325 och II: 427, såvitt nu var i fråga, till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 91 000 000 kr.,

52. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 551 och II: 718 i vad avsåge medelsanvisning,

53. att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 553 och II: 717, såvitt nu var i fråga, för budgetåret 1968/69 anvisa

a) till Lokaliseringsbidrag på driftbudgeten under elfte huvudtiteln ett reservationsanslag av 10 000 000 kr.,

b) till Lokaliseringslån på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 200 000 000 kr.,

54. att riksdagen måtte bemyndiga Kungl. Maj:t att under budgetåret 1968/69 bevilja lokaliseringslån med högre belopp än som anvisats under anslaget,

55. att riksdagen måtte avslå i detta sammanhang behandlade motioner till den del de ej blivit under 1.—54. särskilt berörda eller behandlade i annat utskottsutlåtande.

Reservationer hade avgivits

1) beträffande en *analys av arbetsmarknadsåtgärderna* av herrar *Virgin, Kaijser, Schött* och *Turesson* samt fröken *Ljungberg* (samtliga h), som ansett att utskottet under 2. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 330 och II: 407, såvitt nu var i fråga, ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

2) beträffande *naturvårdsarbeten* av herrar *Per Jacobsson* (fp) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), som ansett att utskottet under 9. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 551 och II: 718 samt I: 561 och II: 702, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

3) beträffande *industribyggnader m. m.* av herrar *Per Jacobsson* (fp) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), som ansett att utskottet under 10. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 233 och II: 293 samt I: 343 och II: 413 ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

4) beträffande *upprustning i glesbygder* av herrar *Per Jacobsson* (fp) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), som ansett att utskottet under 11. bort hemställa,

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 551 och II: 718, såvitt nu var i fråga, ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförst;

5) beträffande *skogsarbeten* och *visa byggnadsarbeten på jordbruk* av herrar *Per Jacobsson* (fp) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), som ansett att utskottet under 12. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 561 och II: 702, såvitt nu var i fråga, ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförst;

6) beträffande *vägarbeten* av herrar *Per Jacobsson* (fp) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), som ansett att utskottet under 14. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 41 och II: 57 samt i anledning av motionerna I: 232 och II: 283, I: 459 och II: 576 samt I: 585 och II: 696 ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförst;

7) beträffande *flyttningsbidrag till nyutbildade* av herrar *Per Jacobsson*, *Edström*, *Nihlfors*, *Gustafsson* i Skellefteå och *Källstad* (samtliga fp), som ansett att utskottet under 17. bort hemställa,

att riksdagen måtte bifalla motionerna I: 325 och II: 427, såvitt nu var i fråga;

8) beträffande *näringshjälpens maximibelopp* av herrar *Per Jacobsson* (fp) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), som ansett att utskottet under 20. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till

motionerna I: 584 och II: 708 medge att maximibeloppet för bidrag eller räntefritt lån höjdes till 15 000 kr;

9) beträffande *företagsutbildning* av herrar *Virgin* (h), *Kajser* (h), *Per Jacobsson* (fp), *Edström* (fp) och *Schött* (h), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Källstad* (fp), fröken *Ljungberg* (h) samt herr *Nilsson* i Tvärålund (cp), som ansett att utskottet under 21. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 325 och II: 427 samt I: 330 och II: 407, samtliga motioner såvitt nu var i fråga, ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförst;

10) beträffande *inkomstprövning* av herrar *Per Jacobsson* (fp) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), som ansett att utskottet under 25. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 325 och II: 427, såvitt nu var i fråga, samt i anledning av motionerna I: 334 och II: 410 ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförst;

11) beträffande *halvskyddad sysselsättning för äldre m. fl.* av herrar *Per Jacobsson* (fp) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), som ansett att utskottet under 28. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 325 och II: 427, såvitt nu var i fråga, ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförst;

12) beträffande *halvskyddad sysselsättning på småbruk* av herrar *Per Jacobsson* (fp) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp),

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

Nihlfors (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), som ansett att utskottet under 29. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 561 och II: 702 ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

13) beträffande *utredning om avgångsbidrag* av herrar *Virgin*, *Kaijser*, *Schött* och *Turesson* samt fröken *Ljungberg* (samtliga h), som ansett att utskottet under 34. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 330 och II: 407, såvitt nu var i fråga, ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

14) beträffande *läginkomstutredningen* av herrar *Per Jacobsson* (fp) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), som ansett att utskottet under 35. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 550 och II: 704 begära att utredningen kompletterades med parlamentariker enligt vad i motionerna anförts;

15) beträffande *ökat lokaliseringsstöd i vissa glesbygdsområden m. m.* av herrar *Per Jacobsson* (fp) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), som ansett att utskottet under 37. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 551 och II: 718, I: 464 och II: 579 samt I: 581 och II: 728, de två förstnämnda såvitt nu var i fråga, ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

16) beträffande *lokaliseringsstödet geografiska avgränsning* av herrar *Per Jacobsson* (fp) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan*

Olsson (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), som ansett att utskottet under 38. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 553 och II: 717 samt i anledning av motionerna I: 568 och II: 736, I: 237 och II: 285, I: 336 och II: 409, I: 341 och II: 421, I: 571 och II: 726 samt I: 583 och II: 701, de fyra förstnämnda såvitt nu var i fråga, ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

17) beträffande *rörelsekapital som stödunderlag* av herrar *Per Jacobsson* (fp) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), som ansett att utskottet under 39. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 551 och II: 718 samt I: 560 och II: 727, de två förstnämnda såvitt nu var i fråga, ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

18) beträffande *lokaliseringsstöd till servicenäringar* av herrar *Per Jacobsson* (fp) och *Edström* (fp), fru *Elvy Olsson* (cp) samt herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Gustafsson* i Skellefteå (fp), *Källstad* (fp) och *Nilsson* i Tvärålund (cp), som ansett att utskottet under 41. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 551 och II: 718, såvitt nu var i fråga, ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anförts;

19) beträffande *utredning om glesbygdsfrågorna* av herrar *Virgin* (h), *Kaijser* (h), *Per Jacobsson* (fp), *Edström* (fp) och *Schött* (h), fru *Elvy Olsson* (cp), herrar *Johan Olsson* (cp), *Eliasson* i Sundborn (cp), *Nihlfors* (fp), *Turesson* (h), *Gustafsson* i Skellefteå (fp) och *Källstad* (fp), fröken *Ljungberg* (h) samt herr *Nilsson* i

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

Tvärålund (cp), som ansett att utskottet under 42. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 551 och II: 718 samt i anledning av motionerna I: 582 och II: 730, de två förstnämnda såvitt nu var i fråga, ge Kungl. Maj:t till känna vad reservanterna anfört;

20) beträffande *ramar för lokaliseringsslån och lokaliseringsbidrag* under den femåriga försöksperioden

a) av herrar *Per Jacobsson, Edström, Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå och *Källstad* (samtliga fp), som ansett att utskottet under 49. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 553 och II: 717 samt med bifall till motionerna I: 580 och II: 711, de två förstnämnda motionerna såvitt avsåg ramen för stödet, besluta att ramen för lokaliseringsslån under den femåriga försöksperioden vidgades till 900 000 000 kr.;

b) av fru *Elvy Olsson* samt herrar *Johan Olsson, Eliasson* i Sundborn och *Nilsson* i Tvärålund (samtliga cp), som ansett att utskottet under 49. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och motionerna I: 580 och II: 711 samt med bifall till motionerna I: 553 och II: 717, de två sistnämnda motionerna såvitt avsåge ramen för stödet, besluta att ramen för stödet skulle vidgas till 1 500 milj. kr., varav 1 200 milj. kr. skulle avse lokaliseringsslån och 300 milj. kr. lokaliseringsbidrag;

21) beträffande *medelsanvisning för tjänster inom yrkesvägledning och arbetsvård* av herrar *Per Jacobsson, Edström, Nihlfors, Gustafsson* i Skellefteå och *Källstad* (samtliga fp), som ansett att utskottet under 51. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 325 och II: 427, såvitt nu var i fråga, till Arbetsförmedlingen: Avlöningar för budgetåret 1968/69 på

driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 92 050 000 kr.;

22) beträffande *medelsanvisning för konsulenter i glesbygdsfrågor* av fru *Elvy Olsson* samt herrar *Johan Olsson, Eliasson* i Sundborn och *Nilsson* i Tvärålund (samtliga cp), som ansett att utskottet under 52. bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 551 och II: 718, såvitt nu var i fråga, till Glesbygdkonsulenter för budgetåret 1968/69 på driftbudgeten under elfte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 150 000 kr.;

23) beträffande *medelsanvisning för lokaliseringsbidrag och lokaliseringsslån* av fru *Elvy Olsson* samt herrar *Johan Olsson, Eliasson* i Sundborn och *Nilsson* i Tvärålund (samtliga cp), som under förutsättning av bifall till reservationen 20 b) ansett att utskottet under 53. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till motionerna I: 553 och II: 717, såvitt nu var i fråga, för budgetåret 1968/69 anvisa

a) till Lokaliseringsbidrag på driftbudgeten under elfte huvudtiteln ett förslagsanslag av 10 000 000 kr.,

b) till Lokaliseringsslån på kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd ett investeringsanslag av 300 000 000 kr.;

24) av herr *Schött* (h), utan angivet yrkande;

25) av herr *Blomkvist* (s), likaledes utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp):

Herr talman! Det statsutskottsutlåtande som vi nu skall behandla rör arbetsmarknadspolitiken, lokaliseringspolitiken och inte minst glesbygdsfrågorna. Jag ämnar först tala om arbetsmarknadspolitiken och sedan om loka-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

liseringspolitiken, men jag kommer inte att ingå på alla reservationer som fogats vid utlåandet. En del talar för sig själva, andra kommer att behandlas av andra reservanter.

Arbetsmarknadsfrågorna har tilldragit sig ett mycket stort intresse vid årets riksdag. Statsutskottets tredje avdelning har inte på länge — om ens någonsin — haft så många motioner rörande arbetsmarknadsfrågorna att behandla. Intresset har inte endast varit stort utan klart positivt. Motionärerna vill genomgående ha till stånd förbättringar.

Det kan inte heller bestridas att bakom denna motionsaktivitet när det gäller arbetsmarknadsfrågorna ligger en viss kritisk inställning. Man har ansett att mer borde ha gjorts, särskilt i fråga om generella insatser för att öka sysselsättningen inom näringslivet. Den känslan har väl inte endast funnits inom oppositionspartierna, även om vi har väckt ett stort antal motioner med förslag till sysselsättningsfrämjande åtgärder — ett förhållande som inte kan bestridas av socialdemokraterna. Men eftersom det förefaller vara aldeles nödvändigt för regeringspartiet att misstänkliggöra oppositionen i fråga om arbetsmarknads- och sysselsättningspolitiken tillgriper socialdemokraterna metoden att låtsas som om oppositionspartiernas företrädare inte menade allvar med vad de sagt i denna fråga. Oppositionen beskrivs som opålitlig. Dess intresse för sysselsättningen anses inte vara någonting att bygga på. LO-ordföranden har nyligen sagt att han misstror folkpartiet i fråga om arbetsmarknadspolitiken och som enda skäl för denna misstro anfört att folkpartiet i början av 1960-talet föreslog en minskning av anslaget till beredskapsarbeten. Påståendet är riktigt. 1961, eller möjligen 1962, gjorde folkpartiet en annan bedömning än regeringen beträffande behovet av anslag till beredskapsarbeten. Det berodde väl

delvis på att man ville ha en större andel av arbetena förlagd till dagsverksbilliga sådana. För övrigt ansågs risken för anslagsbrist obefintlig. Det går som bekant — det förekommer ofta — att besluta om ökade anslag på tilläggsstat.

Vad LO-ordföranden inte nämnde och som enligt min mening är viktigare är att det i samma motion som den, där ni redovisade nyssnämnda bedömning föreslogs en utredning om arbetsmarknadspolitiken och att motiveringen för utredningen liksom uppräknningen av det som skulle utredas var klart positiv. Utredningen kom också till stånd, och folkpartiet betraktade frågan som så väsentlig att det placerade partiordföranden som ledamot i utredningen, vilket inte är särskilt vanligt.

Det är rätt underligt att höra LO-ordföranden försöka bevisa att oppositionen inte är pålitlig när det gäller arbetsmarknadspolitiken. Skulle det verkligen vara till fördel för medlemmarna i LO, om denna pålitlighet fanns endast hos ett parti, dessutom ett parti som nu inte tycks förfoga över mer än 40 procent av valmanskåren? Vore det särskilt bra om arbetsmarknadspolitiken som enda stöd hade ett minoritetsparti, som dessutom synes vara på tillbakagång? Borde det inte inge LO:s ledning tillfredsställelse att intresset för en aktiv lokaliseringspolitik finns på alla håll? Naturligtvis borde så vara fallet, om man satte de arbetslösa i första rummet och inte partiets anspråk på att ha monopol på intresset för arbetsmarknadspolitiken. Viktigast just nu tycks vara att s-märka arbetsmarknadspolitiken.

Vad situationen på arbetsmarknaden i dag beträffar kan man, om man ser till sysselsättningsläget, knappast tala om några pålitliga tecken till en konjunkturförbättring. En del av vinterarbetslösheten är ju säsongbetonad och brukar avta under vinter- och vårmånaderna. Det har varit dåligt med den saken

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

i år ända fram till april månad. Arbetslösheten sjönk visserligen något i februari i förhållande till januari, men det berodde dels på att antalet personer i beredskapsarbeten ökade, dels på någon minskning av arbetslösheten bland byggnadsarbetarna — alltså en ren säsongfråga. I mars däremot blev det just ingen nedgång alls i förhållande till februari. Antalet anmälda hos arbetsförmedling minskade något, men i stället ökade antalet i beredskapsarbeten mer.

Under den gångna delen av april månad har det emellertid rapporterats en rätt betydande minskning av antalet anmälda hos arbetsförmedlingarna. Det kan vara fråga om en försenad säsongförbättring. Om minskningen kan tas som intäkt för att tala om en konjunkturförbättring är däremot osäkert, men det är möjligt att man kan peka på andra förhållanden som talar för att konjunkturen är på väg uppåt. Finansministern påstod i ett anförande i går att vi nått botten av konjunktursvackan, och det är att hoppas att han har rätt. Tecknen på en förbättring är dock ännu för svaga för att man skall kunna hävda att det inte längre finns skäl för sysselsättningsskapande åtgärder.

De frågor riksdagen har att behandla i dag rör emellertid egentligen inte generella åtgärder för att förbättra det allmänna sysselsättningsläget utan snarare selektiva insatser för att hjälpa dem som blir arbetslösa. Det är väl inte minst sådana åtgärder som socialdemokratin vill ha monopol på. Vi inom oppositionen har dock ingen anledning att villfara detta anspråk utan har reserverat oss på de punkter där vi anser att förbättringar bör vidtas. Jag vill också understryka att motsättningarna endast rör detaljer och att det — såsom framgår av utskottets utlåtande — råder stor principiell enighet i dessa frågor.

Jag skall emellertid helt kort beröra några av reservationerna.

Vi från folkpartiet har föreslagit en

utökning av antalet tjänster med 30 för arbetsförmedlingarna. Arbetsmarknadsstyrelsen hade begärt 320 nya tjänster, men departementschefen föreslår endast 80. Vi tycker att alldeles oavsett om läget på arbetsmarknaden förbättras eller inte behövs det mer personal för att det skall bli möjligt att göra de arbetskrävande och individuellt utformade insatser som erfordras för att hjälpa de svårplacerade till rätta.

Vi har också ett antal reservationer om arbetsmarknadspolitiken tillsammans med centerpartiet. En gäller att arbetsmarknadsstyrelsen skall bemyndigas att besluta om beredskapsarbeten i tätorter inom glesbygden, avseende ny- eller ombyggnad av industribyggnader. Detta är en form som användes redan innan riksdagen fattade beslut om lokaliseringpolitiken. Att återuppta denna verksamhet i glesbygdernas tätorter bör i nuvarande konjunkturläge vara motiverat.

I en annan reservation föreslås att stödet till halvskyddad sysselsättning skall kunna avse även äldre eller eljest svårplacerad arbetskraft. Det är fråga om en utvidgning av möjligheterna att tillträda halvskyddad sysselsättning, och vi anser att detta ibland kan vara den enda möjligheten att hjälpa dessa människor till arbete.

I en gemensam reservation från alla tre oppositionspartierna föreslås att riksdagen begär förslag om statsbidrag till företagsutbildning i enlighet med arbetsmarknadsstyrelsens petitayrkanden. Sådan verksamhet förekommer redan i form av lokaliseringsutbildning. I motionerna anges emellertid ett par förutsättningar för att statsbidrag skall kunna utgå: utbildningen skall avse sådan personal som behöver nyanställas och som i samband därmed är i behov av omskolning eller personal som på grund av ändringar i produktionen behöver omskolas och eljest löper risk att bli friställd. — Det är alltså inte fråga om att staten skall överta den or-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

dinarer yrkesutbildning som försiggår i företagen.

Vi har också föreslagit att ungdomar som har genomgått utbildning men som inte kan erhålla arbete på hemorten skall kunna få resebidrag, om de erhåller anställning på annan ort. Det kan här vara anledning att påminna om att det finns en icke obetydlig ungdomsarbetslöshet just nu. Den 11 mars var 8 296 personer under 24 år anmälda vid arbetsförmedlingarna, och av dessa hade 4 587 varit arbetslösa mer än en månad.

Jag vill även omnämna en reservation som folkpartiet har avgett tillsammans med centerpartiet och som avser en punkt där vi reserverat oss vid ett par tidigare tillfällen, nämligen inkomstprövningen för grundbidrag vid omskolning. För närvarande gäller att den ena makens grundbidrag skall reduceras med hänsyn till den andra makens inkomst. Denna bestämmelse bidrar till att minska ersättningen, särskilt till gifta kvinnor. Arbetsmarknadsstyrelsen har både i fjol och i år föreslagit en ändring på denna punkt. Även motionärer ur regeringspartiet har föreslagit detsamma. Utskottsmajoriteten säger emellertid nej till vårt förslag och hänvisar till berörd önskvärd prioritering av kostnadskrävande reformer, som det heter i utlåtandet. För vår del har vi haft svårt att inräkna denna reform bland de mer kostnadskrävande, men däremot tycker vi att den är ganska angelägen.

Sedan bör jag kanske tillägga, innan jag slutar med arbetsmarknadsavsnittet, att departementschefen i årets statsverksproposition har upptagit ett par av våra förslag som riksdagen avlog i fjol. Det ena gäller att arbetsmarknadsstyrelsen skall få i uppdrag att förhandla rörande avtal om förlängning av varseltiden. Det andra är ett förslag om att näringshjälp skall kunna utgå även till ensamstående kvinnor som är svårplacerade på arbetsmarknaden. Jag

väntar mig emellertid inte att från regeringens sida få höra att våra initiativ haft någon inverkan på regeringens proposition; det är tydligen bara när en proposition återtas som våra motioner är betydelsefulla.

Beträffande lokaliseringpolitiken föreslås i en folkpartireservation en ökning av femårsramen för lokaliseringsslån med 150 miljoner kronor mer än vad departementschefen föreslår. En ram av den storlek som vi föreslår skulle göra det möjligt att under andra hälften av femårsperioden bedriva en lokaliseringpolitik av ungefär samma omfattning som under den första hälften av denna period.

Av statsverkspropositionen framgår att efterfrågan på lokaliseringsslån varit något mindre under hösten 1967. Denna minskning kan emellertid vara tillfällig och bero på konjunkturen. Det kan väl också invändas att det är möjligt att regeringen höjer ramen senare under perioden, men ett beslut nu om en ram av den storlek vi föreslår skulle dock uppfattas som ett uttalande från riksdagens sida att den i fortsättningen räknar med en lokaliseringspolitik av minst samma omfattning som hittills under perioden.

Departementschefens förslag beträffande anslag till lokaliseringsbidrag har vi däremot godtagit. Det får väl också anses önskvärt att tyngdpunkten ligger på lånesidan, dock med undantag för stöd som utgår till företag i vissa glesbygdstäter.

Under den tid som nu förflutit av försöksperioden har man fått vissa erfarenheter beträffande lokaliseringpolitiken och dess verkningar. Dessa förefaller att i stort sett ha varit positiva, men det är klart att en del svårigheter uppstått. Det finns exempel på företag som gjort utvidgningar med hjälp av lokaliseringsslån men som fått bekymmer exempelvis med likviditeten. Det kan bero på att man vid starten underskattat både inkörningstidens längd och

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

behovet av rörelsemedel. Optimismen har varit litet för stor.

Det blir nu lokaliseringstudningens uppgift att med ledning av de erfarenheter som vunnits under denna tid pröva hur verksamheten i fortsättningen skall bedrivas.

I reservationer till utskottsutlåtandet föreslår vi från oppositionens sida vissa ändringar av villkoren för lokaliseringstöd. Bl. a. önskar vi att rörelsemedel skall inräknas i stödunderlaget när det gäller områden med hög arbetslöshet och låg inkomstnivå samt ökat lokaliseringstöd, främst i det norrländska inlandet. När beslutet om lokaliseringspolitik hösten 1964 fattades, väckte det väl vissa förhoppningar även i glesbygderna. Dessa förhoppningar har icke infriats. I den mån lokaliseringspolitik haft någon betydelse för rena glesbygden har den snarast bestått i att avfolkningen påskyndats. I vissa fall har dock den närmaste tätorten fått större möjligheter att fylla sin uppgift, och kommunblocket har fått ökade resurser genom viss lokalisering av företag.

När man talar om glesbygden och dess problem, kommer man alldeles osökt in på förhållandena i norra stödområdets inland, beroende på att glesbygdsproblemen där är mest kännbara. De stora avstånden medför att tätortsservicen måste tillhandahållas i stort sett av glesbygdernas egna tätorter. Centra vid kusten ligger för långt bort för att den service som där ges skall kunna utnyttjas av befolkningen.

Om man inte räknar med att helt avfolka inlandet, vilket inte bara skulle betyda att skogsråvaran inte längre kunde utnyttjas utan också skulle innebära ett stort bakslag för turismen, för att endast nämna två skäl, blir slutsatsen att ett antal tätorter i inlandet måste ges ekonomiska möjligheter att fullgöra sina uppgifter.

Industrilokalisering till dessa tätorter skulle naturligtvis öka kommunbloc-

kens förutsättningar att med egna medel svara för en hygglig service. Betingelserna för industriell verksamhet är emellertid något sämre i inlandet än i kustbygden, och det behövs därför kraftigare lokaliseringstöd för att företagens konkurrensvillkor skall utjämnas. I viss utsträckning är detta också iakttaget: arbetsmarknadsstyrelsen har medgivit större bidrag vid lokalisering i inlandet än vad som genomsnittligt har utgått. Det bör vara möjligt att ytterligare markera denna skillnad till inlandets förmån. Ett bifall till reservationen från mittenpartiernas representanter i statsutskottet om att dessa medel inräknas i bidragsunderlaget för glesbygden bör verka i just den riktningen.

Tyvärr är det anledning misstänka att inte ens en rätt betydande förstärkning av lokaliseringstödet till företag i inlandet kommer att få avsedd verkan. Det beror på att hindren för lokaliseringspolitik i dessa tätorter inte enbart eller ens till huvudsaklig del är av ekonomisk natur. Det torde vara svårt att göra en kalkyl som visar att det även med förstärkt lokaliseringstöd inte är möjligt att i inlandets tätorter bedriva tillverkningsindustri, medan det däremot i kustbygden är möjligt att göra det med ett mindre stöd. Det förhåller sig nog så, att en del av det motstånd som rests mot att lokalisera företag till inlandet beror på att man saknar industriell miljö. När det gäller initiativ för nya företag synes exemplet makt vara mycket stor.

En betydande del av motståndet torde emellertid också bero på att man känner sig osäker om inlandstätorternas framtid. Man menar att utflyttningen från glesbygderna kommer att fortsätta, och därmed försvagas också tätorterna inom området och deras möjligheter minskas. En sådan osäkerhet om framtiden är en mycket dålig jordmån för initiativ av ortens egna invånare och bidrar även till att avskräcka företag på

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

annat håll från att förlägga filialtillverkningar till dessa tätorter.

Om detta antagande är riktigt måste slutsatsen bli att den första och grundläggande åtgärd som bör vidtagas är att avlägsna denna osäkerhet om framtiden. Det kan endast ske på ett sätt: statsmakterna måste garantera dessa tätorters bestånd genom ett klart löfte att de skall erhålla det stöd de behöver för att tillhandahålla fullgod service, även om avfolkningen fortsätter och de berörda kommunblockens ekonomi därigenom ytterligare försvagas. Staten bör enligt min mening ge en bindande garanti för att de nödvändiga serviceorterna skall bestå och i handling visa att man menar allvar med detta löfte.

I det förslag till lokaliseringpolitisk målsättning som uppgjorts av länsstyrelsen i Västerbotten har denna tankegång uttryckts på följande sätt: »En förutsättning för att privat företagsamhet i större utsträckning än hittills skall kunna rekryteras till inlandets centralorter är sannolikt att samhället i handling klart dokumenterar sin beslutsamhet att bygga upp dessa tätorter till på lång sikt livskraftiga enheter. Detta kan endast ske genom konkreta handlingsprogram, och en effektiv beslutsprocess är därvid nödvändig för att möjliggöra programmets förverkligande.»

Man kan också säga att ett beslut av det slag som jag rekommenderar överensstämmer med det halva löfte om särskilt stöd till inlandets tätorter som regering och riksdag hösten 1964 avgav i samband med beslutet om lokaliseringpolitiken. Det har snart gått fyra år sedan detta löfte lämnades.

I årets statsverksproposition finns upptagen en anslagspost under socialhuvudtiteln på 5 miljoner kronor till servicestöd. Beloppet är givetvis otillräckligt. Men dessutom talas det i statsverkspropositionen om försöksverksamhet. Härigenom missar man alldeles den psykologiska effekten; ingen tror mer på framtiden i dessa bygder därför att

staten anslår ett mindre belopp på försök. Det brukar framhållas att om man med lokaliseringpolitiska åtgärder lyckas få industri till inlandets tätorter, så erhåller dessa tätorter ökade möjligheter att lämna en god service till befolkningen i kringliggande glesbygd. I mitt resonemang har jag vänt på detta och gjort gällande, att om staten garanterar att dessa tätorter skall bestå och äga ekonomiska möjligheter att fullgöra sina uppgifter som serviceorter även i framtiden, så kommer lokaliseringpolitiken att ha större utsikter att lyckas också på dessa orter.

En garanti av statsmakterna av det slag jag här berört rekommenderas i den reservation om glesbygdsp Problemen som alla tre oppositionspartierna har enats om. Ett sådant löfte bör ges snarast möjligt och man bör understryka att det är allvarligt menat genom att samtidigt besluta om omedelbara åtgärder av servicestödande slag. Samtidigt med åtgärder som berör tätorter bör staten genomföra olika punktinsatser som bidrar till att åstadkomma bättre förhållanden för dem som bor i själva glesbygderna, och det gäller då inte endast inlandets glesbygder.

Den arbetsgrupp för glesbygdfrågor som tillsatts inom Kungl. Maj:ts kansli har nu arbetat ett och ett halvt år. En vetenskaplig undersökning om glesbygdernas problem har också redovisat vissa resultat. Det måste därför finnas tillräckligt material för att regeringen redan för nästa års riksdag skall kunna framlägga vissa förslag till åtgärder. Som exempel på insatser från statens sida, avsedda att direkt påverka betingelserna för dem som bor i glesbygderna, kan nämnas stöd till underhåll av enskilda vägar, ökade bidrag till att bevara kollektiva trafikmedel som hotas av indragning samt stöd till varudistributionen, när denna inte längre är lönsam.

Det kan tilläggas att det stöd till äldre arbetslösa, som vi kommer att behandla vid nästa arbetsplenum och som före-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

slagits av KSA-utredningen, i vissa fall kan påskynda nedläggningen av handelsbutiker i glesbygderna. Det kanske ibland förefaller en äldre innehavare av en sådan butik med svag lönsamhet förmånligare att upphöra med verksamheten och att ansöka om stöd. Befolkningen kan då få den föreställningen, att nedläggningen av deras handelsbutik subventioneras av staten.

Ett villkor för att erhålla äldrestödet är att vederbörande står till arbetsmarknadens förfogande. När det gäller äldre personer, som inte kan omskolas och inte gärna förflyttas, och när det gäller områden där den lokala arbetsmarknaden inte kan erbjuda någon sysselsättning, såsom fallet ofta är i glesbygderna, saknar detta villkor all praktisk betydelse.

I en reservation från centerpartiet och folkpartiet föreslås att i sådana fall den som vill ha stöd skall medges valfrihet, innebärande att han antingen upphör med rörelsen — det må vara ett jordbruk, en lanthandel eller någon ting annat — och erhåller stöd, eller också fortsätter rörelsen, som då bör ge en del av försörjningen, och nöjer sig med att få ett reducerat stöd. Detta yrkande har framställts på grund av en motion i vilken man föreslår skyddad sysselsättning i jordbruk i glesbygderna. Vi har i reservationen lämnat frågan öppen om det skall ske på det sättet eller genom ett minskat KSA-stöd. Jag tycker att det skulle vara till fördel såväl för det allmänna som för den enskilde som söker kontantstöd att vederbörande får möjligheter att träffa ett sådant val.

Andra exempel på åtgärder för att förbättra förhållandena för glesbygdsbefolkningen finns i de berörda motionerna och i reservationen.

Trots att jag sålunda anser att en rad förslag bör kunna föreläggas riksdagen utan att resultatet av en ny utredning inväntas har jag anslutit mig till förslaget om en parlamentarisk utredning av

glesbygdernas problem. Utredningens uppdrag bör omfatta glesbygdernas situation på längre sikt och torde få ges viss begränsning med hänsyn till lokaliseringsutredningens uppgifter. I utredningens uppdrag bör även ingå att beakta naturvårdsintressen. Det bör upprättas en plan över vilka åtgärder som anses nödvändiga för att bevara det svenska odlingslandskapet i områden där traditionell jordbruksdrift med nuvarande villkor inte längre är lönsam. En parlamentarisk utredning med uppdrag att framlägga förslag till en mera långsiktig lösning av glesbygdernas problem bör därför tillsättas. Men jag understryker att en sådan utredning, om den kommer till stånd, inte får återopas som skäl för passivitet från statens sida under den tid den arbetar samt att den bör framlägga delbetänkanden när den finner anledning föreslå vissa omedelbara åtgärder.

Herr talman! Med dessa ord vill jag yrka bifall till samtliga reservationer av herr Per Jacobsson m. fl.

I detta anförande, under vilket herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna, instämde herrar *Hamrin* i Kalmar, *Jönsson* i Ingemarsgården, *Öhvall* och *Antby* (samtliga fp).

Herr NILSSON i Tvärålund (cp):

Herr talman! År 1966 beslutade riksdagen om nya riktlinjer för arbetsmarknadspolitiken. Åtskilliga av de beslutade åtgärderna hade dessförinnan prövats i en mer eller mindre omfattande försöksverksamhet. Som målsättning för den framtida arbetsmarknadspolitiken fastslogs att den, förutom att ge trygghet åt den enskilde, bl. a. skulle utgöra ett viktigt led i den ekonomiska politiken och vara ett aktivt medel i strukturpolitiken inom näringslivet. Någon strid om dessa huvudprinciper har det inte varit; i varje fall har det inte från centerns sida gjorts några invändningar mot dem.

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

Det är glädjande att socialdemokraterna nu har accepterat centerförslaget om en allmän arbetslöshetsförsäkring. Det förslaget framfördes reservationsvis för cirka fyra år sedan. Det hade varit bra om en sådan försäkring varit i funktion nu när så många känner otrygghet i sysselsättningen.

Olika meningar har däremot gjort sig gällande om huruvida tyngdpunkten bör ligga på de s. k. rörlighetsstimulerande åtgärderna i arbetsmarknadspolitiken eller på de lokaliseringspolitiska åtgärderna. Utan att vilja inskränka de rörlighetsstimulerande åtgärderna har centern föreslagit en kraftigare och mer differentierad satsning på de lokaliseringspolitiska insatserna. Den ekonomiska överhettningen och de olika bristproblemen i expansionsorterna, t. ex. bostadsbristen, tror vi skulle ha kunnat undvikas, i varje fall i viss utsträckning, om lokaliseringspolitiska åtgärder erhållit större prioritet. Dessa olikheter mellan å ena sidan centerpartiets och man får nog numera också säga folkpartiets politik och å andra sidan socialdemokraternas består alltså jämt. Högern och socialdemokraterna har fortfarande sällskap med varandra när det gäller lokaliseringspolitiken, vilket ju framgår av det föreliggande utskottsutlåtandet.

Riksdagsbeslutet 1966 fattades mot bakgrunden av full sysselsättning i näringslivet och hög efterfrågan på arbetskraft. Starka krafter verkade då för att öka takten i strukturförändringarna i näringslivet. Olika åtgärder såväl inom som utom arbetsmarknadspolitiken ansågs då betydelsefulla för att påskynda strukturomvandlingen.

Från centerpartiets sida tillrådde vi försiktighet beträffande aktiviteten att på ett onaturligt sätt ytterligare öka takten i strukturomvandlingen. Företagsnedläggelserna har ju ökat till omkring det dubbla mot vad som under tidigare år varit vanligt. Man får väl säga att regeringens önskan om och strävan till

snabbare strukturförändringar i vårt näringsliv har infriats över förväntan. De har tagit en omfattning som nu sprider en betydande osäkerhet beträffande tryggheten i anställningen inom en stor del av vårt näringsliv. Teorierna stämmer som bekant inte alltid med verkligheten. Hur stor regeringens skuld är till den rådande otryggheten kan man tvista om. Naturligtvis betyder konjunkturdämpningen en del i detta sammanhang. Från vår sida har vi emellertid ansett att regeringen och den socialdemokratiska majoriteten har en stor skuld till det rådande läget.

Bristerna ligger främst på det näringspolitiska och ekonomiska planet, där nyssnämnda företeelser i viss mån kan förebyggas. Dessa frågor skall ju inte diskuteras i dag, men jag kan inte underlåta att nämna dem, eftersom de har så stor betydelse för sysselsättningen. Centerpartiet har vänt sig mot strävandena att pressa näringslivet för att öka takten i strukturomvandlingen, vilket också skulle innebära större möjligheter för staten att styra näringslivet exempelvis över kreditgivningen.

Idén bakom strävan att öka takten i strukturomvandlingen har varit, som jag uppfattat den, att man därmed skulle öka produktiviteten inom näringslivet och att arbetare i s. k. låglönenäringer snabbare skulle komma över till bättre betalda näringsområden. Det är alltså två i och för sig mycket vällovliga strävanden. Hur har det då blivit? Vi har fått en ökad arbetslöshet och en ökad otrygghet främst bland de lågavlönade. Vi har inte kunnat hålla takten i produktionsutvecklingen. Den har minskat under 1967.

Tillåt mig, herr talman, att citera en rapport från arbetsmarknadsinstitutets chef där han berör just dessa förhållanden. Där sägs: »Med stor samstämmighet uppger nedläggningsstudier, att 20 à 25 % av den friställda arbetskraften inte kan finna nytt arbete. En halv procent av landets arbetskraft tvingas

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

årligen av den tekniska utvecklingen i vidsträckt mening ut i arbetslöshet, sysslolöshet, undersysselsättning, sjukdom eller förtidspension. Ca 25 % av dem som lyckats få nytt arbete får finna sig i en sänkning av arbetets kvalifikationsgrad, sänkt lön och/eller försämrade arbetsvillkor i övrigt. En tredje grupp — den största — får visserligen behålla sin arbetsplats men tvingas till omplaceringar inom företaget, som medför försämringar beträffande lönen eller andra arbetsvillkor ... Sammanlagt berörs sålunda 2 à 2,5 % årligen (d. v. s. bortåt 100 000 personer årligen) av vår aktiva befolkning av oförmanliga förändringar i sin labour-force status eller sin arbetsstatus.»

Detta har kommenterats av fil. lic. Sten Johansson i det socialdemokratiska förbundsorganet Tiden i novembernumret 1967 på följande sätt: »För det berörda kollektivet leder nämligen inte strukturrationaliseringen till löneutjämning och inte till löneförhöjningar heller. I stället är det de friställda arbetarna och tjänstemännen som får betala strukturrationaliseringen. Inte nog med det. Det är de sämst ställda inom arbetarklassen som drabbas hårdast.»

Det synes mig därför befogat att vi bedriver en näringsstyrande arbetsmarknadspolitik med måtta och försiktighet. Vad socialdemokraterna bara för ett par år sedan ansåg vara en verkligt progressiv politik med tanke på låglönegrupperna visar sig vara något helt annat när den vetenskapligt belyses. Det är därför angeläget att de arbetsmarknadsmässiga åtgärderna kontinuerligt blir föremål för forskning och vetenskapligt studium. Centern vill gärna understryka detta. Arbetsmarknadsinstitutet, som inrättades 1966 och vars inrättande vi stödde, borde kunna fullgöra denna forskningsuppgift, och jag hoppas institutet får resurser härför. Detta gäller ett utomordentligt viktigt område inom samhällspolitiken. Det skulle vara synnerligen intressant

om ifrågavarande forskning också inriktades på ekonomin, framför allt den samhällsliga, då det gäller flyttningspolitiken kontra lokaliseringspolitiken. Det är ju om avvägningen mellan dessa två linjer inom samhällspolitiken som striden stundom är rätt het mellan främst socialdemokraterna och centerpartiet.

I dessa sammanhang kommer många värderingar in i bilden, t. ex. utnyttjandet av redan gjorda samhällsinvesteringar, möjlighet till sysselsättning för svärflyttad arbetskraft, fritt val av miljö och bostadsort, avledning av de till synes konstanta bristproblemen — framför allt bostadsbristen i expansionsområdena. Vi är rätt övertygade om att socialdemokraterna gjort samma felbedömning på detta område som beträffande den påskyndade strukturomvandlingen, som skulle vara till välsignelse för låglönegrupperna. En fortgående strukturomvandling inom hela näringslivet i takt med den tekniska och ekonomiska utvecklingen är naturligtvis en förutsättning för en fortsatt standardhöjning och expansion inom näringslivet. Vad jag tidigare sagt om strukturförändringens inverkan beträffande framför allt låglönegrupperna får inte tydas så, att centerpartiet är emot strukturförändringar inom näringslivet, tvärtom. Det är närmast en motivering för att det enligt vår åsikt är samhällets uppgift att skapa förutsättningar för näringslivet att på naturlig väg öka produktionen och förändra dess former.

På detta område finns ju de klassiska ideologiska motsättningarna mellan å ena sidan socialismen och den statliga verksamheten och å den andra tron på effektiviteten och dynamiken i det enskilda näringslivet — jag vill också tillägga det enskilda näringslivets små enheter i kooperativ samverkan. Det är också samhällets uppgift — och detta är en viktig sak — att skydda den enskilde individen så att förändringarna i samhället, som i detta fall får förut-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

sättas syfta till hela samhällets nytta, inte drabbar enskilda eller grupper. Det har tyvärr varit så förr i alltför stor utsträckning, och vi har faktiskt hittills vetat alltför litet om detta förhållande.

Dessa svårigheter måste bäras solidariskt av samhället. I dagens Sverige är detta enligt min mening mest en praktisk fråga och inte en ideologisk. Centerpartiet har för sin del ända sedan 1930-talet slagit vakt om den fulla sysselsättningen och tryggheten i anställningen. Om denna målsättning vittnar ju även detta utskottsutlåtande.

Centern godtar således regeringens anslagsäskanden över hela linjen beträffande de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna och den stora ökningen på omkring 45 procent av arbetsmarknadsutgifterna, orsakade dels av bättre förmåner, dels av stöd till handikappade och till svårflyttad arbetskraft, som vi under flera år motionsledes påyrkat, dels ock av den större omfattningen av arbetslösheten. Det pekas ofta på att den statistiska arbetslösheten i vårt land är mycket låg, den lägsta i världen. Men om man räknar med den arbetslöshet som inryms i beredskapsarbetena och i omskolningen — de allra flesta av dem som deltar i denna verksamhet saknar ju ordinarie arbetsuppgifter — får vi en något annorlunda bild. Vid detta tillfälle vill jag också framhålla, att jag anser att vad regeringen på sistone gjort för att öka sysselsättningen genom att frisläppa investeringsfonderna för ökade industriinvesteringar och att möjliggöra ytterligare bostadsbyggande är riktigt. Från vår sida uttalades redan vid årets början att vi behöver föra en mera aktiv konjunktur- och arbetsmarknadspolitik än vad regeringen synes vilja föra.

Herr talman! Trots enigheten rörande principerna om anslagen till arbetsmarknadspolitiken är centerpartiets representanter ändå antecknade för inte mindre än 20 reservationer till förevärande utskottsutlåtande. Dessa reserva-

tioner berör dels ökade insatser inom lokaliseringpolitiken, dels ökade insatser för stöd åt glesbygderna. Centerpartiet har i motionsparet I: 551 och II: 718 fört fram glesbygdsfrågorna i förgrunden och redovisat en rad förslag, som vi i vissa fall kan besluta om utan mera ingående utredningar och med ganska omedelbar verkan, samt föreslagit en parlamentarisk utredning som skall sikta på att lösa glesbygdsfrågorna på sikt.

Herr Gustafsson i Skellefteå har alldeles nyss redogjort för vilka frågor den mera långsiktiga utredningen bör ta upp till behandling. Jag kan därför förbigå den saken. Vi inom centerpartiet menar att frågan om en utredning angående glesbygdsfrågornas behandling i framtiden är en stor politisk fråga. Därför bör utredningen vara parlamentarisk. Men den behöver inte vara och bör inte vara ett hinder för att vidta omedelbara åtgärder. Tvärtom bör sådana åtgärder vara utomordentligt värdefulla för att bedöma den politik som bör föras på sikt. Jag hänvisar till den mycket nyttiga försöksverksamhet som bedrevs samtidigt med arbetsmarknadsutredningen.

I statsverkspropositionen föreslår Kungl. Maj:t vissa åtgärder av huvudsakligen social natur för glesbygdsbefolkningen. Bland annat talas det där om åtgärder under en övergångstid. Inom vårt parti reagerar vi mot detta uttalande. Underförstått innebär det nämligen att områdena så småningom skall lämnas öde och förslummas. Glesbygderna avskaffas på det sättet att de blir ödebygder. Det får inte ske. Vi måste vårda vårt land och vårt landskap!

De av regeringen föreslagna åtgärderna syftar till att främja hemarbete, främst för äldre personer, och att åstadkomma en förbättrad social service för dessa människor. Sådana åtgärder är naturligtvis nödvändiga och mycket välkomna. Men det primära för att få det nödvändiga befolkningsunderlaget

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

är att försöka skapa nya sysselsättnings-
tillfällen, och på den punkten innehåller
statsverkspropositionen just inga
väsentliga förslag. Det har sagts både
länge och väl att vad som skall göras
bör göras omedelbart. Vi kan inte lösa
glesbygdsp Problemen med över hela riket
generellt verkande medel; det fordras
särskilda åtgärder för det. Vi har
också från vår sida sedan lång tid fram-
hållit detta både här i riksdagen och på
andra håll. Statsrådet Rune Johansson
har också uttalat det både här i kamma-
ren och ute i landet. Riksdagsmän från
olika partier har sagt samma sak på
olika platser, när detta har passat. Kom-
munalmän har enigt och över parti-
gränserna i vissa fall beslutat om gans-
ka uppseendeväckande kommunala åtgärder
för att komma till rätta med
en utveckling som inte ansetts accep-
tabel.

Förvaltningsutskottet i mitt hemlän
har t. ex. enigt uttalat sig för en rad
utvidgningar av bl. a. lokaliseringspoli-
tiken. Samma frågor har vi fört fram i
våra reservationer till föreliggande ut-
skottsutlåtande och i andra utlåtanden
som behandlas här i riksdagen. Vi har
gjort det för att stimulera till en ökad
sysselsättning i glesbygderna. Vissa
landsting med glesbygder har också
gjort stora ekonomiska satsningar. Inom
centern har vi den uppfattningen, att
det också är en statlig uppgift att vidta
sådana åtgärder för att inte glesbygder-
na inom överskådlig tid skall förslum-
mas till ödebygder. De åtgärder som re-
geringen föreslagit kan enligt vår me-
ning inte betyda särskilt mycket på
sikt. I vissa fall betyder regeringspoli-
tiken tvärtom att glesbygderna ödeläg-
ges och avfolkas.

Herr talman! Tillåt mig att med ett
exempel belysa hurudan situationen är
i dag i dessa områden. I länsprognos-
67 för Västerbottens län, som min före-
trädare i talarstolen alldeles nyss åbe-
ropade, har länsstyrelsens planerings-
avdelning och planeringsråd kommit

fram till att Lycksele kommunblock, om
det skall kunna behålla sitt nuvarande
befolkningstal på omkring 15 000 per-
soner, år 1980 måste ha inte mindre än
3 100 nya arbetstillfällen. Vid framräk-
ningen av denna siffra har man förut-
satt att det befintliga näringslivet un-
der denna tid spontant skall utökas med
800 nya arbetstillfällen. Om man räk-
nar med 3 familjemedlemmar per sys-
selsatt, kommer man fram till att nästan
10 000 personer, eller två tredjedelar
av det nuvarande befolkningsunderla-
get i Lycksele kommunblock, behöver
försörjas genom nya arbetstillfällen om
10 à 12 år. Ändå är det fråga om en så
pass stor, välordnad och dominerande
ort inom sitt område som Lycksele.
Länsstyrelsen uttalar att den är en stöd-
jepunkt för hela Västerbottens inland,
och det vill också jag gärna understry-
ka. Detta ger väl en blyxtbelysning av
hur angeläget behovet av omedelbara
åtgärder är.

Professor Erik Bylund i Umeå, som
på regeringens uppdrag utreder gles-
bygdsfrågor, har vid flera tillfällen of-
fentligt uttalat att åtgärder nu inte får
dröja. De måste vidtas omedelbart. Det
har också sagts att det nu inte heller
behövs några flera utredningar, utan att
omedelbara åtgärder kan vidtas. Vi får
inte bara stanna vid prat om dessa åtgärder.
Det har förekommit alltför
länge. Vi måste nu försöka göra något.

Jag måste emellertid med bedrövelse
konstatera att socialdemokraterna är
negativa och i utskottsutlåtandet över
hela linjen har sagt nej till de åtgärder
vi föreslagit. Man hänvisar till gles-
bygdgruppen inom kanslihuset och till
de förslag som denna kommer att lägga
fram. Jag tycker dock att denna grupp
hittills inte visat någon större fantasi
och aktivitet, i varje fall inte på ett så-
dant sätt som kommer till uttryck i me-
ra betydelsefulla förslag till riksdagen.

Nej, herr talman, låt oss medan tid är
pröva en del åtgärder och se om de kan
göra någon verkan! Detta är en fråga om

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

god vilja — låt oss visa den! Jag tror att den finns hos flertalet av vårt folk. Det är inte någon landsbygdsromantik jag nu pläderar för. Det är inte fråga om att »varje liten by», såsom det ibland brukar heta, skall bestå i framtiden. Det gäller om ett så pass talrikt befolkningsunderlag kan bo kvar i dessa områden, att man kan behålla de tätorter som oundgängligen behövs för en rimlig service till skäligen kostnader. Om inte detta blir möjligt och samhället ändå vill ge de människor som av någon anledning önskar bo kvar en rimlig service, tror jag att kostnaderna härför blir oskäligt höga, men vi måste väl ändå acceptera dem.

Jag vill gärna fråga varför socialdemokraterna här i riksdagen är, enligt min uppfattning, så kallsinniga mot försöken att åstadkomma något väsentligt på detta område när de ändå talar så vackert om solidaritet. Jag gissar att detta kommer att bli ett tema i förstamajdemonstrationerna om några dagar. Det är i detta sammanhang fråga om ett stöd för självhjälp, vilket jag tror att samhället kommer att tjäna på om det ges i rätt tid.

Jag tror också, herr talman, att högern, som i utskottsutlåtandet i vad gäller lokaliseringspolitiken och åtgärderna för glesbygderna, med undantag för utredningskravet, i stort sett följer regeringslinjen, skulle gå med på många av de åtgärder som partiet nu vänder sig emot, såvida socialdemokraterna kunde acceptera dessa åtgärder. Jag tror inte att högern under sådana förhållanden ensam skulle vända sig mot dem.

Jag skall inte gå in på någon redovisning av de många reservationerna. Herr Henning Gustafsson har alldeles nyss redogjort för åtskilliga av de reservationer som föranletts av vår partimotion och som vi gemensamt ställt oss bakom. Också andra talare kommer att beröra en del av reservationerna. Jag

skall emellertid ändå ta upp några av dem.

I reservationen 2 framhålles i likhet med vad som motionsvägen anförts angelägenheten av en nära samordning mellan naturvårdspolitiken och jordbrukspolitiken, särskilt i vissa delar av vårt land. Det torde vara ett för samhället förhållandevis billigt sätt att hålla vissa bygder öppna och i kultur. Stöd via arbetsmarknadspolitiska åtgärder till upprustning av ekonomibyggnader i vissa fall och hjälp med en mera marknadsanpassad driftinriktning skulle betyda att svårplacerad arbetskraft kunde få en rimlig försörjning. En allsidig produktionsrådgivning även när det gäller andra områden än jordbruk skulle vara värdefull.

I reservationen 12 tas frågan om halvskyddad sysselsättning på småbruk upp. Yrkandet tar sikte på områden där ett jordbruksstöd inte kan erhållas och på äldre personer som endast står till den lokala arbetsmarknadens förfogande. Utskottet anser att detta alternativ inte alltid ter sig attraktivt ur mottagarens synpunkt. Ja, det är möjligt att stödet inte *alltid* ter sig attraktivt, men det är ett alternativ som vederbörande har att välja om det särskilda äldrestödet med sina villkor och inskränkningar inte förefaller tilltalande. Personen i fråga kanske inte vill se sina åkrar läggas för fädot. Det finns måhända inget annat sysselsättningsalternativ än detta, och vederbörande kan inte fördrå att gå så sysslolös som det föreslagna äldrestödet stipulerar. Varför skall då inte samhället ge honom möjligheten att utföra en både för honom och samhället meningsfylld sysselsättning? Samhället bör inte uppträda som förmyndare i ett sådant fall. Det av oss framförda alternativet blir också billigare för samhället än det föreslagna äldrestödet. Som herr Gustafsson i Skellefteå nyss sade bör ifrågasvarande möjligheter stå öppna även för

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

t. ex. en lanthandlare, som genom att utnyttja dessa möjligheter kan upprätthålla en service som i annat fall skulle gå förlorad för bygden.

I reservationen 9 fullföljs ett yrkande om företagsutbildning enligt arbetsmarknadsstyrelsens petita. Företagarutbildning är också en mycket viktig angelägenhet som borde ägnas ännu mer uppmärksamhet i lokaliseringpolitiken. Denna fråga kommer emellertid att tas upp i samband med behandlingen av frågan om företagareföreningarna, varför jag i detta sammanhang inte går närmare in på saken.

I såväl centerns partimotion som i enskilda motioner från centerhåll har föreslagits att rörelsekapitalet skall inräknas i stödunderlaget för lokaliseringsslån. Behovet av rörelsekapital kan variera betydligt för olika slag av produktion. I vissa länder anses det nödvändigt att inkludera rörelsekapitalet i totalbilden för att få en bättre överblick över företagets förutsättningar och behov av stöd. Talrika fall där förhållandena är desamma torde finnas inom lokaliseringpolitiken.

Beslut om kapital till investeringar och rörelsekrediter bör i framtiden kunna beslutas av samma myndighet. De möjligheter till större stöd än två tredjedelar av stödunderlaget — detta är den huvudregel riksdagen fastställt för lokaliseringstöd — bör tillvaratas i större utsträckning inom områden med stor arbetslöshet och ensidigt näringsliv. Dessa frågor tas upp i reservationen 17.

Från vårt håll har under många år framförts kravet att investeringsfonderna skall användas som ett medel i lokaliseringpolitiken. Ett sådant förfarande tillämpades ju tills för cirka två och ett halvt år sedan. I reservationen 19 anges andra åtgärder som vi anser bör prövas. Vi nämner bl. a. särskilda riskmedel, gynnsamma avskrivningsregler för företag som vill aktivisera kapital i glesbygderna, en utökad före-

tagarutbildning, vidgade möjligheter till enskilda, kommunala och statliga beställningar.

I reservationen 22 yrkas ett förslagsanslag på 150 000 kronor för att till arbetsmarknadsstyrelsen knyta två kvalificerade arbetsmarknadskonsulenter med uppgift att biträda företagen inom glesbygdsområdena i frågor som gäller beställning och avsättning av produkter. Kungl. Maj:t har föreslagit att två befattningshavare skall gå glesbygderna till handa beträffande den sociala servicen. Ännu viktigare är emellertid att staten engagerar sig för att söka skapa varaktiga sysselsättningsmöjligheter och stöder tillkomsten av sysselsättningsobjekt. Lokaliseringsverksamheten måste särskilt för inlandet göras mer aktiv än vad den hittills varit.

I reservation 20 b tas upp frågan om medelsanvisningen till lokaliseringstödet. I statsverkspropositionen i år, liksom i tidigare statsverkspropositioner, har inrikesministern redovisat att lokaliseringstödet har givit en mycket god sysselsättningseffekt. Befolkningsomflyttningen har också minskat mycket kraftigt och det var glädjande att konstatera att det under det senaste året blev en nettoökning av befolkningen i Norrland.

Medelsramen för lokaliseringstödet under femårsperioden fram till 1970 fastställdes genom principbeslutet 1964 till totalt 800 miljoner kronor, varav 300 miljoner kronor i lokaliseringsbidrag och 500 miljoner kronor i lokaliseringsslån. Detta innebär alltså per år 60 miljoner kronor i lokaliseringsbidrag och 100 miljoner kronor i lokaliseringsslån. Centern framhöll redan då att det ekonomiska stödet måste förstärkas ytterligare. Utvecklingen har givit oss rätt. Behovet av lokaliseringstöd har visat sig vara större. Framför allt har det framgått att lokaliseringsslånen varit alldeles otillräckliga, medan bidragen hittills räckt till mycket väl.

Centern har varje år krävt att ramen

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

skulle vidgas. I fjol gick regeringen med på att vidga femårsramen till 900 miljoner kronor, d. v. s. en ökning med 100 miljoner. I år är regeringen med på att vidga ytterligare till totalt 1 miljard kronor, varav 750 miljoner kronor i lokaliseringsslån och 250 miljoner kronor i lokaliseringsbidrag. Detta är emellertid otillräckligt enligt vår uppfattning. Vårt förslag är att femårsramen skall vidgas till 1,5 miljard kronor, varav 1,2 miljard kronor i lokaliseringsslån och 300 miljoner kronor i lokaliseringsbidrag. Låneanslaget för nästkommande budgetår är av regeringen upptaget till 200 miljoner kronor. Det bör enligt vår mening föras upp till 300 miljoner kronor.

Utvecklingen ställer otvivelaktigt ökade krav på en aktiv lokaliseringspolitik. Detta är en följd inte minst av strukturuomdaningen. Denna kan innebära att en bygd med god tillgång på bostäder, skolor och serviceanläggningar förlorar sysselsättningsmöjligheter. Strukturpolitiken och lokaliseringpolitiken måste enligt centerns mening vara väl samordnade med varandra. Detta ställer ökade krav på lokaliseringpolitiken.

Det lokaliseringpolitiska företagsstödet skulle enligt principbeslutet 1964 i huvudsak utgå inom det s. k. norra stödområdet. I övriga delar av landet skulle stödet kunna utgå i särskilda fall. Det stod redan då klart för oss att avgränsningen till det s. k. norra stödområdet inte var lyckad — och även här måste utvecklingen sägas ha givit oss rätt. Lokaliseringsstöd har fått lämnas utanför norra stödområdet med över 20 procent av det sammanlagda stödbeloppet. Detta har varit särskilt markant under det senaste året med den konjunkturdämpning och de företagsnedläggelser som förekommit.

Man kan härav dra slutsatsen att en aktiv lokaliseringspolitik bör tillämpas mer enhetligt i olika delar av landet, där sysselsättningsbrist råder men där

goda möjligheter finns till förstärkning av näringslivet. Lokaliseringpolitiken bör, vilket centern hävdar, ha samma inriktning i alla bostomsråden. Åtgärder med gynnsamma verkningar bör få ha sin expansiva funktion över hela landet när så anses erforderligt. Dessa synpunkter talar, enligt vår mening, för en förstärkning av lokaliseringpolitiken.

Jag vill nämna ytterligare ett skäl. Jag avser det norrländska inlandet och motsvarande glesbygdsområden, för vilka vi föreslår omedelbara åtgärder. Det är naturligtvis sant att man i sådana områden inte kan klara det nödvändiga underlaget enbart med lokaliseringspolitik, men en förstärkt lokaliseringspolitik har en mycket viktig uppgift.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till de reservationer vid vilka mitt namn står antecknat.

Fröken LJUNGBERG (h):

Herr talman! Det hör till den metodik som tillämpas i Sveriges riksdag att representanter för olika partier stiger upp och talar om att de och deras parti har lyckats prestera det absolut bästa förslaget i den fråga som är uppe till behandling. Man är förmodligen skyldig att uppträda på det sättet. Det innebär naturligtvis också ett konstaterande av att alla andra, som inte följt vederbörande partis motioner eller reservationer, i olika avseenden är omöjliga och saknar en självständig uppfattning. Ibland kallas de extrema; jag vet inte vad de är om de går till vänster i stället för till höger.

Herr talman! Det roar mig inte vidare mycket att säga detta, men det var inte heller särskilt roligt att höra på det senaste anförandet. Jag är rädd för att jag kommer att hamna i något liknande resonemang, men jag har i alla fall när jag startar en god avsikt att försöka att principieellt motivera det ställningstagande som mitt partis representanter i utskottet har gjort, när vi behandlat

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

förslaget om arbetsmarknadspolitiken i statsverkspropositionen.

I går gav TV ett program som kallas »Den nya otryggheten». Programtidningen meddelade att det skulle skaka om oss och tala om att de snabba förändringarna i samhället riktade ökade krav mot var och en av oss beträffande förmåga att ställa om oss och vidareutbilda oss.

I Aftonbladet frågade ledaren i går kväll om »kräftgången på ostkusten» skulle fortsätta. Jag ber att få göra några citat: »Längs ostkusten ligger en rad samhällen som under de senaste åren drabbats av mer eller mindre akuta sysselsättningsproblem. Man kan börja med Norrköping i norr och gå till Karlskrona i söder. Och mellan Norrköping och Karlskrona ligger Valdemarsvik, Västervik, Oskarshamn och Kalmar.» Man har fått ersättningsindustrier för nedlagda varv, men varvsarbetarna i Oskarshamn »har en betydligt lägre inkomst än vad de skulle ha haft om varvsdriften hade fortsatt». Ledarens slutsats blir: »En industriell nyetablering är nödvändig, men denna nyetablering bör inte begränsas till enskilda privata företag. Tvärtom torde det vara nödvändigt att satsa på industriella utvecklingsblock med ett stort inslag av samhälleligt ägande.» Så långt tidningsledaren.

Finansministern och LO-ordföranden talade i förrgår, om jag minns rätt, tillsammans på Metallindustriarbetareförbundets rikskonferens. Vi går mot ljusare tider, sade finansministern. Bruttonationalprodukten kommer att öka en halv procent mer än vad som beräknats för i år. Industriinvesteringarna ökar mer än beräknat, och den statliga och kommunala investeringstakten kommer att vara hög 1968. Utrikeshandeln ökar. »Allt beror på den hårda satsningen på arbetsmarknadspolitiken med dess rörlighetsfrämjande åtgärder och dess omskolningsverksamhet.»

Arne Geijer hävdade vid samma till-

fälle, att om de borgerliga efter årets val skulle överta den politiska makten, skulle löntagarnas inflytande minska. I Norge och i Danmark har de borgerliga övertagit makten. Löntagarnas intressen får där stå tillbaka för andra gruppers önskemål, påstår herr Geijer.

Arbetsmarknadspolitiken räcker inte, säger han i alla fall, för att i framtiden upprätthålla full sysselsättning. Den måste kompletteras med en aktiv näringspolitik, blir hans slutsats.

Arbetsmarknadsverkets chef sjunger ut enligt en tidning. De reella förändringarna på arbetsmarknaden är inte särskilt stora, säger han, men de meddelas som om de vore tio eller hundra gånger större, varigenom skapas ett psykologiskt klimat som stegrar den oro människor alltid hyser inför möjligheten att mista sitt arbete.

Om vad TV kallade »Den nya otryggheten» säger han: Vi klarar aldrig vare sig vår sysselsättningstrygghet eller vår standardtrygghet, om vi ger avkall på rörligheten och anpassningen till arbetsmarknaden.

På en konferens som en länsarbetsnämnd kallat till häromdagen berättade en landshövding och värderad ledamot av denna kammare om Stann-Anders, han som tidigare var en tillgång på sin arbetsplats, han som medaljerades och fick en aktie vid uppnådd pensionsålder. Men nu är Stann-Anders ett minst lika stort problem som Hopp-Jerka var för några år sedan. Han har inte förstånd att flytta på sig och lära sig något nytt, och går han kvar vid fyllda 45, blir han »äldre arbetskraft» och ett bekymmer för sig själv, för företaget och för samhället.

Därmed, herr talman, nalkas jag det ämne som genom olyckliga omständigheter avskilts från dagens ärende för att behandlas på fredag i kamrarna. Jag vill ändå tillägga att bemälda landshövding varnade för en produktivets- och effektivitetsvärdering av mänsklig arbetskraft och efterlyste ändrade atti-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

tyder i förhållande till s. k. äldre arbetskraft. På konferensen sades emellertid också att vi måste anlägga sådana värderingar på våra arbetsplatser, att de äldre måste göra någonting helt annat än de förut i livet har sysslat med.

Herr talman! Jag har tillåtit mig att plocka litet ur gårdagens tidningar, och dessa referat och de avsnitt av ledarstick som jag drog upp har jag funnit där. Jag har gjort ett litet kalejdoskopiskt plock — många fler bitar skulle kunna tas fram bara ur det materialet, men detta räcker för att konstatera att det finns mörka bitar och ljusa bitar, att det finns bitar i skiftande glada färger och sådana som bär tristessens svartgrå färg. Jag vågar ändå påstå att mitt ganska självsvåldiga plockande med bitar från några dagstidningar uttrycker något väsentligt i dagens arbetsmarknadssituation. TV:s rubrik »Den nya otryggheten» förefaller mig ganska väl funnen.

Nog är det förståeligt om kammarens ärade ledamöter, framför allt vid en kommande votering någon gång på kvällskröken, då de upptäcker vad de tar i sin hand när de röstar om statsutskottets utlåtande nr 63, känner en viss irritation. Det är ett utlåtande med 55 beslutspunkter och 24 motiverade reservationer som avgivits med anledning av statsverkspropositionens arbetsmarknadsavsnitt, vilket inte innehåller några väsentliga nyheter, och i anslutning till de 46 väckta motionerna i frågan.

Men detta är också en kalejdoskopisk bild, som mycket bättre än en dags tidningsinnehåll erinrar om att det är många som vill försöka bidra med lösningar av ett problem som man uppfattar som angeläget. Det är en fråga som berör även den som i dag känner sig trygg men ändå inte kan låta bli att känna en hotfull oro inför den otrygghet som uppstått för dem, vilka redan har drabbats av konjunkturens

eller strukturomvandlingens begränsning av behovet av arbetskraft i form av företagsnedläggelser eller inskränkningar i driften.

Det är säkerligen inte förmågan till ett känslomässigt medvetande om det frängda i en del människors situation som är partimärkt. Men det är begripligt om i ett skärpt läge också tonen skärps i samhället och mellan arbetstagare och arbetsgivare samt mellan politiker. I det sistnämnda fallet spelar naturligtvis det förestående valet en viss roll.

Det spills ganska mycket krut på anfall i en fråga som arbetsmarknadspolitik, där det ändå nu inte finns några delade meningar om mål och medel ur principiell synpunkt. Diskussionen handlar mer och mer om olika betoningar, ofta föranledda av egna erfarenheter eller av kännedom om situationen i en viss bygd. Herr Gustafsson i Skellefteå talade för en stund sedan om hur regeringen i det pacificerade läget på arbetsmarknadspolitikens område griper sig an med att misstänkliggöra andra partiets goda avsikter. Naturligtvis har han rätt i att det också är en metodik som tillämpas.

Jag tänker på det uttalande av Arne Geijer som jag nyss citerade, nämligen att löntagarnas intresse skulle stå tillbaka för andra gruppers önskemål om vi finge en borgerlig regering. Att Norge och Danmark har en borgerlig regering är ett typiskt misstänkliggörande, kanske ett litet försök till skrämselfpropaganda som förklaras av valnervositet.

Om sysselsättningen verkligen är ett löntagarintresse, vilket förefaller mig självklart, visar de siffror som inrikesdepartementet sammanställer — den upplaga jag har är daterad den 25 mars 1968 — tabellariskt att Norges arbetslöshet, som var högst i januari 1968 med 2,3 procent, nu har gått ned till 2,1 procent. För Sveriges del var motsvarande siffror 3,5 respektive 3,1 procent. Siffrorna har på samma sätt

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

legat högre i Sverige än i Norge under hela året 1967. Norge har haft borgerlig regering under några år, Sverige socialdemokratisk regering i tre decennier. Skall man läsa ut något av dessa siffror beträffande löntagargruppernas situation under en borgerlig regering förefaller det mig snarast vara, att den socialdemokratiska förhoppningen på 1940-talet att kunna göra vårt land helt och hållet oberoende av de internationella konjunkturerna genom trollformeln »planhushållning» har svikits av livet självt — det politiska livet bl. a.

En annan fråga, som har fått stora proportioner och som arbetsmarknadsverkets chef tydligen irriterades av i det förut nämnda talet häromdagen, är varför det är så viktigt *hur* man räknar antalet arbetslösa. Jag håller faktiskt med honom om att det egentligen inte kan ha så stort intresse ur rent saklig synpunkt — i varje fall inte på det sätt som frågan ofta framställs, nämligen att det skulle vara ett intresse för oppositionen att svartmåla läget eller för regeringen att skönmåla det. Det enda viktiga just nu förefaller mig vara att så noggrant som möjligt försöka beskriva den *verkliga* situationen; det är den vi behöver komma åt. Här tror jag att möjligheter i ganska stor utsträckning saknas, och jag vill bara peka på en sak i det sammanhanget.

Den kvinnliga arbetskraften riskerar alltid, beroende på kvinnornas speciella förhållanden, att få vara en regulator vid konjunkturskiftningarna. I varje fall är den kvinnliga arbetskraften mycket långt ifrån — jag höll på att säga vårt gemensamt uppsatta mål, men det är att skryta för mycket — målsättningen för svensk arbetsmarknadspolitik: full, produktiv och fritt vald sysselsättning. Den kvinnliga arbetskraften står betydligt längre än den manliga arbetskraften från det målet.

Det kunde tyckas som om utskottet borde ha biträtt en kommunistmotion om att varje länsarbetsnämnd skulle inventera arbetslösheten bland kvinnor.

Förr eller senare måste någonting sådant ske; det är jag övertygad om. Men det verkliga läget är ju att arbetsmarknadsverket i dag inte när det gäller den kvinnliga arbetskraften har någon differentierad statistik som medger en analys av ett på detta sätt insamlat material. Det innebär således att man inte kan tillgodogöra sig det materialet. Jag hoppas att det med den ökade användningen av datamaskinmetoden skall bli möjligt att lägga upp en ny statistisk bearbetning när det gäller den kvinnliga arbetskraften — det tror jag skulle vara mycket värdefullt — och då tror jag att denna inventering måste göras för att man skall få det stora basunderlaget.

I de mera allmänna synpunkter, som jag är i färd med att försöka anlägga, trots att jag kommer in på en och annan detaljfråga, vill jag ändå framhäva, att visst erbjuder hela det frågekomplex, som utskottsutlåtandet behandlar, ett material som ger underlag för rent politiska åsiktsbrytningar, även om jag fortfarande håller fast vid att vi, när det gäller målen och medlen, *principiellt* inte har några delade meningar om arbetsmarknadspolitiken i Sverige.

Jag vill alltså ändå dröja vid ett par principiella frågor. Det handlar om samordningen mellan arbetsmarknadspolitiken å ena sidan samt den allmänna ekonomiska politiken och näringspolitiken å den andra sidan. Att det finns ett samband — till och med flera samband — är självklart. Men regeringen har visat en viss benägenhet att begagna arbetsmarknadssituationen till — skall vi säga — en strategisk åtgärd. Ungefär som forna dagars stora härförare vänder man uppmärksamheten mot något annat — *mot* det enskilda näringslivet och *mot* enskilda företrädare för näringslivet. Man har gjort det genom att formulera mycket långtgående beskyllningar för bristande socialt ansvar. Jag såg att dessa beskyllningar skall återkomma i förstamajdemonstrationerna på de skyltar man håller på

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

att förbereda. Jag hoppas, att man tänker över den saken än en gång. Ett sådant påstående torde bli mycket svårt för regeringen att verifiera. Kanske används dock dessa beskyllningar bara som ett hjälpmedel för en socialistisk politik av det slag som Aftonbladet talade om i den ledare jag nyss nämnde, där man sade att det torde bli »nödvändigt att satsa på industriella utvecklingsblock med ett stort inslag av samhälleligt ägande».

Jag tycker att denna fråga är oerhört väsentlig och att den hör till detta sammanhang. Den kanske t. o. m. kommer att utgöra något slags underlag för arbetsmarknadspolitiken i fortsättningen — vad vet jag? I varje fall får frågan en ny aktualitet genom det näringsråd och den förhandlingsdelegation som statsrådet Krister Wickman knutit till sig och som kan ge denna fråga en ny och klarare belysning. Jag tycker frågan är viktig. Jag skall gärna tillspetsa det och säga: Varför statligt ägande? Man måste hitta klara motiveringar för det, och jag är alldeles övertygad om att de finns. Men motiveringarna måste ju kunna klargöras både i fråga om det statliga företags betydelse lönsamhetsmässigt sett och i fråga om dess dynamiska bidrag till landets allmänna utveckling på lång sikt.

Men det finns i hög grad anledning att också ta upp frågor som i varje fall reservationer till detta utlåtande berör. Jag tänker på det sociala ansvar som i stor utsträckning åvilar vissa företag. Man måste säga att ett socialt ansvar åvilar LKAB i Norrland, statens järnvägar, post och telegraf, fastän vi kanske inte tycker att de affärsdrivande verken riktigt uppfyller fordringarna därvidlag. Men eftersom jag egentligen inte tycker att frågan om samhälleligt och/eller enskilt företagsägande behöver behandlas i samband med statsutskottets utlåtande nr 63, skall jag inte närmare gå in på den. Jag har dock haft ett behov av att klargöra att det

finns motsättningar i botten men att det i fråga om den politik vi nu principiellt utformar inte föreligger några motsättningar. Det vi *här* behandlar är vi alltså i princip ense om.

Men utlåtandet behandlar förutom de rent arbetsmarknadspolitiska åtgärderna också en fråga som både herr Gustafsson i Skellefteå och herr Nilsson i Tvärålund ingående har tagit upp och som jag bara mycket kort skall uppehålla mig vid, nämligen lokaliseringsstödet, som efter 1965 års beslut utgår under en femårig försöksperiod i form av lån och bidrag. Vi är nu inne på den andra halvan av försöksperioden, och departementschefen föreslår att den ursprungliga ramen nu för andra gången skall höjas. Vi anser från högerpartiets sida att det är väl motiverat och biträder utan vidare förslaget. Jag vill starkt understryka vad utskottet säger i näst sista stycket på s. 21 i utskottsutlåtandet. Där poängteras det fortsatta behovet av punktvisa lokaliseringspolitiska insatser även utanför stödområdet, och det sägs att utskottet förutsätter att det behovet nu liksom tidigare kommer att tillgodoses inom ramen för gällande riktlinjer. Det är många motioner som behandlar frågan om att vidga det geografiskt avgränsade stödområdet. Vi har från högerpartiets sida motionärer som därvidlag är ute i goda ärenden men tyvärr inte fått stöd av sina representanter i utskottet. Några vill att Kalmar län med undantag av Kalmar stad och Nybro skall komma att räknas till stödområdet och detsamma föreslås i fråga om Österlen i Skåne och Stockholms skärgård. Det är ju ingenting som säger att det är fel att önska detta. Men vi har, när vi har haft att ta ställning till dessa önskemål i utskottet, inte velat gå med på att nu ompröva den geografiska avvägningen.

Det har tillsatts en lokaliseringsutredning som bl. a. bedömer effekterna av den försöksvis pågående lokalise-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

ringspolitiken. Om de principiella riktlinjerna successivt förändras, torde, såvitt jag förstår, ingen samlad bedömning kunna göras i varje fall inte så att den blir en vägledning i fråga om lokaliseringens politikens metodik och medel. Det är anledningen till den ståndpunkt jag har intagit i utskottet.

Om man, på det sätt som jag citerade ur utskottsskrivningen förut, inom ramen för riktlinjerna punktvis vidtar åtgärder hindrar det inte bedömningen. Detta exemplifieras bl. a. med de långtgående åtgärder man på detta sätt vidtog i boråstrakten — det var väl förra året — fastän denna inte alls hör till stödområdet.

Jag vill beröra ytterligare en fråga, herr talman. Urbaniseringsprocessen har ju flera orsaker och prognosmässigt har det gjorts bedömningar av en trolig utveckling. Dessa prognoser har varit vägledande i fråga om storkommundelningen, i fråga om förslag till länsindelning och i fråga om lokaliseringen till storstadsregioner. De har även varit vägledande för kommunikationsverkens utvecklingspolitik o. s. v.

Det är något av en tragik för dem det drabbar, att prognosverksamhet och planeringsarbete, som syftar till klarhet om vårt lands utveckling på längre sikt, genom att föranleda åtgärder ofta driver på och ökar takten i de förmodade förändringarna. De blir därigenom verklighet, ibland till och med snedvrider de en utveckling. Jag vill inte säga att det är fel att ändå använda metodiken, men jag tror att man skall uppmärksamma detta. Det resonemanget kan, tycks det mig, tillämpas på utglesningsföreteelsen. Det finns så många exempel: järnvägar läggs ned, skolor och poststationer upphör, affärer läggs ned, det finns inga bussar o. s. v. Samhället liksom tvingar människor att överge sina hem och sin bygd. Det är därför, menar jag, som glesbygdsfrågorna har en speciell karaktär i detta sammanhang. Vare sig glesbygdsargumenten

är inmängda med bygderomantik eller inte — jag betraktar det i så fall för min del inte som ett fel om de argumenten finns med i bilden — gäller det i alla fall de av samhällsutvecklingen drabbade människorna.

Den enda utvägen för att i någon mån kompensera dem för de samhällsåtgärder som kan ha fått en negativ effekt för dem, är att vidta åtgärder som på något sätt kan mildra stöten. Detta har också, herr Nilsson i Tvärälund, behandlats i ett par högermotioner, och jag har den uppfattningen att de som här motionerat inte minst genom sin starka norrlandsförankring är väl insatta i förhållandena och att de kommit med goda uppslag och idéer.

I utskottet har jag, liksom övriga högerrepresentanter där, velat stödja den reservation nr 19 som herrarna förut talat om och som jag därför inte har anledning att i detalj gå in på. Den behandlar översiktligt just glesbygdsfrågorna. En och annan detalj kan man ha delade meningar om, men avsikten är att få till stånd dels omedelbara åtgärder, dels en utredning som på längre sikt kan klargöra hur problemen skall kunna lösas.

Herr talman! Med det sagda kan jag låta mig nöja och vill bara tillägga att jag, förutom att jag biträder reservationerna 9 och 19, som det tidigare yrkats bifall till, också ber att få yrka bifall till högerreservationerna, nämligen nr 1 vid punkten 2 och nr 13 vid punkten 34.

Herr NILSSON i Tvärälund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ledsen att fröken Ljungberg inte kunde finna mitt anförande roligt därför att hon, om jag förstod henne rätt, ansåg mig ensidigt argumentera för centerpartiets förslag. Jag tog mig också friheten att framhålla, att högern följde socialdemokraterna i långa stycken.

Nu företräder ju fröken Ljungberg

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

högerpartiet och jag centerpartiet och därför är det väl naturligt att var och en redogör för sitt partis förslag. Att inte jag lyckades framföra centerns förslag så att det kunde uppfattas som någon sorts kabaré för fröken Ljungberg beklagar jag, men jag tror att det är så allvarliga frågor, att ingen vill göra dem till något i den stilen. Högerpartiet följer ju faktiskt socialdemokraterna i många fall, och jag är ledsen att högern inte har biträtt den av oss framförda uppfattningen. Högern har enligt fröken Ljungberg två motioner i det ärende vi diskuterar och jag tror att en av dem inte fick något stöd i utskottet ens från högern. Naturligtvis är jag tacksam för att högerpartiet i år liksom folkpartiet stöder motionen om en parlamentarisk utredning om åtgärder på längre sikt. Det är emellertid också angeläget att vi får till stånd omedelbara och direkt verkande åtgärder, och på denna punkt har högern alltså inte velat följa oss utan föredragit regeringens linje.

Fröken LJUNGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar att jag tog upp herr Nilssons i Tvärålund utmaningar, men de kom ju så titt och tätt att det irriterade. Ännu mer beklagar jag att jag inte kunde göra mig förstådd då jag försökte att principiellt motivera varför vi i högerpartiet på vissa punkter har den uppfattning vi har. Den saken har ingenting att göra med varför vi inte har samma uppfattning som centerpartiet, eller varför vi ibland har det och ibland delar socialdemokraternas åsikt. Vi har en uppfattning, och den kan ibland sammanfalla med uppfattningen inom andra partier — på samma sätt som fallet kan vara inom centerpartiet. Frågeställningen varför vi inte alltid har samma uppfattning som centerpartiet är liksom ointressant.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är klart att vi har olika uppfattningar. Det intressanta är om våra uppfattningar sammanfaller eller skiljer sig på viktiga punkter.

Herr BLOMKVIST (s):

Herr talman! Till statsutskottets utlåtande nr 63 har jag fogat en blank reservation, som rör den äldre och den handikappade arbetskraften, och jag kommer här att beröra problemen för denna arbetskraft.

Jag vill understryka några av de riktlinjer som angavs i propositionen 52/1966. Den främsta målsättningen i arbetsmarknadspolitikerna är att åstadkomma och bevara full, produktiv och fritt vald sysselsättning. Den skall vidare stärka den enskilda människans ställning på arbetsmarknaden. Men den allt snabbare strukturomvandlingen och konjunkturedgången har skapat mycket stora problem för den äldre och den handikappade arbetskraften. Vi har med tacksamhet noterat de insatser arbetsmarknadsverket gjort för att mildra de negativa verkningarna för den enskilda människan, men trots de ökade insatserna har sysselsättningsproblemen för dessa grupper inte kunnat lösas. Detta bekräftas av att omkring 40 procent av de arbetslöshetsanmälda är över 50 år.

Den äldre arbetskraftens problem har under de senaste veckorna diskuterats på konferenser ute i länen. Enligt tidsningsreferaten från dessa konferenser har debattörerna kommit fram till att det inte minst hos arbetsgivarna krävs en ökad förståelse för de äldres och de handikappades problem ute på arbetsplatserna. Debatterna har väl medverkat till att vi fått en något mera nyanserad bild av problemen bakom arbetslösheten för denna arbetskraft. Det har sålunda talats om vikten av att företagsledare i det privata närings-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

livet och även i allmän tjänst bedriver en mera generös personalpolitik, som tar hänsyn till den äldre och den handikappade arbetskraftens situation och anpassar arbetsplatsen efter den arbetskraftens förutsättningar. Det krävs fantasi och omtanke hos företagsledarna för att ordna det tillfredsställande för de äldre, men det går, sade bl. a. direktör Curt-Steffan Giesecke på regeringens konferens om den medelålders och äldre arbetskraftens situation. Jag vill uttrycka förhoppningen att samtliga företagsledare inom sina företag får en alltmera positiv inställning till den äldre och den handikappade arbetskraften.

Tyvärre finns det dock i dag många företagsledare och personalchefer som intar en nära nog direkt fiendlig inställning mot dessa människor. Samtidigt skall vi komma ihåg att omkring 1 miljon förvärvsarbetande i vårt land är över 50 år. Jag tror att vi mer än tidigare måste ställa det kravet på arbetsgivarna, att de utvecklar arbetsmetoder och arbetsplatser så att även den äldre och den handikappade arbetskraften får möjligheter att delta i den direkta produktionen.

Den pågående strukturrationaliseringen får inte ensidigt gå ut över enskilda människor i form av försämrade arbets- och lönevillkor. Vi kan aldrig acceptera att en liten minoritet får betala det högre välstånd som vi andra får ta del av. Genom arbetsmarknadspolitiska medel söker samhället att bereda dessa människor nya arbetsuppgifter på den öppna arbetsmarknaden, men för att förhindra att andra arbetstagare, främst handikappade och äldre, skall bli arbetslösa har arbetsmarknadsverket genom olika åtgärder sökt att skapa annan sysselsättning. De särskilda beredskapsarbetena är t. ex. inte alltid lämpliga. Med hänsyn till den friställdes arbetsförmåga anlitas då i stället arbetsvården. Det är inom ramen för denna sysselsättningsskapande verksamhet som jag och några and-

ra ledamöter har väckt motionerna I: 566 och II: 698.

Inte minst mot bakgrunden av att konjunkturnedgången har skapat vissa svårigheter att få fram lämpliga arbetsuppgifter till de skyddade verkstäderna liksom till de industriella beredskapsarbetena har vi bl. a. föreslagit, att åt arbetsmarknadsstyrelsen inom ramen för tillämpligt statsanslag ges möjligheter att tillfälligt anställa expertis på olika områden till dessa verksamhetsgrenar. Enligt utskottets uppfattning behöver inte riksdagen fatta något beslut i denna fråga, utan sådana medel står till arbetsmarknadsverkets förfogande. Vi vill i detta sammanhang därför endast uttala vår tillfredsställelse över utskottets uttalande och över att arbetsmarknadsverket redan nu har möjligheter att tillfälligt anställa lämplig expertis.

Jag vill dock i detta sammanhang påpeka att departementschefen räknade upp anslaget till ersättningar åt experter och sakkunniga med 300 000 kronor till 800 000 kronor. Samtidigt skriver departementschefen att den ökning han föreslår skall förbättra arbetsmarknadsstyrelsens möjligheter att göra företagsekonomiska utredningar i lokaliseringsärenden och att fortlöpande följa utvecklingen i företag som har beviljats lokaliseringsstöd. Efter att ha tagit del av utskottets skrivning på denna punkt räknar dock motionärerna med att även arbetsvården kan utnyttja detta anslag.

Beträffande vårt förslag om en utvidgning av begreppet »företagare» inom den halvskyddade verksamheten har utskottet vidare skrivit förhållandevis positivt. I anslutning till vårt förslag att stödet även skall kunna utgå inom kommunal tjänst skriver utskottet bl. a. följande: »Skäl talar för en övergång inom sådan tjänst från arkivarbete till halvskyddad sysselsättning. Kungl. Maj:t bör därför med beaktande av de erfarenheter som översynen av arkivar-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

betsverksamheten kan ge pröva en sådan anordning.»

Frågan om skyddad verksamhet i statlig tjänst bör enligt utskottets mening prövas i samband med arkivverksamheten. Vi motionärer hoppas att översynen skall ge till resultat att företagarbegreppet på dessa områden kan vidgas, så att det blir möjligt att införa halvskyddad verksamhet inom såväl statlig som kommunal förvaltning. Detta är angeläget i första hand därför att åtstramningen på arbetsmarknaden medfört att arbetssökande, som under normala konjunkturen skulle kunna få arbete på den öppna marknaden, i många fall måst arbetsplaceras inom skyddad verksamhet. De flesta av dessa människor skulle kunna göra en god insats på den öppna marknaden.

I övrigt har utvecklingen beträffande den halvskyddade verksamheten hitintills varit blygsam. För närvarande förfogar arbetsmarknadsverket över cirka 280 individuella platser. Alldeles uppenbart är att orsakerna till det ringa antalet i stor utsträckning är att söka i konjunkturnedgången, som ju minskat industrins behov av arbetskraft. Men även vid en konjunkturuppgång blir det säkerligen ytterst angeläget att också åt arbetsgivare i allmän tjänst ges möjligheter att inrätta halvskyddade platser. Inom landstingen bör det exempelvis beträffande vård- och utbildningsområdena finnas en mängd sysslor, tycker vi, som mycket väl skulle lämpa sig för den äldre arbetskraften och den handikappade arbetskraften. Inom primärkommunerna kan vi också peka på flera lämpliga anställningsområden: kontorsservice, lagerarbete och städning, för att nämna några exempel.

Herr talman! Vi avser med vårt förslag inte att på något sätt avlasta ansvaret mot de anställda från arbetsgivarna. Vi anser att företagarna, oavsett om de verkar inom det privata näringslivet eller är i allmän tjänst, har ett socialt ansvar mot sina anställda.

Men vår avsikt har varit att på sikt öka sysselsättningsmöjligheterna för ifrågavarande arbetstagare.

Jag lovade att jag inte skulle beröra något annat område än det som gäller de handikappades och den äldre arbetskraftens problem. Men jag kan inte underlåta att ta upp en fråga inom ett stort problemkomplex som herr Nilsson i Tvärålund gick in på. Jag skulle vilja instämma med högerens företrädare i debatten som sade att vi skall beskriva det verkliga läget — det är en mycket riktig utgångspunkt för behandlingen av arbetsmarknadsfrågorna. Jag förutsätter också att utskottets talesman kommer att beskriva det verkliga läget för herr Nilsson i Tvärålund, som riktade en rad beskyllningar mot socialdemokratin och regeringen.

Jag skulle vilja knyta an till detta verkliga läge. Låt mig ge några uppgifter beträffande årsinkomsterna i mitt hemlän. Jag tycker det kan vara en riktig utgångspunkt i detta sammanhang. 1966 års statistik visar att det fanns cirka 142 000 inkomsttagare i länet. Talrikast företrädare är de lägre inkomstklasserna, under 10 000 kronor. En fördelning av länsbornas inkomstklasser får man genom följande statistik:

23 510 personer	förtjänade	under
5 000 kronor,		
33 490 personer	förtjänade	mellan
5 000 och 10 000 kronor,		
24 320 personer	förtjänade	mellan
10 000 och 15 000 kronor,		
25 110 personer	förtjänade	mellan
15 000 och 20 000 kronor och		
18 610 personer	förtjänade	mellan
20 000 och 25 000 kronor.		

Herr Nilsson i Tvärålund sade i sitt anförande att det är socialdemokratin — men han skulle självfallet kunnat ha sagt den svenska fackföreningsrörelsen — som drivit fram effektivitetskravet. Vi skall komma ihåg att det är detta krav som i mycket stor utsträckning har varit den drivande kraf-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

ten i rationaliseringsarbetet ute i våra industrier.

Den fackliga rörelsen har haft en positiv inställning, som har varit till gagn för hela vårt folk. Men jag tror att den skulle ha mycket små möjligheter att — vid kommande förhandlingar för sina medlemmar i Skaraborgs län — inte hävda kravet på ökade löner, vilket självfallet kan medföra ökade kostnader för näringslivet.

Mot bakgrund av den statistik jag här har föredragit från mitt hemlän är det alldeles uppenbart att den fackliga rörelsen även i fortsättningen kommer att ställa krav på en ökad effektivitet hos det svenska näringslivet.

Fru RYDING (vpk):

Herr talman! En grundläggande rättighet i ett samhälle är rätten till arbete, men denna rätt förvägras många medborgare i dag. I vårt land pågår en ekonomisk och strukturell omvandling, som medför allvarliga påfrestningar på hundratusentals löntagare, jordbrukare och småföretagare. Tryggheten i anställningen, tryggheten i arbetet har blivit en illusion. Särskilt grymt är detta för de människor som trodde på regeringens förkunnelse för några år sedan att man kommit fram till en viss teknik i de ekonomiska sammanhangen och om man bara använde denna skulle sysselsättningsfrågorna för alltid vara lösta i vårt land. I dag finns ingen som längre predikar detta evangelium. Vad som nu återstår är brustna illusioner och verkligheten är bister för alltför många av våra medborgare.

Man angriper i dag från borgerligt håll regeringen för det uppkomna läget. Detta anser jag vara ett uttryck för hyckleri. Arbetslösheten är en produkt av det kapitalistiska samhället — det system vi lever i — en produkt av den planlöshet som de borgerliga partierna alltid har slagit vakt om, en produkt av att regeringen har förvalt

det kapitalistiska samhället i stället för att förvandla det i socialistisk riktning.

I LO:s skrift »Ekonomiska utsikter våren 1968» slår man fast: »Arbetsmarknaden karaktäriseras sålunda av en ökning i antalet arbetslösa trots ökade arbetsmarknads- och investeringsstimulerande åtgärder, av att ett ökat antal personer berörts av nedläggningar och driftsinskränkningar, av en ökning i antalet personer som slagits ut ur arbetskraften eller ej kunnat komma in på arbetsmarknaden samt av en minskning i antalet sysselsatta, trots arbetstidsförkortningen, samtidigt med en fortsatt relativt hög nivå i immigrationen, ca 12 000 under 1967, varvid 13 000 arbetstillstånd beviljats.»

Samma skrift fortsätter med följande meningar: »Stegringen i arbetslösheten har skett trots väsentligt ökade arbetsmarknadspolitiska insatser. Det är uppenbart att dessa insatser gjorts vid en utveckling på arbetsmarknaden, som inneburit starkare förändringar än dem arbetslöshetsprocenten i och för sig anger.»

Visst är det bra att regeringen och arbetsmarknadsstyrelsen i dagens bekymmersamma läge sedan lång tid har vidtagit åtgärder och även är beredda att göra ytterligare insatser mot arbetslösheten genom att skapa fler platser i omskolningskurser, i beredskapsarbeten, i skyddade eller halvskyddade verkstäder o. s. v. Vi ställer oss helt positiva till detta, men vi anser att detta inte räcker. Det finns, fröken Ljungberg, delade meningar om mål och medel för att verkligen komma till rätta med den stora och svåra problematiken. Vi menar från vårt håll och har redan tidigare under debatter här i kammaren hävdat att en helt annan politik erfordras — en långsiktig näringspolitik, en planerad strukturomvandling under folkets kontroll. Dagens strukturomvandling inom näringslivet är ofrånkomlig. Vi vänder oss inte mot den utan anser den nödvändig och önskvärd.

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

Vad vi vänder oss mot är att denna strukturomvandling inte genomförs efter ett medvetet, långsiktigt program, ett program som måste omfatta alla slag av investeringar och utbyggnader. Alla förändringar i sysselsättning och i investeringar måste vara kända — inte bara av kapitalägarna utan samtidigt av såväl arbetskraft som samhälle — och de måste vara förberedda på sikt. I dag däremot är det privata kapitalets beslut och planer hemliga.

Vårt land befinner sig nu i en utvecklingsfas där tryggheten för medborgaren inte kan garanteras med hittills använda socialpolitiska och arbetsmarknadspolitiska medel; därmed har jag inte alls velat nedklassa dessa. Det är nu inte fråga om endast en vanlig kapitalistisk lågkonjunktur, som kan överblickas i tiden. Kravet på en ny politik växer sig också, förklarligt nog, starkare från dag till dag. Jag vill upprepa vad jag tidigare sagt: Vi måste få till stånd en strukturomvandling under folklig kontroll. De arbetande i näringslivet skall ha bestämmande inflytande över drift, investeringar och ekonomisk planering. Det privata storkapitalets makt måste bringas att upphöra.

Vi måste få en helt ny politik som tar sikte på att inte bara reparera redan inträffade skador, utan en politik som har till målsättning att förhindra att skador av denna karaktär inträffar.

I dagens läge finns det omedelbara, konkreta, näraliggande åtgärder, som vi anser att man måste vidtaga utöver vad regeringen föreslår.

Vi har i denna kammare väckt en motion med nr 64, som tyvärr icke har tagits upp till behandling i detta sammanhang trots att motionen mycket ingående behandlar arbetsmarknadspolitiken. Vi har i denna redovisat en hel rad åtgärder, och jag vill bara nämna några.

Först och främst föreslår vi att företagen enligt lag skall vara skyldiga att föra förhandlingar med arbetsmark-

nadsmyndigheter, kommuner och löntagarorganisationer innan beslut fattas om nedläggning eller förflyttning av företag. De fackliga organisationerna måste ges rätt till representation i företagens planeringsorgan.

Vidare skall samhället ha rätt att — utan ersättning till ägarna — överta driften vid nedläggning av företag eller vid större avskedanden till dess andra arbeten eller omskolningsmöjligheter föreligger. Företag eller viktiga delar av företags tillverkning skall enligt lag inte kunna flyttas utomlands utan samhällets godkännande. En s. k. vanhävdslag för industrin bör stiftas. Också en kontroll- och klagoinstans bör finnas i form av en näringslivets JO.

Ett lagfäst uppsägningsskydd skall införas så att alla löntagare får rätt till sex månaders uppsägning från företagets sida. En arbetsmarknadsfond skall bildas för omskolning, vidareutbildning, flyttningsbidrag och andra för arbetsmarknadspolitiken viktiga uppgifter. Denna fond skall byggas upp genom arbetsgivaravgifter.

I avvaktan på en genom arbetsgivaravgifter uppbyggd trygghetsförsäkring, som samordnar de nuvarande otillräckliga och splittrade formerna för ersättning vid avskedanden och arbetslöshet, genomföres en förlängning av ersättningstiden och en höjning av ersättningens från arbetslöshetskassorna. ATP-poäng måste också ges vid arbetslöshet.

Den sista punkten jag vill ta upp i detta sammanhang — vi får anledning att återkomma till dessa frågor när den motion jag återopade senare kommer att behandlas — är att vi måste åstadkomma avgörande förbättringar av reglerna för avgångsbidrag och permitteringslön och också på detta område överväga lagstiftningsåtgärder.

Det skulle vara mycket positivt om vi kunde få in helt nya drag i arbetsmarknadspolitiken. Vi anser att omskolning och vidareutbildning skall ingå som helt normala löpande åtgärder för

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

att ändra och höja arbetskraftens kompetens. Dessa åtgärder skall inte bara sättas in som en sista utväg för den redan arbetslöse eller för den arbetslöshetsshotade utan måste i stället bli ett medel för att förhindra att arbetslöshet uppstår.

Arbetenas karaktär skiftar med den utveckling som nu pågår inom näringslivet. Därför måste vi också möta detta problem genom att betrakta både omskolning och vidareutbildning som helt normala företeelser.

Den planerade strukturomvandlingen som jag talade om är nödvändig för att skapa bättre trygghet, men den är också nödvändig för att folkflertalets otrygghet aldrig kommer att kunna övervinnas så länge vi har den nuvarande ekonomiska maktfördelningen i vårt samhälle. Vi måste skapa en ny socialistisk samhällsorganisation om vi definitivt skall kunna förpassa arbetslöshetens och otrygghetens spöke till en förgångentid.

Slutligen vill jag, herr talman, ta upp två av de motioner som nu behandlas i statsutskottets utlåtande nr 63.

Med vår motion I: 4 och II: 7 önskar vi bl. a. att en inventering görs av den kvinnliga arbetskraften genom länsarbetsnämndernas försorg över hela landet, eller rättare sagt en inventering av den dolda kvinnliga arbetskraften.

Utskottet har avstyrkt vår motion med, som man säger, hänvisning bl. a. till utskottets utlåtande nr 112 i följ. Med utlåtandet avtog man den gången motionerna I: 518 och II: 651 med samma begäran. Det var två socialdemokratiska motioner, men de var inte mindre riktiga för det. Något annat skäl för avslag på årets motion i denna fråga kan jag inte utläsa i utskottets utlåtande, varför jag faktiskt måste ifrågasätta nödvändigheten av den lilla förkortningen bl. a.

Näväl, slår man upp förra årets utskottsutlåtande finner man där att statsutskottet inte heller då ansåg det vara

påkallat att göra en önskvärd inventering av denna dolda arbetslöshet för att få kunskaper om bl. a. den kvinnliga arbetskraftens del i den fulla samsättningen. Jag citerade faktiskt precis som det står. Man hänvisade då till statistiska centralbyråns prognosinstitut, som speciellt hade studerat kvinnorna på arbetsmarknaden, särskilt de gifta kvinnornas förvärvsfrekvens. Detta hade redogjort för sina specialstudier och publicerat dem 1965 och 1966. Nu skriver vi 1968 och faktiskt har ett och annat ändrats sedan dess, ja, t. o. m. sedan 1967.

Herr talman! Jag anser inte att tillräckliga skäl finns i år för att avslå vår motion i detta avseende, därför att man därigenom fortsätter att famla i blindo. Eller vågar man inte se sanningen i vitögat för att få en samlad överblick av den dolda arbetslösheten bland kvinnorna i vårt land? Vill man kanske inte göra något så att alla medborgare, alltså även de kvinnliga, så småningom skall få möjlighet till ett önskat förvärvsarbete? Gjorde man en sådan inventering som vi syftar till, hade man faktiskt en bas att stå på, som skulle kunna utgöra en värdefull utgångspunkt för rätt planering av erforderliga åtgärder, inte minst i lokaliseringsspolitiskt avseende. Eller vill man helt utestänga dessa kvinnor från att få del av olika slag av åtgärder som man nu i alla fall vidtar för att söka dämpa arbetslösheten i stort? Det är många frågetecken, och jag har ställt frågorna därför att jag tycker att de inte finns redovisade i utskottets utlåtande.

I fråga om kvinnornas svårigheter i detta avseende kan jag till ganska stora delar faktiskt vara enig med fröken Ljungberg som sade att en sådan inventering förr eller senare måste komma till stånd. Skillnaden är bara den att jag vill handla nu, medan utskottet tydligen inte är av den mening. Det gäller ju »bara» våra kvinnor i samhället, och de får väl vänta som vanligt.

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

Men den motiveringen godkänner inte jag.

Jag kan alltså inte finna något acceptabelt skäl till att avstå från den av oss begärda undersökningen, och jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till våra motioner I: 4 och II: 7 såvitt nu är i fråga.

Det andra motionsparet är I: 5 och II: 8. Dessa gäller arkivarbetarna. Här säger utskottet att man väntar på resultatet av den allmänna översyn av arkivarbetsverksamheten som gjorts inom inrikesdepartementet. Detta resultat kommer att läggas fram inom kort, står det vidare i utlåtandet, som är daterat den 18 april i år. Inom inrikesdepartementet har man mycket riktigt upprättat en PM med förslag. Enligt vad som i går eftermiddag upplystes mig kan man inte få ta del av innehållet i dessa förslag, därför att någon slutjustering ännu inte har skett. Innevarande vecka beräknar man kunna sända ut denna PM på remiss. Den 20 februari trodde man i inrikesdepartementet att resultatet av undersökningen skulle vara klart om två å tre veckor.

Först vill jag djupt beklaga att vi i dag då vi här i kammaren diskuterar de viktiga arbetsmarknadspolitiska frågorna inte har vetskap om de förslag som snart, kanske redan i denna vecka, kommer att framläggas i detta avseende. Vi kanske är nöjda med dessa förslag, men för dagen kan vi inte uttala oss om dem. Det enda vi kan göra är att lita på att inrikesdepartementet nu blir sannspått, och vi får alltså ge oss till tåls några dagar. Detta kan mycket väl uthärdas; att arkivarbetarna får vänta på de berättigade förbättringar som vi skisserat i vår motion är mycket värre. Jag vill därför, herr talman, uttrycka den förhoppningen att den fortsatta behandlingen av arkivarbetarnas anställnings- och löneförhållanden inte kommer att fördröjas.

Jag har alltså i detta fall inte något yrkande om bifall till vår motion, ef-

tersom en utredning redan är gjord. Efter studium av de förslag som enligt vad vi hoppas kommer att offentliggöras i veckan får vi emellertid vara beredda på att återkomma till denna fråga.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr FAGERLUND (s):

Herr talman! Denna diskussion har pågått ganska länge, och jag vet att inrikesministern om en stund skall gå upp i talarstolen. Jag överlåter därför med varm hand åt honom att besvara alla de principiella frågorna. Han skall senare i dag delta i en TV-diskussion, och därför bör han väl beredas tillfälle att hålla sitt anförande före middagspausen.

Propositionens förslag innebär en ökning av anslaget på detta område med 468 miljoner kronor, därav 5 miljoner kronor för ett nytt anslag till glesbygden. Anledningen härtill är väl de nedåtgående konjunkturerna, och dessa har också motiverat att lokaliseringsslånen ökas med 200 miljoner kronor. Mycket av vad som föreslås har direkt anknytning till LO:s arbetsmarknadspolitiska program, som varit ute på remiss och i mycket stor utsträckning vunnit giltande. LO-ordföranden Arne Geijer framhöll i det tal i lördags, vilket åberopats av både herr Gustafsson i Skellefteå och fröken Ljungberg, att regeringens satsning på arbetsmarknadspolitiken givit jobb åt 120 000 personer, och han tillade att han var nöjd med att programmet kunde realiseras snabbare än LO hade krävt.

Herr Gustafsson i Skellefteå gjorde gällande att vi försökte misstänkliggöra de borgerliga partiernas intresse för arbetsmarknadspolitiken — även fröken Ljungberg var inne på det — och hänvisade bl. a. till motioner som väckts. Han kritiserade också Arne Geijer för hans ställningstagande.

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

Jag har ingen anledning att svara för LO-ordföranden, men man har verkligen svårt, herr Gustafsson i Skellefteå, att finna något positivt i en skrivning där det står följande: »Riksdagen har också ställt sig mycket positiv till arbetsmarknadspolitikens anslagskrav. Det har gått så långt, att denna politik glidit riksdagen något ur händerna. Inget parti har velat riskera att få stämpeln 'snål mot de arbetslösa' på sig, och därför har detta område sluppit en sådan ingående granskning av hur anslagsmedlen användes som deras storhet och det statsfinansiella läget i och för sig kunde motivera.»

Om man kopplar ihop detta yttrande med att motionärerna kräver minskade anslag till arbetsmarknadspolitik är det som sagt svårt att finna något positivt i en sådan skrivning.

Det anmärkningsvärda är emellertid att det trots denna satsning och trots att vi nu för första gången får en satsning på glesbygderna har fogats inte mindre än 24 motiverade reservationer till detta utlåtande. Det visar att intresset kring arbetsmarknadspolitik är stort och att den upplysningsverksamhet som bedrivits av socialdemokraterna under 36 år verkligen har burit frukt.

Jag skall ta upp reservationerna i snabb följd och säga några ord om en del av dem. Jag börjar med reservationen 1, som undertecknats av högerledamöterna i utskottet. I denna reservation begärs en utredning av de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Jag vill bara hänvisa till att mycket redan har gjorts och att det är angeläget med en sådan analys som begärts i reservationen. Här för behövs emellertid ingen skrivelse till Kungl. Maj:t, eftersom det mesta redan är på gång.

Jag kommer så över till de reservationer som behandlar glesbygdens problem. Jag hoppar över reservationerna 2, 3, 4 och 5, eftersom dessa tar upp frågor som vi redan diskuterat en hel del — frågan om vägbyggnader, industribygg-

nader o. s. v. — och det kan räcka med att hänvisa till vad som sägs i utlåtandet.

Med reservationen 6 förhåller det sig något annorlunda. Riksdagen har beslutat om ett jordbrukspolitiskt program som, enligt vad motionärerna påpekar, gör att man nu inte kan stödja jordbruksföretag i glesbygderna. Nu anser tydligen motionärerna och reservanterna att statsutskottet och riksdagen via arbetsmarknadspolitik och lokaliseringspolitik skall göra en insats på detta område. Den som tillhör en lantbruksnämnd och har sysslat litet med rationalisering inom jord- och skogsbruket vet att byggnader, som upprustats och satts i mycket gott skick, vid överlåtelse i syfte att förstärka ett annat jordbruk inte alls har samma bruksvärde som de tidigare haft. I detta fall gäller det upprustning av ekonomibyggnader. I fråga om bostadsbyggnader finns — om det gäller äldre personer — möjligheten att använda det stöd som utgår till upprustning av pensionärsbostäder. Utskottsmajoriteten anser att jordbrukspolitik även i fortsättningen skall styras via jordbruksdepartementet och jordbruksutskottet och inte komma in i detta sammanhang.

Även reservationen 18, som är en gemensam borgerlig reservation, tar upp glesbygdensproblemen. Det har tydligen blivit mycket populärt i år att tala om glesbygden. Det kan jag mycket väl förstå; glesbygdens problem är stora. Vi är alla överens om att de människor som blir kvar i glesbygden genom samhälleliga åtgärder skall ges möjligheter att få den service de efterfrågar. Men det går väl en skiljelinje mellan utskottsmajoriteten och reservanterna i det att majoriteten anser att detta är ett övergångsstöd — någonting som inte skall bevaras för all framtid — medan reservanterna tydligen anser någonting annat. För egen del tror jag att det vore bra om reservanterna definierade vad de menar med »satsning i Norrlands

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

inland». De säger att stödet till glesbygderna när det gäller industrilokalisering och lokalisering bidrag skall gå till glesbygdens tätorter. Herr Nilsson i Tvärålund sade, att det är klart att inte varenda liten by kan få en industri. Jag noterar med tacksamhet att herr Nilsson i Tvärålund har sagt detta här i riksdagen.

Jag tror att det vore vettigt att fastställa en definition med några praktiska exempel på vad man menar med satsning i Norrlands inland; på så sätt kunde man kanske åstadkomma en diskussion och med hänsyn till den kommunala och regionala planeringen debattera vilka orter man måste bevara för att upprätthålla servicen. Jag tror för min del att vi måste räkna med att uttunnningen av befolkningen i glesbygden kommer att fortsätta; detta har också sagts från reservanternas sida. Herr Gustafsson i Skellefteå gick så långt att han sade att lokaliseringpolitiken har medfört en snabbare utflyttning från glesbygderna men att de människor som flyttat därifrån flyttat till tätorter inom kommunblocket. Jag som tillhör en släkt som för bara två generationer sedan var dagsverkare och backstugusittare uppfattar det inte som något negativt att mina far- och morföräldrar fått flytta från de små täppor de försökte klara sig på när det förra seklet sjöng på sista versen och när detta sekel var ungt.

Att se till att de fått stanna kvar och försörja sig där hade bara varit att bevara den svenska fattigdomen, och det hade absolut inte varit till någon som helst glädje för någon mer än dem som inte ser någonting annat än romantiken i en liten stuga i en skogsglänta. Dessa fattiga på den svenska landsbygden sjöng om att de ville bo i en röd liten stuga invid sjön, men det var och förblev bara en dröm. Men den svenska industrialiseringen har givit stora delar av vårt folk möjlighet att skaffa sig sommarstuga nere vid sjön och annat som de aldrig hade en möjlighet att

skaffa sig i det gamla borgerliga samhället. Jag vill notera detta därför att glesbygden blivit så romantiserad.

Herr Nilsson i Tvärålund sade att vi nu skall sluta tala och i stället vidta konkreta åtgärder och att han inte sett någonting från expertgruppen. Men jag måste säga att det som föreslås i reservationerna rörande glesbygden — en utredning och stöd via arbetsmarknadspolitiken till jordbruksnäringen — inte är mycket som stöd till den svenska glesbygden. Är det så att man vill bevara något av barnen från Frostmojället eller någonting liknande, så är jag absolut den som säger nej till en sådan politik.

Jag tar mig friheten att läsa upp några rader ur reservationerna 15 och 16 — på denna punkt skulle jag nämligen också vilja ha en liten förklaring till vad man menar. Beträffande lokaliseringstödet i vissa glesbygdsområden säger man att »förslagen syftar till en ökad differentiering av stödet i avsikt att genom generösare stöd stimulera etableringar och utbyggnader av industriföretag i främst det norrländska inlandet». I reservation 16, som gäller lokaliseringstödets geografiska avgränsning, säger man: »Lokaliseringpolitiken bör alltså, om högsta effekt skall kunna uppnås, ha samma inriktning i alla bostadsområden som den som gäller för norra stödområdet.» Jag kan inte få detta att riktigt gå ihop.

När det gäller tjänsterna inom yrkesvägledning och arbetsvård föreslår folkpartiet att vi skall utöka personalen med 30 tjänster, och från centerpartihåll föreslås att två konsulenter för glesbygden skall flyttas till arbetsmarknadsstyrelsen. Jag vill inte förneka att det kan finnas behov av dessa tjänster eller att en förstärkning av personalen kan vara berättigad. Men man föreslår alltså ytterligare 110 tjänster, och av dessa avser 75 kvalificerade tjänster som handläggande personal inom förmedling, yrkesvägledning och arbetsvård. Vi

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

anser att man skall kunna klara dessa arbetsuppgifter inom ramen för den personalstat som för närvarande finns inom arbetsmarknadsstyrelsen.

Vad beträffar själva ökningen av lokaliseringsslånen och lokaliseringsbidragen är det ingen tvekan om att meningarna är delade. Sålunda finns det förslag om höjningar. Om den situationen uppkommer att det behövs mer pengar därvidlag är jag emellertid övertygad om att medel härför kommer att anvisas.

Förslaget från centerpartiet om 1 500 000 000 kronor innebär väl mera en målsättning än ett försök att tillgodose ett verkligt behov.

Jag hade kunnat tillägga mer i detta sammanhang men jag skall sluta med ett par repliker. Herr Nilsson i Tvärålund vill på nytt göra gällande att centerpartiet kan ta åt sig äran av att ha varit pådrivande i fråga om lokaliseringpolitiken. Den saken har ju diskuterats så många gånger här i riksdagen, och jag har aldrig blivit övertygad om att herr Nilsson har rätt, och hans påstående blir inte rättigare därför att han upprepar det varje gång vi diskuterar lokaliseringspolitik.

Han säger vidare att arbetarna drabbats av en större otrygghetskänsla och en betydande sådan för många, vilket kan vara riktigt, men i så fall har herr Nilsson haft mycket liten kontakt med den otrygghetskänsla som var förhärskande för 20—30 år sedan inom hela det svenska samhället. Då fanns det en mycket större otrygghetskänsla än i dag. Det bevisar att herr Nilsson tydligen inte har haft kontakt med dem som har arbetat inom industrierna i detta samhälle, innan vi fick den socialpolitik och den arbetsmarknadspolitik som för närvarande bedrivs.

Vidare talade han om strukturrationaliseringen och citerade en hel del negativa uttalanden. Därefter kom han trots detta fram till att centerpartiet inte är motståndare till strukturuomvandling-

en, och det var ju i alla fall ganska skönt att så var fallet.

Jag vill också till slut bara säga till fru Ryding att jag i likhet med fröken Ljungberg tror att vi måste få till stånd en inventering av den kvinnliga arbetskraften. Men såsom fröken Ljungberg sade har vi faktiskt inte resurser till det i dag. Därför får vi väl vänta med den saken. Jag anser emellertid inte att vi skall behandla kvinnor och män olika, utan alla som vill ha sysselsättning skall beredas sådan. Det tror jag vi kan vara överens om. Vad beträffar arkivarbetarna har jag inte mycket att tillägga.

Herr talman! Med det anförda skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Kammaren har nu fått lyssna på ett anförande som visade det riktiga i mitt uttalande att statsutskottets socialdemokratiska ledamöter är negativa på alla punkter vad beträffar våra kompletterande förslag till statsverkspropositionen, som berör lokaliseringpolitiken och glesbygderna. Vi fick också bevis för att vad regeringens egen vetenskapliga utredare och forskare har sagt, att åtgärder behövs nu, det vill inte herr Fagerlund och övriga socialdemokrater vara med om. Herr Fagerlund kan inte begripa att centern har bedrivit lokaliseringspolitik hittills, och den saken kan jag tyvärr inte göra någonting åt.

Beträffande strukturrationaliseringen så jag att centerpartiet vill med den argumentering jag förde påvisa att samhället har ansvar för att inte enskilda personer och grupper drabbas av en strukturrationalisering som är till landets nytta.

Herr Fagerlund påpekade att tryggheten var mindre för 20—30 år sedan, alltså under den socialdemokratiska skördetiden. Jag vill bara notera det och påpeka vad centern har gjort sedan 1930-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

talet för full sysselsättning och trygghet i arbetslivet.

Herr Fagerlund hade inga kommentarer att göra till de fem miljonerna till glesbygderna. Han sade att det är första gången som en satsning görs för glesbygden — jag skrev upp vad herr Fagerlund sade på den punkten. Det var ju ett erkännande. Detta är ett synnerligen magert och armt förslag från glesbygdsgruppen, men det är givetvis bra att det framlagts. Det är bra för de gamla men rätt trist för de unga som hoppas på att kunna leva och ha sin framtid i glesbygden.

Beträffande glesbygdsmarknaden tog jag upp exemplet Lycksele kommunblock, där länsstyrelsen funnit att två tredjedelar av den i dag befintliga befolkningen om tio, tolv år behöver nya arbetstillfällen. Vad säger herr Fagerlund om det? Skulle inte åtskilliga av de åtgärder som vi föreslagit i och för omedelbar verkan kunna anses vara aktuella och nödvändiga i detta sammanhang? Är det romantik att söka hålla Lycksele kommunblock vid liv?

När det gäller de insatser vi föreslår beträffande investeringar över arbetsmarknadsmedel i t. ex. jordbruk är det bara att notera, att förslag som även norrländska socialdemokrater funnit välmotiverade motarbetas av de socialdemokratiska riksdagsmännen.

I fråga om lokaliseringsmedlen konstaterar jag bara ännu en gång att socialdemokraterna är ganska restriktiva då det gäller lokaliseringsstöd, medan de vill bevilja medel för övriga arbetsmarknadspolitiska åtgärder, och jag är naturligtvis tacksam för att det ställs medel till förfogande härför. Men vi vill som sagt ha större tyngd bakom lokaliseringspolitiken.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Fagerlund citerade ur den bekanta motionen som jag tror avlämnades 1962 och försökte där-

med bevisa, att den utgör något slags stöd för påståendet att folkpartiet är opålitligt när det gäller arbetsmarknadspolitiken. Det är riktigt att det i motionen står att arbetsmarknadspolitiken gått riksdagen något ur händerna — det ansåg vi nämligen. Anslagsförslagen gällde stora klumpposter som serverades med en mycket obetydlig motivering från departementets sida. Sedan förekom just ingen diskussion i kammaren utan anslagen beviljades snabbt. Vi tyckte att detta visade att saken gått riksdagen ur händerna.

Men jag vill gärna säga att riksdagen numera använder mera tid för arbetsmarknadspolitiken och att skrivningen väl snarast kunnat uppfattas som en kritik mot riksdagens sätt att behandla arbetsmarknadsfrågor. Jag upprepar emellertid vad jag sade, nämligen att hela skrivningen i övrigt, som gick ut på en utredning om arbetsmarknadspolitiken, var klart positiv. Har herr Fagerlund läst motionen är jag alldeles övertygad om att han också måste ha konstaterat detsamma.

Herr Fagerlund sade att det är populärt att nu tala om glesbygdssstöd, och det föreföll som om han därmed menade att vi gör det för popularitetens skull. Är man ute för att värva röster borde man nog koncentrera sig på andra områden än just glesbygderna, där det också är glesast mellan rösterna. Förklaringen till att det i år talas så mycket om glesbygdfrågor kan väl vara att arbetsmarknadssituationen har visat sig rätt prekär, inte minst i glesbygderna.

Herr Fagerlund sade vidare att skillnaden mellan oss och socialdemokraterna skulle vara att socialdemokraterna betraktade stödet som ett övergångsstöd till glesbygderna, och jag kan gå med på att det härvidlag föreligger en skillnad. I vissa fall är det väl fråga om ett övergångsstöd. Men jag skulle vilja påstå att åtminstone när det gäller att behålla vissa av de för glesbygden

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

nödvändiga tätorterna, särskilt i Norrlands inland, kan det inte röra sig om ett övergångsstöd. Då gäller det snarare att deklarerat att det allmänna måste fortsätta med stödet för att kunna skapa den tro på framtiden som jag nyss talat om och som jag tror är nödvändig, om man skall kunna lokalisera företag dit upp.

Jag kan hålla med herr Fagerlund när han säger att vi måste göra klart för oss vilka orter som skall bevaras, men ser man på kartan över exempelvis Västerbottens inland finner man att det är så långt mellan glesbygderna, att det kommer att vara ganska svårt att motivera att någon av dem skall läggas ned, om man menar att befolkningen i den kringliggande bygden skall få någon service. Men låt gå för att man klargör vilka områden som skall stödjas! Men då är det fråga om ett stöd för framtiden, inte bara ett övergångsstöd.

Herr **FAGERLUND** (s) kort genmäle:

Herr talman! Mitt inlägg skall bli ganska kort.

Herr Nilsson i Tvärålund talade om vad som hände för 20—30 år sedan under den socialdemokratiska regeringstiden. Ja, det är riktigt att vi övertog ett borgerligt samhälle 1932, men vi hann inte ändra på förhållandena förrän det hade förflutit 15—20 år. Om de borgerliga kommer till makten tror jag inte heller att ni på kortare tid än 20 år skulle kunna fördärva vad vi har byggt upp. Men det finns nog ingen risk för att ni får regera så länge.

Sedan instämmer jag i vad herr Gustafsson i Skellefteå sade om att det bör beslutas vilka orter som skall få ett stöd. Herr Nilsson i Tvärålund nämnde i det sammanhanget Lycksele och några andra orter, och dem bör vi också kunna bli ense om att bevara. Men då skall det inte vara fråga om ett övergångsstöd utan om att bygga upp en service för framtiden.

Vi måste alltså välja ut ett fåtal orter — jag vill sätta citationstecken omkring ordet fåtal — och där satsa på servicemöjligheter åt glesbygden. När vi dithän, så har också debatten om dessa frågor givit positiva resultat.

Herr **NILSSON** i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Med anledning av talet om att socialdemokraterna 1932 övertog ett borgerligt samhälle vill jag säga att vårt samhälle väl alltså är borgerligt. Och centerpartiet, dåvarande bondeförbundet, har alltid hjälpt till under de perioder då det varit som svårast. Vi gjorde det åren 1933—1936, vi gjorde det under samlingsregeringens tid 1940—1946 och under koalitionen 1951—1957.

Vad stödet till Lycksele beträffar sade herr Fagerlund att man där måste göra allt vad man kan. Men just därför att utskottsmajoriteten har gjort så oerhört litet, har vi velat föreslå ytterligare åtgärder för att någonting verkligen skall hända.

Slutligen framhöll herr Fagerlund att man bör välja ut ett fåtal orter och ge stöd åt dem. Jag ber att få hälsa herr Fagerlund välkommen till Västerbottens inland och välja ut vilka orter som skall bestå och vilka som skall försvinna.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Jag läste häromdagen ett ledaravsnitt i Vestmanlands Läns Tidning som handlade om lokaliseringpolitiken och som var så intressant att jag vill få det infört i kammarens protokoll. Där stod följande: »Centerpartiets kapphäst heter lokaliseringspolitik, och det är verkligen en kuse med segervittring. Lokaliseringspolitik betyder nämligen att alla orter, där talaren befinner sig, skall få hjälp med investeringspengar, medan det hittills aldrig talats om vilka orter som skall bestå fiolerna. Centerpartiets lokalisering-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

politik är en minst lika underbar fågel som högerens skatteprogram, som också hörde till standardingredienserna i massdebatterna.»

Jag upprepar att detta är ett citat ur en tidning, som väl inte står så långt ifrån herr Nilsson i Tvärälund — det är ju av sina närmaste man skall höra sanningen.

Det som kanske förvånar mig mest i den diskussion som föres om lokaliseringpolitiken är att framför allt herr Nilsson i Tvärälund tycks vara helt främmande för att det inte råder brist på pengar för den lokaliseringpolitiska verksamheten, utan brist på företag att lokalisera. Naturligtvis är det välkommet med 1,5 miljard kronor i stället för 1 miljard, men vi behöver inte mera pengar; vi kan inte använda oss av dem. Och det må väl ändå ankomma på regeringen att bedöma vilka resurser vi behöver för en aktivitet som riksdagen har beslutat om och som vi har ledningen för.

Jag kan inte heller finna att man från centerpartiet eller något annat parti har föreslagit att vi skall vara mera generösa med bidrag. Visserligen har man föreslagit att vi i några fall borde kunna gå upp till 100 procent av investeringskostnaderna, men det har vi redan möjlighet att göra.

Riksdagen har gett Kungl. Maj:t tillstånd att i undantagsfall lämna bidrag intill hela kostnaden, och vi är beredda att göra det i vissa fall; det gäller framför allt i fråga om stöd för lokaliseringar till inlandet. Men inte ens då har vi kunnat få företag som är beredda att diskutera en lokalisering till orter, där vi skulle finna en sådan förläggning ytterst angelägen.

Herr Nilsson i Tvärälund har vidare tagit upp frågan om Västerbottens länsplan -67, som skulle redovisa ett behov av nya sysselsättningsplatser till ett antal av 3 100. Jag tror att detta är riktigt, och jag frågar med herr Nilsson i Tvärälund hur dessa 3 100 sysselsätt-

ningsplatser skall kunna anskaffas. Det är en kolossal uppgift, och vi måste från statsmakternas sida självfallet anstränga oss för att medverka så långt detta över huvud taget är möjligt. Men om det verkligen skall lyckas att anskaffa dessa sysselsättningsplatser återstår att se. De lokaliseringpolitiska medlen står ju till förfogande, men det finns en rad av andra orter där man också behöver nya arbetstillfällen. Detta gäller inte bara Norrland utan också orter längs det kustband, som fröken Ljungberg talade om, i de södra och östra delarna av vårt land. Och vad är anledningen härtill? Jo, att så många sysselsättningsplatser inom tidigare existerande industrier har försvunnit. Se på Norrköping, som förlorat 4 000—6 000 sysselsättningsplatser inom textilindustrin, på Borås eller på Oskarshamn, för att ta ett aktuellt exempel. Kan vi utan vidare överge dessa orter? Måste vi inte också där försöka skapa nya sysselsättningsstillfällen?

Herr talman! Jag har med detta kommit in på en del av det principiella resonemang som fröken Ljungberg ville ta upp. Fröken Ljungberg hade fångats av rubriken till ett TV-program, »Den nya otryggheten», och hon sade att otryggheten är något väsentligt. Ja, det är riktigt. Den är oerhört väsentlig. För den enskilda människan som råkar ut för arbetslöshet är detta ett väldigt problem. Det är stora svårigheter som anmäler sig för den arbetslöse och för hans familj, och känslan av otrygghet är naturligtvis mycket tung att bära. Men vi måste också ställa oss frågan varför det blivit som det nu är och hur vi skall kunna motverka känslan av otrygghet eller skapa en känsla av ökad trygghet. Detta är ju det väsentliga i detta sammanhang.

Inför frågan varför utvecklingen går i denna riktning kommer man inte förbi det tidigare skeendet i vårt samhälle. Vår industri har utvecklats till en konkurrenskraftigare, effektivare och ra-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

tionellare industri som är mera koncentrerad än tidigare. Men många av företagen har inte klarat uppgiften att planera, att investera och att vara tillräckligt konkurrenskraftiga eller också har de dukat under för den utländska konkurrensen. Som ett resultat av denna utveckling har permitteringsarna och friställningarna i samband med nedläggning av företag o. s. v. kommit. Detta framgår också av den redovisning över arbetslösheten som föreligger.

Ingen kan väl bestrida att den konjunktursvacka som vi nu upplevt framför allt härleder sig ur konjunkturläget i länderna utanför vårt eget. Men, fröken Ljungberg, hur skall man då bedriva en samhällelig politik som också måste ta hänsyn till denna utveckling utanför vårt land?

Fröken Ljungberg talade något ironiskt om den socialdemokrati som efter andra världskriget gjorde gällande att den skulle söka eliminera verkningarna av de utifrån kommande störningarna på vårt arbetsliv och på vår ekonomi. Jag vill då understryka att detta att eliminera verkningarna, att söka upprätthålla sysselsättningen, betyder ändå att vi måste finna oss i att områden, vilka svarar för produkter som vi säljer på utlandsmarknaden, med hänsyn till konjunkturen ute på världsmarknaden kan tvingas till en begränsning av sin verksamhet och till friställning av arbetskraft. Man kan inte bara hålla på och producera varor. Men vi skall försöka underlätta företagets verksamhet också under tider, då de inte finner avsättning för alla sina produkter, genom att låta dem bygga upp lager, exempelvis — såsom nu sker — med användande av investeringsfonderna. Det är ett mycket intressant inslag i den arsenal av arbetsmarknadspolitiska åtgärder som har prövats under den senaste tiden. Men det går ju inte att göra på detta sätt hur länge som helst.

Frågan är då om vi kan stimulera vår egen konjunktur genom åtgärder på

hemmamarknaden. Det gäller konsumtionen men det gäller också frågan om vi inte kan bedriva en politik som innebär att vi slår av på utförandet av sådana arbetsuppgifter på den inhemska marknaden som det går att uppskjuta någon tid. Det gäller byggnadsverksamheten och det kan gälla viss annan verksamhet. Enligt vår mening är det riktigt att i ett högkonjunkturläge, där det råder en god efterfrågan utifrån på varor och produkter, skjuta upp utförandet av en del uppgifter och så öka omfattningen av dessa uppgifter i ett annat konjunkturläge.

Det är detta som skett i den konjunktursvacka som vi nu upplevt. Jag vågar hävda att man inte i något land vidtagit så långt gående åtgärder för att söka stimulera konjunkturen som vi gjort här i Sverige. Jag tycker det finns all anledning att säga detta och att notera det med tillfredsställelse. Och vi har vidtagit dessa åtgärder, fröken Ljungberg, just i avsikt att eliminera verkningarna av vad som skett utanför vårt lands gränser. Under en tolv månadersperiod har vi, om jag inkluderar investeringsfondmedlens användning, använt i det närmaste 5 miljarder kronor för att stimulera sysselsättningen i vårt land. Investeringsfondmedlen utgör 1,9 miljard därav. Andra åtgärder har varit verkstadsbeställningar, beredskapsarbeten och omskolning, för att nämna endast några exempel. Vi räknar med att det härigenom direkt skapats sysselsättnings- och utkomstmöjligheter för ungefär 120 000 människor.

Detta är den moderna arbetsmarknadspolitiken, satt i system och satt i tillämpning. Och jag är utomordentligt glad över den allmänna uppslutningen från, såvitt jag kan förstå, samtliga partiers sida kring huvuddragen i denna arbetsmarknadspolitik, trots de väldiga kostnader som den i dag drar. Men det förbigås med tystnad att det förslag vi nu behandlar innebär en ökning av anslagen från cirka 1,3 miljard till

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

cirka 1,8 miljard, om jag inräknar lokaliseringstödet; det blir alltså en ökning med nära 500 miljoner! Ingen säger exempelvis att LO:s mycket ambitiösa arbetsmarknadsprogram, som presenterades för något år sedan och som man räknade med skulle genomföras under en två- eller treårsperiod, i det närmaste genomförs på en enda gång. Åtgärderna vidtas därför att konjunkturen kräver det. Vi accepterar inte arbetslöshet, vi accepterar inte att människorna går utan sysselsättnings- och utkomstmöjligheter — det är detta som är det vägledande i den aktiva samhällspolitik.

Men det finns många drag i utvecklingen som vi har anledning att rikta uppmärksamheten mot. Om jag ser på de arbetslöshetssiffror som redovisades i mitten av april finner jag att det fortfarande råder en omfattande arbetslöshet. Den har legat cirka en halv procent över vad vi varit vana vid och vad vi hade exempelvis för några år sedan. Vi säger att det är för mycket och att det måste vidtas åtgärder. Såsom jag påpekat har detta också skett.

Om jag närmare skall analysera arbetslöshetssiffrorna från mitten av april skulle jag vilja göra en geografisk uppdelning i storstadslän, skogslän och övriga län. Jag vill också ta med antalet lediga platser i bilden. Det har sagts tidigare att arbetslösheten minskade från mars till april med cirka 8 600. Det bör uppmärksammas att antalet lediga platser under samma tid ökade med 7 000.

Det är anledning att framhålla att i de tre storstadsregionerna finns i mitten av april 6 000 fler lediga platser än arbetslösa. Det betyder att vi i det närmaste — jag säger i det närmaste — har två lediga platser på varje arbetslös. I de län som ligger mellan storstadslänet och skogslänet hade vi ungefär lika många lediga platser som arbetslösa. Men det är tyvärr inte så att de som är arbetslösa kan gå till de

lediga platserna; jag skall återkomma till det.

Jag skall avsluta redovisningen med att klargöra situationen i skogslänet. Vi har där närmare 19 000 arbetslösa och 3 600 lediga platser, d. v. s. det går i det närmaste sex arbetslösa på varje ledig plats. Det råder alltså en diametral skillnad mellan situationen i storstadsområdena och i skogslänet, och detta markerar på något sätt ett av våra problem. Hur skall vi åstadkomma en ökning av antalet sysselsättningsstillfällen i skogslänet och hur skall vi se till att storstadslänet får den arbetskraft som där efterfrågas? Om man närmare studerar vilka befattningar som är lediga i storstadslänet finner man att det i mindre omfattning gäller industriellt arbete och i större omfattning är fråga om uppgifter inom serviceområdet eller tjänstesektorn. Tyngdpunkten i Stockholm — upp till ungefär 90 procent av antalet lediga platser — ligger inom det jag skulle vilja beteckna som tjänstesektorn: handel, samfärdsl, administration och en rad andra uppgifter.

Ärade kammarledamöter! Mot denna bakgrund avtecknar sig ändå något som är ett framtidsperspektiv. Det hela kommer inte att stanna vid dagens läge, dagens redovisning eller resultat, utan det är fråga om en trend som pågått sedan ett par årtionden tillbaka och som kommer att fortsätta, efter vad vi kan förstå. Det relativa behovet av arbetskraft i den industriella verksamheten kommer att avta — det är alldeles uppenbart. I följd ökade produktionen, varufremställningen, med något över 2 procent, medan samtidigt antalet sysselsatta i den egentliga industrin minskade med ungefär 4,5 procent.

Även om konjunkturen nu, som vi tror, har varit på botten av svackan och är på väg uppåt, måste vi räkna med att detta inte i första hand kommer att medföra ett sug av arbetskraft till den egentliga industrin, åtminstone inte under den närmaste tiden. Det finns i

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

vår industri en inbyggd kapacitet som först kommer att utnyttjas. En väsentlig ökning av produktiviteten har nämligen inträffat under de senaste åren och inte minst under fjolåret. Detta bör vi notera med största uppmärksamhet, inte minst med hänsyn till möjligheterna att verkligen behålla vår konkurrenskraft ute på världsmarknaden.

Vi måste producera större volym med användande av mindre arbetskraft. Det ställs ökade anspråk på investeringar i vår industri i form av maskiner, tekniskt kunnande, utbildning o. s. v., om vi ständigt skall kunna ligga tillräckligt långt framme för att klara konkurrensproblemen.

Därmed anmäler sig den stora frågan om samordning mellan samhälleliga och privata investeringar. Det blir allt viktigare att våra investeringar görs rätt, vid rätt tidpunkt och på rätt plats. Lika angeläget är det att det kapital som på samhällssidan investeras i bostäder, serviceanordningar o. s. v. blir använt och, i den mån en förnyelse sker, lokaliserat till rätta områden.

Naturligtvis finns det i detta sammanhang också anledning, herr talman, att beröra frågan om huruvida inte utvecklingen ändå ger en del anvisningar om vart lokaliseringen av vissa sysselsättningsuppgifter kommer att riktas. Eftersom verksamheten inom serviceområdena kommer att vidgas och servicen är avsedd att betjäna människorna, är det nödvändigt att dessa funktioner lokaliseras till de tätortsregioner som växer fram. Jag syftar inte alls uteslutande på storstadsregionerna, men att lokaliseringen måste ske i tätortsregioner med ett någorlunda rimligt befolkningsunderlag tror jag att vi måste vara ganska överens om. Det har vi också upplevat under den allra senaste tiden. Vi har fått en tillväxt i en rad regioner, också i Norrland, där det har funnits en hygglig centralort med ett omland som betjänas från denna. Vi har tidigare diskuterat avståndsfaktorn.

Jag tror att man väl kan tänka sig en radie på fem mil — kanske sex mil i vissa områden i vårt land; det beror på i vilken landsdel man bor. Vi bedömer saken litet annorlunda nere i Skåne och Småland än man gör i Västerbotten och Norrbotten.

Trenden i utvecklingen är klar, och frågan är om vi kan vända den. Det betyder inte att jag vill att vi skall upphöra med våra ansträngningar att exempelvis söka lokalisera företag till en del punkter i det norrländska inlandet, som måste ha möjligheter att både ge sysselsättning och tjänstgöra som bas för servicefunktioner, men jag underskattar sannerligen inte de svårigheter som föreligger.

Fröken Ljungberg talade från denna talarstol med en viss fasa i rösten — åtminstone tyckte jag det — om den aktiva samhällspolitik som även skulle kunna ta sig uttryck i att statsägda företag komme att byggas upp. Hon ställde frågan: Varför statligt ägande, varför statlig företagsverksamhet? Jag skulle vilja fråga: Varför inte statlig företagsverksamhet? Varför skall inte staten kunna bygga upp företag, exempelvis i samarbete med det enskilda näringslivet eller med kooperativa organisationer, där det med hänsyn till effektivitetskrav och kapitalanspråk, till sociala omständigheter och sysselsättningsproblem är nödvändigt och där det privata näringslivet inte är tillräckligt och inte heller berett att ta initiativ? Är det inte angeläget att staten där undersöker vilka möjligheter den har att bygga upp ny företagsverksamhet? Tyvärr har vi inte den arsenal av företag som vi skulle kunna behöva lokalisera. Jag kan försäkra kammarens ledamöter att vid uppvaktningar har kommunalmän och landstingsmän oberoende av partifärg efterfrågat, om vi inte hade något statligt företag, som vi skulle kunna lokalisera ut till deras kommun eller län.

De ser inte på ägareproblemet, utan de ser bara till sysselsättningsproblemet.

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

Men är det inte på tiden, fröken Ljungberg, att vi lägger bort denna sentimentala syn på äganderätten? Är det inte i stället effektiviteten i produktionen som är det avgörande? Och varifrån skall vi hämta det nödvändiga kapitalet för att kunna åstadkomma ett effektivt utnyttjande av våra resurser: arbetskraft, naturtillgångar och annat? Det är detta som är det avgörande.

Vi inom regeringen har inte funnit anledning att företa en omfattande socialiseringsaktion men vi har med uppmärksamhet följt det privata näringslivets sätt att använda resurserna och vi tror inte att detta utnyttjande är tillräckligt. Vi har fått finna oss i att bygga upp basorganisationen: elkraften, energiproduktionen, vägarna, utbildningsväsendet och en rad andra funktioner. Ingen har protesterat mot detta — alla har tydligen varit överens om att vi skulle påtaga oss dessa uppgifter. Säg gärna att dessa verksamheter är socialistiska, ty det är de i den mån man betraktar samhällelig verksamhet som socialism! Men jag tror inte att det går att skrämra de svenska medborgarna för vårt sjukhusväsende, för vår elproduktion — vilken till något över 50 procent ägs av samhället — eller för den utbyggnad av atomkraftverk som nu genomförs och där staten i huvudsak svarar för kapitalutgifterna. Om vi vidare skulle finna utvecklingsbara ting, där forskning och tekniska framsteg ger oss möjlighet att exploatera nya uppfinningar, vilket kanske kommer att bli utomordentligt kapitalkrävande, undrar jag om någon av dem som därigenom får sysselsättning verkligen kommer att efterfråga, vem det är som är ägaren och står bakom de verksamheter som byggs upp. Nej, det är sysselsättningen och utkomsten som människorna vill ha.

Vi eftersträvar en samverkan med näringslivet och det är därför vi tillskapar näringsrådet. Det föreföll som om fröken Ljungberg skulle vara rädd för

detta näringsråd eller för branschråd, där företrädare för samhället, för de fackliga organisationerna och för företagen kommer att sätta sig ned och diskutera branschens förutsättningar och möjligheter till en vidareutveckling.

Är det inte just detta som har efterfrågats? Har man inte eftersträvat en längre gående samordning? Jag undrar vad man skulle säga på företagarsidan, om vi exempelvis avstode från den aktiva samhällspolitik som arbetsmarknadspolitiken innefattar. Vi har all anledning att säga att man alltför mycket klandrar samhället-staten, när företagsnedläggningar blir aktuella. Samtidigt lägger man emellertid med varm hand över ansvaret på samma stat och på samma samhällsorgan för att bistå de människor som därigenom blir arbetslösa! Borde det inte läggas ett större ansvar på de enskilda företagarna? Många av dessa är utomordentligt skickliga och har byggt upp ett förträffligt näringsliv. Men det finns också många företagare som saknar insikter i företagsekonomi och som inte har förmåga att planera sin verksamhet och de har inte heller kunnat klara sig i den skärpta konkurrens som har uppstått.

Detta betyder inte att jag vill bortse från de svårigheter som många av företagen har ställts inför på grund av att konkurrensen har blivit dem övermäktig, men det finns anledning att här något uppmärksamma ansvarsfördelningen.

Vi tycker dock att det är riktigt att samhället skall ta på sig uppgiften att söka underlätta situationen för enskilda människor som drabbas av de svårigheter som strukturomvandlingen medför eller på grund av att det råder ett besvärligt konjunkurläge.

Därför gläder jag mig över den eniga uppslutningen inom utskottet bakom de anslagskrav som regeringen har framfört när det gäller kapital för den arbetsmarknadspolitik som här skall bedrivas. Men det är klart att man samti-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

digt ställs inför avvägnings- och bedömningsfrågor. Hur mycket skall man göra, hur långt skall man gå när det gäller att vidta åtgärder?

Vi försöker att göra vår bedömning så realistisk som möjligt och att avväga och analysera de rapporter vi får från arbetsmarknadsmyndigheter, från konjunkturinstitutet o. s. v. Dessa tyder klart på att botten i en konjunktturnedgång har passerats och att vi är på väg uppåt. Därför måste den allmänna politiken anpassas med hänsyn härtill.

Det finns omkring 43 000 registrerade arbetslösa och jag säger fortfarande att det är alltför många. Men man har anledning att ytterligare uppmärksamma en sak, nämligen arbetslöshetstidens längd. För 75 procent av de arbetslösa är den omkring tre månader i genomsnitt eller därunder.

Detta betyder att arbetslöshetskassorna, som är avsedda att ta den första stöten, skall träda i funktion. De skall ge möjlighet till rådrum för den enskilde. Han skall få sin utkomst, om det är fråga om tillfälliga permitteringar, eller om läget tvingar honom att i samverkan med arbetsmarknadens tjänstemän överväga att omskola sig, flytta till en ny ort eller göra något annat. Men det visar sig att detta inte räcker, och därför har man måst vidta andra åtgärder som jag nyss omnämnt och som under den gångna vintern givit så många sysselsättningstillfällen. Och även om vi nu bedömer utsikterna till en konjunkturuppgång ljusare, vill vi inte på något sätt föra till torgs den meningen att alla problem är borta. Hur skulle vi då under förra veckan ha kunnat besluta om att frisläppa investeringsfonderna för kommande vinter i syfte att bereda en ökad verksamhet inom byggnadsområdet och att ge företagen en stimulans till ökade investeringar i maskiner?

Även om konjunkturen går uppåt, kommer enligt vår bedömning produktionen att ökas ganska väsentligt utan

att det blir någon avsevärd ökning av antalet sysselsatta. Byggverksamheten kanske efter investeringsavgiftens slopande kommer att öka med en halv miljard eller upp till en miljard kronor, men det finns redan ett kapacitetsutrymme i form av byggnadsarbetare, materiel och kapital för att klara även en sådan uppgift under nästföljande vinter.

När det gäller maskininvesteringarna bör uppmärksammas att det även i mitten av april fanns ett relativt stort antal metallarbetare noterade som arbetslösa och att det alltså behövs ytterligare åtgärder för att stimulera sysselsättningen inom verkstadsindustrin. Besked har lämnats om att företagen har möjlighet att använda investeringsfonderna, och vi hoppas att dessa skall tas i anspråk och att det kommer att resultera i beställningar som läggs ut inom den närmaste tiden och som ganska omedelbart ger effekt på sysselsättningen inom verkstadsindustrin. Skulle det, ärade kammarledamöter, vid en senare analys av arbetsmarknadsläget visa sig att det finns anledning till ytterligare åtgärder inom metallområdet, måste sådana övervägas. Formerna för dessa åtgärder får man ta upp till diskussion.

Det finns ingen anledning att nu gå in på frågan om äldrestödet. Jag vill bara rikta uppmärksamheten på att när vi skall driva en aktiv näringspolitik och en skärpt, väl utvecklad arbetslöshetspolitik, som innebär att man måste försöka nå ett resultat i form av ökade sysselsättningsplatser i glesbygden eller skogslänen men också en överflyttning av arbetskraft till de storstadsområden och andra områden där det finns en ökande efterfrågan, måste vi ta hänsyn till att de äldre varken omskolar sig eller flyttar. Därför får det problemet tas upp i särskild ordning, och det skall vi ju också diskutera en av de närmaste dagarna.

Men för att återvända till det huvudproblem som fröken Ljungberg tog upp,

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

frågan om att öka känslan av trygghet, tror jag att äldrestödet kommer att spela en väsentlig roll härför. Framför allt tror jag det är viktigt att den solidaritetsförklaring — om jag får uppfatta det så — som partierna nu tycks vara överens om att vilja göra gentemot dem som råkar ut för svårigheter i en konjunktursvacka eller på grund av strukturomvandlingen skall uppfattas av alla människor i vårt land som en åtgärd i syfte att skapa en känsla av ökad trygghet. Äldrestödet och en allmän trygghetsförsäkring kommer att bli viktiga inslag i den arsenal av åtgärder som verkliga bör kunna bilda underlag för en känsla av ökad trygghet.

Fröken LJUNGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag lyssnar alltid med stort intresse på statsrådet Johansson — initierad, kunnig på sitt område och med inlevelseförmåga. Men jag är också mycket intresserad av hans dialektiska taktik. Statsrådet plockar alltid fram ett uttryck ur ett anförande som hållits och slår tillbaka det mot den som använt uttrycket utan hänsynstagande till i vilket sammanhang det skett — jag skall strax belysa detta.

Statsrådet Johansson medger att den nya otryggheten är ett minus för samhällsutvecklingen och kan vara en katastrof för en människa och en familj. Men, säger statsrådet, det är orsaken till otryggheten vi skall komma åt. Ja visst, jag är helt överens med statsrådet om det; det är den första uppgiften om vi skall kunna råda bot på det onda, det behöver vi inte diskutera.

Bakgrunden för mig var dock att jag faktiskt påtalade de som jag finner orättvisa och grava beskyllningar om bristande socialt ansvar som riktats från regeringssidan mot svensk företagsamhet, organisationer, företag och enskilda. Statsrådet Johansson vill inte — med rätta — bemöta detta ty det går inte. Men han gör det ändå genom en

»kringelikrok», som är ganska lustig. Den lyder ungefär på följande sätt:

Många företagare i vårt land har inte klarat uppgiften att planera — det var nu inte detta saken gällde. Det berodde inte på bristande socialt ansvar; det händer även att statliga företag inte klarat uppgiften att planera, utan de har stupat för den utländska konkurrensen och lämnat åt samhället att ta hand om de anställda. Och så kommer klimax: Det finns inget land där man gjort så mycket som vi — och »vi», det är regeringen — för att klara den saken. Det är litet lustigt med den där uppläggnings — jag känner igen den väl.

Jag skall bara beröra en sak till. Varför statliga företag? När jag sade så, var det inte någon spontan fråga, som jag ville ha svar på utan vidare och som jag framställde bara för att ställa en fråga. Den var föranledd av det jag citerade ur en ledare i Aftonbladet, där det gjordes ett påstående om nödvändigheten av en utvidgning av den statliga företagsamheten på detta område. Jag tillät mig säga: Varför statliga företag? Jag tror att jag i detta sammanhang framhöll att Krister Wickmans näringsråd och de andra råden bör kunna hjälpa till att belysa — både när det gäller statliga företag och enskilda företag — lönsamheten, effektiviteten och produktiviteten, allt detta som även statsrådet Johansson talar om. Däremot kan jag inte vara med om påståendet i Aftonbladets ledare, att det utan vidare de facto är bättre att utvidga den statliga företagsamheten på detta område. Den saken tycker jag att råden skall hjälpa till att belysa.

Till sist vill jag säga att jag inte alls ser romantiskt på ägarfrågan. Men det kommer ju gång på gång påståenden från regeringens sida om att man löser sådana här utvecklingsproblem på produktionens och näringslivets område genom ett ökat statligt inflytande. Jag har ännu inte sett att statliga företag har kunnat klara de direkta produk-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

tionsuppgifterna på ett så utomordentligt mycket mer förnämligt sätt än vad det svenska näringsliv gjort som skapat den utveckling som den socialdemokratiska regeringen under trettio år dragit nytta av.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet Johansson slutade sitt anförande med att betyga att han ville medverka till en större trygghet för de anställda. Jag misstror honom inte på något sätt i det avseendet; jag tror att det är en ärlig uppfattning och en ärlig vilja han söker föra ut i det praktiska livet.

Jag vill i detta sammanhang erinra om vad jag pekade på i mitt tidigare anförande i dag när det gäller strukturomvandlingens betydelse för tryggheten bland låginkomsttagarna. Arbetsmarknadsinstitutet har funnit att det just är de lägre inkomsttagarna som i första hand drabbas vid strukturförändringar och företagsnedläggelser. Det är verkligen att beklaga att regeringen, som vi ser det, i viss mån har bidragit härtill genom att den försökt att med konstlade medel påskynda strukturomvandlingen och härigenom sätta dessa grupper i en mer eller mindre svår situation. Det hade för låginkomstgrupperna varit bättre om regeringen fört en positivare näringspolitik, som hade tryggat företagens möjligheter att bättre stå rycken inför konjunkturavmattningen.

Statsrådet säger också att vi inom oppositionen klandrar samhället. Från centerpartiets sida gör vi det när samhället inte genom den ekonomiska politiken, näringspolitiken och i viss mån även genom skattepolitiken, skapar bästa möjliga förutsättningar för de produktiva krafterna — enskilda, kooperativa, kommunala och statliga företag.

Herr statsrådet sade vidare att det är effektiviteten som är avgörande för hans syn på frågan om vem som skall

producera. Det är avgörande också för centerpartiets syn, men då måste olika företag arbeta under samma förutsättningar och man måste finna sig i att även statliga företag övergår i enskild eller annan ägo, om de inte klarar sig i konkurrensen.

Statsrådet ansåg att man skulle lokalisera inom viss region — till och med på 5 à 6 mils avstånd — kring centralorten. Det var glädjande att kunna notera det uttalandet, men jag vill peka på att det inte alltid varit på det sättet. Jag erinrar om fallet Mjödvattnet; Mjödvattnet ligger knappt fyra mil från Skellefteå stad. Men jag hoppas att tillämpningen nu kommer att rättas efter de riktlinjer statsrådet anförde.

Statsrådet sade också att det var stor skillnad på sysselsättningsmöjligheterna i storstäderna och i skogslänen. Om man nu genom lokaliseringståtgärder vill skapa större möjligheter till sysselsättning i skogslänen i avvaktan på den konjunkturuppgång som vi ju alla hoppas och väntar på, tror jag inte att regeringens förslag om ökade lokaliseringsmedel på något sätt är tillräckligt.

Statsrådet påstod också att centern inte har yrkat på generösare lokaliseringsbidrag. Jo, det har vi verkligen gjort. Vi har yrkat på att rörelsekapital skall inräknas i stödunderlaget. Vi har en reservation om generösare tillämpning med möjlighet att ge mer än två tredjedelar av stödunderlaget. Vi har föreslagit företagartutbildning och en aktivare uppföljning av lokaliseringsprojekten. Jag kan nämna att Västerbottens läns landsting i går fattade beslut om en satsning av 1,2 miljoner under en treårsperiod för att komplettera lokaliseringsstödet just i avsikt att följa upp tidigare vidtagna åtgärder. Snart skall vi resonera om företagareföreningarnas framtida verksamhet, och vi kommer även i det sammanhanget att framföra dessa krav. Vi har fört fram investeringsfonderna som ett loka-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

liseringsmedel — de var ju det en gång i tiden, och hade då en god effekt för lokaliseringspolitiken. I år föreslår vi att beträffande lokaliseringsaktiviteten för glesbygderna två speciella tjänster skall tillsättas på samma sätt som beträffande den sociala servicen för glesbygderna. Det förslaget går socialdemokraterna emot. Visst har vi alltså pekat på en mängd olika åtgärder för att försöka åstadkomma en aktivare politik i olika avseenden.

Statsrådet har i ett interpellations-svar till mig uttalat att vi inte kan klara glesbygdproblemen genom generella åtgärder; det krävs speciella åtgärder. Nu för vi fram förslag om sådana, men socialdemokraterna i statsutskottet har gått emot alla de förslag vi framfört. Jag upprepar att jag tycker att glesbygdgruppen borde ha mer fantasi och borde kunna framlägga förslag om flera åtgärder när nu viljan på alla håll är god — det förutsätter jag.

Herr statsrådet pekade på att vi har satsat 5 miljarder kronor för att stimulera sysselsättningen på olika områden. Jag är tacksam för att statsrådet underströk att det råder enighet om satsningen på arbetsmarknadspolitik. Det går alltså inte i fortsättningen att skrämja med att om oppositionen skulle komma i regeringsställning så skulle arbetare och tjänstemän komma i en kritisk situation. Så är naturligtvis inte förhållandet.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet började med att säga att det inte var pengar som fattades i fråga om lokaliseringspolitiken utan att det var företag att lokalisera som det rådde brist på, och det är väl på det sättet. Men vi får väl ändå anta att orsaken till detta är konjunkturdämpningen, som gör människor litet betänksamma när det gäller att sätta i gång nya företag, och att det är en till-

fällig vågdal som vi skall komma upp ur.

Frågan om lokalisering av företag till inlandets tätorter har jag diskuterat flera gånger tidigare med statsrådet med anledning av interpellationer. Statsrådet sade att han inte underskattade svårigheterna, och det gör inte jag heller. Även när det gick som lättast att få företag att lokalisera var det svårt att få dem till tätorterna i inlandet. Jag tror inte — detta har jag sagt tidigare i dag — att detta egentligen berodde på ekonomiska skäl, alltså att det ur ekonomisk synpunkt är så mycket svårare att driva en tillverkningsindustri i inlandet. Skillnaden i det avseendet mellan inlandet och övriga landet är nog inte större än att den kan utjämnas med lokaliseringsmedel. Man måste utgå ifrån att det har andra orsaker. Jag har pekat på en, och det är att företagen inte tror på någon framtid för dessa tätorter. De ser att glesbygden avfolkas mer och mer och räknar därför med att då kommer väl också tätorterna i farozonen. Därför är ett av sätten att få företag lokalisera dit att skapa ökad tro på framtiden för dem, och det bör kunna ske genom att statsmakterna garanterar dessa tätorters bestånd. Men det går inte, herr statsråd, genom att anslå fem miljoner kronor på försök. Med sådana åtgärder skapar man ingen ökad tro på framtiden.

I övrigt kan jag endast hinna med några punktkommentarer till vad statsrådet sade. Han ställde frågan, hur vi skall kunna skapa en ökad känsla av trygghet för människorna i nuvarande konjunktur, och sedan gav han själv ett omfattande svar på den frågan genom att räkna upp en rad åtgärder som man kunde vidta. Jag instämmer i detta. Vi har också pekat på andra åtgärder som man borde ha vidtagit, och vi har ibland tyckt att de åtgärder som vidtagits kommit för sent.

Jag är emellertid glad över att stats-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

rådet så klart talade om en allmän uppslutning kring denna politik. Det är bra mycket trevligare att höra detta än att höra de halvkvädna visorna om misstro som man har fått höra under de senaste dagarna från annat håll.

Vidare säger statsrådet att vi är i botten på konjunktursvackan, och det samma sade finansministern i går. Vi är naturligtvis tacksamma om de har rätt på den punkten. Men jag tror inte att man kan grunda den uppfattningen bara på förändringarna i fråga om arbetslöshetssiffrorna. Det har visserligen skett en betydande förbättring i det avseendet i april, men arbetslösheten brukar alltid minska under våren på grund av säsongförändringarna. Någon sådan minskning skedde emellertid inte i mars. Summan anmälda arbetslösa minskade visserligen då med 1 000 personer, men antalet i beredskapsarbeten och under omskolning ökade mer än så. Det blev egentligen ingen minskning i mars. Därför är det möjligt att den minskning som nu har inträtt i april inte är annat än en försenad följd av säsongförskjutningarna och alltså inte ett klart tecken på en konjunkturförändring. Men det hindrar inte att det kan finnas andra tecken härpå, och vi är naturligtvis glada om det förhåller sig på det sättet.

Vi har emellertid haft en betydande arbetslöshet, det kan inte förnekas, och vi är också på det klara med att även om vi nu kommer ur lågkonjunkturen så kommer vi ändå att få räkna med arbetslöshet på grund av att strukturomvandlingen kommer att fortsätta. Därför är det anledning att vi med ledning av de erfarenheter vi har ställer frågan: Hur har vår arbetsmarknadspolitik fungerat under denna tid?

I stort sett kan vi väl säga att resultatet har varit positivt, men det är inte så bra som vi skulle vilja ha det. Det har ju visat sig att det ofta blivit en restarbetslöshet som arbetsmarknadsmyndigheterna med de medel, som de

nu har, haft mycket svårt att klara av. Det har i många fall dröjt ett à två år innan de sista har kunnat beredas arbete. Det tror vi beror på att arbetsmarknadsmyndigheterna är personellt underdimensionerade, och det är en av anledningarna till att vi har föreslagit en ökning med 30 personer av personalstyrkan på detta område.

Jag skulle vilja säga att den viktigaste åtgärden i fråga om själva arbetsmarknadspolitiken nog är att tillse att arbetsmarknadsmyndigheterna har arbetskraft för att kunna klara den mycket arbetskrävande uppgift som det är att skaffa sysselsättning åt de äldre och dem som är svårast att placera.

Chefen för inrikesdepartementet, herr statsrådet **JOHANSSON**:

Herr talman! Det är självfallet att vi nogsamt följer åtgärderna från arbetsmarknadsverkets sida, och i den mån det blir erforderligt med ökade personalresurser får vi överväga det. Men det finns också all anledning att undersöka vad man kan åstadkomma genom omdisponeringar och genom rationalisering också av den verksamheten. Det arbete som pågår i statskontoret har till syfte att redovisa *förslag* i denna riktning. Sedan får vi se om dessa förslag har den bärkraften att de praktiskt kan tillämpas, men härom vill jag inte göra något uttalande i dag.

Jag tycker för min del att arbetsmarknadsstyrelsen och dess personal har gjort ett utomordentligt gott arbete under den tid då vi hade konjunktursvackans besvärligheter. Att man inte alltid kan åstadkomma resultat och att det dröjer en tid på sina håll sammanhänger också med en viss trögrörlighet hos en del av vår arbetskraft. Härvidlag tycker jag att man skall hålla arbetsmarknadsstyrelsen räkning för att den inte alltför hårt driver på i fråga om omflyttningar, framför allt då det gäller äldre människor.

Herr Gustafsson i Skellefteå sade att

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

han inte är riktigt övertygad om att vi nu är på väg ur konjunktursvackan. Jag vill emellertid upprepa att de flesta tecken tyder på att vi passerat botten i en konjunkturedgång och att vi är på väg uppåt. Detta betyder inte att jag velat göra gällande att problemen nu är ur världen och att det bara är att vänta på att sysselsättningen anmäler sig själv. Varför skulle vi i så fall ha vidtagit åtgärden för bara en kort tid sedan att frisläppa investeringsfonderna i syfte att påverka sysselsättningen under den kommande vintern på byggnads- och verkstadsområdena? Detta speglar ju den bedömningen av utvecklingen, att vi kommer att väsentligt kunna öka vår produktion utan att det därför krävs mer arbetskraft och att vi därför bör öka den totala sysselsättningen.

Jag skulle också vilja framhålla att det inte bara är arbetslöshetssiffrorna under några månader som föranledde mitt uttalande och det som finansministern gjorde tidigare. Naturligtvis spelar också arbetsmarknadsmyndigheternas bedömning en roll liksom också konjunkturinstitutets, vars analys av utvecklingen i utlandet har stor betydelse i detta sammanhang. Det kan finnas anledning observera att arbetslösheten sjunkit tre månader i rad i Västtyskland och att utvecklingen är likartad i ett par andra ledande mellaneuropeiska industriländer, vilkas utveckling påverkar Sverige ganska snabbt.

Om jag, fröken Ljungberg, säger »vi» avser jag inte att jag och mina kolleger i regeringen satsat de 5 miljarderna. Uttrycket »vi» är en beteckning på alla i regering och riksdag som står bakom de principiella och praktiska besluten i dessa frågor. Vi förfogar inte över investeringsfonderna utan det gör företrädarna för näringslivet — industriledarna och ägarna. Även om vi säger att medlen släpps fria, så är det de som avgör om de vill använda sig av den möjligheten. Överbetona alltså inte ut-

trycket »vi» som om det skulle gälla ett försök från min sida att lägga beslag på någonting. Fröken Ljungberg får gärna räkna sig till dem som står bakom denna aktiva näringspolitik. Jag skulle bli glad om hon steg upp och sade ja till detta.

Om vi nu är överens om arbetsmarknadspolitiken, all right, låt oss då inte diskutera vad som har varit. Det intressanta är ju — och det säger jag inte minst till herr Nilsson i Tvärålund — att det i dagens läge och beträffande de åtgärder som vi nu föreslår på det arbetsmarknadspolitiska området kan noteras en ganska enig uppslutning. Men när vi säger att det är lika följdriktigt att fortsätta med en aktiv näringspolitik, som måste fånga in problemet om framtida kapitalanskaffning för att klara de väldiga investeringsutgifter som ligger framför oss, blir man tveksammare.

Man har satt åtskilliga frågetecken i kanten för investeringsbanken, näringsrådet och förslaget om ett statligt utvecklingsbolag. Här är det fråga om nyskapande. Med hänsyn till den utveckling vi haft under 1950-talet med dess aktiva arbetsmarknadspolitik är det helt följdriktigt och logiskt att ställa utomordentliga anspråk på samhället. Men till den nyskapande verksamheten har ni ofta anmält tveksamhet.

Utan att här fördjupa mig i det för gångna vill jag ställa frågan: Hur hade det varit om vi inte haft de resurser tillgängliga som skapats av AP-fonderna, omsättningsskatten och den utveckling av arbetsmarknadsverket som skett? Hur hade det varit om ni hade vunnit vid de tidpunkter då dessa förslag var aktuella? Var hade vi då stått i dag? Det är en fråga som man kan ställa sig i sammanhanget.

Emellertid noterar jag med tillfredsställelse att vi nu är eniga om de åtgärder som föreslås i propositionen om de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna. Jag hoppas innerligt att denna allmän-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

na uppslutning inte bara är en tillfällighet utan markerar en klar solidariseringsmed samhället när det gäller dem som har drabbats hårdast av strukturställningen och konjunktursvårigheterna.

Vad beträffar företagsledarna har jag bara sagt, fröken Ljungberg, att det finns företagare som inte besitter tillräckligt kunnande när det gäller att leda sitt företag. Vi kan bara konstatera att det är så. Och det ställer anspråk på längre gående åtgärder i fråga om utbildning och konsultativ verksamhet från en del samhälleliga organ. Jag tänker här särskilt på företagareföreningarna, som vi inom kort skall diskutera. Det finns nämligen ingen anledning att glömma företagarna när vi diskuterar de allmänna åtgärderna för att skapa en känsla av trygghet.

Vad beträffar den statliga företagsverksamheten frågade fröken Ljungberg: Varför statliga företag? Jag ställer då motfrågan: Varför inte statliga företag? Jag uppfattade det så, att hennes fråga var föranledd av en ledare i Aftonbladet. Och jag kan förstå ledarskribenten, om vederbörande har varit i Oskarshamn och konstaterat att man där till närmare 100 procent har haft en privatindustri som levat och blomstrat men som sedan i mycket hög grad vissnat ned. De privata företag, som sedan har tagit över, har naturligtvis också fått bära huvudansvaret för att verksamheten inte har gått så bra som man hoppats utan att orten och människorna har ställts i besvärliga situationer. Jag tycker heller inte att det är underligt om man då i Oskarshamn gärna ser att de privata företagen blandades upp med något statligt företag med kapitalresurser bakom sig.

Jag är helt ense med fröken Ljungberg om att skall vi bygga upp ett statligt företag, så skall detta från företagsekonomiska och andra utgångspunkter vara motiverat. Det är anspråk som måste uppfyllas såväl när det gäller

statliga som kooperativa och privata företag, och det måste alltid ingå i vår lokaliseringpolitiska bedömning. Därför blir också en del företag utslagna, när de söker stöd för en lokaliseringpolitisk uppbyggnad. Vi måste alltid göra en företagsekonomisk bedömning och se efter i vilken omfattning företaget självt eller dess bank är beredda att satsa medel på den verksamhet man vill bedriva. Om varken företagaren eller hans kreditinrättning är beredda att satsa pengar på den verksamhet det gäller kan man inte begära att staten skall träda till och satsa de pengar som behövs. Även där måste det vara en rimlig fördelning av åtagandena.

Herr GUSTAFSSON i Skellefteå (fp) kort genmäle:

Herr talman! Det är väl inte särskilt populärt att vid denna tidpunkt förlänga debatten, och jag skall därför bara ta upp ett yttrande av herr statsrådet. Han sade att vi inte skulle tala om det som varit. Jag noterade detta med tacksamhet och tänkte, att det då äntligen skulle bli ett slut på missförståningarna av vår motion från år 1962. I meningen därefter började emellertid statsrådet med att ställa frågan hur det skulle ha varit, om vi inte hade haft AP-fonderna. Detta är dels att tala om vad som varit, dels ett helt olämpligt argument mot folkpartiet, eftersom vi ville ha ett pensionssystem med ännu större fonder än enligt det socialdemokratiska alternativet.

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Statsrådet säger att han observerat att oppositionen är tveksam när regeringen lägger fram vissa förslag, och han nämner därvid som exempel investeringsbanken och det statliga utvecklingsbolaget. Denna tveksamhet inför de socialdemokratiska åtgärderna betyder dock inte att vi är negativa till de mål som socialdemokraterna genom

Interpellation ang. kostnadsfria och prisnedsatta läkemedel för patienter vid vissa enskilda sjukvårdsinrättningar

sina förslag vill nå. Centern har beträffande investeringsbanken liksom i många andra fall haft alternativa förslag, som enligt vår mening på ett bättre sätt skulle leda till målet. Det statliga utvecklingsbolaget har vi såvitt jag vet accepterat.

När det gäller statens resurser är vi väl medvetna om att sådana måste finnas. Men när det gäller utvecklingen av företagsamheten och skapandet av en tryggad sysselsättning måste också företagen ha resurser för att kunna göra en insats i det avseendet.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta behandlingen av förevarande utlåtande samt behandlingen av övriga på föredragningslistan upptagna ärenden till kl. 19.30, då enligt utfärdat anslag detta plenum komme att fortsättas.

§ 7

Interpellation ang. kostnadsfria och prisnedsatta läkemedel för patienter vid vissa enskilda sjukvårdsinrättningar

Ordet lämnades på begäran till

Herr **LOTHIGIUS** (h), som yttrade:

Herr talman! Enligt 6 § Kungl. Maj:ts förordning den 4 juni 1954 äger patienter på enskilda sjukhem ej rätt till rabattering av eljest fria eller prisnedsatta läkemedel, om det sjukhem där patienterna vårdas upptagits i sjukhusförteckningen och således är att anse som sjukhus i sjukvårdslagens mening.

Eftersom dessa privata sjukhem inte har landstingsstöd annat än till eventuella landstingspatienter och då inneliggande patienterna sällan har ekonomiska tillgångar och sällan inkomster utöver folkpension, blir deras respektive hemkommuner skyldiga att betala läkemedelskostnaderna utöver övriga vårdkostnader. Visserligen uppbär kom-

munerna då i regel patienternas folkpensioner exklusive vanligen 85 kronor, som utgör s. k. fickpengar. Det är emellertid uppenbart att kommunerna belastas avsevärt med läkemedelskostnader för inom respektive kommun bosatta inom eller utom kommunen vårdade patienter på ifrågavarande sjukhem. Det kan knappast heller anses vara särskilt rättvist att de av dem, som intagits på ett privat sjukhem, vilka har en liten inkomst, t. ex. i form av pension utöver folkpension, skall få betala stora delar av eller hela kostnaden för sina respektive mediciner om de har ekonomisk möjlighet — utan någon som helst rabatt. Man bör observera att samma sak också gäller alla annars helt kostnadsfria läkemedel, alltså sådana, som ofta är livsavgörande för en människa.

Många av de privata vårdhem, som upptagits i sjukhusförteckningen, lät detta ske under en tid då läkemedelsrabatten inte var särskilt stor och då man kalkylerade med den lilla förmån från sjukkassan, som det ringa bidraget därifrån till vården utgör. Emellertid är vanligen de flesta patienterna utförsäkrade av åldersskäl och de privata sjukhemmen har därigenom och genom att de är uteslutna från den nu avsevärda läkemedelsförmånen inga fördelar av att vara upptagna i sjukhusförteckningen. Ekonomiskt drabbas huvudsakligen kommunerna och vissa enskilda patienter. Sjukhemmen själva drabbas i första hand administrativt, genom det debiteringsförfarande som får tillämpas. Emellertid är olägenheterna för sjukhemmen, kommunerna och vissa enskilda patienter tillsammans så stora, att många privata sjukhem — i de fall dessa är upptagna i sjukhusförteckningen — strävar efter att komma ur förteckningen. Detta har dock visat sig ta besvärande lång tid.

Allt detta besvär, som drabbar både sjukhemmen och myndigheterna, med utträde ur sjukhusförteckningen, skulle

Interpellation ang. de tekniska skolorna i Örnsköldsvik, Katrineholm och Hässleholm

kunna undvikas om patienterna på de enskilda sjukhemmen finge rätt till rabatt på de annars fria eller prisnedsatta läkemedlen oavsett om sjukhemmen är upptagna i sjukhusförteckningen eller ej. Resultatet kommer ju ändå så småningom att bli detsamma, eftersom den nuvarande ordningen, såsom nämnts, tvingar ut de sjukhem som är upptagna i sjukhusförteckningen ur densamma.

Jag vill slutligen erinra om att detta spörsmål redan 1960 — då ändå läkemedelsrabatteringen inte var så stor som nu — aktualiserades i en enkel fråga av mig. Dåvarande chefen för socialdepartementet förklarade sig ha sin uppmärksamhet riktad på denna fråga. Den måste anses än mer aktuell i dag.

Med hänvisning till vad ovan anförts får jag anhålla om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för socialdepartementet få ställa följande fråga:

Är herr statsrådet beredd medverka till att patienter, som vistas på enskilda sjukvårdsinrättningar, vilka upptagits i sjukhusförteckningen, blir berättigade till kostnadsfria och prisnedsatta läkemedel?

Denna anhållan bordlades.

§ 8

Interpellation ang. de tekniska skolorna i Örnsköldsvik, Katrineholm och Hässleholm

Ordet lämnades på begäran till

Herr NILSSON i Agnäs (h), som yttrade:

Herr talman! Enligt beslut av 1964 års riksdag skall de kommunala tekniska dagskolorna successivt avvecklas i och med tillkomsten av fackskolornas tekniska linje, såvida inte en befintlig teknisk skolas särart med avseende på

studiemål eller elevernas åldersfördelning i enstaka fall motiverar dess behållande parallellt med fackskolan.

Mot bakgrund härav synes det vara felaktigt att betrakta de tekniska skolorna i Örnsköldsvik, Katrineholm och Hässleholm som avvecklingsskolor. Det har under flera år talats om indragning av dessa skolor, och detta har resulterat i att man årligen från skolornas sida fått söka dispens för fortsatt verksamhet. Självfallet är det planeringsmässigt mycket svårt att arbeta när skolans framtid utstakas för bara ett år i taget.

Det skulle emellertid vara ytterst anmärkningsvärt och beklagligt, om de nämnda riksskolorna tvingas lägga ner sin verksamhet eller om de genom olika administrativa åtgärder långsamt skulle stympas i sin verksamhet genom materiella brister och genom osäkerhet hos elever och lärare beträffande skolornas framtid.

De nämnda skolorna har nämligen en speciell särart och tillgodoser ett bestämt behov inom vuxenutbildningen. Medelåldern bland skolans elever är cirka 25 år. För att vinna inträde erfordras lång praktik inom aktuella fack. Konkurrensen är dessutom förhållandevis hård — vid vissa tillfällen har endast en tiondel av de sökande kunnat antas. Efter 2½ års studier har dessa institutsingenjörer en mycket god teoretisk utbildning, vilket också omvittnats inom näringslivet.

De tekniska skolorna i Örnsköldsvik, Katrineholm och Hässleholm hämtar i huvudsak sina elever från respektive delar av landet, d. v. s. Norrland, Svealand och Götaland. Med tanke på att elever vid olika läroanstalter i södra och mellersta Sverige visar viss tendens att stanna kvar i närheten av sina studieorter är det desto viktigare att behålla en synbarligen attraktiv läroanstalt som Örnsköldsviks tekniska skola för att Norrland inte skall förlora de studievilliga i 20- och 30-årsåldern.

Denna tendens kommer att vara legio många år framåt, även om man på olika håll gör gällande att bl. a. ingenjörer tvingas bli mindre beroende av sina respektive hem- och studieorter för att tillförsäkras ett arbete. Ur lokaliseringspolitisk aspekt är det således värdefullt, om Örnsköldsvik kan beredas möjlighet att behålla sin tekniska skola intakt. För de elever som söker sig till denna skolform utgör dessutom inte fackskolan något attraktivt alternativ, eftersom motståndet från äldre studievilliga är stort mot att genomgå ungefär likartad teknisk utbildning på fackskolans tekniska linje — en utbildning i huvudsak avpassad för 15—16-åringar. Detta motstånd kommer med all sannolikhet att finnas under en ganska lång övergångstid.

Så länge det inte finns ett helt acceptabelt alternativ till vuxenutbildning finns inga skäl att slopa den skolform som de tekniska skolorna i Örnsköldsvik, Katrineholm och Hässleholm representerar. Därför bör de få fortsätta och av myndigheterna främjas i sin verksamhet. Ett godtagbart alternativ vore dock — om skolornas fortbestånd fortfarande äventyras — att ombilda de tekniska skolorna till tekniska folkhögskolor — åtminstone skolan i Örnsköldsvik av ovan nämnda skäl.

Med stöd av vad jag nu anfört hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet ställa följande frågor:

1. Har herr statsrådet för avsikt att låta de tekniska skolorna i Örnsköldsvik, Katrineholm och Hässleholm fortleva under nuvarande eller förbättrade betingelser?

2. Om så ej är fallet — vill herr statsrådet medverka till att Örnsköldsviks tekniska skola ombildas till en teknisk folkhögskola som ett led i bl. a. lokaliseringspolitiken i Norrland?

Denna anhållan bordlades.

§ 9

Interpellation ang. åtgärder mot skattefusk

Ordet lämnades på begäran till

Herr KARLSSON i Huddinge (vpk), som yttrade:

Herr talman! Enligt trovärdiga uppskattningar undanhålles årligen omkring 6 miljarder kronor från beskattning genom falskdeklaration. Det skulle innebära ett skattebortfall för stat och kommun på cirka 3 miljarder, vilket motsvarar nästan hälften av intäkterna på omsättningskatten.

Frågan är av så väsentlig ekonomisk räckvidd för det allmänna, att man näppeligen kan begränsa sig till de åtgärder som hittills vidtagits mot skattefifflet. »Punktaktionerna» i all ära men de belopp på något hundratal miljoner som man årligen tar fram är en ringa del av vad som uppenbarligen går förlorat i form av skatteinkomster till samhället. Vad stat och kommun inte får in av vad de borde få in måste betalas av andra skattebetalare, främst löntagare, som inte har någon möjlighet att komma undan skatt för sina arbetsinkomster. Vilken merskatt som skattefusk betyder för vanliga inkomstagare framgår inte bara av att det motsvarar 5 procent i omsättningskatt. Om man utgår från 5 miljoner självdeklarationer per år betyder 3 miljarder i undanhållen skatt omkring 600 kronor i merskatt genomsnittligt för varje skattebetalare. Denna tribut måste bort eller radikalt nedskäras.

Svårigheterna att komma till rätta med problemet är allom bekanta. Medan ungefär $\frac{3}{4}$ av alla inkomstagare, löntagare och liknande, är underkastade en generell skattekontroll genom arbetsgivaruppgifter och liknande data, saknas motsvarande kontroll för den minoritet som utgöres av enskilda företagare och större förmögenhetsägare. Stickprovskontrollerna avser att varna och att statuera exempel. Men erfaren-

Interpellation ang. utarrenderingen av kronan tillhöriga egendomar

heterna har visat att man den vägen inte kommer långt.

Därför måste enligt min mening mera generella åtgärder övervägas. Om de nuvarande stickprovsundersökningarna beräknas kosta 20 miljoner om året och ge 10 gånger detta belopp i »utdelning», bör ju kostnaderna för en vidgad och systematisk kontroll inte avskräcka. Den måste löna sig.

Här skall inte närmare beröras vilket eller vilka slag av åtgärder som är att föredra eller vore mest effektiva, exempelvis periodisk revision av alla firmor och andra företag genom av skattemyndigheterna anlitate revisorer, skärpning av bokföringsbestämmelserna etc. Vad som uppenbarligen också måste ifrågasättas är nuvarande straffbestämmelser, där mer än högst 10 månaders fängelse och högst 3 gånger det undanhållna skattebeloppet i böter inte tycks förekomma. Vad som är väsentligt är om inte tiden, efter all »försöksverksamhet», måste anses vara inne att genomföra en generell skattekontroll av vissa kategorier skattebetalare.

Med hänsyn till det anförda hemställer jag om kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för finansdepartementet få framställa följande fråga:

Överväger statsrådet att undersöka förutsättningarna för mera generella och periodiska skattekontrollerande åtgärder i syfte att komma till rätta med det utbredda skattefusket?

Denna anhållan bordlades.

§ 10

Interpellation ang. utarrenderingen av kronan tillhöriga egendomar

Ordet lämnades på begäran till

Herr HANSSON i Skegrie (cp), som yttrade:

Herr talman! Utarrendering av staten tillhöriga och av domänstyrelsen för-

valtade egendomar föregås av att en särskild uppskattningsnämnd med domänintendenten som ordförande avger förslag till arrendeavgälder. I uppskattningsnämnderna ingår förutom domänintendenten, som förordnas av Kungl. Maj:t, två ledamöter som utsetts av lantbruksnämnden och hushållningssällskapet i respektive län. Dessa uppskattningsnämnder, vilka måste betraktas som officiella organ, avger sina förslag till nya arrendeavgälder efter kontakt med vederbörande arrendatorer och efter besiktning av ifrågavarande egendomar. Sålunda avgivna förslag till arrendeavgälder måste därför anses vara grundade på betydande sakkunskap och på noggrant prövade förutsättningar. Avsikten med uppskattningsnämndernas arbete torde också vara att arrendevillkoren skall komma i överensstämmelse med den arrendesättning som förefinnes inom bygden.

Utan angiven motivering har emellertid domänstyrelsen höjt uppskattningsnämndernas förslag med 30 procent och därutöver vid utarrendering av ett antal egendomar. Ett sådant tillvägagångssätt måste anses allvarligt åsidosätta förtroendet för uppskattningsnämndernas arbete och förslag och torde försvåra arbetet och minska intresset för mer ingående prövningar av skäliga arrendeavgälder.

Därtill har hembud om nytt arrende avlämnats till arrendatorerna så sent, att dessa icke fått nödigt rådrom utan tvingats att acceptera arrendevillkor, vilka de icke skulle ha godkänt därest hembudet hade kommit tidigare. I förordningen angående grunder för förvaltningen av viss kronoegendom anges visserligen ingen bestämd tid inom vilken hembud skall ske, men hänsynen till arrendatorerna borde föranleda att liksom gäller i viss annan arrendelag hembud sker åtminstone sex månader före ny arrendeperiod.

Med hänvisning till det anförda an-

håller jag om andra kammarens tillstånd att till statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet få ställa följande frågor:

1. Vill herr statsrådet medverka till att domänstyrelsen vid fastställandet av nya arrendevillkor bättre beaktar arrendeuppskattningsnämndernas förslag så att förordningens avsikt med uppskattningsnämnden blir en realitet?

2. Vill herr statsrådet medverka till att hembud rörande nytt arrende lämnas senast sex månader före arrendetidens utgång?

Denna anhållan bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes här efter kl. 17.10.

In fidem
Sune K. Johansson

Onsdagen den 24 april

Kl. 19.30

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m. (forts.)

Herr talmannen meddelade, att överläggningen rörande statsutskottets utlåtande nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar angående anslag för budgetåret 1968/69 i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m. jämte motioner, nu komme att fortsättas; och lämnades därvid ordet, i enlighet med förut gjord anteckning, till

Herr DAHLGREN (cp), som yttrade:

Herr talman! I en motion, nr 701 i denna kammare — likalydande med motionen 583 i första kammaren — har jag utvecklat synpunkter på det arbetsmarknadsläge som råder i Kalmar län. Sedan motionsparet skrevs har situationen i Oskarshamn ytterligare förvärrats. Utskottsmajoriteten har trots detta som vanligt inte fäst någon uppmärksamhet vid motionerna och inte

heller vid den svåra situation som föreligger i länet, speciellt i Oskarshamn.

För mig är det naturligt att anse att de lokaliseringspolitiska bestämmelser som gäller för norra stödområdet automatiskt borde överföras att gälla i ett län i annan del av landet när svårbevästrade situationer inträder. Jag är medveten om att utskottsmajoriteten och regeringen kan invända att generösa bestämmelser tillämpas i de aktuella fallen. Det är naturligtvis bra, men fråga är om dessa punktvis insatta åtgärder har samma effekt på nyetableringarna som om de hade varit generella. Erfarenheterna från de nytillskappede arbetstillfällena i Norrland betecknar jag som goda. Min fråga är därför om vi inte skulle ha kunnat nå samma goda resultat i Kalmar län, om dessa bestämmelser varit allmängiltiga och vi även där hade haft en aktiv lokaliseringspolitik. Situationen i Oskarshamn är inte ny. Staden har under många år haft stora besvärligheter, och trots de statliga ingripanden som har gjorts fortsätter det att dyka upp nya jobposter om ytterligare besvärligheter. I det aktuella fallet måste de statliga myndigheterna verksamt bidra till nylokalisering, så att arbetstillfällena

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

skapas för dem som friställts eller vars-lats om friställning.

I den motion som jag berört har jag velat se de lokaliseringspolitiska åtgärder-na i ett sammanhang. Att skapa nya arbetstillfällen är naturligtvis den primära uppgiften, men andra samhäll-iga åtgärder måste synkroniseras med den. Bostadstilldelningen måste beak-tas. Kommunikationerna är väsentliga för företagens och därmed de anställ-das trygghet.

Jag vill gärna belysa detta med ett litet exempel. I en min grannkommun startades för några år sedan en ny in-dustri av en till sin hembygd återvän-dande affärsman. Företaget har expan-derat efter beräkningarna och syssel-sätter i dag över 40-talet anställda, i huvudsak kvinnlig arbetskraft. Vad det betyder för en liten skärgårdskommun, förut praktiskt taget helt i avsaknad av industri, förstår alla. Tillverkningen vid industrin består av djupfrysta bak-verk, som i kylbilar distribueras ut över hela landet. Förutsättningarna för fort-satt expansion är utomordentliga, även på exportsidan. Vad som i dag hämmar företagets vidare expansion är enbart kommunikationerna — de vägar som finns kan inte befaras med de större kylbilar, som skulle behöva sättas in vid en utvidgad tillverkning.

I detta speciella fall är det fråga om en självlokalisering av en företagare, som vid nyetablerandet valde sin hem-bygd. Företaget är uppbyggt utan stat-liga subventioner. Inte bara för mig utan för alla som kommit i beröring med nämnda förhållanden framstår det som en orimlighet att inte de sam-hällsstyrande instanserna genom att un-danröja kommunikationssvårigheterna hjälper företaget och kommunen. Trots många uppvaktningar sker ingenting.

Det är denna i och för sig orimliga stelbenthet som i de flesta fall gör det omöjligt för vissa bygder att leva vida-re, så att dessa i slutomgången fram-står som glesbygder där speciella stat-

liga insatser skall sättas in och då — som jag uppfattat det — i huvudsak en-bart som »städuppgifter». Det borde inte vara så, utan hjälpen skulle natur-ligtvis ges i förebyggande syfte. I varje fall borde hjälpen ges under det akuta tillståndet och inte — som man nu får en känsla av att regeringen gör när det gäller glesbygder — sättas in när till-ståndet är så dåligt att det praktiskt taget inte finns någon chans för byg-den att överleva. Uttryckt på ett an-nat sätt skulle man kunna jämföra rege-ringens handlande när det gäller gles-bygdsfrågorna med berättelsen om den som vid brödbakningen glömt jästen och fördenskull kastade in den i ugnen efteråt i tron att detta skulle göra sam-ma nytta.

Tyvärr är det exempel jag redovisat inget särfall, det finns andra liknande. Jag hävdar därför att det måste åstad-kommas en större smidighet och bättre anpassning av de olika ämbetsverkens handlande. Målsättningen måste vara det samlade resultatet. Vad en statlig myndighet har lyckats med måste föl-jas upp i en samfällad synkronisering av insatserna: arbetstillfällen, bostäder, kommunikationer, service. Jag vill, herr talman, yrka bifall till reservationen 16.

Herr Fagerlund har ondgjort sig över reservationen 5, fogad till detta ut-skottsutlåtande. Denna reservation byg-ger på motionerna I: 561 av herr Fäll-din m. fl. och II: 702 av mig och några medmotionärer. I detta motionspar har vi tagit upp frågan om främjande av sysselsättningen genom vissa bered-skapsarbeten. Jag har svårt att förstå att herr Fagerlund skulle ha något att invända mot förbättrade förhållanden för i första hand den äldre arbetskraf-ten.

Vi har tagit upp denna fråga mot bakgrund av att den äldre arbetskraf-tens problem med särskild styrka har kommit i förgrunden under de senaste åren. Dagens bekymmer hänger i stor utsträckning samman med den allmän-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

na konjunkturdämpningen. Men företeelser från tiden före den nuvarande konjunktursvackan ger oss anledning att se den här frågan i ett längre perspektiv. En sammanställning av de studier av företagsnedläggningar, som olika arbetsmarknadsforskare utfört och som avser nedläggningar under 1960-talets första del, ger vid handen att det redan då, trots en allmänt sett hög efterfrågan på arbetskraft, visade sig särskilt svårt att omplacera äldre friställda. Detta gällde oavsett vilket yrke de tidigare varit sysselsatta i, och det gällde även i orter och regioner med ett ganska rikt differentierat näringsliv.

För personer i 55-årsåldern och däröver ter sig omskolning mera sällan som ett realistiskt alternativ. Det är nog ingen överdrift att säga att vissa grupper i dag får betala den standardstegring som det stora flertalet har fått. Detta gäller i hög grad dem som i den s. k. strukturomvandlingsprocessen kommit på sidan eller blivit över. De åtgärder som vidtogs för att uppnå ökad jämlikhet under den klart uttalade avsikten att företag med relativt sett sämre ekonomisk bärkraft skulle slås ut för att tillgodose arbetskraftsbehovet hos industrier med bättre ekonomisk bärkraft och högre löner har i stället lett till ökade standardskillnader.

Därför menar vi att det måste vara angeläget att bejaka åtgärder i syfte att underlätta för dessa människor att upprätthålla sin standard och köpkraft.

Man kan naturligtvis säga att med de åtgärder som nu införes — en allmän arbetslöshetsförsäkring och stödet till den äldre friställda arbetskraften — så har man ändock försökt lösa dessa problem på ett snyggt sätt. Det är naturligtvis ett vällovt försök, men det primära måste alltid vara att arbetskraften skall ha tillgång till ett meningsfullt arbete, och de socialt vidtagna åtgärderna måste vara den sista lösningen man har att ta till.

En annan väg som man började prö-

va under senare delen av 1967 utgör den halvskyddade sysselsättningen, där man kan erhålla ett bidrag med 2 500 kronor per halvår.

Det är klart att en konjunkturuppgång kommer att förbättra möjligheterna till arbete även för de grupper som jag här talar om. Men det är också uppenbart att många trots detta kommer att få stora svårigheter, speciellt inom glesbygdsområdena. Riksdagsmajoritetens beslut exempelvis i fjol i jordbruksfrågan, skogsbrukets snabba rationalisering, leder till att sysselsättningstillfällena minskas markant inom dessa tunga basnäringar i glesbygderna, om utvecklingen tillåtes fortgå utan motåtgärder. Lantbruksnämnderna har ju numera kartlagt varje län och bestämt var exempelvis jordbruk i framtiden skall bedrivas. Ja, man kör naturligtvis inte bort någon, utan den som vill får så att säga fortsätta vidare på egen risk. Men man skall komma ihåg att han då heller inte är berättigad till samhällets stöd ens i form av kreditgarantier, om han skulle vilja rusta upp sina ekonomibyggnader eller ändra sin driftinriktning på fastigheten.

Jag vill i detta sammanhang erinra om att riksdagsmajoritetens motivering till beslutet i jordbruksfrågan styrdes av tanken, att den arbetskraft som då skulle friställas vid jordbruk och skogsbruk skulle överföras till högtbetalande industrisektorer.

I dag har vi lärt oss hur illa önsningar överensstämmer med verkligheten. De människor det var fråga om har en hög medelålder på 55 år, avståndet till en industriplats är ofta mycket långt, och de har inte kunnat beredas arbete, änskönt de själva skulle ha haft en sådan önskan.

Mot denna bakgrund och med de erfarenheter som har vunnits har vi den mening att det i många fall kan finnas starka skäl som talar för att man i allra minsta utsträckning skall medverka till förflyttning av dessa människor. När det skall ske, skall de själva ha en

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

klart uttalad sådan önskan. Men i de andra fallen, vilka är de övervägande, borde samhället genom andra åtgärder stödja dem på deras nuvarande boplatser och i deras nuvarande arbete. Det kan ske, såsom vi har uttalat i motionen och så som det är sagt i reservationen, genom ökade beredskapsarbeten, som då bedrivs i sådan form att de är möjliga att utföra med den ordinarie bostaden som boplatser. Det kan gälla landskapsvårdande arbeten, skogsarbeten, röjning, gallring, byggnadsarbeten vid det egna jordbruket, och ett sådant stöd kan ges genom att vissa småbruk i de fall det visar sig lämpligt kan utgöra arbetsplats för en s. k. halvskyddad sysselsättning.

Jag är övertygad om att för samhället är detta en betydligt billigare väg än om dessa människor skall slussas ut i hela den apparat som det medför att via friställning, omskolning, ombyte av miljö och boplatser komma ut till en ny, kanske osäker arbetsplats, allt i en relativt hög arbetsålder.

För den människa det berör skulle tryggheten då vara påtaglig, om de samhälleliga åtgärder, som vi här föreslår och som, sedda i sitt verkliga sammanhang, ur samhällets synpunkt är små, genomfördes.

Talet om omsorger om glesbygden, om den äldre arbetskraften och om jämlikheten i samhället får inte bli bara en läpparnas bekännelse. Ofta är det just dessa människor som utfört betydande samhällsinsatser, även om det inte ordnats om dem i tidningarna och även om de inte har fått medalj. De har tillhört vardagens trogna arbetare som möjliggjort vårt relativa välstånd, och vi har råd att se till att de inte mot sin vilja kommer i en försämrad situation gentemot andra samhällsgrupper eller tvingas in i en otrygg tillvaro vid en relativt hög ålder.

Jag yrkar, herr talman, bifall till reservationerna 2, 5 och 12.

Till sist vill jag ta upp några punkter

i inrikesministerns anförande — statsrådet är visserligen inte här, men hans åsikter torde sammanfalla med det socialdemokratiska partiets, och jag tycker därför att jag är oförhindrad att göra dessa invändningar.

Inrikesministern påstod, vilket jag fann märkligt, att många företagare saknar insikter i företagsekonomi och i hur man vidareutvecklar ett företag. Det är möjligt att det är så, jag bara undrar vilka företag inrikesministern hade i tankarna. Var det kanske det kungliga ämbetsverket statens järnvägar — ett monopolföretag som genom att minska servicen försöker skapa större ekonomisk bärkraft och som skapat ganska stor otrygghet genom friställningar, många gånger större än privata företags? Eller var det kanske det kungliga domänverket, som nu som arbetsgivare t. o. m. avskedar människor för att de som ackordsarbetare vill ha fria lördagar? Domänverket redovisar nu stor olönsamhet jämfört med det privata skogsbruket — en så stor olönsamhet att siffrorna är skrämmande. Jag har roat mig med att titta i den årsredogörelse för 1966 som domänverket har givit ut och funnit att enbart på Öland kostade den statliga skogen år 1966 skattebetalarna 400 000 kronor; det är vad man får betala för glädjen att äga statsskog. Borde man då inte, när man talar om dåliga insikter i företagsekonomi, vara något försiktigare och fråga sig om inte även den statliga delen av företagsamheten har många erfarenheter att göra och mycket arbete att uträtta innan den löst dessa problem?

I detta anförande instämde herrar *Persson* i Heden och *Dockered* (båda cp).

Därefter anförde:

Herr **LUNDBERG** (s):

Herr talman! Rätten till arbete, inkomst och trygghet är mycket väsentlig för människorna oavsett på vilken

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

sida av företagsamheten de befinner sig. Så länge vi har en blandekonomi i detta land tvingas samhället ta på sig mycket väsentliga utgifter för att få företagsamheten att fungera i olika situationer. Oavsett var en rationalisering genomförs tvingas samhället att göra ekonomiska insatser.

I utlåtandet heter det: »Utskottet finner det realistiskt räkna med ett fortsatt behov av punktvisa lokaliseringpolitiska insatser även utanför stödombudet och utgår från att detta behov liksom under senare år kommer att tillgodoses inom ramen för gällande riktlinjer.» Jag tolkar denna skrivning så, att där problem uppstår är samhället också redo att ge stöd, så länge vi har den nuvarande fördelningen inom näringslivet. Jag vill erinra om att vi i norra Uppland har det ganska besvärligt när det gäller sysselsättningen. Jag förutsätter att denna utskottets skrivning betyder, att vi skall ha möjligheter att få hjälp att klara denna sysselsättningskris.

Vad jag förvånat mig litet över är den dualism som präglar olika påståenden som gjorts under debatten. De borgerligas reservationer utgör en provkarta på exempel som visar att den enskilda företagsamheten här i landet misslyckats och att samhället tvingats — man kan kalla det socialisering eller vad man vill — att ta på sig mycket stora utgifter utan att därmed få äganderätten till eller något större inflytande över näringslivet.

Jag har frågat mig om det är rimligt att dra sådana konsekvenser som exempelvis herr Nilsson i Tvärålund gjorde. Han säger: Vi vill ingen socialisering. Vad är det då herrarna vill? Namnet kan alltid diskuteras. Men alla som framställt önskemål i debatten har uttryckligen sagt, att den s. k. privata företagsamheten kan tillgodose sitt vinstintresse endast i en efterkrigshögkonjunktur. Så fort normala förhållanden inträder, anser man att samhället skall gå in med miljardbelopp och vara

en ambulans som kommer till räddning i olika situationer. Om man ser den här diskussionen ur den synpunkten är det självklart att man måste ställa sig frågan: Är det rimligt att fortsätta på detta vis? Måste inte samhället gå in i den industriella verksamheten på ett helt annat sätt än hittills? Vi skall inte glömma bort att 90 å 95 procent av det svenska näringslivet i dag utgörs av den s. k. privata företagsamheten. Men om den privata företagsamheten vill ha monopol på att producera, så är det ur samhällets synpunkt självklart att säga: Då får herrarna även i besvärliga situationer känna det ansvar mot arbetskraften som rätten att producera ålägger er. Det är ett oerhört dyrt rödakorsarbete som samhället får utföra åt svensk industri i dag utan att kunna styra utvecklingen så som skulle vara önskvärt i nuvarande situation.

Här har sagts att vi måste åstadkomma ökad trygghet för arbetskraften, och det är ju självklart. Men man måste då ställa sig frågan: Är det då rimligt att företag på den privata sektorn av näringslivet säger att anställda som är över 45 år är för gamla för att vara kvar i produktionen och att samhället då måste träda till med olika åtgärder? För en sund människa får det inte bara ekonomiska konsekvenser; då man berövar en människa rätten till arbete, rätten till ett arbete inom den företagsamhet som hon tjänat under sina bästa år, så får det också psykologiska konsekvenser som man måste ta hänsyn till. Tack vare läkarvetenskapen och tack vare åtgärder från samhällets sida har medellivslängden ökat med åtskilliga år under de senaste årtiondena. Men under de senaste tio åren har vi samtidigt fått finna oss i att det s. k. fria näringslivet sagt att man inte längre kan ta emot 50—55-åringar; man anser att människor är för gamla när de är 45 år. Man kan givetvis invända att riksdag, kommunalförvaltningar och lands- ting t. ex. kan ta emot dem som för-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

troendemen, och det är ju riktigt, men det kan inte ersätta ett produktivt arbete.

I en motion som jag väckt och som för en tid sedan behandlades här i riksdagen klockan ett på natten föreslog jag att samhället skulle träda in i det svenska näringslivet på ett helt annat sätt än nu. När det svenska samhället offerar miljarder — här har också sagts att kommuner och landsting är beredda att offra miljoner — på näringslivet borde samhället också i större utsträckning äga produktionsmedlen; om man kallar det för socialisering eller inte är ovidkommande. I dagens situation då det krävs stora ekonomiska enheter inom företagsamheten måste samhället vara med i produktionsled och ekonomiska engagemang för att kunna motsvara ansvaret gentemot arbetskraften.

Varför har inte bönderna kritiserat herr Hedlund? Herr Hedlund har ju inom skogsindustrierna på sitt sätt företagit en »socialisering» som är mycket hårdare än en statlig socialisering skulle vara; även om bönderna formellt är ägare får de avstå ganska betydande rättigheter till herr Hedlunds bolag och andra skogsbolag, men de har inte knorrat. Jag har också när man talat om avflyttningen från glesbygderna gjort mig frågan: Varför har inte jordbrukets egna ekonomiska föreningar hållit sig kvar på landsbygden? Det är riktigt att affärsrörelserna flyttat bort, men vad har orsaken till det varit? Man har ute på landsbygden uppfört miljonbyggen för mejerier och andra ekonomiska föreningar, men helt plötsligt har denna av landsbygdens folk upprättade företagsamhet nedlagts eller flyttat till tätorterna. Därmed dödar man förutsättningarna för att de människor som tvingas att vara kvar skall kunna klara det.

Men det är vissa ekonomiska lagar som man inte kan komma förbi. Det är därför märkligt att samhället angrips

därför att det inte bara vill ge utan även ta. Det är egendomligt att man i dagens debatt och i reservationer har sagt att man inte vill ha någon socialisering utan att samhället skall begränsa sig till att ge pengar och att man skall överlåta åt det s. k. fria näringslivet att klara allt annat. Det blir emellertid oerhört dyrt för medborgarna. Jag har därför ställt mig frågan: Är det nödvändigt att samhället för att tillgodose vinstintresset hos en liten grupp människor skall bespara denna grupp de stora uppoffringar samhället gör för den?

Vi måste även på ett eller annat sätt se till att svensk industri inte flyttar från detta land. Det går inte att säga att vi kan klara det på en natt. Det har man försökt nyligen, och vi vet att några hundra människors väl och ve står på spel. Jag skulle därför vilja säga till regeringen att vi nu vet att det nuvarande systemet inte kan fungera under mera normala tider. Nu krävs det ett ökat statligt, kommunalt eller landstingsinflytande inom industrin. Den saken måste genomföras på ett någorlunda rimligt och riktigt sätt.

Den senaste talaren sade att statens järnvägar skulle vara en mycket dyster historia. Jag vill fråga honom: Hur var det förut och varför har statens järnvägar fått överta kommunikationerna? Jo, staten tvingades att, sedan de enskildas vinstintresse hade minskat, klara det hela genom att inlösa icke lönsamma järnvägslinjer och busslinjer från privat företagsamhet för att förhindra ett fullständigt kaos för människor som var beroende av allmänna kommunikationer. Det är givet att eftersom samhället är tvingat att av sociala skäl driva en verksamhet så kan inte denna verksamhet bedömas på samma sätt som en företagsamhet som skall ge vinster.

Den föregående talaren tog även upp exemplet med vad domänverket har gjort på Öland. Jag skulle tro att den

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

som bor på Öland vet att domänverket där har gjort betydande insatser inte minst ur miljö- och naturvårdssynpunkt som vi har all anledning att värdesätta.

Man har här talat om medaljer. Vad har vi fått uppleva på olika platser i detta land? Jo, här har arbetare varit anställda inom den privata företagsamheten i 20, 30, 40 år och för all del fått sin medalj för lång och trogen tjänst. Men någon tid efteråt har de fått den andra medaljen, nämligen avsked. När man får avsked ifrån den privata företagsamheten förutsätts det att samhället skall träda in och ta på sig kostnaden. Därför är jag, herr talman, av den absoluta övertygelsen att vi aldrig kan skapa trygghet i fråga om inkomster och i fråga om tillvaron över huvud taget så länge vi har ett ekonomiskt system som endast kan drivas så länge ett vinstintresse föreligger.

Om vi skall kunna lösa dagens arbetsmarknadsproblem tvingas samhället att överta så mycket av svensk industri att det kan styra och så att säga ta värden från industrin för att skapa trygghet och trivsel beträffande arbete m. m. Jag tycker verkligen att utskottets ärade ledamöter borde ha insett detta vid det här laget. Herrarna kan tala vackert och skriva fina reservationer, men kom ihåg att människorna i de svenska bygderna vill ha arbete och vill inte anses för gamla vid 45 år. De vill över huvud taget inte leva med hjälp av nödåtgärder utan vill få rätt att arbeta för en inkomst på ett naturligt och riktigt sätt. Detta borde herrarna ändå begripa.

I detta anförande instämde herr *Es-kilsson* (s).

Herr *DAHLGREN* (cp) kort genmäle:
Herr talman! Jag delar herr Lundbergs uppfattning att statens järnvägar kan drivas av sociala skäl och jag har inte sagt någonting annat. Vad jag med mitt exempel ville visa var, att inte ens staten alla gånger kan anses vara en

arbetsgivare som skapar trygghet på arbetsplatsen.

Beträffande domänverket och företagsekonomi sade herr Lundberg att man inte kan ta Öland som exempel, eftersom domänverket där gjort bl. a. stora naturvårdande insatser. Om man räknar med hela landet, herr talman, redovisade domänverket för 1966 en inkomst på 420 miljoner kronor och utgifter på 408 miljoner varvid överskottet blir 12 miljoner, och då har det inte betalats någon statsskatt. Skulle man fordra en förräntning på domänverkets fastigheter med exempelvis 5 procent på taxeringsvärdet uppstår det i stället för ett överskott på 12 miljoner en förlust på 57 miljoner. Man kan säga att det överskott som domänverket i dag redovisar räcker till 1 procents förräntning av fastighetsinnehavet. Jag tycker, herr Lundberg, att detta är ett dåligt ekonomiskt resultat.

Herr *LUNDBERG* (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vet inte om den ärade föregående talaren deltog i riksdagsmännens resa till Norrland och hörde skogsindustrins arbetare redogöra för de problem som de brottas med.

Staten fick överta industrin från den privata företagsamheten sedan denna tagit det bästa av råvaran, lämnat en nedkörd industri och skapat brist på råvara. I den situationen tvingades staten att ingripa av sociala skäl.

Jag har rest omkring i landet och sett på domänverkets drift och skulle vilja fråga den ärade föregående talaren: Hur har domänverket behandlats? Har domänverket verkligen givits den mest produktiva marken för skogsskötsel m. m.? Nej, domänverket har fått ta utmarkerna och detta av sociala skäl men också av andra.

Beträffande staten som arbetsgivare har jag en bestämd uppfattning att stat, landsting och kommuner verkligen borde göra en kraftansträngning för att

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

höja de lågavlönades löner, men det är framför allt den privata företagsamheten som behöver vidta åtgärder i detta avseende.

Herr DAHLGREN (cp) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att domänverket har många skogar med dålig bonitet. Verket har t. o. m. mycket skog ovanför skogsodlingsgränsen. Jag har inte fordrat någon förräntning på den skogen. Men domänverket har också under senare år gjort betydande inköp av skog i södra Sverige på marker med mycket hög bonitet. Trots detta redovisar verket i dag en lönsamhet för de markerna som är betydligt lägre än det privata skogsbrukets.

Jag kan som exempel ta skogen i min egen hembygd. Där redovisade domänverket under fjolåret ett netto på 2 kronor per skogskubikmeter, när det privata skogsbruket låg på cirka 20 kronor.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Ja, jag vet att boniteten är mycket låg i Norrland. Domänverket har kunnat köpa in skogsområden också i södra Sverige för att rationalisera sitt skogsbruk men jag känner också till vilka svårigheter domänverket haft att förvärva den bättre delen av skogsfastigheter där. Den saken torde också den föregående ärade talaren känna till. När samhället därför övertar fastigheter i södra, norra och mellersta Sverige, måste det under en viss tid göras investeringar som kan synas vara mycket hårda men som på längre sikt är nödvändiga. Det trodde jag att en jordbrukare, som jag förutsätter också sysslar litet med skogsfrågor kände till när jag som gammal skogsarbetare, sågverksarbetare och kolare, kände till dem. Det har vi andra inom industrin fått lära oss.

Herr LARSSON i Norderön (cp):

Herr talman! Grundtanken i motio-

nerna I: 464 och II: 579, som behandlas i statsutskottets utlåtande nr 63, är att försöka undanröja de missförhållanden som kommer till uttryck i att tidigare icke industrialiserade områden har svårigheter med att bli delaktiga av lokaliseringsstöd för industriell utveckling. Icke industrialiserade områden är i första hand Norrlands inland, till vilket Jämtlands län hör.

I Jämtlands län är näringslivet i huvudsak inriktat på jord- och skogsbruk. Den pågående strukturrationaliseringen inom dessa näringar liksom inom vissa av de industrigrenar som är företrädda i länen har förorsakat betydande sysselsättningssvårigheter. Jag vill här framhålla att i områden där en stor del av befolkningen är jordbrukare inregistreras inte den verkliga arbetslösheten. Länet har otvivelaktigt en betydande dold arbetslöshet, vilket bl. a. framgår av den låga yrkesverksamhetsgraden för såväl män som kvinnor. Sysselsättningsproblemen är med andra ord större än vad arbetslöshetssiffrorna antyder.

Problemen har hittills i mycket stor utsträckning lösts genom utflyttning av arbetskraft. Ett avsevärt arbetskraftsöverskott har en längre tid funnits och beräknas föreligga under åren framöver. Lokaliseringspolitikerna syftar bl. a. till att skapa funktionsdugliga regioner med en arbetsmarknad som är tillräcklig för att befolkningen skall kunna bära upp en kvalificerad serviceapparat.

I Jämtlands län har en avsevärd befolkningsminskning ägt rum under den senaste tiden. Den kvarboende befolkningen är mycket illa betjänt av att sysselsättningsproblemen i så hög grad som nu löses genom utflyttning. En fortsatt befolkningsreduktion kommer att få en mycket ogynnsam effekt genom att underlaget sviktar för de mera kvalificerade servicearbetena. Det är nödvändigt att i tid uppmärksamma denna bild av lokaliseringspolitikerna.

Enligt motionärernas mening bör det

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

överbägas sådana kompletteringar till gällande stödformer att även industri- och kapitalfattiga områden av typen Jämtlands län, där samhälls- och företagsekonomiska förutsättningar för industriell utveckling föreligger på flera orter, ges möjlighet till en gynnsam ekonomisk utveckling.

Likartade synpunkter framförde vi i motionen II:1083 år 1964, då propositionen om lokaliseringpolitiken förelades riksdagen. Bankoutskottet framhöll då, i sitt utlåtande nr 48, att man borde avvakta erfarenheterna av reformen. Under åren 1966 och 1967 har på grund av gjorda erfarenheter dessa synpunkter ytterligare framförts genom motioner. Den redovisning som gavs såväl 1967 i bankoutskottets utlåtande nr 30 som nu i statsutskottets utlåtande nr 63 pekar enligt min mening på att det nu finns klara belägg för att icke industrialiserade områden inte kan tillgodogöra sig lokaliseringsstödet. En ändring av bestämmelserna borde därför omgående genomföras så att lokaliseringsstödet kan få effekt även i Norrlands inland.

Lokaliseringspengarna har i mån av tilldelning gett god utdelning i Jämtland — detta län har kunnat notera den lägsta kostnaden per anställd jämfört med övriga län. Det är bara tyvärr så att av de 588 miljoner kronor, som utgått till lokaliseringpolitiska insatser fram till den 1 januari 1968, har Jämtlands län endast erhållit 26,7 miljoner kronor eller 4,8 procent.

Det är tillfredsställande att Kungl. Maj:ts bemyndigat chefen för inrikesdepartementet att tillkalla sakkunniga för att utreda frågan om stödverksamhetens fortsatta utformning. Departementschefen har emellertid i årets statsverksproposition sagt sig inte vara beredd att föreslå några ändringar i riktlinjerna för lokaliseringsstödsverksamheten under försöksperioden. I medvetande om den stora betydelsen av snabba åtgärder för att förstärka näringsli-

vet i Norrlands inland kan jag dock inte anse det acceptabelt att man utan ytterligare åtgärder avvaktar försöksperiodens slut år 1970.

Jag finner det sålunda angeläget att, såsom vi framhållit i ifrågavarande motioner, en förhöjning genomföres av lokaliseringsstödet till det norra stödombudets inland. Det måste konstateras att Jämtlands län, av skäl som jag tidigare anfört, är ett av de mest angelägna stödombuderna i landet.

Herr talman! Med hänvisning till det anförda vill jag yrka bifall till reservationen nr 15 vid statsutskottets utlåtande nr 63.

Herr JONASSON (cp):

Herr talman! Innan jag går in på de frågor som jag har för avsikt att närmare behandla vill jag bara i fråga om domänverkets markpolitik säga till herr Lundberg, att det därvidlag inte är en strid på lika villkor. Domänverket har nämligen i dessa avseenden en mycket stor fördel därigenom att verket kan räkna förräntningen efter en lägre procentsats och alltså inte får så höga räntekostnader. Domänverket har sålunda betydligt lättare att finansiera sina inköp.

Men, herr talman, det är ju de arbetsmarknadspolitiska frågorna som vi nu diskuterar, och dessa är synnerligen viktiga. Arbetsmöjligheterna har minskat i glesbygderna och i landsorten över huvud taget. Vi hörde tidigare i dag inrikesministern redogöra för hur det i storstadsområdena finns två lediga platser för varje arbetslös, medan det i glesbygderna finns bara en plats ledig för sex arbetslösa. Detta ger vid handen att behovet av att skapa sysselsättningsmöjligheter är störst i landsorten. Det är där åtgärderna måste sättas in — alltför litet har gjorts.

Som inrikesministern framhöll är det nödvändigt att få fram intresserade företag. Inrikesministern menade dock att det inte går att få fram sådana före-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringssöd m. m.

tag. Ja, det är naturligt att så är fallet, ty grundförutsättningarna för företagen över huvud taget finnes inte på ifrågavarande orter. Det gäller då att skapa dessa förutsättningar för ett näringsliv, så att man kan ge dem som friställts inom olika yrken ett annat arbete. Jag har varit med om att aktualisera dessa frågor i motionsparet I: 459 och II: 576. Vi tar där upp kommunikationsfrågorna, som är ytterst viktiga i detta sammanhang.

Vid flera tillfällen har jag fäst uppmärksamheten på förhållandena i Värmland. Situationen där är kanske mera prekär än i landet i övrigt. Vi har fått bevittna företagsnedläggningar och friställning av arbetskraft. Skogsmekaniseringen och de dåliga konjunkturerna för skogen har gjort att en mängd människor — såväl huggare som körare — blivit arbetslösa. Och en annan kategori, nämligen lastbilsägarna, har drabbats av minskad sysselsättning samtidigt som de har svårt att klara ekonomin på grund av de ökade utgifter som de fått genom den 50-procentiga höjningen av fordonsskatten.

De geografiska förhållandena borde ge näringslivet i Värmland bättre möjligheter. Men i stället har vi där fått en folkminskning, vilket framför allt torde bero på de bristande kommunikationsmöjligheterna för näringslivet. Jag har i olika sammanhang pekat på behovet av en mellanriksväg från Dalarna till isfri hamn i Norge; en sådan är i högsta grad nödvändig på grund av att de vägar som finns i öster och väster ingalunda är i det skick som de borde vara. En mellanriksväg med denna sträckning skulle bli just en av de grundförutsättningar för näringslivet som jag talade om. Frågan om kanalleden till Västerhavet har inte heller fått sin lösning, och jag vill understryka att det är nödvändigt att därvidlag åstadkomma ett resultat. En upprustning av vägarna över lag skulle också ge bättre möjligheter.

Vi har fått många arbetslösa, och man tycker att arbetskraften borde utnyttjas till positiva insatser i större utsträckning än som nu är fallet. Alla dessa friställda skogsarbetare — huggare såväl som körare — klarar säkerligen ett vägarbete galant. Om vägarbetena fick större omfattning skulle man också ha möjligheter att ge åkarna fler arbetstillfällen. Dylika åtgärder skulle, om de vidtogs, skapa förutsättningar för en blomstrande industri och ge näringslivet i orten helt andra möjligheter. Man skulle sedan kunna stimulera utvecklingen genom lokaliseringpolitiska åtgärder. Men innan man skapat dessa grundförutsättningar är det inte lätt att komma till rätta ens med hjälp av lokaliseringpolitiska insatser.

Vi har i många fall fått löften, men de har inte medfört så stora resultat. Regeringen har säkerligen intresserat sig för dessa frågor i alltför liten grad. När det gäller arbetsmöjligheterna är det alltså inte en strid på lika villkor.

Jordbrukspolitiken, sådan den utformades av majoriteten vid 1967 års riksdag, passar inte in i det nuvarande konjunkturpolitiska läget med dess arbetslöshet. Mycket skulle kunna sägas på den punkten, men herr Dahlgren har varit inne på dessa frågor, och jag skall avstå från att beröra dem närmare. Jag vill endast konstatera att glesbygdernas svårigheter delvis skulle kunna elimineras om vi finge en bättre samklang mellan å ena sidan naturvårdspolitik och arbetsmarknadspolitik och å andra sidan jordbrukspolitik.

Som en sammanfattning vill jag säga att det gäller att skapa grundförutsättningar för näringsliv och industri även i landsorten. Vi skall ha klart för oss att dylika förutsättningar måste finnas innan industrin och näringslivet kan intresseras för att etablera sig på sådana platser som har god tillgång på arbetskraft, där människorna trivs och där det finns utvecklingsmöjligheter

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

men där grundförutsättningarna saknas.

Om samhället gör en insats i form av bättre kommunikationer på olika sätt skulle industrin få möjligheter att utvecklas. Därmed skulle också skapas arbetsmöjligheter, trygghet och utkomst-möjligheter för såväl företagare, tjänstemän som arbetare.

Herr talman! Jag vill ansluta mig till yrkandet av herr Nilsson i Tvärålund. Ett beslut i enlighet med hans yrkande skulle tillgodose de önskemål jag här har framfört.

Herr PETERSSON (h):

Herr talman! I föreliggande utlåtande från statsutskottet behandlas frågor om lokalisering och om glesbygdnas problem.

I fråga om lokaliseringsfrämjande åtgärder befinner vi oss nu i senare delen av en försöksperiod under vilken lokaliseringsmedlen i stort utformats efter förslag av en samstämmig parlamentarisk utredning. En ny utredning under landshövding Lemne är tillsatt, och den skall ge förslag till lokaliseringspolitikens framtida form. Vi har velat avvakta denna utrednings förslag. Jag vill uttrycka förhoppningen att utredningen kommer att beakta de särskilda svårigheter som föreligger i landets norra delar när det gäller att med tillförsikt och framtidstro driva och skapa företag. Det gäller både jordbruksföretag och andra företag. Utan tvivel har norra Sverige drabbats hårdast av den nuvarande bristen på lönsamhet och den sviktande investeringsvilja som följer av de svaga konjunkturerna.

Lyckas inte utredningen och senare statsmakterna — helst i samma enighet som beträffande det förra lokaliseringsbeslutet — lägga fram positiva, verkningfulla förslag beträffande norra Sveriges förvärvsliv, kommer tyvärr företagsamheten i olika former, och därmed befolkningen, att i en allt stridare ström glida söderut. Jag hoppas att den målsättning som fastställdes av riks-

dagen år 1963 även är den nya utredningens riktmärke.

I 1963 års proposition om lokaliseringspolitikens angavs målsättningen vara »att landets kapital och arbetskraft skall utnyttjas till fullo och fördelas så att ett snabbt ekonomiskt framåtskridande främjas, samtidigt som det stigande välståndet fördelas på ett rättvist sätt och människorna i olika delar av landet erbjuds en tillfredsställande social och kulturell service». Denna vackra målsättning kan lokaliseringspolitikens dock tyvärr inte ensam förverkliga. Industrilokaliseringen enligt den första delen av programmet sker i regel i regionernas centrala delar och kommer i de flesta fall inte att ersätta de arbetstillfällena på nära håll, som jord- och skogsbruk tidigare gett landsbygdens folk. Den beslutade jordbrukspolitikens och de svaga skogskonjunkturerna har ytterligare påskyndat utflyttningen, och genom denna utglesning har förutsättningarna för en god samhällsservice starkt försämrats inom allt större områden.

I reservationerna 2 och 5 föreslås beredskapsarbeten i form av ökade naturvårdsarbeten, skogsarbeten i olika former och byggnadsarbeten på småbruk i gles- och skogsbygder. Detta är enligt min mening verkningfulla åtgärder för bättre sysselsättning och försörjning åt framför allt äldre och svårplacerade arbetsföra människor i de glesbygder som vi alla säger oss vilja stödja. Åtgärder av denna art torde ingå i det »stödpaket» som en kommande parlamentarisk utredning av glesbygdsp Problemen kan rekommendera.

De långa avstånden i glesbygderna i kombination med dåliga allmänna kommunikationer medför besvär vid barnens utbildning och då kontakter skall sökas med myndigheter, affärer och organ för samhällsservice. Svårigheter uppstår även då de äldre behöver tillsyn, hemhjälp och sjukvård. Denna

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

grupp blir procentuellt allt större, eftersom det är de yngre som flyttar till tätorterna. Tyvärr påskyndas många yngres utflyttning av att samhällsservicen är dålig och ändå på grund av befolkningsminskningen belastar de kvarboende alltför hårt.

Skall riksdagen kunna infria målsättningen att människorna i olika delar av landet skall erbjudas en tillfredsställande social och kulturell service, måste vi vara beredda att satsa en rimlig andel av det stigande välståndet på servicebidrag till glesbygderna. Enligt min mening har statsmakterna härvidlag även ett stort ekonomiskt ansvar. Post, telekommunikationer och järnvägar liksom byggande och underhåll av allmänna vägar är av hävd en statlig uppgift. Likaså vill staten att alla invånare i riket skall ha tillgång till god kulturell och social service. Jag har därför svårt att acceptera förslag som innebär att glesbygdernas kommunikations- och serviceproblem skall lösas genom ekonomiska insatser av de berörda kommunerna och landstingen själva. Sådana beslut skulle ytterligare belasta glesbygdernas folk och kvarvarande företagsamhet och ännu mer öka omflyttningstakten när det gäller dem som nu har sin försörjning där.

Jag tror inte heller att med nuvarande utveckling glesbygdensproblemen är av övergående art, utan åldersfördelningen kan i framtiden förväntas bli ännu ogynnsammare än nu och det vi kallar glesbygdensproblem komma att beröra allt vidare bygd.

Jag hoppas att de punktinsatser som föreslås i detta utlåtande efter förslag av kanslihusets utredningsgrupp för glesbygdensfrågor är en riktig satsning och att de utgör ett steg på vägen. Men tyvärr behövs ytterligare en rad samordnade åtgärder för att man skall kunna komma till rätta med glesbygdernas problem, åtgärder av en storleksordning och av sådan politisk vikt, att de bör utredas av en parlamentarisk

utredning. Det brådskar emellertid med denna utredning, och frågan är sällsynt illa lämpad för partipolitiskt gräl — det är handling, och snar handling, som behövs.

Herr talman! Jag vill till sist yrka bifall till reservationerna 1, 2, 5, 9, 13 och 19.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Agnäs (h).

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag vill gärna säga några ord om vår motion beträffande lokaliseringpolitiken för sydöstra Götaland. Därutöver skall jag göra några kommentarer med anledning av herr Lundbergs resonemang från denna talarstol nyss; han förde vissa saker på tal som jag inte kan lämna oemotsagda.

Med motionerna I: 336 och II: 409 syftar vi, liksom vi har gjort med motioner några år tidigare, till en intensifiering av lokaliseringpolitiken för östra Götaland och till att olika åtgärder där vidtages.

Det är vid det här laget allmänt känt — såsom inrikesministern antydde flera gånger under sitt anförande — att i synnerhet oskarshamnsområdet är mycket illa utsatt ur sysselsättningsynpunkt. År 1966 var statsministern på besök där nere och granskade besvärigheterna, och man trodde då att situationen skulle kunna klaras upp. Det har man emellertid inte kunnat.

Med hänsyn till att inrikesministern inom den närmaste tiden kommer att lämna svar på en interpellation av mig angående sysselsättningssvårigheterna i Oskarshamn och området närmast där omkring skall jag nu inte särskilt beröra dessa.

De områden som våra motioner avser är i stora drag främst öarna Öland och Gotland, Kalmar län samt östra delen av Blekinge. Dessa områden har sedan länge varit kända för stark avfolkning

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

och i viss mån ett avtagande näringsliv. I gamla tider fanns det mycket livliga affärsförbindelser tvärs över Östersjön till staterna på andra stranden, men efter det senaste världskriget och särskilt efter den s. k. järnridåns tillkomst har dessa förbindelser varit så gott som obefintliga. I vilken mån detta förhållande bidragit till en minskad aktivitet inom näringslivet just i östra Götaland är mycket svårt att säga, men troligtvis har det haft en viss inverkan därvidlag.

Om det sker en aktivisering av de kommersiella förbindelserna igen, kan detta bli en stimulans för sydöstra Sverige. Men därom vet man ingenting, och en sådan aktivisering ligger över huvud taget för långt in i framtiden för att man skall kunna vänta därpå. Därför anser vi att initiativ bör tas och åtgärder genomföras av lokaliserings- och arbetsmarknadsmyndigheterna just inom det här området. Detta är starkt av behovet påkallat.

I vårt yrkande har vi också angivit behovet av stöd åt turistanläggningar. I synnerhet på Öland och Gotland behövs stöd och garanti för kapitalanskaffning för turistanläggningar. Vissa delar av turismen kan nog själv klara kapitalanskaffningen; det gäller campingplatser, serviceanläggningar för försäljning och annat. Det ställer sig annorlunda med byggandet och drivandet av hotell av någon större omfattning. Om denna landsända, som är mycket attraktiv för turister, skall kunna hänga med i konkurrensen med utlandet, fordras en upprustning och en standardökning just på hotellsidan. Därför är det nödvändigt att man också i lokaliseringssammanhang får stöd vid kapitalanskaffningen för byggandet av sådana anläggningar.

Det har sagts i debatten här att motionärerna och reservanterna begär för mycket i fråga om stöd åt näringslivet; man menar att de borgerliga kräver en ambulansutryckning för att rädda nä-

ringslivet när detta befinner sig i svåra situationer, trots att det i viss mån skulle vara bättre med mera statlig verksamhet. Personligen vill jag deklarera att jag ingenting har emot att en statlig industri lokaliseras t. ex. till Oskarshamn, om så befinns lämpligt. Men när man kritiserar näringslivets svårigheter på dessa punkter, skall vi komma ihåg att statsmakterna inte alltid varit lyhörda för de önskemål som näringslivet har ställt på staten och samhället i fråga om ekonomi och självförsörjningsgrad.

Man har här fört in i bilden både domänverket och SJ. Vad domänverket beträffar är det frågan, om inte detta verk också kommer att vilja friställa arbetskraft i framtiden. Jag har hört ungefär följande resonemang från domänverket: »Priserna pekar nedåt och kostnaderna uppåt. Vi har ingen annan möjlighet än att friställa arbetskraft för att få balans på vår ekonomi.» Därför kanske även ett statligt företag som domänverket, som talats så mycket om, kommer att gå in för ett friställande av arbetskraft. Vi känner också till postverkets rationaliseringssträvanden, vilka medfört att verket inte behöver nyanställa arbetskraft i lika hög grad som tidigare.

Så kommer jag fram till vad herr Lundberg yttrade. Han påtalade att jordbrukets kooperativa företag skulle ha gått i bräsch för att minska antalet företag och inte vara intresserade av en spridning av företagsamheten.

Vilken bransch har så många företag spridda över hela landet som just jordbrukets kooperativa föreningsrörelse? Dessutom har man inte mindre än 160 000 underleverantörer jämnt fördelade över hela landet. Kan någon annan koncern eller näringsgren uppvisa en sådan spridning av företagen? På grund av det pressade läget och det ständiga kravet på att minska marginalerna för att kunna ge konsumenterna det lägsta möjliga priset har man

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

naturligtvis i vissa fall gått in för sammanslagningar, men de har rekommenderats från konsumenthåll och från det håll som nu kritiserar vad som skett.

Jag är mycket förvånad när socialdemokratiska ledamöter kritiserar jordbrukets föreningsrörelse. Jag kommer ihåg att när jordbrukarna i början på 1930-talet klagade på de svåra förhållanden som rådde sade de dåvarande socialdemokratiska ledarna: »Gör som alla andra, organisera er i kooperativa föreningar och ta på det sättet hand om era egna intressen!» Man skall inte glömma att det resonemanget fördes när dessa föreningar byggdes upp.

Herr Lundberg berörde också domänverkets verksamhet i Böda på Öland. Jag vill med ett gammalt ordspråk säga att man får tydligen gå bort för att höra hur det står till hemma. Herr Lundberg ansåg att domänverket lagt ner mycket pengar på naturvårdsåtgärder i Böda. Det kanske han själv vet något om; jag känner inte till att domänverket haft några större kostnader härför. Om jag inte är fel underrettad har domänverket särskilda medel fördelade på de olika reviren, som alltså får särskild ersättning om de vidtar naturvårdsåtgärder i någon större utsträckning. I Böda har man visserligen tujaskogen, men den planterades på 1850-talet — ett mycket fint försök, för allt i världen, med ett bestånd som enligt vad någon har sagt är kanske det enda norr om Alperna — och den har nog inte kostat något under detta århundrade. Man har också Trollskogen på norra udden, men där har det inte lönat sig att avverka, och man har nog inte lagt ner så mycket pengar på naturvården inom detta område.

Domänverket har också drivit ett sågverk i Böda, och om jag inte är fel underrettad har man haft särskild bokföring för detta sågverk. Man har emellertid ansett att det inte går att driva det med vinst, och i vinter har sågverket hyrts ut till en privat företagare.

Man tror tydligen att han kan driva det bättre än domänverket.

Går jag längre tillbaka i historien kan jag berätta att domänverket 1934 byggde ett ramsågverk vid hamnen i Grankullaviken. Det rationaliserades bort och plockades ned för 10—15 år sedan och i stället byggdes detta cirkelsågverk, som inte heller gått ihop utan visat stor förlust.

Jag är medveten om att både den enskilde och staten har vissa svårigheter att driva företag, och jag vill inte på något sätt försöka ge sken av att inte staten i sin verksamhet skulle lyckas bra. Men man lyckas också dåligt, och vi skall inte tro att staten av någon högre makt har fått en särskild förmåga att balansera ekonomin inom de företag den driver. Även de statliga företagen är ju beroende av de ekonomiska lagarna.

Detta resonemang blev, herr talman, längre än jag hade tänkt mig. Jag skall nu sluta med att yrka bifall till reservation nr 16.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde att herr Börjesson i Glömminge, som är från Öland, visste att en skogsindustri i den mening som vi lägger i detta ord knappast kan ha någon jordmån på Öland. Att man lekt med en cirkelsåg och en del annat innebär inte att man haft en skogsindustri. Däremot är det märkligt att herr Börjesson aldrig varit vid den natursköna och ganska påkostade badplatsen Böda. Jag har varit där, och jag tror att man på Öland behöver ha sådana här oaser för turismen. På den här platsen har, såvitt jag förstår, domänverket gjort en hel del.

Det har här talats om glesbygdens problem — problem som har uppkommit av olika anledningar. Jag håller med om att varken jordbrukskooperationen eller andra kan sätta sig över de ekonomiska lagarna. Men man skall då inte heller kräva att samhället alltid

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

skall klara de svårigheter som uppstår, när den privata företagsamheten, som äger 90 procent av industrin, inte kan göra det. Varför säger man inte att den enskilda företagsamheten nu skall träda in och »frälsa» glesbygden? Nej, det är staten som skall klara problemen. Vad jag vänt mig mot är att man alltid i sådana här situationer säger, att det är staten som skall överta de minst lönsamma företagen. Men när staten gjort det, kritiserar man den statliga företagsamheten för att dess lönsamhet inte är lika stor som lönsamheten i de företag som tagit hand om de bästa bitarna.

Jag skulle vilja fråga herr Petersson, om det inte är staten som gjort de verkliga insatserna i Norrland. Men sedan kommer herr Petersson och andra och säger, att staten, när man fått företagen att löna sig, skall sälja aktierna, så att de privata skall kunna ta vinsten. Jag tror att vi måste tänka om på detta område och lära oss, att samhällets naturrikedomar och andra tillgångar skall fördelas bland alla folkgrupper.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag är tacksam för att herr Lundberg inte gjorde någon större inventering av vad domänverket uträttat i Böda utöver att man byggt en campingplats. Jag räknar emellertid inte byggandet av en campingplats till domänverkets naturliga skogsdrift, och några naturvårdsinsatser på campingplatsen känner jag inte till att man har gjort. Man har iordningställt en liten väg för att de handikappade skall kunna komma ned till stranden och där vara för sig själva. Detta är i och för sig mycket bra, men man har inte haft några stora kostnader för sådana åtgärder. Campingplatsen som sådan kommer nog att gå ihop ekonomiskt.

I mitt förra anförande kanske jag borde ha understrukit att domänverket enligt tillgängliga handlingar av statens naturvårdsfond erhållit en summa på

9,5 miljoner kronor för budgetåret 1966/67. Det är de medlen man använt för naturvårdande åtgärder.

Herr LUNDBERG (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Börjesson i Glömminge glömmet bort en mycket viktig sak, nämligen att domänverket håller oss i detta land med stora fritidsområden, naturvårdsområden, m. m., och jag har fått den bestämda uppfattningen att Öland är direkt beroende av att naturområdena där kan omskapas för fritidsändamål. När det var tal om att bygga en bro till Öland ansågs det självklart att staten skulle svara för det. Den bron behövs dels för befolkningen på Öland, dels för de människor från hela landet som vill utnyttja Öland som det fritidsområde som naturen själv givit Öland stora förutsättningar att bli.

Domänverket har på olika platser även i Sydsverige fått göra stora investeringar för att för framtiden åstadkomma en vettig bonitet och skapa skogsområden som skulle kunna bli ekonomiskt bärande. Detta trodde jag herr Börjesson i Glömminge kände till — som jordbrukare har han, tror jag, ett stort intresse av dessa frågor.

Herr KELLGREN (s):

Herr talman! Det verkar som om denna arbetsmarknadsdebatt håller på att utvecklas till en småmysig debatt om badplatser, Böda och åtgärder för att få i gång fritidsverksamheten i vårt land. Men, herr talman, vad vi här diskuterar är ju någonting oerhört centralt och väsentligt, nämligen hur vi skall kunna skapa full sysselsättning och hålla arbetslösheten borta. Det är ju dagens och kvällens stora överläggningsämne.

Den allt överskuggande frågan när det gäller den ekonomiska och politiska verksamheten har ju under hela den gångna vintern och våren varit hur vi skall kunna skapa full sysselsättning. I den debatt som därvid ägt

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

rum har det skett åtskilliga demagogiska övertramp. Ett av dem — kanske de största övertramp som på senare tid gjorts i vårt land — har, inte helt oförklarligt, presterats av högerpartiet. Högern som officiellt politiskt svenskt parti gör gällande inte bara i pressen och i den allmänna propagandan till den stora allmänheten utan också i motioner till denna riksdag att arbetslösheten i vårt land under mars och april och även tidigare under år 1968 är lika allvarlig som arbetslösheten under den förhärjande depressionen i början av 1930-talet. Man kan för övrigt också höra avläggare inom både centerpartiet och folkpartiet göra sig skyldiga till dylika påståenden.

Hur går man till väga för att komma fram till sådana beräkningar? Jo, först tar man med personer som är registrerade som arbetslösa vid de offentliga arbetsförmedlingarna och även de arbetslösa som redovisas vid de stora arbetskraftsinventeringarna som visar att bortåt 2 procent av den totala arbetsstyrkan i vårt land är arbetslösa. Dessutom räknar man in alla de personer som är föremål för olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Det gäller sålunda alla dem som omskolas, som syssetsättes i beredskapsarbete eller i skyddat arbete, som fått syssetsättning genom frisläppning av investeringsfonderna, genom utökat bostadsbyggande, genom ökat skolbyggande och sjukhusbyggande. Alla dessa som har blivit föremål för de arbetsmarknadspolitiska insatserna räknar man också in bland de arbetslösa. Eftersom de arbetsmarknadspolitiska åtgärderna berör cirka 100 000 personer kommer man genom att räkna in dessa bland de arbetslösa fram till en siffra på bortåt 150 000 personer som arbetslösa och vill göra gällande att vi har en arbetslöshet i vårt land som är lika stor som den som vi hade i början av 1930-talet.

Herr talman! Detta är det mest uppenbara exempel på demagogisk verk-

samhet som jag har bevittnat i Sveriges riksdag under den tid jag har varit här. Man vill jämföra tillståndet på vår svenska arbetsmarknad med förhållandena sådana de var 1931 och 1932, när i genomsnitt var tionde av de förut sysselsatta var arbetslös och tidvis var femte person var utan arbete. Dessutom fanns det då, herr talman, inga utsikter att kunna få arbete. Det var en hopplöshetens och förtvivlans arbetsmarknad. Det var de dystra framtidsutsikterna som förkvävde all initiativlust och åstadkom en prekär social situation och en förtvivlan i hundratusentals hem. Dessutom fick de arbetslösa ingen ekonomisk hjälp att tala om.

Har herrarna och damerna på den borgerliga sidan glömt bort att det var ni som införde en lagstiftning som innebar att den arbetslöse alltid skulle ha en lägre lön än den lön som gällde för den lägst avlönade grovarbetaren på arbetsmarknaden? Det var ju den borgerliga filosofin under hela 1920-talet och 1930-talet. Det var med den som ni fällde socialdemokratiska regeringar på 1920-talet och det var först när socialdemokraterna kom till makten som man kunde avskaffa dessa förhatliga reserverbeten och skapa någonting som kallades för beredskapsarbeten där man följde den öppna arbetsmarknadens villkor.

Dessutom gör man så, att man talar om att vi nu har 45 000 å 50 000 arbetslösa men att arbetsförmedlingen bara kan prestera 35 000 lediga platser. Man säger: Se skillnaden, se hopplöshetens förtvivlan! Men man noterar då inte att den offentliga arbetsförmedlingen endast registrerar ungefär en tredjedel eller en fjärdedel av alla de lediga platserna i vårt land. Om man skall jämföra siffrorna beträffande den verkliga arbetslösheten med antalet lediga arbetstillfällen måste man också registrera hela antalet lediga arbetstillfällen som finns i vårt land, alltså även de som presteras på annonssidorna och genom

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

att arbetsgivarna vänder sig till bekanta till de sysselsatta och frågar, om de inte känner någon som kan ta ett arbete o. s. v.

Läget är följande när det gäller arbetslösheten. Av 100 sysselsatta är i dag 98 i arbete och 2 arbetslösa. Och hur var läget för två år sedan? Jo, då var 99 sysselsatta och 1 arbetslös, och för ett år sedan var 1 arbetslös, 1 arbetade på halvtid och 98 var helt sysselsatta. Större är dess bättre egentligen inte problemet. Dessutom kan man konstatera att all tillgänglig statistik visar att av dem som blir arbetslösa bortåt hälften får arbete inom en månad. Arbetslöshetstiden är sålunda genomsnittligt inte särskilt lång och var det inte ens under dessa allvarliga månader med stigande arbetslöshet.

Men, och det är det jag vill komma fram till, det är de långtidsarbetslösa som utgör det verkliga sociala problemet. Det är för de äldre, de handikappade och dem som utrationaliserats från näringar som inte längre kan bereda sysselsättning som läget är allvarligt. För det stora flertalet arbetslösa är arbetslöshetstiden däremot inte särskilt lång. Det är en stark omsättning bland det stora antalet arbetslösa, och det är detta som gör att det är en väsentlig skillnad nu jämfört med 1930-talet, då arbetslöshetskoerna ökade och ökade för varje månad och det praktiskt taget inte fanns någon avtappning alls i den andra ändan genom att människor fick sysselsättning.

Det allvarligaste är att det i den demagogiska verksamheten görs gällande att de personer som är föremål för omskolning egentligen är att betrakta som arbetslösa. Herr talman! Är inte detta att vara djupt orättvis mot alla de ambitiösa människor som blivit friställda men som är beredda att sätta in all energi, ambition och initiativkraft på att lära sig ett yrke, att ställa om sig till någonting nytt som de hoppas skall bli bättre? Det är väl få personer som

är så engagerade, så sysselsatta och som anstränger sig så i högsta grad för att inte vara arbetslösa. Ni vill kalla dem arbetslösa, friställda som står utanför produktionen, när det i själva verket rör sig om den mest intensiva och produktiva verksamhet man kan tänka sig. Då kan man lika väl säga att alla de som står kvar i det allmänna skolsystemet därför att vi höjer skolåldern med exempelvis ett år också måste betraktas som arbetslösa. Hade vi inte höjt skolåldern hade de ju tvingats ut på arbetsmarknaden. Samma sak gäller beträffande dem som studerar vid universitetet. Antalet universitetstuderande ökar varje år med ungefär 10 000 personer. Skall vi också betrakta denna ökning som en ökning av arbetslösheten? Ökar alltså arbetslösheten när antalet personer som är sysselsatta med utbildning ökar? Man måste väl använda sig av en argumentation som håller inom alla olika områden av vårt samhällsliv.

Det gäller också alla dem som är sysselsatta i de nyttiga och nödvändiga beredskapsarbetena, dem som bygger skogsbilvägar och de allmänna vägarna. Det är väl ingen skillnad för vägtrafikanterna om de åker bil på en väg som kommit till genom beredskapsarbete eller på en väg som byggts med allmänna vägenslag. Kan någon vägtrafikanter märka någon skillnad? Det är ju nyttiga och nödvändiga arbeten.

Detsamma gäller om olika slags anläggnings- och byggnadsarbeten samt allt arbete av skyddad och halvskyddad karaktär. Den stora allmänheten känner inte till — och troligen inte heller riksdagens ledamöter i regel — att en mycket stor del av beredskapsarbetena i dag utföres av handikappade. Likaså är en stor del av dem som utbildas handikappade. Bortåt hälften av de 35 000 personer som nu omskolas har blivit anvisade till omskolning och utbildning från arbetsvårdens olika instanser. Det är fysiskt, psykiskt och

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

socialt handikappade människor, för vilka utbildningen blir ett rehabiliteringsinstrument.

En mycket stor del av beredskapsarbetena går som sagt till de handikappade liksom de skyddade arbetena i sådana verkstäder som kommuner och landsting har hand om. Samma sak gäller arkivarbeten. Man kan räkna med att 40 000—45 000 personer i dag är handikappade och får sin sysselsättning och utbildning tack vare arbetsmarknadspolitiken. Detta innebär, ärade kammarledamöter, att vi har höjt ambitionsgraden oerhört när det gäller sysselsättningspolitiken, och vi har gjort det till förmån för just de handikappade. Om vi hade haft samma förhållanden som i gamla tider, t. ex. på 1930-talet eller bara för tio år sedan, när vi inte hade så hög ambitionsgrad beträffande sysselsättningen, så skulle det stora flertalet av dessa handikappade inte ens vara registrerade som arbetslösa. De skulle ha varit nedsjunkna i den stora anonymiteten hos en handikappad grupp, om vilken man sade att det går inte att göra något åt de människornas sysselsättningssituation. Men i och med vår aktiva arbetsmarknadspolitik har vi börjat göra något åt den stora gruppen inom den totala arbetsstyrkan, och det anser jag vara bland det mest positiva som hänt.

Målet är givetvis att avskaffa arbetslösheten som ett socialt fenomen. Det är målsättningen för den socialdemokratiska politiken sådan som den bedrivits alltsedan 1930-talet. Och detta skall åstadkommas på tre vägar.

När en friställd måste ha ett arbete, skall han möta ett arbetserbjudande. Det finns nämligen lediga arbeten på den öppna arbetsmarknaden. Och om han behöver bidrag till sina flyttningskostnader, så skall han ha det. Han skall hållas skadeslös för kostnader i samband med flyttning. Det är en fastlagd och accepterad princip. Så var det inte tidigare. Det stötte på hårt

motstånd innan man accepterade att vi skulle ge bidrag till flyttningskostnaderna.

Den andra vägen är, att om inte något lämpligt arbete kan erbjudas därför att vederbörande har olämplig utbildning eller ingen utbildning alls, så skall han ges utbildningsmöjligheter. Det är vad vi i dag är på väg att förverkliga. Nu omfattar omskolningsverksamheten bortåt 1 procent av arbetskraften.

Den tredje vägen är, att om det inte finns något lämpligt arbete och om det inte visar sig lämpligt att omskola vederbörande, så skall ett arbetstillfälle skapas för honom.

På dessa tre vägar, inte på några andra, skall vi avskaffa arbetslösheten. Det är det som är målet för den socialdemokratiska politiken.

De demagogiska krafterna inom borgerligheten breder ut sig på många sätt. Bland annat var herr Gustafsson i Skellefteå mycket angelägen om att understryka att de borgerliga partierna, i synnerhet givetvis folkpartiet men kanske också centern, skulle vara utomordentligt pålitliga i arbetsmarknadspolitiken. Ja, jag vill mot bakgrunden av det förflutna som de borgerliga partierna har från 1920- och 1930-talen i allra högsta grad betvivla att pålitligheten är så stor. Vi kan nämligen följa deras verksamhet in på 1940-talet när en mycket känd bondeförbundare vid namn Rubbestad tog initiativet till en utredning, som han själv också blev ordförande i, om arbetsförmedlingarna. Denna utredning framlade i slutet av 1940-talet besparingsförslag som syftade till att arbetsförmedlingsverksamheten i själva verket skulle nedrustas. Rubbestad hade också många anhängare inom hela borgerligheten, från högern och över till sitt eget parti.

Det var ett initiativ som togs av de borgerliga den gången. Hur förhöll sig då herr Ohlin och folkpartiet under arbetsmarknadsutredningens arbete?

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

Herr Gustavsson i Alvesta var för resten själv med i den och känner till sakerna. Jo, folkpartiet kritiserade tillsammans med högern arbetsmarknadspolitiken och menade att arbetsmarknadsstyrelsen hade alldeles för stor makt och alldeles för mycket pengar att röra sig med. Man skulle vara tvungen att göra besparingar och måste klippa vingarna eller klorna — eller hur man nu uttryckte sig — på bl. a. generaldirektören i arbetsmarknadsstyrelsen. Det var alltså en officiell politisk förklaring vid denna tid, och den stod att läsa i de borgerliga tidningarna, bl. a. i Dagens Nyheter. Sådan var målsättningen för den utredningen.

Man kan ju konstatera att herr Ohlin sedan till all lycka i vissa stycken var bildbar och att han när utredningens slutresultat så småningom framlades visade att han hade blivit övertygad om arbetsmarknadspolitikens nödvändighet och ombärlighet. Högern har ju också tid efter annan på 1950- och 1960-talen varit framme och velat beskära arbetsmarknadspolitikens resurser och möjligheter och även försvaga dess rent principiella förutsättningar.

Vad är det egentligen för ideologi borgerligheten är förespråkare för? Går den inte ut på att staten och samhället skall hålla tassarna borta? Det är de enskilda som skall ha ansvaret och det är deras sak att klara uppgifterna medan staten och samhället skall hållas borta så mycket som möjligt, i själva verket också inom arbetsmarknadspolitiken. Det är först när arbetsmarknadspolitiken har visat sin ombärlighet och nödvändighet som borgerligheten härvidlag har ändrat uppfattning.

Vem är det som har skapat den moderna aktiva arbetsmarknadspolitiken? Jo, den föddes under 1930-talet och vidareutvecklades under andra världskriget i samband med att det förelåg stor brist på arbetskraft och man konstaterade att det måste vidtagas åtgärder för att motverka denna brist. Fram-

för allt tillsattes det emellertid inom fackföreningsrörelsen egna utredningar, som bedrev ett mycket intensivt arbete och som resulterade i ett principiellt betänkande till LO-kongressen 1951, där det slogs fast att arbetsmarknadspolitiken var det nödvändigaste instrumentet för att förverkliga full sysselsättning tillsammans med ett stabilt penningvärde. Det var framför allt efter denna tidpunkt som arbetsmarknadspolitiken fick sitt verkliga genomslag. Denna princip bekräftades sedan tio år senare, år 1961, när LO-kongressen redovisade behovet av åtgärder för att klara strukturuomvandlingen.

Om några skall ha äran av den aktiva arbetsmarknadspolitiken är det alltså i varje fall inte de borgerliga. Man får minsann söka upphovsmännen till denna politik framför allt inom fackföreningsrörelsen. Och det är naturligt — den fackliga rörelsen är i allra högsta grad beroende av denna politik för att tjänstemän och arbetare skall kunna känna någon högre grad av trygghet.

Herr talman! Denna dag — ja, just denna dag — är ändå på sitt sätt en segerdag framför allt för socialdemokratin. Ty denna allmänna enighet, denna allmänna uppslutning kring den aktiva arbetsmarknadspolitiken, visar att de borgerliga partierna har kapitulert. Deras ideologi har icke visat sig hålla för påfrestningarna, utan de har i stället måst acceptera den solidaritetsideologi som är socialdemokratins kännemärke. När centern, när folkpartiet, när högern till vissa delar sluter upp kring den aktiva arbetsmarknadspolitiken, så är detta just en seger för den solidaritet som vi inom socialdemokratin alltid vill att man skall visa inom vårt samhälle.

Och studerar man vidare utskottsutlåtandet, reservation efter reservation, så finner man att samtliga reserver vill att samhället, staten, skall göra mer — att vi alla tillsammans skall

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

öka våra insatser för att klara upp problemen. Det är staten, det är samhället som skall göra det. Det är samhället som skall klara lokaliseringpolitiken. Det är samhället som skall garantera att de olika bygderna, de olika orterna, får livskraft och kan överleva. Det är samhället som skall se till att tillräckliga investeringar kan göras inom industrin. Och det gör samhället i sanning också genom att bevilja betydande skattelättnader. Jag uppskattar de skattelättnader, som industrin i dag får genom att ta i anspråk investeringsfonderna, till bortåt 250 miljoner kronor. Detta belopp överröckes genom de selsättningsstimulerande åtgärderna till industrin, och industrin kan alltså använda pengarna för investeringar. Så mycket betyder investeringsfondernas användning i fråga om förbilligande och stimulans åt vår industri.

Man litar inte längre på de enskilda. Även inom borgerligheten litar man i dag bara på att samhället, staten, skall åstadkomma förbättringar. Man förlitar sig på statliga ämbetsmän och statliga ämbetsverk och helst vill man att staten och ämbetsverken skall göra ännu mycket mer än de gör. Gärna för mig! Jag tror det är just det som kommer att ske, ty, herr talman, vad man än kan säga om framtiden är väl en sak uppenbar, nämligen att vi styr in i ett samhälle där vi vill ha mer service av olika slag. Vem skall i dag lämna service? Jo, det allmänna — staten, landstingen och kommunerna. När vi kräver åtgärder på dessa områden avser vi åtgärder för att skapa en hyggligare miljö, bättre vård, mer utbildning och större trygghet i olika hänseenden.

Vi ser servicesamhället växa fram och jag skulle i dag önska att man gjorde de nya arbetsmarknadspolitiska insatserna på ett bättre sätt än tidigare. Jag anser att vi borde göra en inventering, gå igenom område efter område och se efter var de icke tillgodosedda behoven finns beträffande vård och

service av olika slag. Sedan skulle vi summera ihop hela denna lista. Vi skulle få en mängd arbetstillfällen och vi skulle kunna placera all den arbetskraft som blir friställd, all den arbetskraft som blir föremål för olika KSA-omsorger, all den arbetskraft som vi i dag omskolar och utbildar. Den skall kunna få anställning inom sådan samhällservice, som ständigt växer och ständigt skall växa.

Men är herrarna och damerna på den borgerliga kanten beredda att betala vad detta kostar? Det kommer inte att röra sig om nya 500 miljoner kronor, som det nu är fråga om inom arbetsmarknadspolitiken, utan det kommer att bli miljardbelopp som vi måste satsa för den offentliga sektorns utvidgning för att vi skall kunna tillgodose alla de eftersatta servicebehov som i dag gör sig gällande. Då kommer det att prövas, om man inom borgerligheten verkligen är beredd att betala vad den aktiva arbetsmarknadspolitiken fordrar. Det betyder att vi gradvis måste överföra hundratusentals personer till denna sektor av samhällsservice. När vi kommer fram till konkreta förslag och diskussioner hoppas jag att de borgerliga partierna i fråga om medelsanskaffningen och medelsanvisningen är lika beredvilliga att göra sina insatser som de i dag är beredvilliga att sluta upp kring den aktiva arbetsmarknadspolitiken. Huvudfrågan är nämligen huruvida man är beredd att ställa det antal miljoner till förfogande som verkligen behövs när det gäller. Vi inom socialdemokratin är alltid beredda att ställa dessa anslag till förfogande. Men det kommer att visa sig i framtiden huruvida de borgerliga partierna är beredda att göra det.

Herr talman! Med detta vill jag yrka bifall till statsutskottets hemställan.

Fröken LJUNGBERG (h) kort genmäle:

Herr talman! När jag hörde den förs-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

ta delen av herr Kellgrens anförande begärde jag ordet. Det är några punkter i anslutning därtill som jag skulle vilja yttra mig om.

Ingen betvivlar herr Kellgrens stora sakkunskap i fråga om arbetsmarknadsverkets uppgifter, svårigheter och förhoppningar. Men jag är litet förvånad beträffande några detaljer. När man är angelägen om något, förfäktar man en uppfattning om den saken. Man försöker väl i regel att vinna andra människor för sin uppfattning och lyckas man med det är man i regel nöjd.

Herr Kellgren konstaterar att den borgerliga oppositionen har vunnits för de arbetsmarknadspolitiska synpunkter som man från den socialdemokratiska sidan har förfäktat, och så är han bitter på oppositionen. Det är en metodik som jag inte förstår.

Jag uppmärksammade också en annan sak i sammanhanget. Herr Kellgren tog upp resonemanget om hur man skall beräkna arbetslösheten. Vi har i dag talat om arbetsmarknadspolitiken och om hur den skall utformas. Jag tillät mig på förmiddagen att säga att jag tror att det viktiga inte är hur man räknar i det sammanhanget utan att man försöker få fram den verkliga bilden. Jag fick därvid ett instämmande från herr Fagerlund. Jag håller fast vid detta. Men herr Kellgren är fast i en polemik som inte har någon aktualitet i dag.

Och så till slut: både herr Kellgren och jag vet mycket väl vad anakronism är för någonting. Det är märkvärdigt att man när man beskriver 1920- och 1930-talen eller andra tider i Sveriges historia i en sådan här valeldande situation, gör det anakronistiskt, alltså utifrån sin egen tids villkor.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är inte alls bitter över att de borgerliga har anslutit sig till den socialdemokratiska arbetsmarknadspolitiken. Tvärtom sade jag, att

det var en triumfens dag för socialdemokratin när detta inträffade. Det finns väl ingen större politisk seger än just den att tidigare motståndare ansluter sig till ens egen uppfattning och gör den till sin. Kan man vinna mer i en demokrati?

Det är inte jag som är anakronistisk, fröken Blenda Ljungberg, utan det är högerpartiet, som gör denna demagogiska jämförelse och påstår att arbetslösheten åren 1967—1968 är lika hög, lika allvarlig, lika besvärande och lika hänsynslös mot människorna som den arbetslöshet vi hade i början av 1930-talet. Det är ni som har fört fram detta argument, det är ni som påstår detta i den allmänna vulgärpropagandan, inte vi. Den saken får fröken Ljungberg tala om med sina egna partivänner, som har lagt upp propagandan på detta sätt. Det är inte vi som har startat denna kampanj.

Sätt i gång att städa inom det egna partiet, fröken Ljungberg!

Herr NILSSON i Tvärålund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag hade tyvärr inte tillfälle att höra hela herr Kellgrens anförande utan bara den sista delen av det. Mitt intryck blev ändå att herr Kellgren var om inte bitter, så i varje fall i någon mån arg över att vi nu är så eniga att det inte går att skylla på någon och skrämja för någon. Statsrådet Rune Johansson uttryckte tidigare i dag sin glädje över att vi har en så enig riksdag och menade att det är en styrka för såväl själva arbetsmarknaden som de enskilda arbetande.

Herr Kellgren sade att det innebär en stor seger att få politiska motståndare att ändra mening och tycka som man själv. Jag vill instämma och säga, att det är en stor politisk seger för centerpartiet att socialdemokraterna nu har anslutit sig till tanken på en allmän arbetslöshetsförsäkring, som fördes fram av centerpartiet för cirka fyra år

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

sedan. På fredag skall vi ju diskutera stödet till äldre arbetslösa, som fått betydande förbättringar i enlighet med det särskilda yttrande som avgetts av vår ledamot i utredningen.

Visst är detta politiska segrar, men det är naturligtvis svårt att i dag lyckas med att skrämman i varje fall centerpartiet, skulle jag tro, som tillsammans med socialdemokraterna på sin tid — det var bondeförbundet på 1930-talet som herr Kellgren åsyftade — plöjde upp en ny fåra i arbetsmarknadspolitiken, en fåra som vi har följt sedan dess.

Tidigare i dag — jag vet inte om herr Kellgren lyssnade då — tog jag upp de besvärligheter som strukturomvandlingen har skapat för just låglönegrupperna. Arbetsmarknadsinstitutet har nu konstaterat att låglönegrupperna i särskilt hög grad har drabbats av de förändringar i näringslivet som har inträffat under det senaste året. Jag anser att socialdemokraterna har bidragit till dessa besvärligheter genom att försöka påskynda strukturomvandlingen snabbare än vad det naturligen hade varit anledning till.

När vi nu på vetenskaplig väg har fått anvisning om att socialdemokraterna är inne på fel linje, är ni socialdemokrater då beredda att anpassa er till de förändringar i politiken som enligt vad man på detta sätt har konstaterat är nödvändiga?

Herr **KELLGREN** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag är ledsen att jag inte tog upp den demagogiska framställning, som herr Nilsson i Tvärälund gjorde sig skyldig till när han hade mage att påstå att vi vill »påskynda strukturomvandlingen», t. o. m. med onaturliga medel. Han tänker i första hand givetvis på jordbrukets rationalisering och omgestaltningen av lantbruksnäringarna.

Finns det egentligen något farligare

för de låga inkomsttagarna än att de får stanna kvar inom områden av näringslivet, där produktiviteten inte är tillräckligt hög för att ge en anständig försörjning? Det farligaste som kan ske är att konservera låginkomsttagarna i icke tillräckligt produktiva näringsgrenar. Det är inte att råda bot på deras problem. Det är det första jag velat framhålla.

Det andra är, att det inte i någon tid har gjorts så mycket för låginkomsttagarna som just under de senaste fem åren, när den aktiva arbetsmarknadspolitiken har tagit form. Det stora flertalet av mycket låga inkomsttagare lider nämligen av olika slag av handikapp, och det är just den gruppen som har verkligt besvärande låga inkomster. Socialt otillräckliga inkomster har framför allt personer med nedsatt arbetsförmåga. Genom dessa aktiva arbetspolitiska åtgärder, där man ser till att kanske 40 000 till 50 000 handikappade får utbildning och därefter speciella arbeten, har man tagit ett ordentligt grepp för att hjälpa dem som ligger absolut längst ned på inkomstrappan. Det finns inget bättre och verksammare hjälpmedel än detta, och det är socialdemokratin som har vidtagit de olika åtgärderna.

Herr Nilsson i Tvärälund måste också klart kunna uppskatta vad som görs inom socialdemokratin för att påskynda bland annat utvecklandet av de rationella jordbruken i Norrland. Vilka utsikter skulle de yngre jordbrukarna ha om inte denna politik fördes, i vilken de kan se hur rationaliseringsåtgärderna ger dem bättre villkor för framtiden? Det är det perspektivet som är det positiva, det som verkligen betyder något.

Herr **NILSSON** i Tvärälund (cp) kort genmäle:

Herr talman! Om man skulle följa den socialdemokratiska politiken i

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

Norrland helt och hållet, så vill jag fråga herr Kellgren var arbetstillfällena finns för de tusental, som då skulle bli friställda.

Beträffande demagogin skall jag be att få citera vad arbetsmarknadsinstitutets chef säger just i de här frågorna: »Med stor samstämmighet uppger olika nedlägningsstudier, att 20 å 25 procent av den friställda arbetskraften inte kan finna nytt arbete. En halv procent av landets arbetskraft tvingas årligen av den tekniska utvecklingen i vidsträckt mening ut i arbetslöshet, sysslöshet, undersysselsättning, sjukdom eller förtidspension. Cirka 25 procent av de som lyckats få nytt arbete får finna sig i en sänkning av arbetets kvalifikationsgrad, sänkt lön och/eller försämrade arbetsvillkor i övrigt. En tredje grupp — den största — får visserligen behålla sin arbetsplats men tvingas till omplaceringar inom företaget, som medför försämringar beträffande lönen eller andra arbetsvillkor... Sammanlagt berörs sålunda 2 å 2,5 procent — d. v. s. bortåt 100 000 personer årligen — av vår aktiva befolkning av oförmånliga förändringar i sin labor-force status eller sin arbetsstatus.»

Detta har kommenterats av fil. lic. Sten Johansson i den socialdemokratiska partitidskriften Tiden i november-numret 1967 på följande sätt: »För det berörda kollektivet leder nämligen strukturrationaliseringen inte till löneutjämning och inte till löneförhöjningar heller. I stället är det de friställda arbetarna och tjänstemännen som får betala strukturrationaliseringen. Inte nog med det. Det är de sämst ställda inom arbetarklassen som drabbas hårdast.»

Det är detta jag vill påpeka, att en strukturrationalisering, som för all del är helt nödvändig för samhället och utvecklingen, enligt de studier som bedrivits under något år visar sig ha drabbat de sämst ställda värst.

Det var den frågan jag ställde, om herr Kellgren hade observerat det.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Herr Kellgren säger att frågan för dagen gäller att skapa full sysselsättning. Två på hundra är arbetslösa — »större är inte problemet», säger herr Kellgren.

Jag vore tacksam, herr talman, om problemet inte vore större. Det är stort nog som det är. Det väsentliga för dagens debatt är det labila läget, den dolda och tysta arbetslöshet, som vi ännu inte fått något grepp om.

När vi gjort vissa sifferjämförelser talar herr Kellgren om »demagogiska övertramp». Jag tror att vi kan ta en sådan beskyllning med ro. Siffrorna talar sitt språk.

Men, herr Kellgren, det finns andra övertramp som omedelbart kan få effekt i sysselsättningen. Jag har i min bänk en fotostatkopiering av ett brev från Amerika. Det kommer från en kund till ett svenskt företag. Han konstaterar att de svenska varorna är utmärkta, att man haft mycken glädje av dem och att man har använt flera typer av svenska varor. Men, heter det i brevet, detta är den sista order som vi kommer att placera på varor som kommer från Sverige. Vi bestämde oss för detta på grund av den svenska regeringens hållning. Vi kommer inte att ha några affärer med Sverige. Och så späder man på brevet med att säga: Vi skall också tala om detta för våra kunder.

Sedan vänder man sig direkt till det svenska bolaget och säger: Vi gillar inte detta, men när er regering lägger sig i andra regeringars handlingssätt, måste detta bli konsekvensen. Detta är slutet — konstateras det i brevet.

Ja, herr Kellgren, vad betyder detta för framtiden? Det vet vi inte, men vi kan ana det. Detta är en stor marknad, som svenska företagare lagt ned enorma summor på att arbeta sig in i. De har skapat ett förtroendekapital som snabbt kan slösas bort på grund av övertramp. I varje fall kan vi konstatera, herr Kellgren, att det utgör ett sysselsättningshot.

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

Herr talman! Jag hade egentligen inte för avsikt att tala om det allmänna samsättningsläget utan jag ska ta upp en annan ända i problematiken, nämligen vägarbetena. De har alltid blivit aktuella i arbetslöshetstider. Många av oss minns AK-arbetena i början på 1930-talet, och herr Kellgren har påmint oss om dem. En ung människa såg med mycket blandade känslor bilder av människor i ett tungt arbete, som de säkerligen inte var vana vid. Men de hade dock ett meningsfyllt jobb — de byggde vägar för framtiden och de slapp att gå och stämpla.

Dagens AMS-arbeten — och här håller jag med herr Kellgren — har inte många likheter med 1930-talets AK-arbeten. Metoderna har förbättrats, men vägarbetena har stått sig genom tiderna. Få offentliga arbeten kan i effektivitet och räntabilitet mäta sig med att bygga väg.

Det är främst i anledning härav som herr Krönmark och jag har väckt en motion, nr II: 696, som syftar till att under rådande arbetslöshet utöka arbetet med att förbättra våra vägar inom ramen för det anslag AMS får för beredskapsarbeten. Regeringen har gjort sin bedömning här och lagt ett förslag på 140 miljoner kronor för sådana arbeten, som skall betalas av bilskattemedel. Enligt vår mening bör detta anslag ökas med 25 procent till 175 miljoner kronor. De höga bil- och bensinpålagor som bilisterna betalar skulle säkert fördras med större jämnmod om man visste att man därmed, samtidigt som vägarna förbättrades, gjorde en insats för de arbetslösa.

Gapet mellan vad bilisterna betalar i bilskatt och vad som går åt till vägbyggen och vägunderhåll har under de senaste åren vidgats betydligt. Under de fyra senaste åren har anslaget till vägbyggen legat helt stilla, medan trafiken vuxit kraftigt. Detta har haft till följd att kravet på underhållsarbeten blir större och större. I vår motion

framhåller vi att det s. k. förstärkta vägunderhållet med relativt små medel kan avsevärt förbättra en vägs kvalitet. Det kan gälla broomläggningar, rätning av vägar eller oljegrusbeläggning. Bara som exempel kan jag nämna att i Roslagen, där enligt vägverkets kvalitetsbedömning Sveriges sämsta länsväg finns, skulle sådana arbeten göra mycket stor nytta.

Det är icke en tillfällighet att de dåliga länsvägarna finns i de bygder där det finns många arbetslösa. Detta sammanhang borde uppmärksammas mer. Det skulle då kanske bli uppenbart för alla att goda kommunikationer är den absolut viktigaste förutsättningen för att skapa en levande bygd, för att dit lokalisera en levande industri.

Inför trycket av den höga arbetslösheten har också samarbetet mellan vägverket och arbetsmarknadsstyrelsen blivit alltmer finslipat. Det har lett till att planläggningsarbeten har utförts i betydligt större skala inom vägverket än tidigare. Vi har inom vägsektorn helt enkelt fått en bättre beredskap för beredskapsarbeten än tidigare, och det är den vi skall utnyttja. Den angelägenhetsgradering som har skett av olika arbeten kommer att ge god avkastning i framtiden. Vi motionärer har velat kraftigt understryka detta.

Utskottet har visat sig ganska indifferent på denna punkt, och reservationen 6, som skrivits i anledning av bl. a. vår motion, går helt vid sidan av själva frågeställningen. Jag skulle därför, herr talman, ha varit benägen att yrka bifall till motionen, men det skall jag avstå från. Jag kan däremot försäkra kammarens ledamöter, att tyngden i motionskravet fördenskull förblir lika stor.

I detta anförande instämde herrar *Krönmark*, *Oskarson* och *Åkerlind* (samtliga h).

Herr **KELLGREN** (s) kort genmäle:
Herr talman! Till herr Bengtson i

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

Solna, som talade om en amerikansk företagare som inte ville göra affärer med Sverige på grund av vår politiska inställning, skulle jag vilja säga att en affärsman, som inte kan hålla affärer och utrikespolitik isär, beter sig på ungefär samma sätt som de kommunistiska företagen — de gör precis samma sak.

Som socialdemokrat vill jag säga att vi skall hålla isär affärer och utrikespolitik. Jag kan inte inse att vi skall behöva sälja vår heder och vår utrikespolitiska moral för den snöda vinning vi kan få av sådan utrikeshandel. Jag tror inte att detta i längden gynnar oss och vår sysselsättning.

Sedan var det typiskt att herr Bengtson i Solna som god högerman sade, att det är nödvändigt att öka väganlagen. Som vanligt är det en högerman som säger: »Fram med mer pengar från statens sida!» Det är staten som skall klara upp det hela. Men när räkningen sedan kommer och det gäller att skaffa fram inkomster för att täcka dessa ökade anslag, då är högern inte längre med. Men kanske herr Bengtson i Solna är det!

I mitt förra anförande glömde jag att säga följande till herr Nilsson i Tvärålund — och nu är han försvunnen. Jag känner väl till detta uttalande av chefen för arbetsmarknadsinstitutet. Men detta uttalande innebär ju endast att vi måste göra ännu mer i fråga om arbetsmarknadspolitik för att undvika att omställningen leder till sådana här besvärigheter för dem som är mest oskyddade och mest utsatta. Det betyder konkret, herr talman, att vi i denna kammar måste vara med om att anslå ytterligare 500 miljoner kronor för att hjälpa dessa personer till lämpliga arbeten, för att skapa ännu bättre utbildningsmöjligheter och ännu större resurser för att ge dem arbeten i expanderande och effektiva näringsgrenar, där de kan uppnå största möjliga produktivitet.

Herr BENGTON i Solna (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall be att få bemöta herr Kellgren på ett par punkter.

Herr Kellgren sade att dem som blandar ihop affärer och politik har han inget till övers för. Det får stå för herr Kellgrens räkning. Men när nu människorna är sådana att de betraktar sitt eget land som angripen när deras regering angrips — det är *ett* sätt att reagera — skall *vi* då fördenskull riskera vår sysselsättning?

Herr Kellgren påstod också att jag begärde mera pengar. Jag har inte begärt mera pengar; pengarna står redan till AMS' förfogande. Jag har bara begärt en sådan omfördelning av de medel som står till AMS' förfogande att mer pengar går till vägbyggande. Jag vill alltså ha en prioritering av vägbyggnaden, och det är det jag har argumenterat för. De pengarna har bilisterna betalat mer än en gång — den saken är klar, herr Kellgren.

Jag skulle också vilja fästa herr Kellgrens uppmärksamhet på en liten skrift som utkom någon gång under 1930-talet. Professor Ohlin publicerade då en banbrytande skrift som hette »Penningpolitik, offentliga arbeten m. m. som medel mot arbetslöshet». Jag var elev till herr Ohlin på den tiden. Min uppfattning i dessa frågor är över 30 år gammal.

Herr KELLGREN (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Bengtson i Solna bör ge anvisning på vad man skall avstå från inom arbetsmarknadspolitik till ett värde av 25 miljoner kronor, så att man får täckning för den höjning av vägbyggnadsanslagen med 25 miljoner kronor som han föreslår.

Fru THUNVALL (s):

Herr talman! Värdet och vikten av en aktiv och målmedveten arbetsmarknadspolitik har understrukits av de tidigare talarna i dagens debatt — kan-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

ske med vissa nyanser i uttryckssättet. Den ökade satsningen och de förslag till åtgärder som regeringen här redovisar och som utskottet uttalar sig för kommer att ytterligare bidra till att mildra och förhindra alltför svåra problem för företag och enskilda, vilka drabbas av den utveckling som vi nu är inne i. Den snabba utvecklingen mot större tätorter och större enheter medför ofta svårigheter för den bygd som drabbas och för de människor som där är bosatta.

Vår arbetsmarknadspolitik har för många varit en hjälp till nya arbeten och ekonomiskt stöd vid omställning och vid förflyttning när detta har varit nödvändigt för att få arbete. Åtskilliga stannar dock kvar i hemorten, och för dem blir glesbygdens alla problem stora och många gånger mycket svåra.

I årets statsverksproposition har en del förslag redovisats av en arbetsgrupp inom Kungl. Maj:ts kansli som arbetar med glesbygdsfrågor. Nu tror jag knappast att man kan lösa alla problemen för glesbygden bara genom att genomföra de förslag som förordas där, men de kan ändå ge ett gott handtag i en svår situation, och det är värt försöket. Jag vill därför på denna punkt tillstyrka utskottets förslag, utan att i detta skede av debatten utveckla det mera.

I vår arbetsmarknadspolitik är omskolning och stöd till omskolning en viktig faktor. Bland dem som i dag vill söka sig ut på arbetsmarknaden finns ett allt större antal kvinnor. För många av dessa är det angeläget med omskolning, och omskolningsbidraget kommer in i bilden. I motion II: 410 — lika lydande med motion I: 334 — som jag varit med om att väcka framförs förslag angående inkomstprövningen för bland annat gift kvinnas grundbidrag vill omskolning.

Genom beslut av 1964 års riksdag reducerades utgående grundbidrag för

gift kvinna med hänsyn till makes inkomst. Statsutskottet frångick då Kungl. Maj:ts proposition. Beslutet innebär en klar försämring för de gifta kvinnorna. Detta konstateras även av arbetsmarknadsutredningen, som anser att bestämmelserna bör vara så utformade att de stimulerar icke yrkesverksamma kvinnor att via utbildning återgå till arbetsmarknaden.

Som jag sade, herr talman, företogs denna försämring på initiativ av statsutskottet år 1964; dessförinnan var bidragsgrunderna betydligt generösare. I sitt utlåtande över motionerna har statsutskottet i år ansett »att de nuvarande avdragsreglerna får bedömas som förmånliga» och därmed avstyrkes vårt förslag att grundbidrag för omskolning m. m. skall utgå oberoende av makes inkomst. Arbetsmarknadsverket, som jag här återigen vill åberopa, har inte ansett dem förmånliga eller rättvisa. Verket har kunnat påvisa uppenbart negativa verkningar på grund av den ändring av bestämmelserna som gjordes 1964.

Herr talman! Jag anser att de reduceringsregler som nu kommit att gälla inte kan vara förenliga med en i övrigt progressiv och aktiv arbetsmarknadspolitik. Jag stöder mig därvid även på departementschefens ord och vill livligt instämma med honom, när han i proposition 52 år 1966 säger att den arbetsmarknadspolitiska målsättningen bör vara densamma för både kvinnor och män och att någon särbehandling efter arbetstagarens kön inte bör komma i fråga när det gäller de arbetsmarknadspolitiska medlens användning. Dessa ord måste väl vara lika giltiga i dag som år 1966.

Om utskottet menar att det gäller en målsättning — och alltså inte en realitet i dag — så är det väl ändå meningen att den målsättningen skall uppnås. Det kan den ju inte komma att göra, om man under hand försämrar möjligheterna därtill. Utskottet har för

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

övrigt sedan flera år gjort sig skyldigt till dualism i den här frågan, eftersom det å ena sidan säger sig dela departementschefens här citerade åsikter och hans syn på kvinnans ställning på arbetsmarknaden, samtidigt som det å andra sidan försämrar hennes möjligheter att nå denna ställning på lika villkor.

Herr talman! Till utskottsutlåtandet är fogad en reservation nr 10 vilken sammanfaller med yrkandena i vårt motionspar. Jag kommer därför att vid voteringen stödja denna reservation.

I detta anförande instämde fröken *Sandell* (s).

Herr GUSTAFSSON i Stenkyrka (cp):

Herr talman! Jag vill beröra en fråga av mera lokal natur. Herr Franzén i Träkumla och jag har väckt motionen II: 285, där vi hemställer att riksdagen måtte uttala att nyetablering av företag och utveckling av redan befintligt näringsliv på Gotland liksom turist- och fritidsnäringarna måtte stödjäs med lån och bidrag som om länet inginge i stöd-område.

Man kan säga att Gotlands problem i allt väsentligt består i att folkmängden redan nu är för låg för en tillfredsställande service vad beträffar t. ex. undervisning, vård och kommunikationer. Befolkningsutvecklingen var mycket ogynnsam under 1950-talet. Folkmängden sjönk från att 1945 ha varit nära 60 000 invånare ned till under 54 000-strecket. I början av 1960-talet lyckades man dock stoppa avflyttningen, och folkmängden har nu stabiliserats till omkring 54 000.

De medel som kom till användning var i stort sett utnyttjande av de möjligheter som då fanns att bygga industrilokaler i form av statskommunala beredskapsarbeten och att använda investeringsfonderna i lokaliseringspolitiskt syfte. Framgångar nåddes med den verksamheten, vilket kan sägas ha lett till en optimism från statsmakternas

sida. När den nya lokaliseringpolitiken inleddes lämnades Gotland utanför stödområdet.

Om inga åtgärder vidtas kan man nu skönja att en ny utvandringsperiod hotar. Gotland är ju ett av våra mest utpräglade jordbrukslän. Det skall möjligen vara Jämtland som befinner sig i samma klass. Man kan alltså förut-sätta att även om någon nämnvärd del av åkerarealen inte nedläggs, kommer struktururomvandlingen att gå mycket hårt fram inom regionen.

Lantbruksnämnden har gjort en prognos, enligt vilken det beräknas att fram till 1980 hälften av brukningsdelarna på Gotland försvinner. Antalet sysselsatta inom jordbruket beräknas komma att minska från 7 000 nu till cirka 3 600 år 1980. Samtidigt som denna minskning sätter in beträffande antalet arbetstillfällen kommer nya årskullar ut i förvärvslivet. Gotland har i förhållande till riket i övrigt ett positivt födelseöverskott, eller cirka 22,9 procent i åldrarna under 14 år mot 20,9 procent för hela riket. Chansen att rädda Gotlands befolkningstal ligger uppenbarligen i att man kan bereda dessa ungdomskullar möjligheter att stanna kvar på ön, när de kommer ut i förvärvslivet. I länsstyrelsens preliminära länsplanering 1967 anges arbetskraftöverskottet fram till 1980 till 3 500 personer. Utan överdrift kan man säga att Gotlands öde beträffande befolkningstalet avgörs under den närmaste tioårsperioden. Missar vi chansen nu kommer skadorna att bli ytterst svåra att reparera.

Länsstyrelsen och planeringsrådet anger särskilt två förutsättningar, som måste infrias för att arbetet skall lyckas. Den första förutsättningen är att det förslag om ekonomiskt stöd för nedbringande av kostnaderna för gods-befordran mellan Gotland och fastlandet, som framlagts i betänkandet om transportkostnader i Gotlandstrafiken, utan dröjsmål sanktioneras av statsmak-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

terna. Gotlandsrepresentanterna förutsätter att så kommer att ske, eftersom statsrådet Lundkvist vid uppvaktnings- och riksdagen i ärendet utlovat proposition till vårriksdagen.

Den andra förutsättningen är enligt länsstyrelsen att man i frågor om nyetablering samt utveckling av redan befintligt näringsliv på Gotland får lån och bidrag av statsmedel i samma utsträckning som om regionen ingick i stödområde.

Betydelsefullt för Gotland i dessa hänseenden är även möjligheten att utveckla turismen och fritidsnäringarna. Herr Börjesson i Glömminge har tidigare anlagt synpunkter på den frågan varvid han även berörde Ölands möjligheter i detta avseendet. Gotland har rent vatten och mycket sol och välkomnar gäster från alla håll. Men åtgärder för välbefinnande och trivsel för turisterna kostar mycket pengar, och därvid behövs Gotland stöd.

Vad jag främst vill säga är att vi måste satsa på Gotland *nu*. Vi betraktar det så att det måste anses vara en riksangelägenhet att vi räddar öns framtid.

Jag vill närmast, herr talman, yrka bifall till reservationen 16, som i stort sett omfattar de synpunkter som vi har framfört i vår motion.

I detta anförande instämde herr *Franzén* i Träkumla (cp).

Fru **MARKLUND** (vpk):

Herr talman! När det gäller lokaliseringpolitiken är det uppenbart, att det privata näringslivet har misslyckats. Dess handlande kan inte planeras, eftersom dispositionerna hela tiden sker utifrån vad som ger den största vinsten.

Mer än någon annanstans har vi i de norra delarna av landet fått erfara nödvändigheten av statliga åtgärder i sysselsättningsskapande syfte. Hur skulle sysselsättningssituationen i Norrbotten ha tett sig om inte staten påtagit sig

ansvaret för att skapa arbetstillfällen? Inte minst de norrbottniska erfarenheterna visar därför att det är regering och riksdag som skall ha ansvar för den lokaliseringspolitiska utvecklingen, som styr kapitalet till branscher och regioner utifrån vad som är mest ändamålsenligt för samhället på kortare och längre sikt. För varje region med rimligt befolkningsunderlag måste målsättningen ställas att det skall finnas full och effektiv sysselsättning.

Strukturumvandlingen kan inte hejdas — den saken har framhållits av många talare här i dag — men den bör genom samhällets försorg inriktas så, att omflyttningen av produktionsfaktorer sker inom regionen. Välutvecklade och starka centra måste skapas inom varje region. I sådana områden, där avfolkningen är oundviklig, måste den ske i ordnade former och med samhällets fulla ansvar för de människors väl och ve som det gäller. Men trots allt blir det folk kvar i avfolkningsbygderna, och hur skall det då bli för dem?

Initiativet med arbetsgruppen för glesbygden och de glesbygdskonsulenter, som nu har börjat sitt arbete, är gott och intressant enligt min mening med tanke på att sådana frågor som gäller transport och servicemöjligheter måste lösas för den kvarvarande befolkningen. Givetvis hoppas man att erfarenheterna av den planerade försöksverksamheten med förstärkning av den kommunala servicen skall leda till permanenta åtgärder, som verkligen innebär lösningar av kommunikationsproblemen och varuförsörjningsproblemen. Avfolkningskommunerna måste bli föremål för statsmakternas speciella stöd när det vikande kommunal-ekonomiska underlaget hotar att medföra en social förslumning.

Det avgörande är emellertid — vilket inrikesministern och ett par andra talare har betonat — att det skapas arbetstillfällen. Sådana komplement till den nuvarande situationen som omskol-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

ning, flyttningsbidrag och annat är naturligtvis bra i och för sig. Men det avgörande är att människorna bereds sysselsättning. I syfte att åstadkomma utveckling av Norrbottens näringsliv har kommunisterna länge hävdat att det krävs ökade statliga satsningar. I motioner, som kommer att behandlas vid senare tillfälle, begär vi t. ex. statliga metall- och verkstadsföretag och har i det sammanhanget framhållit nödvändigheten av industriell etablering också i inlandet. Vi föreslår att ett sammanfört LKAB och NJA skall bilda grunden för en enhetligt ledd norrbottnisk verkstadsindustri, och vi föreslår också igångsättning av ny tillverkning vid Luleå varv. Vidare föreslår vi att den samordning som förutses mellan ASSI och domänverket fullföljes och att nya förädlingsindustrier med skogen som råvara anlägges.

I åtskilliga år har både i riksdagen och på länsplanet en mängd utredningar om Norrbottens och för övrigt hela Norrlands inland behandlats. Den senaste är den nu aktuella länsutredningen BD-80, som tecknar en trist bild av vårt läns framtid, om inte kraftfulla åtgärder vidtages. För inlandsområden som t. ex. Arjeplog frammanar BD-80 en särskilt dystert bild. Det kunde vara frestande att i det sammanhanget något ingå på exempel som från många håll anfördes i debatten om Vindelälvens utbyggnad, exempel på åtgärder som skulle kompensera det bortfall av sysselsättningsmöjligheter som motståndet mot utbyggnaden innebar. Jag skall emellertid inte vid detta tillfälle ta upp den saken, i synnerhet som jag vet att Arjeplogs och andra berörda kommuners representanter är ytterst aktiva i dessa frågor och säkerligen inte ämnar låta riksdagen komma ifrån sitt ansvar med enbart ord.

Tillåt mig att i stället uppta tiden med att ge en aktuell bild av det nuvarande sysselsättningsläget i länet. Arbetslöshetssiffrorna stiger. Totalt note-

rades den 15 april i år 4 266 arbetslösa, varav 635 kvinnor. Motsvarande notering i fjol var 3 574 arbetslösa. Hårdast drabbas skogsfacket. Enligt i går offentliggjorda uppgifter friställes enbart inom domänverket 180 skogsarbetare i Norrbotten under 1968. Av vad jag anfört vill jag dra följande slutsatser:

1. Det primära är att skapa arbetstillfällen.

2. Staten får inte överlämna ansvaret till det s. k. privata näringslivet när det gäller planeringen.

3. Strukturförändringarna skall så långt möjligt är ske inom regionen och inte genom utflyttning.

4. Service- och transportmöjligheter o. s. v. får inte försummas och någon social förslumning får inte tillåtas i kommuner med vikande ekonomiskt underlag.

Avslutningsvis vill jag, herr talman, med anledning av vad utskottet anfört om motionen II:219 om ett enhetligt huvudmannaskap för bl. a. de skyddade verkstäderna tacka för den positiva behandling motionen fått.

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Det har varit mycket intressant att lyssna till den debatt som nu förts i denna kammare. Att ämnet är av stor betydelse understryks väl ytterligare av att det, samtidigt som vi för diskussionen här, pågår en TV-debatt om dessa frågor.

Jag har tänkt göra några kommentarer till den förda diskussionen. Jag vill börja med inlägget från herr Fagerlund, som i dag var talesman för utskottets majoritet. Jag noterade att han sade, att det är första gången det sker en satsning på glesbygden och att den upplysningsverksamhet, som socialdemokraterna bedrivit, således har burit frukt. Jag fattar detta uttalande så att herr Fagerlund menar att upplysningsverksamheten burit frukt inom det socialdemokratiska partiet, eftersom det i varje fall inte från vårt håll har fun-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

nits något motstånd mot åtgärder för glesbygderna. Det är ju tacknämligt att problemen nu har uppmärksammats.

Herr Fagerlund kommenterade vidare en reservation. Den gäller bl. a. vissa åtgärder beträffande byggnader. Herr Fagerlund sade, att när man sitter i en lantbruksnämnd så är de värsta ärenden man har att handlägga de som gäller rationaliseringsfastigheter med bra byggnader. Jag undrar emellertid, herr Fagerlund, om problemet är så stort när det gäller bostaden, ty jag tror inte att det är så många bostäder som behöver stå tomma, om det skapas möjligheter för människorna att få lån o. s. v. för att överta dessa fastigheter. Det finns många som vill bo där, och jag tror inte att herr Fagerlund kan peka på något större antal sådana här fastigheter inom sitt verksamhetsområde.

Det är inte första gången herr Fagerlund talar om den lilla röda stugan vid sjöstranden och barnen från Frostmo-fjället. Men jag anser att de frågor vi här diskuterar är alltför allvarliga ting för att man på ett ironiskt sätt skall kunna avfärda dem genom ett par citat.

Herr Fagerlund säger att det inte finns någon logik i centerns motion där det framhålles att en aktiv lokaliseringspolitik bör tillämpas mera enhetligt i olika delar av landet. Ja, hur är det med den utredning, Länsplanering 67, som nu diskuteras ute i länen? Jag kan redovisa situationen sådan den är i mitt hemlän. Det behövs lokaliseringpolitiska åtgärder inom vissa kommunblock, om det i fortsättningen skall vara möjligt att lämna den service som erfordras för att människorna skall kunna bo där. Lokaliseringpolitiska insatser måste alltså komma till stånd, och det måste bli en annan syn på dessa insatser. Jag tror också att lokaliseringpolitiken i dag bedöms något annorlunda än för några år sedan — då bedömde man den endast utifrån glesbygdernas synpunkter och ansåg att

det rörde sig om glesbygdsproblem. I dag delas väl den uppfattningen av många att detta i lika hög grad är ett storstadsproblem. Därför tror jag att intresset för dessa frågor kommer att bli ett helt annat. Vi kommer inte ifrån att under den senaste tiden frågeställningar har kommit in i bilden som gör att uppfattningarna säkerligen kommer att korrigeras. Människor som har företrätt den linjen att storstäderna är så förträffliga kommer nog att ändra ståndpunkt.

Nya problem har uppstått: miljöfrågorna, luftföroreningarna, bullerproblemen, exploateringen av våra naturtillgångar och vattenförsörjningen. Vi har ett sådant problem i vårt län, vilket diskuteras mycket livligt, nämligen det förhållandet att sjöarna i Småland så småningom skulle förse malmömrådet med vatten. Sådana problem har man inte tidigare tagit upp till diskussion men jag tror att de kommer att medföra — kanske helt enkelt tvinga fram — ett förändrat synsätt på lokaliseringpolitiken.

Man kommer heller inte ifrån frågan: Vad kommer i framtiden en kortare arbetstid att betyda i fråga om valet av bostadsort? Mer fritid kan säkerligen komma att innebära att synsättet i fråga om de mindre orterna som bostadsorter kommer att bli litet annorlunda.

Jag skall inte polemisera direkt mot statsrådet Johansson — jag vet att han inte har tillfälle att vara här nu. Rent allmänt vill jag beröra vad han nämnde i fråga om svårigheterna att få företag att etablera sig på vissa orter. I den allmänna diskussionen om lokaliseringpolitiken trycker man alltför ensidigt på industrilokaliseringen, men glömmar bort de förutsättningsskapande åtgärderna, som bl. a. består i goda kommunikationer och övrig service. Jag lyssnade med intresse på herr Kellgren men frågade mig om det inte var litet av en stilla kvällssaga som han berättade. Ty så vacker som herr Kellgren

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

ville göra gällande är inte verkligheten. Han påstår att det har varit stora demagogiska övertramp i diskussionen om hur man räknar arbetslösheten, men det lämnar jag därhän.

Jag läste för en tid sedan med intresse en artikel av herr Kellgren där han ville göra gällande att friställningen av arbetskraften var en mycket stor tillgång för samhället. Jag håller med honom under förutsättning att det också finns ett arbete för den person som omskolats för nya uppgifter.

I samband med diskussionen om beredskapsarbetena tog herr Kellgren upp frågan om vägarna. Han undrar om det är någon skillnad att färdas på en väg som är byggd via beredskapsarbete eller via det ordinarie byggnads sättet genom vägverket. Det är det inte för den som färdas på vägen. Men jag frågar herr Kellgren om han anser att det är ett naturligt tillstånd och om han tror att de som går i beredskapsarbeten känner det så. Det tror inte jag.

Herr Kellgren talade sedan om arbetslösheten i procent räknat. Procentsatsen skulle bli litet högre om vi hade möjlighet att registrera den dolda arbetslöshet som dock finns. Herr Kellgren tog också upp olika åtgärder när det gäller att avskaffa, som han sade, arbetslösheten som socialt problem. Han nämnde flyttningsbidragen, omskolningen och beredskapsarbetena.

Men det väsentliga är väl i alla fall här att man skapar sysselsättning. Jag vill hävda att den första försvarslinjen mot arbetslösheten går inom företagen, och det gäller att skapa sysselsättning och driva en aktiv näringspolitik.

Herr Kellgren nämnde att jag var med i 1960 års arbetsmarknadsutredning, där vi diskuterade dessa frågor om utvecklingen i framtiden. Den 17 december 1964, när arbetsmarknadsutredningen slutjusterades, skrev utredningen så här:

»Det finns tecken som tyder på att den internationella konkurrensen un-

der kommande år blir hårdare på många för vårt land viktiga områden än den varit under de närmast förflutna åren. Om detta skulle bli fallet kommer interna pris- och kostnadsstegringar att bli en större fara för sysselsättningen än hittills.»

Man slår fast här att det är prisutvecklingen, inflationen, som är en stor fara för sysselsättningen, men den ägnade regeringen inte någon större tanke vid den tiden.

Herr Kellgren säger att det måste vara solidaritet för att lösa dessa frågor. Vi har aldrig bestridit detta. Den uppfattningen slogs väl fast när vårt parti i början av 1930-talet var med om att lösa de svåra problem som då fanns. Det var solidaritet.

Men jag vill fråga herr Kellgren: Vilken solidaritet visar herr Kellgren när det gäller glesbygderna och de mindre orternas folk i fråga om behovet av sysselsättning? Vad sade LO i sitt näringspolitiska program 1960? Man sade helt enkelt det att den lokaliseringspolitik som hade förts dittills var felaktig, och det var viktigare att koncentrera. I stället för att lokalisera till mindre orter skulle man lokalisera till större. Jag efterlyser, herr Kellgren, solidariteten i det här fallet.

Med dessa kommentarer, herr talman, ber jag att få yrka bifall till de reservationer där centerns representanter är med.

Herr FAGERLUND (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag skall inte i likhet med herr Gustavsson i Alvesta försöka att på något sätt kommentera denna debatt utan vill bara ta upp ett par av hans yttranden.

Herr Gustavsson talar om var det förekommer svårigheter i fråga om bostäderna vid rationalisering av jordbruk. Den reservation som här diskuteras gäller ju inte upprustning av bostäder utan upprustning av ekonomibyggnader. Man har emellertid mycket stora

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

svårigheter även när det gäller att bli av med bostäder på vissa orter. I hälften av fallen måste utjämningsbidrag med ungefär halva beloppet sättas in. Så ligger det till med den saken.

Om den röda stugan har jag aldrig sagt någonting tidigare i riksdagen. En hel del av herr Gustavssons argument har jag däremot hört honom använda i denna kammare otaliga gånger förut. Även om jag har tagit upp denna fråga vid något tillfälle i en diskussion med honom i Kronobergs län, har jag väl rättighet att tala om den här i riksdagen för första gången. Jag anser också att det är allvarliga ting vi diskuterar. Därför tycker jag inte att man skall försöka raljera med dem.

Herr Gustavsson i Alvesta talar sedan om logik. Vad var det jag efterlyste när jag talade om logik? Jag ber att få läsa upp det en gång till. Samma personer står bakom både reservationen 15 och reservationen 16. I den förra säger de att »förslagen syftar till en ökad differentiering av stödet i avsikt att genom generösare stöd stimulera etableringar och utbyggnader av industriföretag i främst det norrländska inlandet». I reservation 16 yttrar de: »Lokaliseringpolitiken bör alltså, om högsta effekt skall kunna uppnås, ha samma inriktning i alla bostadsområden som den som gäller för norra stödområdet.» Det är på den punkten jag tycker mig finna en dualism. Herr Gustavsson i Alvesta har inte kunnat ta ifrån mig denna uppfattning.

Herr **KELLGREN** (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara påpeka för ledamoten av 1960 års arbetsmarknadsutredning herr Gustavsson i Alvesta, att det finns möjligheter att registrera den dolda arbetslösheten. Dessa arbetskraftsundersökningar, som genomförs en gång i kvartalet, har bl. a. till syfte att registrera den totala sysselsättningen men även den totala undersys-

selsättningen. Speciellt intresse har ägnats frågan, huruvida de gifta kvinnorna bör betraktas såsom undersysselsatta eller inte. Det är från denna undersökning som exempelvis siffran 140 000 undersysselsatta gifta kvinnor härstammar.

Glesbygdsprogrammet skall inte vara ensidigt, herr Gustavsson i Alvesta! För att man skall kunna komma till rätta med glesbygdernas problem krävs både aktiv sysselsättningspolitik och god rörlighetspolitik och dessutom viss utbildningspolitik. Glesbygdsprogrammet omfattar människor i alla åldrar. Inom glesbygdsområdena finns även rätt många personer som är i de åldrarna, att deras sysselsättningsproblem bäst löses genom att utbildningsåtgärder sätts in. Sådana åtgärder kan vi därför inte avvara, lika litet som vi kan avstå från direkt sysselsättningsfrämjande åtgärder som skapar arbetstillfällen för befolkningen i glesbygderna.

Herr **ERIKSSON** i Bäckmora (cp):

Herr talman! Arbetsmarknadssituationen har ju varit dagens stora debattämne, och förvisso inger den stora bekymmer inte minst för alla de människor som saknar arbete och inkomst. Trots den lilla ljusning som inträtt är antalet arbetslösa i april i år större än vid samma tidpunkt i fjol. Den konjunkturuppgång som vissa personer siat om låter fortfarande vänta på sig, och ingen vet väl i dag när en sådan förbättring kan inträda mera varaktigt.

I avvaktan på en konjunkturförbättring har vi ansett det självklart att satsa på arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Hit hör också beredskapsarbeten och liknande projekt. Sådana torde inte saknas, men man måste likväl fråga sig om arbetsmarknadsmyndigheterna med något större allvar utnyttjar dessa möjligheter i stället för att låta människorna gå utan arbete.

Vi har ju gott om dåliga vägar på de

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

flesta håll i landet. En upprustning av dessa skulle kunna erbjuda åtskilliga arbetstillfällen. Vi har också en betydande sektor av enskilda vägar, där det finns ett stort behov av förbättring och nybyggnad. De statsbidrag som står till förfogande för dessa vägar är synnerligen begränsade. Från mitt hemlän vet jag att väntetiden är tio år eller längre. Under den tiden får dessa människor kämpa med sina dåliga vägar och själva bestrida dryga underhållskostnader. Vad vore då naturligare än att även sådana enskilda vägar, som redan är projekterade och kostnadsberäknade och som väntar på sin turordning på vägförvaltningens kölista, toges in i planerna för beredskapsarbeten?

Vikande konjunkturer i skogen och vissa andra sektorer av näringslivet har friställt arbetskraft som med en smidig och anpassningsbar arbetsmarknadspolitik skulle kunna placeras på sådana arbeten, särskilt som dessa vägprojekt i många fall finns inom samma sektor som den friställda arbetskraften. Många skulle alltså kunna beredas arbete i sin hemort utan att behöva förflyttas.

Statsutskottet har haft att behandla ett flertal motioner med yrkande av detta innehåll, vilka alla avstyrkts. Själv har jag väckt två motioner, i vilka jag hemställt att riksdagen skulle uttala sig för att vägbyggnader må ske i ökad omfattning som beredskapsarbeten.

I en av dessa motioner har jag särskilt hemställt om att riksdagen skulle uttala sig för att förbättringar och nybyggnader av enskilda vägar skulle ske i ökad omfattning som statskommunala beredskapsarbeten. Jag tror att många kommuner som har friställd arbetskraft gärna skulle vilja medverka i en sådan arbetsmarknadspolitik. Utskottet har emellertid avstyrkt motionerna.

Det finns på denna punkt en reservation fogad till utskottets utlåtande, och jag ber, herr talman, att med dessa ord få yrka bifall till reservation 6.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom 1

Utskottets hemställan bifölls.

Mom 2

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Petersson begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 2) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter här efter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Petersson begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 169 ja och 32 nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 3 och 4

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 5

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 4 och II: 7 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

Mom. 6—8

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 9

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 2); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 9) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 2) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom appresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 117 ja och 88 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 10

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 3); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå

begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 10) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 3) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom appresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 133 ja och 71 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 11

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 4); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 11) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 4) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärälund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 133 ja och 72 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 12

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 5); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärälund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 12) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 5) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärälund begärde emel-

lertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 130 ja och 74 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 13

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 14

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 6) av herr Per Jacobsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 15 och 16

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 17

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 7); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 17) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 7) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Därvid befanns, att flertalet av

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringstöd m. m.

kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 18 och 19

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 20

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 8) av herr Per Jacobsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 21

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 9); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Ljungberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 21) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 9) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Ljungberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 97 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 22—24

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 25

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 10); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 25) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 10) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 126 ja och 78 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 26 och 27

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 28

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 11)

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

av herr Per Jacobsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 29

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 12); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 29) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 12) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 133 ja och 72 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 30—33

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 34

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 13); och fann herr talmannen den förra pro-

positionen vara med övervägande ja besvarad. Fröken Ljungberg begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 34) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 13) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Fröken Ljungberg begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 167 ja och 33 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 35

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 14) av herr Per Jacobsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 36

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 37

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 15); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja be-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

svarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 37) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 15) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 133 ja och 71 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 38

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 16) av herr Per Jacobsson m. fl.; och biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. 39

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 17); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande vo-

teringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 39) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 17) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 71 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 40

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 41

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 18); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 41) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 18) av herr Per Jacobsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 133 ja och 70 nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 42

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 19); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Björkman begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 42) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 19) av herr Virgin m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propo-

sitionen. Herr Björkman begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 108 ja och 97 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 43—48

Vad utskottet hemställt bifölls.

Mom. 49

Herr talmannen gav propositioner på 1:o) bifall till utskottets hemställan; 2:o) bifall till reservationen 20 a) av herr Per Jacobsson m. fl.; samt 3:o) bifall till reservationen 20 b) av fru Elvy Olsson m. fl.; och fann herr talmannen den förstnämnda propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde likväl votering, i anledning varav herr talmannen för bestämmande av kontrapositionen ånyo upptog de båda återstående propositionerna, av vilka herr talmannen nu fann den under 2:o) angivna ha flertalets mening för sig. Beträffande kontrapositionen begärde dock herr Nilsson i Tvärålund votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren till kontraposition i huvudvoteringen angående mom. 49) i statsutskottets utlåtande nr 63 antager reservationen 20 a) av herr Per Jacobsson m. fl., röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren till kontraposition i nämnda votering antagit reservationen 20 b) av fru Elvy Olsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropo-

Anslag i vad avser arbetsmarknad och lokaliseringsstöd m. m.

sitionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 46 ja och 42 nej, varjämte 117 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså till kontraposition i huvudvoteringen antagit den under 2:o) angivna propositionen.

I enlighet härmed blev efter given varsel följande voteringsproposition uppläst och godkänd:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 49) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 20 a) av herr Per Jacobson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter änyo intagit sina platser och sistnämnda voteringsproposition blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 138 ja och 64 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 50

Utskottets hemställan bifölls.

Mom. 51

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan,

dels ock på bifall till reservationen 21); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 51) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 21) av herr Per Jacobson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Gustafsson i Skellefteå begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 162 ja och 38 nej, varjämte 6 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 52

Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 22); och fann herr talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Nilsson i Tvärälund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i mom. 52) i utskottets utlåtande nr 63, röstar

Ja;

Meddelande angående arbetet under återstoden av vårsessionen

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 22) av fru Elvy Olsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Nilsson i Tvärålund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 161 ja och 31 nej, varjämte 14 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. 53—55

Vad utskottet hemställt bifölls.

§ 2

Meddelande ang. arbetet under återstoden av vårsessionen

Herr TALMANNEN yttrade:

Dagens sammanträde kommer att fortsättas till dess att hela föredragningslistan är genomgången. Därigenom blir det icke nödvändigt att anordna kvällsplanum på fredag, den 26 april.

Under nästa vecka hålles endast ett arbetsplenium, nämligen fredagen den 3 maj kl. 10.00. Ej heller detta sammanträde torde behöva fortsättas på kvällen.

Vid arbetsplenium onsdagen den 15 maj kl. 10.00 behandlas bland annat statsutskottets utlåtande angående bostadsförsörjningen. Sammanträdet nämnda dag kommer att avslutas omkring kl. 17.00 med hänsyn till firandet av riksbankens 300-årsjubileum. Torsdagens frågestund och arbetsplenium, som enligt den preliminära planen skul-

le börja kl. 14.00, framflyttas till kl. 13.00. Vid fredagens arbetsplenium, som planenligt tar sin början kl. 10.00, upp-tas bland annat konstitutionsutskottets utlåtande i författningsfrågan till av-görande. Sammanträdet fortsättes på kvällen om så erfordras.

Under vårsessionens näst sista arbetsvecka upptar den preliminära planen bordläggningsplenium måndagen den 20 maj kl. 16.00, arbetsplenium tisdagen den 21 maj kl. 10.30, frågestund och arbetsplenium onsdagen den 22 maj kl. 10.00 och bordläggningsplenium fredagen den 24 maj kl. 14.00. Vid onsdagens sammanträde behandlas bland annat statsutskottets utlåtanden om det statliga utvecklingsbiståndet och angående statligt stöd till teknisk forskning. Detta sammanträde fortsättes ej på kvällen med hänsyn till Folknykterhetens dag den 23 maj, Kristi Himmelfärdsdag. Av detta skäl och då arbetsbelastningen under den sista arbetsveckan blir mycket hård är det icke uteslutet att det blir ofrånkomligt att — med ändring av de ursprungliga planerna — anordna ett arbetsplenium fredagen den 24 maj. Detta kommer i så fall att ta sin början kl. 10.00. Det kan vidare visa sig nödvändigt att anordna ett sammanträde lördagen den 25 maj för besvarande av interpellationer.

Bordläggningsplenium måndagen den 27 maj, som preliminärt utsatts till kl. 16.00, torde komma att börja väsentligt tidigare för att tillfälle skall beredas för avlämnande av interpellations-svar. Vid sammanträdet tisdagen den 28 maj kl. 10.30 behandlas bland annat försvarsfrågan och hyreslagstiftningen, onsdagen den 29 maj kl. 10.00 mervärdeskatten och den allmänna arbetsgivaravgiften och torsdagen den 30 maj kl. 10.00 bevillningsutskottets betänkande med anledning av kompletteringspropositionen och bankoutskottets utlåtande angående den ekonomiska politiken. Fredagen den 31 maj kl. 10.00

Rätt till skattefri avsättning av medel för omskolning av personal m. m.

har som bekant utsatts ett arbetsplenum för eventuella gemensamma voter.

§ 3

Rätt till skattefri avsättning av medel för omskolning av personal m. m.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 27, med anledning av motioner om rätt till skattefri avsättning av medel för omskolning av personal m. m.

Bevillningsutskottet hade upptagit till behandling i ett sammanhang följande motioner, nämligen

1) de likalydande motionerna I: 122 av herr *Nyman m. fl.* samt II: 166 av herrar *Enskog* och *Nyberg*, i vilka hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t begärde en snabb utredning av möjligheterna att låta företag skattefritt avsätta medel till särskilda fonder för personalens omskolning, omplacering och friställning;

2) de likalydande motionerna I: 376 (jfr I: 330) av herr *Holmberg m. fl.* och II: 467 av herr *Bohman m. fl.*, i vilka hemställts, att Kungl. Maj:t måtte förelägga 1968 års höstriksdag förslag om sådana ändringar i skatteförfattningarna, att företag erhöles rätt att till särskilda omställnings- och utbildningsfonder skattefritt avsätta medel, avsedda att tas i anspråk i samband med förutsedda eller pågående strukturförändringar i företagen, särskilt i lägen då dessa förutsattes leda till friställning av arbetskraft.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte med anledning av motionerna I: 122 och II: 166 samt I: 376 och II: 467 i skrivelse till Kungl. Maj:t begära skyndsamt utredning av möjligheterna för företagen att skattefritt avsätta medel till särskilda utbildnings- och utbildningsfonder.

Reservation hade avgivits av herrar *John Ericsson* och *Einar Eriksson*, frö-

ken *Ranmark*, herrar *Paul Jansson*, *Arne Pettersson*, *Brandt*, *Allard*, *Asp* och *Andersson* i Essvik samt fru *Holmqvist* (samtliga s), vilka ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen måtte avslå

- 1) motionerna I: 122 och II: 166 samt
- 2) motionerna I: 376 och II: 467.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BRANDT (s):

Herr talman! Frågan i detta betänkande gäller om företagen skall få rätt att skattefritt avsätta vinstmedel till särskilda omskolnings- och utbildningsfonder. I och för sig är det ett behjärtansvärt syfte. Ett av de mest betydelsefulla hjälpmedel som finns inom arbetsmarknadspolitiken är omskolningen. Det är väl därför denna nu används som motivering för att man skall ge vissa företag ytterligare möjligheter att slippa skatt. Det är nämligen uppenbart att inte alla företag får så stora vinster att de kan utnyttja en sådan rätt till avsättning. Redan nu finns så stora möjligheter till vinstavsättning — jag syftar på investeringsfonderna — till avskrivningar och till generösa lagervärderingar att de inte kan utnyttjas på grund av vinstutvecklingen.

Detta gäller i allmänhet och alldeles särskilt i den konjunktur som nu råder. Det är därför det klagas på en försämrad självfinansiering. Ett mycket stort antal företag kan säkerligen aldrig få någon glädje av ifrågavarande fondavsättning. Den skulle bli till fördel för vissa men till nackdel för andra.

Nu har kammaren under hela eftermiddagen diskuterat alla de åtgärder som samhället vidtar i sysselsättningskapande syfte. Däri ingår en betydande omskolningsverksamhet; denna har kraftigt vidgats under senare år. Vi reserverar vill inte vara med om att vid sidan av dessa åtgärder — som är mycket kostnadskrävande — införa ock-

Rätt till skattefri avsättning av medel för omskolning av personal m. m.

så rätt till skattefri fondavsättning för ifrågakarande verksamhet. Därför yrkar vi avslag på de väckta motionerna, och jag hemställer om bifall till reservationen.

Herr förste vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr **LOTHIGIUS** (h):

Herr talman! I denna fråga har utskottet följt förslagen i motioner från högerpartiet och folkpartiet som innebär att medel skattefritt får avsättas för omskolning inom företagen.

Nog är det litet svårt att följa den ärade talesmannen för reservationen i hans argumentering. Jag tycker det är något av ett försvar för de obotfärdigas förhinder. Herr Brandt säger att för en del innebär förslaget vissa nackdelar och för andra vissa fördelar. Vad som är väsentligt i denna fråga är ju att vårt förslag medför vissa fördelar för arbetstagarna — även om nu inte varje företag kan utnyttja ifrågakarande möjligheter.

Vad är det motionärerna vill? Att samhället skall utnyttja näringslivets egna möjligheter att ge utbildning och omskolning som en komplettering till de insatser som samhället gör och måste göra. Vad vinner vi med det? Vi vinner en smidigare och snabbare anpassning till produktionens och teknikens krav. Vi vinner större säkerhet för de anställda att snabbare och direkt återgå till produktionen. Vi ger de anställda bättre möjligheter att pröva sina förutsättningar att passa in i en ny verksamhet.

Omskolning är inte bara en form av utbildning utan också en fråga om personliga förutsättningar och personlig trivsel. Den kan många gånger prövas betydligt bättre om man ger nya yrkeskunskaper i företagen. Ju större och snabbare strukturförändringen blir desto angelägnare är det att göra omskolningen anpassningsbar och effektiv.

I dag befinner vi oss i en situation, där alla anställda kan beröras av de strukturförhållanden som vi har debatterat hela dagen. Det gäller arbetsledare, tjänstemän och arbetare inom företagen.

Herr talman! Utskottets förslag ger enligt min mening större trygghet för alla dessa arbetstagare än den avstyrkande reservationen som socialdemokraterna i utskottet står för. Jag yrkar alltså bifall till utskottets hemställan.

Herr **ÖHVALL** (fp):

Herr talman! Inte heller jag kan följa herr Brandt i denna fråga. Det förhållandet att inte alla företag kan göra avsättning till fonderna kan inte vara något skäl till att avstå från en sådan här smidig form till anpassning i ett nytt läge. Det primära syftet med omskolningen och vidareutbildningen är ju att få en så smidig anpassning som möjligt till en ny situation för anställda i de företag som råkar in i en period då extraordinära åtgärder måste vidtagas.

I 1966 års riksdagsbeslut ges arbetslöshetsbegreppet en mycket generös tolkning. Det har varit riksdagens avsikt att till de arbetslösa räkna även dem som inte är direkt arbetslösa eller friställda men som kan tänkas bli det inom en nära framtid. Den utformning av arbetsmarknadspolitiken som riksdagen beslutat är ett uttryck för en önskan att göra denna omställning så smidig som möjligt. Förslaget att företagen skattefritt skall få avsätta medel för omskolningen av de anställda måste ses som en förstärkning av de åtgärder som vi tidigare har beslutat här i riksdagen.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **BRANDT** (s):

Herr talman! Bara en kort replik! Nödvändigheten av omskolning har många av kammarens ledamöter talat

Ombildning av Sveriges investeringsbank AB

om i eftermiddag, och den är vi alla överens om; det är inte detta frågan gäller. Jag framhöll också att samhället gör åtskilligt för att bereda sådan omskolning.

Herr Öhvall säger att det förhållandet att inte alla kan komma i åtnjutande av denna möjlighet inte är något skäl för att inte godta den. Naturligtvis är det inte något huvudskäl, utan det är att det för att man skall kunna göra denna skattefria avsättning erfordras att företagen har vinster. Säkerligen kommer dessa aldrig att bli så stora som de var under 1950-talet, och följaktligen kan inte heller självfinansieringen bli lika hög. Nu är de alltså inte större än att det inom de möjligheter som redan finns rymmes avsättning till investeringsfonder, avskrivningar av maskiner, generös lagervärdering och allt jag talat om; det är alldeles uppenbart.

När samhället ändå gör så mycket för den enskilde arbetstagarens trygghet och det kostar så mycket vill vi vid sidan av denna satsning inte vara med om att införa denna möjlighet i skattelegstiftningen. Detta är egentligen ingenting nytt, utan principen är densamma som jag har talat om tidigare i andra sammanhang och som vi vidhåller. Vi reserverar vidhåller vår mening.

Jag ber alltså att få vidhålla mitt tidigare yrkande.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Brandt begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller

bevillningsutskottets hemställan i utskottets betänkande nr 27, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 98 ja och 104 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr John Ericsson m. fl.

§ 4**Ombildning av Sveriges
investeringsbank AB**

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 23, i anledning av motioner angående ombildning av Sveriges investeringsbank AB.

Förslag om en utredning rörande utformningen av Sveriges investeringsbank AB hade väckts i vissa motioner, i vilka dessutom upptagits andra frågor rörande näringslivets kapitalförsörjning. I detta utlåtande behandlade bankoutskottet dessa motioner såvitt de avsåge investeringsbanken. I övriga delar behandlades motionerna i utskottets under nästföljande paragraf redovisade utlåtande, nr 24.

Ifrågavarande motioner var
dels de likalydande motionerna I: 182 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 238 av herr *Bohman m. fl.*, vari bl. a. yrka-

Ombildning av Sveriges investeringsbank AB

des att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa att Kungl. Maj:t måtte efter utredning framlägga förslag till ombildning av Sveriges investeringsbank AB, ökade möjligheter till insyn däri samt medverkan från utomstående institutioner efter de riktlinjer som angivits i motionerna;

dels de likalydande motionerna I: 657 av herrar *Dahlén* och *Bengtson* samt II: 835 av herrar *Hedlund* och *Wedén*, vari yrkas, såvitt nu var i fråga, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära att en parlamentarisk utredning skyndsamt tillsattes för övervägande av möjligheterna att öka kapitaltillgången och underlätta näringslivets kapitalförsörjning i syfte att möjliggöra en snabbare ekonomisk tillväxt och standardhöjning i vårt land, samt att åt sagda utredning skulle uppdras att särskilt pröva en sådan utformning av Sveriges investeringsbank AB och investeringsbanksverksamheten att monopol och maktkoncentration så långt det vore möjligt undvekes och verksamheten icke kunde utnyttjas i socialiserings syfte.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 182 och II: 238 samt I: 657 och II: 835, samtliga såvitt nu var i fråga.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Åkerlund* (h), *Stefanson* (fp), *Mattsson* (cp), *Brundin* (h), *Regnell* (h), *Berglund* (fp) och *Börjesson* i Glömminge (cp), vilka ansett att utskottet bort hemställa

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 182 och II: 238 samt I: 657 och II: 835, samtliga såvitt nu var i fråga, hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning rörande en ombildning av Sveriges investeringsbank AB m. m. enligt i reservationen angivna riktlinjer;

2) av herr *Löfgren* (fp), utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr *BÖRJESSON* i Glömminge (cp):

Herr talman! I fjol fattade riksdagen beslut om inrättande av Investeringsbanken. Från vår sida var vi inte emot att en investeringsbank kom till, fastän vi hade ett förslag om annan utformning.

Nu har det visat sig att banken under det år som gått egentligen inte har bedrivit någon större verksamhet. Vi har blivit informerade om att banken övervägt vissa aktuella lånebehov och haft kontakter med företag som visat intresse för att ta lån i banken. För dagen känner man emellertid inte till hur stor omfattning utlåningen eventuellt skulle kunna få.

Vi anser det viktigt att staten träder till när det gäller att ta vissa risker. Tidigare under dagen har vi diskuterat arbetslösheten, lokaliseringen och selsättningen inom olika områden där statliga åtgärder är nödvändiga, och det är klart att om en normal tillförsel av kapital inte sker så måste också kapitalförsörjningen tryggas på något sätt under samhällets medverkan. Men det betyder inte att vi är riktigt nöjda med det sätt på vilket denna medverkan sker. Vi anser, som vi har antytt även under fjolåret, att Investeringsbanken kom till mycket hastigt och utan de förberedande utredningar som riksdagen vanligen brukar förordas innan den fattar beslut i en så stor och viktig fråga.

Vi har varit rädda för att denna investeringsbank kunde utvecklas till ett monopol inom vissa delar av kapitalmarknaden. Såsom vi har antytt i motionen och i reservationen är vi inte i alla stycken nöjda när det gäller rätten att köpa aktier.

Att ingen grundlig utredning föregick beslutet om inrättandet av Sveriges investeringsbank betraktar vi som en brist. Osäkerhet kan därigenom skapas om bankens framtida verksamhet och förvaltning. Även om det kan se egendomligt ut att utreda en fråga varom beslut redan fattats, anser vi dock att en utredning om den framtida utformningen

Ombildning av Sveriges investeringsbank AB

av Investeringsbanken bör komma till stånd. Att vi inom centerpartiet i fjol röstade för förslag om Investeringsbanken berodde på att vi var fullt medvetna om det starka akuta behovet av krediter för näringslivet. Litet märkligt är det då att banken ännu inte kan redovisa några placeringar av kapital för investeringar.

Vad vi syftar till med vår reservation är, som jag nyss nämnde, att få till stånd en parlamentarisk utredning om den framtida verksamheten för att vi sedermera skall kunna ta ställning till de förändringar i bankens uppbyggnad som eventuellt kan föranledas därav och kanske ge den en utformning som gör den mer likvärdig det övriga bankväsendet.

Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen 1.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i vad herr Börjesson i Glömminge sagt beträffande vår reservation. Det föreliggande utskottsutlåtandet behandlar en motion som är gemensam för folkpartiet och centerpartiet, och vi har i reservationen mycket grundligt utvecklat våra synpunkter på det yrkande som där ställts.

Det är sant att Investeringsbanken tillkom efter en intensiv debatt. Från mittenpartiernas sida framhöll vi under denna debatt att statens medverkan i en sådan bank till viss del tillgodosåg våra krav på en mera aktiv näringspolitik. Vi fann det viktigt att man tog större hänsyn till nya kreditgivningsmöjligheter för sådana projekt, som var långsiktiga och innebar risktagande.

Den nu bildade Investeringsbanken intar enligt vår mening en stark monopolställning på denna viktiga del av kreditmarknaden. Denna monopolställning medför stora möjligheter till misslag och felinvesteringar samt risker för företagsekonomiska och samhällsekonomiska förluster. Vi framhöll också i fjol som vår uppfattning att banken gavs en

sådan utformning att den skulle kunna användas som socialiseringsinstrument. Såsom herr Börjesson i Glömminge anförde hade inte någon större utredning föregått bildandet av banken.

Sedan nu banken bildats och dess styrelse sammansatts, ger detta bekräftelse på att våra farhågor var riktiga. Bankens styrelse består uteslutande av ledamöter direkt eller indirekt anslutna till regeringspartiet. En del av styrelsens medlemmar är verksamma i statliga företag. Vi befarar att den objektivitet som borde vara bankens kriterium alltför mycket eliminerats. En parlamentarisk utredning med uppgift att bl. a. föreslå en sådan utformning av Investeringsbankens verksamhet att monopol och maktkoncentration så långt möjligt undviks påyrkas därför i vår motion.

Utskottet har vid behandlingen av motionen inte ansett sig kunna biträda våra önskemål, detta inte heller i den del som avser yrkanden på att även Investeringsbanken skall ställas under bankinspektionens tillsyn.

De tre borgerliga partierna har därför i en reservation givit uttryck för sina synpunkter. Reservanterna finner starka skäl tala till förmån för motionerna och en omläggning av Investeringsbankens verksamhet efter de riktlinjer som här antytts. Då en utveckling, som leder till konkurrens för de traditionella kreditinstituten, pågår under statsmakternas aktiva medverkan, saknas anledning att tillämpa andra principer i fråga om de institutioner som svarar för kreditgivningen till mera riskbetonade och långsiktiga investeringar.

Den utredning som vi här föreslår skall alltså pröva en sådan utformning av Sveriges investeringsbank AB och av investeringsbanksverksamheten att monopol och maktkoncentration så långt som möjligt undviks och att verksamheten inte kan utnyttjas i socialiserings syfte. Vid en sådan utredning bör även beaktas frågan om hur de mindre och medelstora företagens lånebehov skall

Ombildning av Sveriges investeringsbank AB

kunna tillgodoses bättre än vad som för närvarande sker.

Med dessa kortfattade ord, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen 1.

Herr FRANZEN i Motala (s):

Herr talman! Det är tydligt att den knappst ett år gamla Investeringsbanken inte lämnar de borgerliga partierna någon ro. I år har emellertid oppositionen enats om kravet på en parlamentarisk utredning rörande ombildning av Investeringsbanken. Förra året var i varje fall högern redo att yrka avslag på propositionen om banken, men i årets motioner återfinns i stort sett samma argument som tidigare. Möjligen söker man nu kanske mer än tidigare i motionerna skjuta in sig på resonemanget om att arbetsmarknadens organisationer skulle vara intresserade av att placera pengar i Investeringsbanken. Detta förefaller mig vara ett illa valt exempel, eftersom dessa organisationer självfallet vill ha sina tillgångar lättillgängliga, vilket inte skulle bli fallet, därest man gjorde stora placeringar i Investeringsbanken. I Investeringsbankens verksamhet rör det sig i de flesta fall om långsiktiga lån, delvis sammankopplade med ett visst risktagande.

Inte heller motionsyrkandena från såväl högern som mittenpartierna om att Investeringsbanken bör ställas under bankinspektionens kontroll finns det anledning att tillmötesgå bl. a. därför att bankinspektionen själv anser detta vara obehövt. Investeringsbanken är ju inte en bank i vedertagen mening. Det finns inga insättares intressen att tillvarata; bankens verksamhet har t. ex. en helt annan karaktär än vanliga spar- och affärsbanker. Detta och flera andra faktorer talar för att bankinspektionen inte behöver kopplas in i sammanhanget. Det är således, som jag och majoriteten i utskottet ser det, ett meningslöst motionsyrkande.

I motionerna och i reservationen vill man ha en halvstatlig bank. Oppositionen menar genom detta grepp förmodligen att banken skulle skötas bättre än i nuvarande former. Det är som jag uppfattar det att opåkallat ge underbetyg åt den sittande bankledningen. Jag tror att man tryggt kan lita till styrelsens förståelse att på rätt sätt tillvarata och förvalta samhällets och övrigas pengar.

I reservationen och i motionerna vill man vidare få till stånd bättre insyn i bankens verksamhet. Självfallet kan denna bank lika litet som andra banker ropa ut över gator och torg, med vilka företag förhandlingar äger rum om krediter. Företagarna själva vill naturligtvis inte heller att så skall ske.

Det är främst högermotionärerna som är oroade över att allmänheten inte fått reda på exakt hur många miljoner som lånats ut. Men i debatten här har både herr Berglund och herr Börjesson i Glömminge gjort gällande, att allmänheten inte erhållit tillräcklig information.

Vad sedan beträffar frågan om den direkta insynen i bankens verksamhet vill jag erinra om att det i bankens styrelse sitter representanter för riksdagen, för arbetsmarknadens organisationer genom LO och TCO samt för den privata företagsamheten liksom även för kooperativen och de privata bankerna. Oppositionen bör väl ändå ha något förtroende för dessa personer. Men denna kritik är naturligtvis ett utslag av den gamla vanliga illviljan, som alltid kommer till uttryck när samhället vidtar åtgärder för att skapa någon motvikt mot den privata ekonomiska maktkoncentrationen.

I motionerna gör man vidare ett stort nummer av de risker för monopolisering som man tror kan bli en följd av bankens tillkomst. I högermotionen säges t. o. m. — och detta skriver mittenpartierna under i den reservation som fogats till utskottets utlåtande — att det föreligger risker för missbruk och poli-

Ombildning av Sveriges investeringsbank AB

tiskt betingad kreditgivning. Jag vet inte hur detta skall tolkas. Skall det kanske tolkas så, att man på borgerligt håll har dåliga erfarenheter av nuvarande storbanker, d. v. s. att dessa skulle missbruka sin ställning genom att bevilja politiskt betingade krediter?

Jag tror att det skulle vara av intresse, om reservanterna för kammaren ville tala om på vilka grunder man för ett sådant resonemang.

Mittenpartierna är trots allt en aning blygsammare än högern och nöjer sig — åtminstone i motionen — med kravet på en ombildning av banken, så att »maktkoncentration så långt möjligt undvikas».

Vi vill för vår del poängtera att Investeringsbanken skall vara ett alternativ för att bryta den ekonomiska maktkoncentration som nu är samlad på ett fåtal händer i samhället.

Frågan om rätten för andra institutioner att bilda konkurrerande bankföretag, såsom man säger, tas även upp i motionerna. Utskottet klargjorde redan förra året att det finns förutsättningar att bilda enskilda kreditföretag. Att framställa sådana krav är helt enkelt att slå in öppna dörrar.

De mindre och medelstora företagens möjligheter till krediter upptar en stor del av motionerna. I proposition 56 förra året om inrättandet av Investeringsbanken underströks också vikten av att de mindre och medelstora företagens kreditbehov kunde tillgodoses i detta sammanhang. Det är inte heller någon hemlighet att bankens styrelse dryftat formerna för kreditgivningen till dessa företagargrupper och att småföretag redan erhållit krediter eller lån från banken. Vi tycker därför att motionärerna är ute i ogjort ärende. Men banken skall framför allt såvitt jag förstår vara med och bygga ut de halvstatliga kreditinstitutioner som främst svarar för de mindre och medelstora företagens kapitalförsörjning. Det gäller närmast AB Industrikredit och AB Företagskre-

dit. Vidare torde banken få till uppgift — vi har gjort oss underkunniga också om det — att stödja dessa företagarkategorier genom samverkan med företagareföreningarna. Jag skulle därför vilja beteckna motionsyrkandena som ett publikfrieri för att ställa sig in hos dessa företagargrupper.

Högern tar också i sin motion upp frågan om bankens hitintills förda verksamhet, och det har även reservanternas talesmän gjort tidigare i kväll. Enligt uppgifter som utskottet inhämtat har en mängd förhandlingar förts mellan bankens ledning och olika företag, både stora och små.

Flera företag har redan fått sin kapitalfråga ordnad genom banken, andra väntas inom kort få det. Det intressanta i sammanhanget är — det har vi också fått veta — att många företagare sökt krediter i sina ordinarie banker och kreditinstitut men därvid blivit rådda att sälja sina företag och inlemma dem i större enheter. När dessa företagare sedan har kontaktat Investeringsbanken och fått veta att det finns möjligheter till lån där, har det gått bra att få kapitalfrågan löst just hos de gamla kreditinrättningarna. Investeringsbanken har liksom varit en räddningsplanka — det borde framför allt centerpartiet och folkpartiet betänka, då de spelar skyddsänglar åt de mindre och medelstora företagen.

De senare årens utveckling på kapitalsidan har mer än väl visat hur nödvändig Investeringsbanken varit som motvikt till den ekonomiska maktkoncentration som vi tidigare har haft. Utskotts-majoriteten — i år förstärkt med en folkpartist — kan således inte på någon punkt dela reservanternas uppfattning att en utredning, som skulle syfta till en ombildning av Investeringsbanken, är nödvändig. För övrigt anser vi att det är väl starkt att försöka slå sönder en organisation som ännu inte helt har kunnat starta sin verksamhet.

Herr talman! Jag ber att med det an-

Ombildning av Sveriges investeringsbank AB

förda få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! I högerpartiets partimotion begärs en utredning och förslag till ombildning av Sveriges investeringsbank AB samt ökade möjligheter till insyn. Detta är inte så märkvärdigt, om man tar följande fakta i beaktande.

I fjol beslöts en höjning av omsättningsskatten med 1 procent för att inbringa medel till den här banken, 500 miljoner. Eftersom det var fråga om omsättningsskatt uppdrogs det åt i huvudsak mindre och medelstora företag att inkassera och redovisa dessa 500 miljoner. Självfallet får allmänheten betala det mesta av pengarna, men det är dock de mindre och medelstora företagen som i sista ledet skall kassera in beloppet.

Samtidigt debatterades Investeringsbanken ganska ingående. I denna lokal var den hösten åtskilliga företagare samlade till ett möte, där inbjuden som estraddebattör var bankdirektör Callans i Investeringsbanken. Det förespeglades då även de mindre och medelstora företagen att de skulle få glädje av bankens verksamhet.

När samma direktör besökte bankutskottet för ungefär en månad sedan hade vi nöjet att rikta en del frågor till honom. Bl. a. ställdes den frågan hur det är med bankens förhållande till de mindre och medelstora företagen. Bankdirektör Callans svarade så här: »För oss i Investeringsbanken är det mycket svårt att umgås med de mindre och medelstora företagen. Ni får försöka finna andra vägar att låna era pengar.»

Det är det besked som de mindre och medelstora företagen har erhållit — hittills i varje fall.

Men den föregående ärade talaren liksom många andra påstår, att flera företag redan har fått glädje av banken. I dagens TV-debatt bekräftade emellertid statsrådet Wickman — och jag för-

modar att det var avsevärt fler som lyssnade till honom än på mig här i kammaren — att ännu har inget lån utbetalats från Investeringsbanken. Det var det besked som statsrådet Wickman lämnade för ungefär två timmar sedan i TV-rutan. Han berättade vidare att endast *ett* lån hade beviljats, men ännu inte utbetalats. Jag förutsätter att statsrådet Wickman därvid talade fullt uppriktigt inför svenska folket. Det har alltså ännu inte lämnats något egentligt stöd vare sig åt den mindre eller den övriga företagsamheten.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen 1.

I detta anförande instämde herr Nilsson i Bästekille (h).

Herr LÖFGREN (fp):

Herr talman! Herr Franzén i Motala gjorde ett uttalande som ger mig anledning att säga några ord. Han yttrade något som kunde tydas så att utskottet plus en folkpartist inte ansåg det angeläget att företa sådana utredningar som reservanterna har förordat.

Jag vill med anledning därav nämna att orsaken till att jag inte finns med bland de övriga reservanterna, utan har antecknat en blank reservation, är närmast en teknisk fråga vid själva omröstningen. Jag kunde helt och hållet instämma i motionerna I: 657 och II: 835 och i allt väsentligt i det andra motionsparet. Men vid utskottsbehandlingen lämnades en redovisning av de olika yrkandena i dessa motioner, och i högermotionen var det vissa detaljer som jag var litet tveksam inför och om vilka jag menade, att man borde kunna skriva ihop sig i en reservation. Omröstningen kom emellertid att ske på ett sådant sätt att det fanns risk för att de som representerade dessa motioner skulle stå för utskottets utlåtande. Eftersom det inte skulle finnas möjlighet att i en reservation få till stånd en gemensam skrivning ansåg jag det riktigare att avstå från att

Ombildning av Sveriges investeringsbank AB

delta i den votering som ägde rum. Då skulle motionärerna komma att utgöra en minoritet och därmed få möjlighet att skriva ihop sig i en reservation.

Jag har alltså bara lämnat en blank reservation, men då den andra reservationen hopskrivits på ett sådant sätt att de farhågor som jag hyste inte längre föreligger, har jag ingen anledning att anmärka mot det sätt på vilket den utformats.

Jag har bara velat meddela detta för att det inte skall råda någon ovisshet om min ståndpunkt.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Herr Franzéns i Motala inlägg föranleder mig att göra några kommentarer.

Herr Franzén undrade varför man i motionerna och reservationen hade talat om risk för politiskt betingad kreditgivning. Svaret är naturligtvis att en sådan risk föreligger, när ett stort kreditinstitut är nära lierat med den politiska ledningen. Detta gäller oberoende av regeringens partifärg — och det är väl ganska klart att så är fallet.

Så menade herr Franzén att man genom Investeringsbanken fick en nyttig motvikt med tanke på den maktkoncentration som enligt hans åsikt för närvarande kan konstateras inom kreditväsendet. Han talade om den makt som där skulle ligga samlad på ett fåtal händer.

Detta är en fullständigt felaktig beskrivning av den svenska kreditmarknaden. Flera institut av olika typer är där verksamma och inom varje typ finns många enheter som arbetar i knivskarp konkurrens med varandra. Sådana besked har faktiskt också lämnats av utredningsmän när det varit fråga om att bedöma hur den svenska kreditmarknaden fungerar.

På ytterligare en punkt fann jag herr Franzéns anförande litet underligt.

Han talade om att Investeringsbanken

hade fungerat som »räddningsplanka» för ett flertal småföretag, som man annars skulle ha blivit nödsakad att sälja. Detta stämmer ganska dåligt med de uppgifter om Investeringsbankens hittillsvarande verksamhet som lämnats inför utskottet och som citerats också av majoriteten i utskottet. Vi har fått uppgift om att man — om jag inte minns fel — fram till mitten av mars hade tecknat avtal med tre företag om kredit. Och det besked som herr Nordgren nyss lämnade om vad statsrådet Wickman i dag yttrat i TV klagör att dessa tecknade avtal hittills bara i någon utsträckning har resulterat i utlämnade krediter och att dessa krediter ingalunda varit av den art att de inneburit en räddningsplanka åt småföretag. Herr Nordgren citerade också vad bankledningen inför utskottet sagt om den fullt förklarliga svårigheten för Investeringsbanken att »serva» småföretagen.

De uppgifter, som herr Franzén i Motala här står för, är därför rätt förvånande. De måste vara betingade av en allmän strävan att teckna en fördelaktig bild av Investeringsbanken och kan knappast ha något verklighetsunderlag. Herr Franzén anser tydligen också själv att Investeringsbanken får vara sluten som en mussla lika väl som andra banker och att man knappast kan inhämta några besked om dess verksamhet vare sig från bankens ledning eller från de kunder som söker kontakt med banken.

Hur man under sådana förhållanden kan tala om att banken i ett flertal fall tjänat som räddningsplanka är mig ganska svårförståeligt.

Herr GÖRANSSON (s):

Herr talman! Att klockan 12 på natten börja en debatt om Investeringsbankens hittillsvarande verksamhet och kommentera de olika synpunkter som de borgerliga ledamöterna har anfört skulle för min del ta en mycket stor del av natten i anspråk. Jag kunde emel-

Ombildning av Sveriges investeringsbank AB

lertid inte underlåta att säga några ord sedan jag lyssnat speciellt till herr Nordgrens men även till herr Börjessons i Glömminge och Berglunds anföranden, i vilka de på olika sätt försöker vrida debatten dithän, att denna bank inte skulle ha någon funktion att fylla i vårt samhälle utan kunde läggas ned omedelbart.

Ibland när det talas om Investeringsbanken får man en känsla av att bara för att den inte hjälper småföretagen saknar den existensberättigande. Ibland heter det att bara för att de andra bankerna inte accepterar Investeringsbanken, skall vi inte heller ha den.

Om de borgerliga representanterna i denna kammare frågade sina uppdragsgivare, Svenska arbetsgivareföreningen, olika företag och den privata bankvärlden om deras inställning till Investeringsbanken kan jag försäkra att de skulle finna att det motstånd som industrivärlden i fjol gjorde mot Investeringsbanken nu har släppt. Har inte de företag som ger er pengar för er politiska verksamhet talat om att de har accepterat banken, att de kommer till banken som kunder på samma sätt som till vilken annan bank som helst och begär att få låna pengar, vilket de också får i den utsträckning som de önskar?

Vi bör göra klart för oss att Investeringsbankens hela verksamhet befinner sig i ett begynnelsestadium. Dess verksamhet började inte, som högerledaren herr Holmberg påstod under remissdebatten, för ett år sedan. De som någorlunda har följt riksdagsarbetet vet att banken startade den 1 juli 1967. Och under det tre kvartalsår som gått har det ändå gjorts vissa saker. Det kanske väsentligaste har varit att skapa en policy, att få banken accepterad, att visa dess existensberättigande. Och att bankens existens är befogad kommer att visa sig allt tydligare efter hand som tiden går.

Herr Regnéll frågade varför vi inte ta-

lar om vad vi gör och vem vi lånar till. Banken har också liknats vid en mussla, som sluter sitt skal. Då vill jag ställa motfrågan: Om herr Regnéll går till sin bank och lånar 10 000 eller 20 000 kronor — eller det belopp han behöver för att köpa en personlig sak — vill herr Regnéll då att man skall kunna läsa i tidningarna följande dag att han lånat dessa 10 000 eller 20 000 kronor i banken för att göra den där affären?

Av Investeringsbanken måste man kunna kräva detsamma som av alla andra banker. Om kunden-låntagaren inte vill veta av någon publicering, så skall banken inte egenmäktigt kunna säga: Vill ni låna pengar av oss, så skall transaktionen också publiceras, annars blir det inget lån av. Sådana affärsprinciper har då aldrig hittills legat det privata näringslivet om hjärtat, och de gör det inte heller för oss. Vi måste arbeta efter de allmänna premisser som föreligger. Om ett företag inte vill att det skall stå i tidningarna att det lånat pengar, så får vi lånebeviljare inte heller säga något om den saken.

Sedan kan jag försäkra herr Nordgren att även önskemålet att kunna bevilja småföretagen lån är på god väg att uppfyllas. Som redan anförts i debatten kan emellertid Investeringsbanken inte öppna lokalkontor på varje ort. Vi kan inte bygga bankpalats i alla landets tätorter, som Handelsbanken, sparbankerna och de andra kreditinstituten, som beviljar mera kortfristiga lån, gör. Eftersom vi skall satsa på lån, som sträcker sig över en lång tidrymd, behöver vi en annan verksamhetsform än de banker vi möter utmed gator och torg. Detta kan medföra att vi, om antalet företag blir för stort, tvingas att bygga upp en administrationsapparat som så småningom leder till att vi måste öppna bankpalats i varje stad, och det är inte meningen i nuvarande skede. Därför måste vi gå samman med andra institut och träffa överenskommelser med dem för att kunna lösa des-

Ombildning av Sveriges investeringsbank AB

sa frågor. Det är också ett gott samarbete på väg på detta område, vilket kommer att leda till att vi skall kunna gå ut och hjälpa småföretagen i lika stor utsträckning som de stora företagen. Förresten kanske jag kunde få en definition på vad herr Nordgren menar med småföretag: Är det de företag som har ett litet antal anställda eller är det sådana som lånar litet pengar i förhållande till sitt kapitalbehov?

Herr talman! Jag skall inte säga mer, men jag kan än en gång försäkra de borgerliga ledamöterna att den dagen kommer när även ni accepterar Investeringsbanken, precis som era uppdragsgivare — företagen och andra intressenter — redan i dag gör.

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Herr talman! Först några ord med anledning av herr Göranssons replik till mig beträffande vad jag sagt om insynen i Investeringsbankens verksamhet. Jag krävde ingalunda att man skulle gå runt och tala om, vilka affärer som Investeringsbanken gjort. Jag undrade tvärtom hur herr Franzén i Motala kunde vara i besittning av informationer, som gav honom underlag för uttalandet, att Investeringsbanken skulle ha varit en räddningsplanka i besvärliga situationer för ett antal småföretag. Om han fått dessa informationer av herr Göransson frågar jag, hur herr Göransson har motsvarat det krav på banksekretess, som är en självklarhet för oss som arbetar i branschen.

Vidare undrade herr Göransson hur, som han sade, borgerlighetens uppdragsgivare — för övrigt ett något underligt uttryck — nu ser på Investeringsbanken. Jag tror att det var rätt många som när banken projekterades använde den formulering som jag för min del sammanfattningsvis anlitade i diskussionen för 11 månader sedan, att inrättandet av banken tedde sig skäliggen onödigt. Det tror jag fortfarande är deras bedömning. Det finns så många

institut som tillgodoser de kreditönskemål som framförs från olika håll, att det absolut inte var påfordrat att skapa ett nytt institut.

Den aktivitet som utvecklats inom Investeringsbanken förefaller det inte finnas anledning att kritisera. Det sitter erkänt duktiga människor i ledningen, och därför finns det skäl att tro att de har bedömt ärendena på ett sunt sätt. Men det är också skäl att samtidigt understryka att aktiviteten hittills förvisso inte varit särskilt imponerande. Herr Göransson sade att man har sysslat med att söka efter en policy. Möjligen kan det sägas att en sådan policy borde ha funnits redan innan man beslöt sig för att införa detta nya institut.

I övrigt talar herr Göransson förhoppningsfullt om att man är på god väg att uppfylla löftena om att kunna »serva» också småföretagen. Men samtidigt pekar han själv på de fullt naturliga svårigheter — jag skulle vilja säga de prohibitiva omständigheter — som föreligger när det gäller för detta till Stockholm lokaliserade företag att verkligen kunna stå småföretagen till tjänst.

Herr NORDGREN (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill till herr Göransson bara säga att jag inte alls har försökt vrida denna debatt i någon viss riktning. Jag har endast redovisat fakta, och dessa fakta var hämtade från statsrådet Wickman och från Investeringsbankens direktör — i varje fall dessa två herrar bör väl ha gjort sanningensliga uttalanden — och sedan även från den mindre och medelstora företagsamheten, något som herr Göransson kanske inte accepterar. Jag skulle gärna vilja fråga herr Göransson, eftersom herr Göransson är på väg hit fram: Vilket enda litet företag är det som Sveriges investeringsbank har räddat hittills?

Vidare tycker jag det är beklagligt att en styrelseledamot i Investerings-

Ombildning av Sveriges investeringsbank AB

banken i denna talarstol först talar om vad som gjorts för de mindre och medelstora företagen och strax efteråt frågar mig vad som är ett mindre och ett medelstort företag. Jag trodde verkligen att en styrelseledamot i Investeringsbanken hade klart för sig hur det svenska näringslivet ser ut.

Herr GÖRANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Det var glädjande att herr Regnéll tillrättalade sitt yttrande. Det skulle ha förvånat mig mycket om han med sitt uttryck »mussla» hade menat att vi skulle förbigå banksekretessen och utlämna företag. Det gläder mig att han klargjorde innebörden av sitt uttalande.

Det förvånar mig dock att herr Nordgren minuten efteråt begärde besked om vilka företag banken har räddat. Jag uppmanar herr Nordgren att tala med herr Regnéll om vad sekretess innebär i dessa sammanhang. Det skulle vara av värde om de borgerliga partierna hjälptes åt även härvidlag.

Min fråga gällde inte vad jag ansåg vara ett mindre eller ett medelstort företag, utan jag bad herr Nordgren att ge besked om hans syn på vad som var ett stort och ett litet företag. Skall man räkna antalet anställda eller hur mycket pengar som behövs per anställd? Det kunde vara intressant att få veta herr Nordgrens bedömning av den saken.

Jag har min bedömning klar, och jag anser att banken skall stå för rationalisering, strukturomvandling och utveckling av näringslivet när det gäller den privata företagsamheten, när det gäller Kooperationen och när det gäller den statliga företagsamheten.

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Herr talman! Jag återkommer till de räddade företagen. Det behövs faktiskt inte något brott mot banksekretessen för att man skall förstå att talet om räddningsaktioner saknar underlag. Vi

har ju fått beskedet att det är tre företag som över huvud taget har varit i seriösa diskussioner vilka resulterat i kreditavtal. Vi har fått beskedet att det där rör sig om stora företag. De som skulle ha räddats upp på räddningsplanor skulle vara små företag. Enbart genom att studera statistiska besked — såvida förhållandena inte ändrats på den allra senaste tiden, sedan besked lämnades till utskottet — kan man sålunda konstatera att några räddningsplanor inte har anlitats.

Herr Göransson hade nyss en förlängd replik, och han har tidigare meddelat oss att skulle han redogöra för allt som skett inom Investeringsbanken så skulle han behöva ta en stor del av natten i anspråk. Det tyder knappast på koncentrationsförmåga; det tycks ju röra sig om maximalt tre beviljade krediter!

Herr GÖRANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Utan att lockas alltför långt ut på sekretessbelagt område kan jag säga att den uppgift som här har nämnts om tre företag — en uppgift som man tydligen har snappat upp från verkställande direktören Callans — inte är korrekt. Det rätta antalet är ett annat.

Men jag tror inte att det är det väsentliga i detta sammanhang, utan det väsentliga är enligt mitt sätt att se vad de pengar utträttat som har blivit utlånade. Vad har dessa nya företag givit? Vi kan gå ut och säga — och herr Franzéns i Motala påstående innebär inte något brott mot sekretessen — att om Investeringsbanken inte funnits så hade företagen med stor eller all sannolikhet inte kommit till. Vi kan i dag säga att nya arbetstillfällen kommer att skapas allteftersom de projekt förverkligas som är bedömda och är under bedömning. När de står färdiga ger de ny sysselsättning åt människor i detta land. Avsikten med vår näringspolitik är att trygga sysselsättningen på

Ombildning av Sveriges investeringsbank AB

1970- och 1980-talen. Vi gör inte detta på tre kvarts år, herr Regnéll eller andra, utan det är ett arbete, som det krävs år för att få en ordentlig utformning på. Det kommer att ge resultat, inte bara i hundratals nya arbetstillfällen utan i tusentals. Detta kan vi påstå i dag, och därmed är det också klarlagt att bankens existens redan är av så stor betydelse, att alla spekulationer om att man skulle behöva omvandla den kommer på skam.

Herr FRANZÉN i Motala (s):

Herr talman! Herr Nordgren berättade nyss att statsrådet Wickman i kvälens TV-debatt skulle ha sagt, att inte ett öre hittills hade utlånats från Investeringsbanken. Jag har inte lyssnat på TV-debatten och kan inte avgöra om påståendet är rätt eller orätt. Men det är naturligtvis rätt, när det är så många som har hört det.

Jag vill citera vad bankoutskottet skriver på s. 3 i sitt utlåtande, där det sägs: »Summan av de sålunda avtalade krediterna är av storleksordningen 25 milj. kr. Härutöver har emellertid förekommit kontakter och inlets undersökningar rörande ett stort antal andra projekt av i vissa fall betydande omfattning.» Det är vad jag har resonerat om och det är de uppgifter som vi i utskottet fick av bankdirektör Callans. Jag finner ingen anledning att inte godta vad utskottet har skrivit, när jag själv har skrivit under utskottets utlåtande.

Herr Berglund kanske sköt litet väl högt över målet i början, när han något sangviniskt påstod att bankens styrelse skulle bestå så gott som enbart av företrädare för regeringspartiet. Det förhåller sig inte så. Man har tidigare räknat upp vilka de är: representanter för olika näringslivsorganisationer, arbetstagarorganisationer, arbetsgivarorganisationer och banker. Rekryteringsbasen är tydligen mycket bred om det är så som herr Berglund säger, men

det är det inte. För övrigt har herr Regnéll nu senast sagt att det sitter mycket bra människor i bankens styrelse som väl kan tillvarata dess intressen.

Herr Regnéll menar vidare att vi själva har gått utanför banksekretessen när vi har talat om räddningsplanka. Jag skall förklara saken. Jag har inte haft några som helst kontakter med herr Göransson och på den vägen fått några uppgifter. Det råder ju en tendens inom det ekonomiska livet — det har vi konstaterat ett flertal gånger när vi har diskuterat småföretagsamhetens ekonomiska villkor — till att banker, när små och medelstora och t. o. m. ganska stora företag råkar i likviditetssvårigheter, försöker köpa upp dem. Man talar om för dem hur bra det skall bli om man kan inlemma dem i en större företagskedja. Det föreligger därigenom risker för att många, som kanske inte vill sälja sina respektive företag, ändå gör det för att klara sig ur en besvärlig situation.

När vi behandlade dessa frågor i utskottet blev det diskussion också på denna punkt. Eftersom många företag har resonerat med bankens styrelse om lån och krediter, är det sannolikt, sades det, att de, när de så småningom kommer tillbaka, meddelar att de kan få lån även i sina gamla kreditinrättningar. Det är bara bra om man kunnat driva det dithän. Detta betraktar jag som en räddningsplanka. Det är förklaringen till mitt resonemang om räddningsplankan.

Herr Löfgren talade till sist om förkammaren att han inte alls är lierad med majoriteten i utskottet — det borde jag naturligtvis ha begripit att han inte är, men jag trodde ett tag, när han inte ville rösta, att han kanske var det. Sedan sade emellertid herr Löfgren, att han helt instämde med såväl yrkandena i motionerna — även högermotionerna — som innehållet i reservationen och att han därför ansåg det onödigt att rösta. Det var av tekniska

Ombildning av Sveriges investeringsbank AB

skäl, sade han. Ett faktum är ju också att det förelåg risk för att de borgerliga med lottens hjälp skulle bli i majoritet. Det hade kanske inte varit så roligt, om majoriteten röstat för kravet på att en utredning skulle verkställas — det är ju tämligen meningslöst att yrka på en sådan utredning. Självklart är det att begära litet för mycket att mena att banken skulle till fullo ha kunnat uppdra riktlinjer för sin verksamhet på de nio månader den hittills har fungerat. Jag tror att det tar ganska lång tid innan en sådan verksamhet kan komma i full gång.

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Diskussionen i detta ärende har på ett praktfullt sätt illustrerat talet om insyn i olika verksamheter.

Här föreligger ett utlåtande från det utskott som har att till kamrarna förbereda behandlingen av ett ärende som detta. Utskottet skriver att vissa uppgifter har inhämtats beträffande Investeringsbankens hittillsvarande verksamhet.

Styrelseledamoten i Investeringsbanken, herr Göransson, formulerar det så, att utskottet har »snappat upp» vissa uppgifter och kommenterar dessutom detta »uppsnappande» från verkställande direktören sålunda, att verkställande direktören haft fel när han lämnat dessa uppgifter. Det är föga meningsfullt att föra en diskussion i kamrarna mellan en part som blir »slagen på fingrarna» med att den »snappat upp» vissa uppgifter, som kanske inte är pålitliga, och en part som själv sitter i styrelsen och låter andra tala för sig i allmänna ordalag om räddningsplaner o. s. v.

Det måste då konstateras att till utskottet har lämnats besked om att det var tre företag som fört seriösa förhandlingar om krediter på sammanlagt cirka 25 miljoner kronor och att man därutöver haft flera kontakter och in-

lett undersökningar rörande ett stort antal projekt.

Att dessa undersökningar och kontakter nu har förvandlats till räddningsplankor på vilka hundratals annars arbetslösa — herr Göransson lade snabbt till en nolla och strax ökade budet till »tusentals» — skulle klara sig ur de nuvarande svårigheterna på arbetsmarknaden, det är väl ändå litet raskt marscherat. Det är åtskilligt raskare takt än vad Investeringsbanken har presterat i andra sammanhang.

Banken har arbetat under en tid när det varit en relativt lätt kreditmarknad och när de tidigare etablerade kreditinstituten — sparbanker, jordbrukskassor, affärsbanker o. s. v. — i stort sett har kunnat tillfredsställa den kreditefterfrågan som kommit från sådana projekt som har tett sig riktigt underbyggda, framtidsbetonade och därför nyttiga för samhället. Jag skulle föreställa mig att i varje fall beträffande småföretagsamheten den lokala känedom som finns på olika håll om företagsledning, om branschens utsikter, om möjligheten att finna arbetare och lämpliga lokaler, avsättning o. s. v., är väl så stor hos den som länge arbetat inom regionen och inom kreditföretagen som hos de herrar som nu sitter centralt uppe i Stockholm och efter bästa förmåga skall försöka distribuera ut pengar över landet.

Vi möter på nytt detta bekymmer, som jag inledningsvis började med, nämligen omöjligheten att resonera i konkreta termer. Jag skulle vilja säga så här: Visa mig ett företag som verkligen inte kunnat komma till tals med ett kreditinstitut av redan existerande slag och som räddats till en meningsfylld — märk väl: jag har det kravet — till en meningsfylld tillvaro för framtiden! Herr Göransson säger: »Jag kan inte ge besked om detta — det vore att bryta banksekretessen.» Sådant visar hur litet verklighetsunderlag påståendet har att vi här skulle ha mera

Ombildning av Sveriges investeringsbank AB

insyn i Investeringsbanken och att den skulle vara mera allmännyttig och mera under folkets kontroll än vad kreditinstitut i övrigt är.

Herr GÖRANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara kort och gott säga till herr Regnéll ett par saker, om nu tiden medger det.

Jag tror att vi är ganska överens om att det när det gäller småföretagen är orimligt, att en grupp människor som sitter i en central styrelse i Stockholm skall ha lokalkännedom över hela vårt land — det går inte. Det måste därför ligga i Investeringsbankens intresse att få ett samarbete till stånd med andra kreditinstitut som har denna lokalkännedom ute i landet. Det är detta, herr Regnéll, som skiljer herr Regnélls tro och min vetskap om att det föreligger ett starkt intresse från den privata bankvärlden att etablera ett samarbete. Detta starka samarbete finns. Jag vill med andra ord ännu en gång ha sagt: Bankvärlden i Sverige har accepterat Investeringsbanken, företagen har accepterat Investeringsbanken — när skall de borgerliga partierna också göra detsamma? Det är detta vi efterlyser.

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Herr talman! Detta var vad de borgerliga partierna föreslog och fick avslag på under debatten i fjol kring Investeringsbanken, herr Göransson. De sade: Inbilla er inte att ni kan klara upp det här uppe i Stockholm! Har ni den ambitionen kommer ni bara att misslyckas. Skaffa er i stället partners med erfarenhet, lokalkännedom o. s. v.!

Nu säger utskottsmajoriteten mycket riktigt: »Någon anledning till utredning om en väsentligt ändrad utformning av Investeringsbanksverksamheten föreligger enligt utskottets mening icke.»

Detta är ett medgivande. Uttrycket »väsentligt ändrad utformning» måste innebära att man har klart för sig att en ändrad utformning kan vara riktig.

Man har med andra ord börjat närma sig varandra. Erfarenheten har lärt Investeringsbanken en del, och man har kommit närmare den uppfattning som företräts både av de etablerade kreditinstituten och av oppositionspartierna i riksdagen.

Herr GÖRANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad ville de borgerliga partierna i fjol? Högern ville ingenting. Man sade: Vi avstyrker det hela, vi behöver ingen bank. Centern sade ja. Folkpartiet sade först nej, men när centern sade ja var även folkpartiet tvunget att säga detsamma.

Men vad var det då för bank man sade ja till? Jo, en bank som man skulle ha ett år på försök. Får jag då fråga: Skulle banken bara existera så länge att projektet i Väröbacka fick pengar, varefter det inte längre hade något existensberättigande?

Herr REGNÉLL (h) kort genmäle:

Herr talman! För att det inte skall kvarstå ett intryck av negativism till tanken på en investeringsbank vill jag erinra om att vad man sade nej till var en investeringsbank av monopolkaraktär. Vi föreslog från högerhåll — jag talar för högerpartiet — inrättandet av något som döptes till »Näringskredit», vari skulle ingå partners från det enskilda näringslivet, intresseorganisationer o. s. v. Det förslaget skissade vi, och ett sådant institut tror vi fortfarande hade varit mycket nyttigt.

Detta blir, herr talman, mina sista ord i denna diskussion, vilket jag med tanke på tidens flykt gissar att herr talman är tacksam för.

Herr NORDGREN (h):

Herr talman! Detta skall också bli mina sista ord i denna debatt, i varje fall i kväll, men jag måste tydligen ge herr Göransson en upplysning.

Det är vedertaget här i landet, herr Göransson, att till mindre företag räk-

Ombildning av Sveriges investeringsbank AB

nas företag med 0—50 anställda och till medelstora företag sådana som har från cirka 50 upp till högst 500 anställda. Jag trodde inte att en sådan upplysning skulle behöva ges en styrelseledamot i en statlig bank som är tillsatt för att — för att använda herr Göranssons egna ord — rädda näringslivet och de mindre företagen.

Herr BERGLUND (fp) kort genmäle:

Herr talman! Herr Göransson påstod att folkpartiet var negativt inställt till bildandet av Investeringsbanken. Vi var tvärtom mycket positivt inställda till den men ville ha den utformad på annat sätt — mer parlamentariskt, så att man hade större insyn i den också från övriga partier.

Jag har inte på något sätt underkänt de personer som sitter i styrelsen för denna bank. I bankoutskottets utlåtande finns en förteckning över styrelsens ledamöter, och jag kan inte finna mer än möjligen en som representerar det fria näringslivet, men han är politiskt ansluten till det socialdemokratiska partiet. Här vill vi givetvis ha en annan ordning. Vad vi vill komma fram till i dag är det som vi satte som villkor när banken bildades: att vi skall få en parlamentarisk utredning om bankens fortsatta arbete. Det är inget nytt påhitt vi har kommit med utan ett fullföljande av de intentioner som vi hade vid bankens bildande.

Herr GÖRANSSON (s):

Herr talman! Skall hela sanningen fram om historieskrivningen så får man inte glömma bort att tala om vad som hände när frågan var uppe till avgörande och folkpartiet och centerpartiet hade att ta ställning till antingen ingen bank alls eller att gå på det socialdemokratiska förslaget. Vad gjorde mittenpartierna då? Jo, ingenting! De avstod från att rösta. Det bör också komma in i protokollet för att få historieskrivningen fullt klarlagd.

Nu säger herr Berglund att man inte var negativt inställd utan eftersträvade en större insyn. Vad var det för större insyn man eftersträvade? Var det att vi skall hålla våra möten på Gustav Adolfs torg och låta hela svenska folket delta i styrelsesammanträdena och säga ja eller nej till en investering någonstans i vårt avlånga land?

Jag vet inte om herrarna, och inte våra kvinnliga kolleger heller, känner till att det inte bara finns nio ordinarie ledamöter, utan också nio suppleanter, som deltar i sammanträdena och har möjlighet att i lika stor utsträckning som de ordinarie få den fullödiga information som krävs för att kunna ta ställning i de avgöranden som träffas.

Jag vill fråga: Vad är det för fel på Åke Nilsson, Metallindustriarbetarförbundets ordförande? Kan inte han anses som en god representant för löntagarna i vårt land? Kan inte det förtroende han har i Metall också få följa med honom i Investeringsbanken och göra det möjligt för dess hundratusentals medlemmar att känna med sig, att den som de har det största förtroendet för är inne i dessa cirklar, där man alltså inte kommer in med ett visst kapital, utan som en betrodd samhällsmedborgare och kanske framför allt i egenskap av en betrodd fackföreningsman.

Vad är det för fel på Arne Nilstein i TCO? Kan inte han anses vara representativ för tjänstemännen i vårt land? Och jag kan gå vidare och nämna Hjalmarson i Kooperativa förbundet, Håkansson i Lantbruksförbundet o. s. v. Från regeringens sida har man ju sett till vid utnämningen av befattningshavare vid banken, att man har fått människor som har gehör, förtroende och sympatier hos stora grupper av svenska folket. Kan man få någon bättre form av demokrati när vi inte kan göra på det andra sättet: låta hela svenska folket deltaga i dessa träffar?

Sedan säger herr Berglund: Ja, det finns ju en företagare också, men han

är politiskt ansluten till det socialdemokratiska partiet.

Det är ju förskräckligt att han är det! Om han nu är det, det har vi verkligen inte kontrollerat. Men skulle det vara förbjudet för dem som sitter i Handelsbankens styrelse att vara anslutna till ett visst parti? Är de inte det? Får de inte vara det enligt de statuter som man där arbetar efter?

Nej, herr Berglund, det har inte gällt att i första hand se till att det finns en klar partibok i fickan. Valet har gällt att få representanter som känner sitt ansvar och människor som vet att de har ett förtroende bakom sig. Det är bra mycket större och bra mycket viktigare än att komma in med ett visst eget kapital.

Herr BÖRJESSON i Glömminge (cp):

Herr talman! Jag måste säga att herr Göranssons historik, den är inte riktigt ärligt upplagd. Det gick ju till så vid voteringen om Investeringsbanken 1967 att socialdemokraterna röstade fram högerens förslag som motförslag till sitt eget och då lade mittenpartierna ned sina röster, för vårt förslag hade ju fallit. Var det inte så?

Det är väl gammal kutym här i riksdagen att man gör på det sättet. Jag tycker det är oriktigt av herr Göransson att framställa det så som han gjorde alldeles nyss.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Berglund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutsrottets hemställan i utskottets utlåtande nr 23, röstar

Näringslivets kapitalförsörjning m. m.

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Åkerlund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Berglund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 95 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 5

Näringslivets kapitalförsörjning m. m.

Föredrogs bankoutsrottets utlåtande nr 24, i anledning av motioner angående näringslivets kapitalförsörjning m. m.

Bankoutsrottet hade i sitt under nästföregående paragraf redovisade utlåtande, nr 23, behandlat vissa motioner såvitt de avsåge Sveriges investeringsbank AB. I förevarande utlåtande behandlades i ett sammanhang dels dessa motioner i övriga delar, dels ett antal andra motioner som likaledes innehölle förslag avseende näringslivets kapitalförsörjning. Bland de frågor som berördes vore utnyttjandet av allmänna pensionsfondens medel. Motioner angående återlån från allmänna pensionsfonden behandlade utskottet i ett särskilt utlåtande, nr 25, redovisat under nästföljande paragraf.

Ett flertal frågor inom det angivna ämnesområdet behandlades i de likaly-

Näringslivets kapitalförsörjning m. m.

dande motionerna I: 657 av herrar *Dahlén* och *Bengtson* samt II: 835 av herrar *Hedlund* och *Wedén*, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära, att en parlamentarisk utredning skyndsamt tillsattes för övervägande av möjligheterna att öka kapitaltillgången och underlätta näringslivets kapitalförsörjning i syfte att möjliggöra en snabbare ekonomisk tillväxt och standardhöjning i vårt land, samt att åt sagda utredning skulle uppdras att särskilt pröva bl. a.

åtgärder i syfte att stimulera det enskilda sparandet,

frågan om för den ekonomiska tillväxten nödvändig självfinansieringsgrad i näringslivet,

möjligheter att utforma kreditmarknaden på sätt som smidigare än nuvarande ordning kunde tillgodose näringslivets behov,

möjligheter att i ökad utsträckning föra medel från allmänna pensionsfonden till utnyttjande för investeringar i näringslivets uppbyggnad, samt

särskilda åtgärder i syfte att tillgodose de mindre företagens kapitalbehov.

Närbesläktade önskemål framfördes i de likalydande motionerna I: 182 av herr *Holmberg m. fl.* och II: 238 av herr *Bohman m. fl.*, vari bl. a. yrkades att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa att Kungl. Maj:t måtte

dels låta utreda de förutsättningar och former under vilka allmänna pensionsfondens medel i ökad utsträckning kunde kanaliseras genom de befintliga enskilda instituten till kreditmarknaden,

dels ock beakta vad i motionerna i övrigt anförts.

Frågan om utnyttjandet av allmänna pensionsfondens medel berördes vidare

dels i de likalydande motionerna I: 130 av herrar *Brundin* och *Lundberg* samt II: 204 av herr *Thylén m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en utredning om ändrade former för utlå-

ning från allmänna pensionsfonden, varvid särskilt borde beaktas möjligheterna att utnyttja banksystemet för en vidgad marknadsmässig användning av pensionsmedlen,

dels i de likalydande motionerna I: 74 av herr *Werner* och II: 64 av herr *Hermansson m. fl.*, vari bl. a. hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle begära en snabb översyn av allmänna pensionsfondens placeringsreglemente.

Den i de ovannämnda motionerna I: 657 och II: 835 berörda frågan om de mindre företagens kapitalförsörjning behandlades ytterligare

dels i de likalydande motionerna I: 666 av herr *Axel Kristiansson m. fl.* och II: 849 av herr *Sjönell m. fl.*, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag om inrättandet av ett emissionsinstitut, avsett att tillhandahålla riskvilligt kapital till mindre och medelstora företag, som icke själva hade tillgång till aktie- och obligationsmarknaden,

dels i de likalydande motionerna I: 667 av herr *Johan Olsson* och II: 846 av herr *Sjönell*, vari hemställdes att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om utredning och förslag i syfte att underlätta kapitalanskaffningen för mindre och medelstora företag och att därvid särskilt uppmärksammades familjeföretagens speciella problem bl. a. i samband med generationsskiften.

Utskottet hemställde,

A. att riksdagen måtte avslå följande motioner, nämligen

a) I: 657 och II: 835, såvitt nu var i fråga;

b) I: 182 och II: 238, såvitt nu var i fråga;

c) I: 130 och II: 204;

d) I: 666 och II: 849; samt

e) I: 667 och II: 846;

B. att riksdagen måtte avslå motionerna I: 74 och II: 64, såvitt nu var i fråga.

Reservation hade avgivits av herrar *Akerlund* (h), *Stefanson* (fp), *Mattsson* (cp), *Brundin* (h), *Regnéll* (h), *Berglund* (fp), *Börjesson* i Glömminge (cp) och *Löfgren* (fp), vilka ansett att utskottet under A. bort hemställa, att riksdagen måtte med bifall till följande motioner, nämligen

a) I: 657 och II: 835, såvitt nu var i fråga;

b) I: 182 och II: 238, såvitt nu var i fråga;

c) I: 130 och II: 204;

d) I: 666 och II: 849; samt

e) I: 667 och II: 846,

hos Kungl. Maj:t hemställa om skyndsamt parlamentarisk utredning av frågor rörande näringslivets kapitalförsörjning i enlighet med vad reservanterna anfört.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Jag skall försöka fatta mig kort.

Till grund för detta utlåtande ligger samma mittenpartimotion som i bankoutskottets föregående utlåtande behandlats med tonvikt på näringslivets kapitalförsörjning. Vi begär även i här förevarande avseende att den tidigare åsyftade utredningen skall ta upp frågor rörande näringslivets kapitalförsörjning ur de aspekter, som anförts i motionerna.

En viktig fråga som här särskilt skall poängteras är näringslivets självfinansiering. Denna har minskat kraftigt under 1960-talet och sjunkit till en nivå som är alltför låg med tanke på att ett alltmer ökat risktagande krävs av näringslivet, särskilt vid dess investeringar. Det får visserligen inte förbises — det har också framhållits — att en alltför stor självfinansiering å andra sidan kan leda till en viss tröghet i näringslivet, men under nuvarande förhållanden — och säkerligen på lång sikt — finns inte någon sådan risk, med de be-

Näringslivets kapitalförsörjning m. m.

gränsade möjligheter som står företagen till buds härvidlag.

En annan fråga som tas upp i motionerna är det enskilda sparandet. Motionärerna hävdar den meningen att detta sparande är en synnerligen viktig del av de resurser som bör ställas till näringslivets förfogande. Vi åsyftar ju alla att ge vårt näringsliv de resurser som kan göra det möjligt att i denna strukturomvandlingens tid följa med de ökande krav som ställs på näringslivet för att detta skall kunna bestå i den alltmer hårdnande konkurrensen både på hemmamarknaden och exportmarknaden.

En god avvägning mellan företagsparande eller självfinansiering och lånefinansiering är att förorda. Så sent som förra året framfördes en hel del synpunkter på denna sak, vilka dock inte vann riksdagens beaktande men som vi i ännu högre grad finner relevanta i år. Utvecklingen har med skyndsamma steg gått i sådan riktning, att den bekräftar riktigheten av den syn vi då hade på dessa frågor. Vi vågar därför återkomma med hänvisning till detta.

Utskottet anför också att dessa frågor redan prövats av riksdagen och menar att några nya argument inte framkommit, som skulle föranleda något nytt ställningstagande. Det kanske kan vara riktigt, men de argument som vi tidigare framfört är, som jag nyss sade, kanske mer relevanta i dag än för ett år sedan. Vad vi utom det anförda vill att den föreslagna utredningen skall söka komma till rätta med är möjligheter att utforma kreditmarknaden på sätt som smidigare än nuvarande ordning kan tillgodose näringslivets behov. Hit hör större möjligheter bland annat att söka öka allmänhetens sparande i aktier. Härtill behövs en omfattande emissionsverksamhet, inriktad på det enskilda sparandet. En fungerande sådan verksamhet kräver att den institutionella brist som rätt på den svenska

Näringslivets kapitalförsörjning m. m.

marknaden genom frånvaro av emissionsinstitut repareras. Det är speciellt för de mindre och medelstora företagen som ett institut av denna ordning skulle kunna underlätta och förbilliga nyemissioner. Kreditinstitututredningens förslag i detta avseende bör skyndsamt genomföras.

Vi talar också om en breddning av aktieägandet genom olika typer av vinstandelssystem, byggt på aktiefördelning, vilket bör studeras.

Ett önskemål som framkommer även i reservationen är att allmänna pensionsfondens resurser i framtiden i större utsträckning skall ställas till näringslivets förfogande och i andra former än för närvarande.

Aktiebolaget Industrikredits och Aktiebolaget Företagskredits verksamhet bör även bli föremål för utredning, och här förordas en ökning av aktiekapitalet för båda dessa kreditinstitut. Att för övrigt ange vägar för näringslivets kapitalförsörjning bör bli utredningens målsättning.

Herr talman! Med det sagda vill jag yrka bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

Herr LORENTZON (vpk):

Herr talman! Vänsterpartiet kommunisterna anser att om det skall kunna åstadkommas en omfördelning av inkomsterna till löntagarnas förmån, om demokrati skall kunna genomföras i företagen och om arbete och trygghet skall kunna säkras åt alla, behövs det en politik med socialism som riktpunkt. Det krävs genomgripande reformer, som förändrar nuvarande ägande- och maktförhållanden, att samhällsorganen under demokratisk kontroll skall bestämma investeringspolitiken, att AP-fonderna används för att bygga ut löntagarnas och samhällets inflytande över produktionen och kreditförsörjningen och att den offentliga sektorn utvidgas genom nya allmänägda företag.

Vårt parti har väckt ett motionspar,

nr 64 i denna kammare och nr 74 i medkammaren. Dessa motioner är avfattade utifrån ovannämnda grunduppfattning.

Bankoutskottet tar i sitt utlåtande nr 24 upp ett av yrkandena i dessa våra motioner, nämligen att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skall begära en snabb översyn av allmänna pensionsfondens placeringsreglemente.

I motiveringen för detta vårt yrkande anförs i motionen, att en av de åtgärder som erfordras för att möta den ökade struktur- och konjunkturarbetslösheten och säkra rätten till arbete och inkomsttrygghet är att den allmänna pensionsfonden användes för utbyggnad av industrier, grundade på modern teknik, och för att utöka samhällets och löntagarnas inflytande inom näringslivet. Utskottet avstyrker vårt yrkande med hänvisning till att det spörsmål som tas upp i motionen kommer att behandlas av en väntad utredning. Enligt utskottet fortskrider arbetet med att utforma direktiv för en dylik utredning.

Det är egentligen samma svar som utskottet gav på vår motion i samma fråga vid förra årets riksdag. Utskottet svarade då, att detta spörsmål torde komma att prövas av den stundande utredningen, varför inga åtgärder från riksdagens sida då var motiverade. Samma svar får vi alltså i år.

Ännu är ingen utredning tillsatt. I år kan dock utskottet meddela, att det inhämtat uppgifter om att arbetet för att utforma direktiv för en dylik utredning fortskrider.

Man kan bibringas uppfattningen, att det på ansvarigt håll inte handlats med det allvar som tiden egentligen kräver. Det privata näringslivets uppträdande under senare år visar klart och tydligt, att man från det hållet inte anser sig ha ansvar för arbetskraften. De omfattande avskedanden som ägt rum under senare år vid fusioner av företag, rationaliseringar och flyttning av företag till utlandet har inneburit betydande

svårigheter för många anställda. Samhället har här tvingats ingripa och i många fall agera som brandkår. Varken löntagarna eller samhället har tjänat på dessa avskedanden, men de kapitalistiska intressena har gjort det.

Samhället måste ta det fulla ansvaret när de kapitalistiska intressena vägrar, och vi menar därför att samhället i betydligt större utsträckning än hittills måste etablera egna företag som svarar för försörjningen och sysselsättningen. Til syvende og sidst måste ändå samhället ha ansvaret för människorna. Numera har också samhället möjligheter att genom utnyttjande av ATP-fonderna finansiera egen företagsamhet. Sakerligen skulle löntagarna, som själva äger dessa fonder, hälsa en dylik åtgärd med största tillfredsställelse.

Ett sådant handlande skulle också vara helt i linje med arbetarrörelsens efterkrigsprogram. I detta program förklarades det också på sin tid vara en huvuduppgift, att en samordning av den ekonomiska verksamheten till en planmässig hushållning sker, så att arbetskraft och materiella tillgångar stadigt utnyttjas för en effektiv produktion. Denna rekommenderade samordning kan givetvis inte komma till stånd med nuvarande privata ekonomiska maktkoncentration. Storfinansen är inte intresserad av en sådan samordning eller av att den sker under samhällets ledning. Enligt samma program är det viktigt att enskilda intressen underordnas samhällsintresset. Per Albin Hansson myntade en gång för rätt länge sedan parollen att »folkets väl går före storfinsansens». Jag skulle tro att Per Albin Hansson den gången för nu snart 30 år sedan med denna sin paroll menade, att storfinsansens makt måste brytas och att folkmajoriteten skulle bli den bestämmande och avgörande kraften på samhällslivets alla områden. Så har dock inte blivit fallet.

Den koncentrationsutredning som nu har lagts fram bekräftar att storfina-

Näringslivets kapitalförsörjning m. m.

ns maktställning är större än den varit någon gång tidigare och att det är »de 15 familjerna» som är de huvudsakliga ägarna av det svenska näringslivet och därför de bestämmande och de som utövar det verkliga inflytandet i vårt land. Koncentrationsutredningen bekräftar vad vår partiordförande C. H. Hermansson för flera år sedan avslöjade i sin bok »Monopolkapitalismen i Sverige». För läsarna av denna bok var alltså koncentrationsutredningens slutsatser ingen som helst nyhet.

Inför årets första maj plockas återigen fram Per Albin Hanssons gamla paroll om att folkets väl går före storfinsansens. Längre har vi inte kommit i det avseendet.

I dag står dock vårt land inför en betydligt större fara än vad den inhemska storfinsansen ensam kan utgöra för såväl näringslivet som folkets livsintressen. Utländska intressenter — framför allt nordamerikanska — håller som bäst på att köpa upp svenska företag i en omfattning som är synnerligen oroväckande. Svensk storfinsan, lierad med USA-imperialismen, utgör den verkligt stora faran.

Denna koncentration till Europa och Sverige har även uppmärksammats av tidningen Skånska Dagbladet som i en ledare häromdagen skrev bl. a. följande: »Frågan om den ekonomiska maktkoncentrationen tillhör nog de allvarligaste därför att koncentrationen ökar i allt snabbare takt. Man kan emellertid fråga, om regeringen är intresserad av att stoppa denna koncentration. I sammanhanget kan påpekas att Servan-Schreiber i sin nyligen utkomna bok 'Den amerikanska utmaningen' spår Europas undergång politiskt, ekonomiskt och kulturellt om amerikanska bolag fortsätter att köpa upp Europas industri. — — — De amerikanska Europabolagen sänder redan nu hem utdelningar, som uppgår till större belopp än de amerikanska investeringarna i Europa.»

Näringslivets kapitalförsörjning m. m.

Det är samma sak i Sverige, fortsätter Skånska Dagbladet. Nyligen meddelades att vår största skoindustri övertagits av ett kanadensiskt jättebolag. Ett amerikanskt storbolag har nyligen fått kontrollen över krom- och legeringsmarknaden i Sverige genom köp av svenska storföretag, något som har skett med regeringens goda minne. Samma tidning anser att denna form av ekonomisk maktkoncentration är betydligt farligare än den inhemska. Tidningen befarar slutligen, att denna koncentration kommer att stärka vänsterkrafterna men också att skapa oro i andra politiska läger med stora politiska slitningar såsom följd.

Klart är att dessa utländska bolag erhåller statliga pengar i vårt land i form av såväl direkt stöd som lån. Därutöver träder de svenska bankerna till för att klara den ytterligare finansieringen. De nordamerikanska bolagen etablerar alltså företag i vårt land och köper upp svenska företag med hjälp av svenska pengar. Dessa utländska ekonomiska intressenter gör givetvis detta därför att de anser det vara synnerligen lönsamt att driva företag i vårt land. De tycks därvidlag ha en helt annan uppfattning än Svenska arbetsgivareföreningen, som talar om att ett högt löneläge i Sverige orsakar dålig lönsamhet hos det privata näringslivet.

Dessa utländska företag kommer däremot lika litet som den svenska storfinsansen att garantera en hundraprocentig sysselsättning. Bakom deras ekonomiska engagemang i vårt land kan ligga mycket skumma intressen.

Det privata näringslivet har hittills varken haft viljan eller förmågan att säkra sysselsättningen och en fortsatt höjd levnadsstandard för vårt folk. Samhället har måst träda till och ta det hela och fulla ansvaret. Hur skall egentligen områden som Norrland och Kalmar län — för att här bara nämna några exempel — kunna utvecklas i gynnsam riktning, om inte samhället enga-

gerar sig där och etablerar egna industrier?

Exemplet från Oskarshamn är inte särskilt uppmuntrande. Där har staten sedan 1963 i olika omgångar och för olika åtgärder satsat över 75 miljoner kronor utan att sysselsättningen därmed har förbättrats i området. Det är klart att situationen skulle ha varit sämre utan dessa insatser. Däremot har storfinsansen genom LM Ericsson, Boliden och Scania-Vabis kunnat förbättra greppet över näringslivet i detta område. Men det har ändå varit staten som satsat pengarna.

Redan 1963 föreslog den kommunistiska gruppen i riksdagen statliga åtgärder för att klara sysselsättningen i Oskarshamn. Till årets riksdag har vi väckt en motion med yrkande om etablerande av en statlig industri i området. Den motionen förekommer inte i dagens handlingar, varför jag återkommer till den då motionen kommer på riksdagens bord.

Vidare har vi väckt en motion om statlig företagsamhet i Norrland och en annan om statliga företag i anslutning till gruvindustrin. Jag skall här inte uppehålla mig vid de motionerna, eftersom det blir tillfälle att återkomma till dem då de skall behandlas av riksdagen. Jag har i detta sammanhang endast velat referera till dem.

I de områden som dessa motioner behandlar har det privata näringslivet visat sin oförmåga att klara folkförsörjningen. De stadiga folkutflyttningarna, arbetslösheten, undersysselsättningen och den dolda arbetslösheten i norrlandslänen är minst sagt oroväckande och kan inte tolereras i ett samhälle där de som har regeringsmakten talar om att målsättningen är full sysselsättning. I Norrland toppar fortfarande Jämtland och Ångermanland listan över befolkningsutflyttningen. Ångermanland har exempelvis under det senaste året fortsatt kräftgången, och för det året redovisas en befolknings-

minskning med över 1 500 personer. I de områden det här gäller kan sysselsättning och trygghet icke garanteras utan statliga åtgärder i form av statliga industrier, som är grundade på modern teknik. I Norrland är exempelvis skogsindustrins tid som den dominerande basindustrin förbi, om inte en avancerad forskning kan skapa fram nya produkter med skogen som råvara. Detta är dock inte gjort i en hast.

Vad vi i vår motion yrkar är bl. a. en snabb översyn av allmänna pensionsfondens placeringsreglemente, så att AP-fonderna kan användas för etablerandet av statliga industrier. Vi är inte överens med de borgerliga reservanterna eller de borgerliga motionärerna om att reglementet för AP-fonderna skall ändras dithän, att det skall ges möjligheter för storfinansen att i ännu större utsträckning sko sig på dessa fonder.

Vad är det nämligen som i verkligheten händer? Jag vill i detta sammanhang hänvisa till den tabell för den allmänna pensionsfondens totala placeringar, som redovisas av utskottet i dess utlåtande på s. 8. Av denna redovisning framgår att bostadskrediterna, som år 1964 uppgick till över 3 miljarder kronor och då utgjorde 41,5 procent av allmänna pensionsfondens totala placeringar, stigit år från år för att 1967 vara uppe i över 8,5 miljarder kronor och 44,4 procent av fondens totala placeringar.

Då byggnadsmaterielindustrin nästan helt ligger i händerna på storfinansen, har denna här haft möjligheter att år efter år inhösta stora vinster tack vare AP-fonderna. Men de borgerliga tycks ännu inte vara nöjda. Vi i vänsterpartiet kommunisterna gör oss till talesmän för ett utbrett löntagarintresse då vi föreslår att AP-fonderna bör användas för att starta statliga företag och därmed bidra till att säkra sysselsättning och trygghet.

Om företagare i Sverige anser att det är förenligt med deras heder att flötta

Näringslivets kapitalförsörjning m. m. företagen till exempelvis Portugal för att på detta sätt göra ännu större profiter, avsäger sig allt ansvar för de anställda här hemma och övervältrar detta på samhället, måste samhället träda till. All erfarenhet visar att man inte kan lita på storfinansen. Vinstbegäret — profithungern — är för dem det avgörande. Varför inte ha samhällsägda företag?

Herr talman! Med stöd av vad jag anfört yrkar jag bifall till de likalydande motionerna I: 74 och II: 64 i den del som berörs i detta utskottsutlåtande.

Herr HAGNELL (s):

Herr talman! En hel del av de ämnen som skulle kunna diskuteras under denna punkt på föredragningslistan har debatterats i kammaren åtskilliga gånger förut. Detta framhåller vi också i vårt utlåtande. Ämnena har ju även diskuterats i dag under föregående punkt.

De frågor som togs upp av den ärade talare, som hade ordet före mig, anser jag att vi får återkomma till i slutet av maj när vi skall föra den ekonomiskpolitiska debatten på grundval av bankoutskottets utlåtande. Jag vill därför inte heller gå in på dessa frågor nu.

Det är inga nyheter som presenterats i de aktuella motionerna, utan motionerna är desamma som tidigare. Jag skall fördenskull kort och gott yrka bifall till utskottets förslag att någon allmän sammanfattande utredning inte skall sättas i gång på hela detta område. Vi anser alltså att det vore mycket olämpligt att göra en sådan utredning. Däremot är det ju inget fel att de borgerliga partierna tar upp dessa saker — de kunde kanske själva utforma förslagen i stället för att begära att en parlamentarisk utredning skall utarbeta deras partiprogram.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr förste vice talmannen gav pro-

Återlån från allmänna pensionsfonden

positioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Berglund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 24, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Åkerlund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom uppresning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Berglund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 105 ja och 93 nej, varjämte 1 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till motionerna I: 74 och II: 64 i motsvarande del; och biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 6

Återlån från allmänna pensionsfonden

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 25, i anledning av motioner angående

de återlån från allmänna pensionsfonden.

Frågan om ändrade regler för återlån ur allmänna pensionsfonden hade upptagits

dels i de likalydande motionerna I: 73 av herr *Karl-Erik Eriksson* och II: 108 av herr *Westberg m. fl.*, vari föreslogs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa om förslag till sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning att

1. arbetsgivare erhöles möjlighet att för återlån få utnyttja de ATP-avgifter, som inbetalats under loppet av de fem senast förflutna åren,

2. återlån finge ske upp till 75 % av inbetalda avgifter och

3. amorteringstiden för betalning av lånen utsträcktes till 20 år;

dels i de likalydande motionerna I: 185 av herr *Ottosson m. fl.* och II: 241 av herr *Nordgren m. fl.*, vari föreslogs att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle hemställa

1. att förslag till sådan ändring av reglementet för allmänna pensionsfondens förvaltning, att arbetsgivare erhöles möjlighet att för återlån få utnyttja de ATP-avgifter som inbetalats under loppet av de fem senast förflutna åren och att återlån skulle få ske upp till 75 % av inbetalda avgifter, snarast förelades riksdagen,

2. att en utredning rörande utsträckande av amorteringstidens längd för återlån till 20 år tillsattes.

Utskottet hemställde,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 73 och II: 108 samt I: 185 och II: 241 hos Kungl. Maj:t hemställa om förslag till ändring av reglementet angående allmänna pensionsfondens förvaltning i enlighet med vad utskottet angivit.

Reservation hade avgivits av herrar *Ståhle*, *Åke Larsson*, *Palm*, *Lundin*, *Franzén* i Motala, *Bengtsson* i Landskrona, *Ekström* i Iggesund och *Rask*

(alla s), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte avslå motionerna I: 73 och II: 108 samt I: 185 och II: 241.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BENGTTSSON i Landskrona (s):

Herr talman! I föreliggande utskottsutlåtande behandlas två motionspar i vilka båda krävs ändringar av reglerna för återlån ur allmänna pensionsfonden. Motionerna, som är nära nog identiska, har som synes utmynnat i att den borgerliga utskottshälften har kunnat ena sig om en gemensam skrivning, och med lottens hjälp har den borgerliga sidan kommit att svara för utskottsutlåtandet.

Utskottsmajoriteten anser att det inte i år är erforderligt att utreda frågan om återlånerättens utformning med hänsyn till aktualiserade förslag, utan man kräver kort och bestämt ändringar i enlighet med vad som angivits i utskottsskrivningen.

Man kräver således att återlånerätten skall få ackumuleras under fem år. Enligt nu gällande bestämmelser kan den som erlagt tilläggsavgift under föregående år få låna högst hälften av det erlagda avgiftsbeloppet under förutsättning att det har utgjort minst 1 000 kronor. Utskottsmajoriteten kräver att återlån får ske upp till 75 procent av inbetalda avgifter mot nu 50 procent och att amorteringstiden för återlån utsträcker till 20 år mot nu 10 år.

Vi har i vår reservation anført att vi från departementet har fått besked om att en utredning inom berörda ämnesområde förestår. Man håller som bäst på att utarbeta direktiv. Att i ett sådant läge genomföra dessa ändringar kan vi inte medverka till.

Vi reserverar vill bidra till att en utredning kommer till stånd för att undersöka hur dessa frågor kan lösas. Vi är dock inte beredda att tillstyrka att återlånerätten får ackumuleras under fem år utan att ha klart för oss vad

Återlån från allmänna pensionsfonden

detta kommer att innebära. Jag har en bestämd känsla av att förräntningen på ATP:s fondmedel skulle bli betydligt sämre än för närvarande, och det vill vi givetvis inte ta ansvar för.

En annan fråga som måste klarläggas är varifrån mera kapitalintensiva företag, som kanske inte har så många anställda och därför inte inbetalar så mycket till ATP, skall få erforderligt kapital till sina investeringar. Det är inte en gång för alla givet att de företag som inlevererar mest till ATP för sina anställda är de som från samhällets synpunkt i första hand bör tillföras investeringsmedel. Många nya företag etableras årligen, och även dessa måste naturligtvis tillföras kapital. Och en sak måste vi komma ihåg: det blir ju inte en enda krona mer som vårt näringsliv kan få låna genom att en vidgad återlånerätt införs.

Vad slutligen gäller återlånerättens utsträckning från 10 till 20 år måste jag deklarerat att jag är ytterst skeptisk på den punkten. Rätten till återlån är inte ovillkorlig — den prövas av vederbörande bank på vanliga grunder med hänsyn tagen till låntagarens kreditvärdighet. Någon annan bedömning kan inte få komma i fråga i fortsättningen heller. Att bevilja 20-åriga lån, såsom utskottsmajoriteten föreslår, skulle kanske innebära att investeringsobjektet vore utslitet eller omodernt långt före amorteringstidens utgång. En sådan ordning ter sig föga realistisk, och den vill vi inte medverka till.

Herr talman! Att följa utskottsmajoriteten i denna fråga skulle vara att ge sig ut på vidlyftigheter som kunde äventyra de anställdas pension på ålderdomen. Detta vill vi naturligtvis inte vara med om. Vi är beredda att låta utreda frågor som sammanhänger med återlånerätten, men att nu fatta beslut i enlighet med utskottsmajoritetens förslag kan vi omöjligt medverka till.

Herr talman! Med dessa ord ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Återlån från allmänna pensionsfonden

Herr REGNÉLL (h):

Herr talman! Jag skall börja med att instämma i vad herr Bengtsson i Landskrona sade på en punkt, nämligen att en ändring av utlåningsbestämmelserna för allmänna pensionsfonden inte skulle innebära att en enda krona ytterligare skulle komma att ställas till förfogande för låntagarna. — Det är så riktigt sagt; det är precis samma argumentering som vi har använt när vi har kritiserat Investeringsbanken. Vi har sagt att de miljoner som lånas ut via Investeringsbanken innebär att motsvarande kapital icke lånas ut via andra kreditkanaler. Det var således en helt riktig anmärkning, och den utgjorde en parallell mellan allmänna pensionsfonden och Investeringsbanken.

Den parallellen kan dras också i annat sammanhang och bidra till att göra diskussionen här mindre tidskrävande än vad den annars kanske blivit. Såväl allmänna pensionsfonden som Investeringsbanken är så konstruerade att de helt enkelt inte kan fungera som detaljister i kreditförmedling. Det är inte naturligt för dem att ha en mängd småkunder.

Vill man för allmänna pensionsfondens del undvika att dess pengar huvudsakligen går till de stora enheterna, kan man på tre olika sätt tänka sig att öka formatet på de transaktioner som går genom allmänna pensionsfonden. Det första sättet är att ackumulera kvalifikationsåren. Man skulle få lägga samman ett större antal år tillbaka i tiden än för närvarande. Redan detta resulterar i ett större samlat belopp. Ännu större blir det beloppet genom det andra sättet, att höja återlåneprocenten från för närvarande 50 till 75 procent av de inbetalda avgifterna. Det tredje sättet är att förlänga amorteringstiden, så att inte de belopp som en gång lämnats ut snabbt trappas ned.

Nu menar herr Bengtsson i Landskrona att detta är äventyrligheter som skulle sätta löntagarnas pengar i fara. Det är

väl ändå att utmåla svårigheter och bekymmer som knappast finns. För det första har man att minnas, att det förmedlande kreditinstitutet är betalnings-skyldigt gentemot fonderna. Skulle man i något fall råka ut för förlustbringande engagemang genom de föreslagna ändringarna torde det inte vara mera än vad miljardfonderna tål.

I fjol avvisades motioner i samma syfte genom hänvisning till att en utredning snabbt skulle komma till stånd. Den har ännu inte tillsatts, några direktiv har inte synts till, och det är därför naturligt för oss, som har den uppfattningen att man här skulle kunna hjälpa de mindre och medelstora företagen, att återkomma med samma synpunkter.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i detta sammanhang.

Herr WESTBERG (fp):

Herr talman! Jag delar herr Regnélls uppfattning i den här frågan och skulle kunna nöja mig med att instämma med honom. Men jag kan inte underlåta att uttrycka min förvåning över att utskottet inte har kunnat ena sig. Utskottsmajoriteten har följt en motion för vilken jag står som huvudmotionär, och jag är givetvis helt tillfredsställd med utskottets ställningstagande.

Det är ju inga märkvärdiga ting, såvitt jag kan bedöma, som motionärerna begär och som utskottet förordar. Det gäller en ackumulering av återlånerätten under fem år, höjning av återlåneprocenten till 75 och en förlängning av amorteringstiden till 20 år.

En sådan ändring av återlånebestämmelserna skulle enligt min mening få en mycket stor betydelse för de mindre och medelstora företagen, särskilt i tider av knapphet på kapital. Nuvarande bestämmelser är synnerligen otillfredsställande. För små och medelstora företag får återlånerätten en så begränsad omfattning att den inte fyller den uppgift som avsågs vid bestämmelsernas tillkomst.

Jag förutsätter nämligen att avsikten var att medverka till företagens kapitalförsörjning — det måste givetvis ha varit utgångspunkten när man införde dessa bestämmelser. Den begränsning som föreligger gör emellertid återlänerätten meningslös för en mycket stor grupp av företagare.

Låt mig ta ett enda exempel; jag väljer ett företag med tjugo anställda. Vi kan anta att medellönen är 20 000 kronor, vilket betyder att företaget har en lönekostnad på cirka 400 000 kronor per år. Det är inte något obetydligt belopp, och en sådan rörelse är betydelsefull för samhället — jag tror att den har betydelse till och med från lokaliseringssynpunkt. Kunde vi få företag av den storleksordningen i glesbygderna skulle det vara av mycket stort värde.

Vad händer då om denne företagare vill använda sin återlänerätt? Jo, han får rätt att återlåna cirka 12 000 kronor. Det är väl ganska klart för oss alla att ett sådant belopp insatt i en rörelse av den storlek som jag nämnde inte har någon avgörande betydelse, och det förvånar väl inte någon att vederbörande företagare drar sig för de besvär som han måste underkasta sig för att mot full bankgaranti få låna detta i sammanhanget lilla belopp. Man kan mycket väl förstå att summan av återlån ur tredje fonden måste bli liten. Finge däremot återlänerätten ackumuleras under fem år och procenttalet höjas till 75 skulle vederbörande i stället kunna återlåna cirka 90 000 kronor. Det skulle givetvis vara något helt annat; då skulle det bli ett belopp av verklig betydelse för företaget, och då skulle återlänerätten bli meningsfull. Finge därjämte amorteringstiden utsträckas till tjugo år vore det ytterligare en värdefull förbättring.

Jag vill med detta instämna i yrkandet om bifall till utskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets

Teknisk utredning av en inkomstpolitik

hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bengtsson i Landskrona begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 25, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herr Stähle m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne tvekan kunna råda angående omröstningens resultat, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 93 ja och 102 nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit reservationen av herr Stähle m. fl.

Ordet lämnades på begäran till

Herr GUSTAVSSON i Ängelholm (s), som yttrade:

Herr talman! Jag ber att få anmäla att jag röstade ja men hade för avsikt att rösta nej.

§ 7

Teknisk utredning av en inkomstpolitik

Föredrogs bankoutskottets utlåtande nr 26, i anledning av motioner om teknisk utredning av en inkomstpolitik.

Teknisk utredning av en inkomspolitik

I motionerna I: 671 av herrar *Åkerlund* och *Enarsson* och II: 833 av herr *Carlshamre* hemställdes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla om en teknisk utredning av en inkomspolitik i syfte att nå stabilitet i ekonomin och förbättring av sysselsättningen.

Utskottet hemställde, att riksdagen måtte avslå motionerna I: 671 och II: 833.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Åkerlund*, *Brundin* och *Regnéll* (samtliga h), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen måtte med bifall till motionerna I: 671 och II: 833 hos Kungl. Maj:t anhålla om en teknisk utredning av en inkomspolitik i syfte att nå stabilitet i ekonomin och förbättring av sysselsättningen;

2) av herrar *Stefanson* och *Löfgren* (båda fp), utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr **REGNÉLL** (h):

Herr talman! När jag anför några ord för att motivera reservationen under detta utlåtande gör jag det i fullt medvetande om att det rör sig om en mycket kontroversiell fråga. För att i någon mån dämpa motsättningarna vill jag understryka att motionärerna efterlyser en utredning. För säkerhets skull rubricerar de den som en »teknisk utredning» av en inkomspolitik. Själva har motionärerna inte på något sätt tagit ställning. Vad de anför är snarast sådant som ger anledning tro att utredningens resultat skulle bli ett avståndstagande från inkomspolitik.

Det är nu fjärde gången som motion väckts om utredning av inkomspolitik. Första gången skrev bankofullmäktige i sitt remissvar att »det möjligen med viss rätt kunde göras gällande, att en speciell, närmast teknisk utredning i sammanhanget kunde vara motiverad». Låt oss sammanställa det uttalandet med

bankofullmäktiges remissvar 1967: »De senaste årens utveckling i kostnads- och konkurrenshänseende har gjort de inkomspolitiska problemen än mer påträngande.»

Om det var riktigt att en utredning kunde sägas vara motiverad 1964 och att problemen sedan dess blivit mera påträngande, så kan man väl ha rätt att säga att en utredning i dag ter sig väl motiverad.

Varför motsätter man sig då tanken på en utredning? Svaret är att man anser att de praktiskt-politiska förutsättningarna saknas för att driva en inkomspolitik.

Den invändningen kan väl inte utan vidare accepteras. För det första måste man komma ihåg att inkomspolitik inte behöver vara imperativ, inte ett »här-efter rätten och packen eder», utan kan vara indikativ, rådgivande. Ju bekymmersammare läget är, desto större behov av rådgivning har vi onekligen.

Låt mig ta ett dagsfärskt exempel. Vi känner oss väl ganska rådvilla när vi under de senaste dagarna har läst i tidningarna om skillnaden i bedömning mellan olika parter i frågan om lönsamheten i verkstadsföretagen. Hade parterna tillsammans resonerat igenom sina sifferuppgifter med expertis från annat håll, hade man kunnat komma fram med ett besked, som allmänheten sedan kunnat ha nytta av.

Det är lätt att finna flera invändningar. Varken där inkomspolitiken bedrivits i sin indikativa, sin rådgivande form, vilket varit vanligast, eller i sin imperativa form, som man också haft exempel på, har framgångarna varit särskilt imponerande — det måste erkännas. Vad skall man här komma med för motargument? Kanske det argumentet att utvecklingen i länder utan inkomspolitik inte heller varit utan bekymmer. Den engelska kortsiktiga stop-and-go-politiken är ett exempel härpå. Det är också lätt att invända att inkomspolitiken räknar med grova schabloner, labo-

Teknisk utredning av en inkomstpolitik

rerar med utrymme för löneökningar, siffror för produktivitet utveckling och sådant som inte tar hänsyn till regionala och branschbetingade olikheter. Dessa kommer bort i hanteringen. Det blir fråga om grova generaliseringar, som inte ger rättvisa åt detaljerna och olikheterna.

På samma sätt skulle man kunna erinra om de väsentliga skillnader som föreligger mellan företag, som drivs i utlandskonkurrens, och företag, som inte är utsatta för utlandskonkurrens.

Herr talman! Jag har nu själv redovisat en rad svårigheter och problem — lätta nog att peka på men svåra att komma till rätta med. En rimlig slutsats bör väl vara att svårigheterna skall belysas, och detta bör ske innan problemen — för att tala med bankofullmäktige — blir än mer påträngande. Då kan det vara så dags. För egen del är jag inte alltid så entusiastisk för statliga utredningar. Intresseorganisationer och vetenskapsmän gör ofta utmärkta utredningar utan att staten behöver gripa in och utan att staten behöver satsa pengar i sammanhanget. Men just i fråga om inkomstpolitiken måste vägas in så mycket av politisk bedömning att det intressebetonade kommer till korta lika väl som det renodlat teoretiska.

Än en gång understryker jag att motionärerna på inget sätt rekommenderar att man skulle tillgripa inkomstpolitik. Vad de önskar är en kartläggning av förutsättningarna för en inkomstpolitik, tänkbar utformning av en sådan och hypotetiska konsekvenser. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till reservationen 1.

Herr EKSTRÖM i Iggesund (s):

Herr talman! Som bankoutskottets ärade ordförande framhöll har denna motion nu väckts för femte året i följd. Herr Regnéll betonade att han inte är särskilt entusiastisk för statliga utredningar, och eftersom arbetsmarknadens

parter regelmässigt har sagt nej till den begärda utredningen kanske herr Regnéll skulle kunna vara nöjd med det och inte påyrka att staten går in på dessa frågor.

De yrkanden som framställts i motionerna under årens lopp har varit något varierande. I fjol begärde motionärerna teknisk utredning av en inkomstpolitik i syfte att nå »inre och yttre stabilitet i ekonomin». I år har yrkandet blivit litet annorlunda; man har tagit bort det där om inre och yttre stabilitet och i stället lagt till att man vill åstadkomma en utredning i syfte att nå stabilitet i ekonomin och förbättring av selsättningen.

Det föreligger stora grundläggande svårigheter att etablera en effektiv inkomstpolitik, och jag skulle tro att även motionärerna är på det klara med det.

Samtidigt som motionärerna efterlyser åtgärder för att komma fram till en inkomstpolitik, har de under årens lopp betonat — och det med eftertryck — att egentliga förändrande ingrepp i det nuvarande systemet för inkomstavgöranden i samhället inte kan anses vara acceptabla. Statliga ingrepp i lönepolitiken bör inte komma i fråga. Det har med skärpa framhållits, även av bankofullmäktige.

Jag hyser den bestämda meningen att rundabordskonferenser och liknande åtgärder som här har påyrkats kan, så länge det nuvarande inkomstbildningssystemet skall lämnas intakt, på sin höjd leda till nya former för de försök till en opinionspåverkan på arbetsmarknadens parter som redan har gjorts men som man kan säga inte har lett till särskilt goda resultat.

Bankoutskottets majoritet har ej heller i år funnit skäl att tillstyrka motionerna utan hemställer att riksdagen måtte avslå desamma, och jag ber med detta korta anförande, herr talman, få yrka bifall till bankoutskottets hemställan.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Regnéll begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller bankoutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Åkerlund m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Därvid befanns, att flertalet av kammarens ledamöter röstat för ja-propositionen och att kammaren alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 8

Föredrogs vart för sig

bankoutskottets memorial nr 27, angående överlämnande till statsutskottet av vissa motioner;

andra lagutskottets utlåtande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till smittskyddslag, m. m., jämte i ämnet väckta motioner; och

tredje lagutskottets utlåtande nr 34, i anledning av motioner om höjning av maximihastigheten för fordon med släpvagn.

Kammaren biföll vad utskotten i nämnda memorial och utlåtanden hemställt.

§ 9

Visst kungörelseförfarande i mål om vattenförorening

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 36, i anledning av motioner angående dels visst kungörelseförfarande i mål om vattenförorening, dels viss utredning i mål angående vattenförorening.

Tredje lagutskottet hade behandlat två inom riksdagen väckta och till lagutskott hänvisade motioner, nr 421 i första kammaren av herr *Lidgard m. fl.* och nr 519 i andra kammaren av herr *Bengtson* i Solna m. fl.

I motionerna, som var likalydande, hemställdes

»att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om förslag till sådan ändring av kungörelseförfarandet för företag enligt 8 kap. vattenlagen, att kungörelser beträffande dylika företag skall införas även i allmänna tidningarna».

Utskottet hade vidare behandlat två till lagutskott hänvisade motioner, nr 696 i första kammaren av herr *Eskilsson* och nr 889 i andra kammaren av herrar *Hedin* och *Krönmark*.

Utskottet hemställde,

A. att motionerna I: 421 och II: 519 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd; samt

B. att motionerna I: 696 och II: 889 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade avgivits av herrar *Nyberg* (fp) och *Bengtson* i Solna (h), vilka ansett att utskottet under A. bort hemställa,

att riksdagen måtte i anledning av motionerna I: 421 och II: 519 i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att Kungl. Maj:t snarast förelade riksdagen förslag till sådan ändring i vattenlagen att ansökan, som rörde företag enligt 8 kap. nämnda lag, skulle kungöras i samma ordning som gällde för ansökan om tillstånd till byggnad i vatten.

Visst kungörelseförfarande i mål om vattenförorening

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Dagen började med boxning och nu går näst sista rondan, men jag kan försäkra att den skall bli kort. Till detta utlåtande nr 36 från tredje lagutskottet har herr Nyberg och jag fogat en reservation. Det handlar om kungörelseförfarande i mål om vattenförorening och ärenden om avloppsläpp.

Enligt vattenlagen har man i fråga om byggnad i vatten ett utförligt kungörelseförfarande. Kungörelse skall förutom i ortspresen införas i allmänna tidningarna. Med detta förstås Post- och Inrikes Tidningar, den s. k. Postgumman, som utgör ett samlande organ för alla officiella nyheter. Läser man den är man säker om att inte missa någonting.

I mål om vattenförorening skall enligt vattenlagen kungörelse ske bara i ortspresen. När det alltså är fråga om utsläpp av avlopp i mer eller mindre renad form är detta enligt vattenlagen enbart en lokal fråga, och detta gäller trots att det kan få konsekvenser för ett helt sjösystem som t. ex. Mälaren. Reservanterna anser att detta är helt otillfredsställande. Som i blyttbelysning får man då här klart för sig hur tiden har runnit förbi vattenlagen. Det är hög tid att företa en översyn av denna lag.

Nu hänvisar utskottet till den s. k. informationsutredningen, som har ett jättearbete framför sig att undersöka på vilka områden och i vilka situationer statsmakterna skall använda annonsering m. m. Men mål om vattenföroreningar anhängiggörs snart sagt varje dag nuförtiden, och det är av största vikt att sådana mål blir så allsidigt belysta som möjligt. Det nuvarande systemet innebär inga garantier härvidlag. Så har det också gått som det har gjorts på sina håll, och vi vill därför

att kungörelse skall ske i samma form som beträffande byggnad i vatten.

Reservationen har även ett annat syfte. Som bekant har det aviserats, att tillståndsgivning i avloppsfrågor skall äga rum i administrativ ordning i framtiden och utföras av naturvårdsverket. Vi reservanter vill däremot slå vakt om vattendomstolarna, som nu har dessa ärenden om hand. Detta förutsätter en vilja till modernisering av vattenlagen. En sådan har, herr talman, varit aktuell länge, och i förhoppning om att den nu skall komma till stånd ber jag att få yrka bifall till reservationen av herr Nyberg och mig.

Herr LEVIN (s):

Herr talman! Motionärerna har inte lyckats övertyga utskottet om att Post- och Inrikes Tidningar är en så pass spridd tidning att annonsering i den skulle vara värdefull. Inom utskottet har vi på ett par ledamöter när varit eniga om att annonseringen i ortspresen — vilken alltid sker — är betydligt mer effektiv när det gäller att till allmänhetens kännedom bringa ansökningar om att släppa ut avloppsvatten i vattendrag. Dessutom hänvisar utskottet till den utredning som redan pågår och till att denna utredning också har i uppdrag att pröva frågan om Post- och Inrikes Tidningars fortsatta funktion som annonsorgan.

Herr talman! Jag vill med detta korta anförande yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr BENGTON i Solna (h):

Herr talman! Utskottets ärade vice ordförande sätter sin lit till informationsutredningen. Men skall vi vänta på en lösning av hela problemkomplexet, får vi vänta i flera år. Herr Levin måste väl i alla fall hålla med om att den nuvarande ordningen är klart otillfredsställande. Reservanternas förslag är bättre. Kan Kungl. Maj:t fin-

Upplysningskampanj angående alkoholens skadeverkningar

na någonting som är ännu bättre, vill reservanterna inte motsätta sig detta.

Härmed var överläggningen slutad.

Mom. A

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen; och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Bengtson i Solna begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller tredje lagutskottets hemställan i mom. A) i utskottets utlåtande nr 36, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen av herrar Nyberg och Bengtson i Solna.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Bengtson i Solna begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 143 ja och 45 nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

Mom. B

Utskottets hemställan bifölls.

§ 10

Föredrogs tredje lagutskottets utlåtande nr 37, i anledning av motioner om

viss översyn av reglerna för hyresgästs rätt till skadestånd.

Utskottets hemställan bifölls.

§ 11**Upplysningskampanj angående alkoholens skadeverkningar**

Föredrogs allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 26, i anledning av motion om en upplysningskampanj angående alkoholens skadeverkningar.

I den till allmänna beredningsutskottet hänvisade motionen II: 546 av herrar *Berglund* och *Hamrin* i Jönköping hemställdes, att riksdagen hos Kungl. Maj:t måtte begära att en upplysningskampanj om alkoholens skadeverkningar snarast igångsattes enligt de riktlinjer som i motionen skisserats.

Utskottet hemställde, att motionen II: 546 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservationer hade avgivits

1) av herrar *Eric Gustaf Peterson*, *Kilsmo* och *Rimås* samt fru *Fränkel* (samtliga fp), vilka ansett att utskottet bort hemställa,

att riksdagen med bifall till motion II: 546 i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte begära att en upplysningskampanj om alkoholens skadeverkningar snarast igångsattes enligt de riktlinjer som i motionen skisserats;

2) av herr *Dickson* (h), utan angivet yrkande.

Utskottets hemställan föredrogs; och anförde därvid:

Herr RIMÅS (fp):

Herr talman! Den av herrar *Berglund* och *Hamrin* i Jönköping väckta motionen, II: 546, om en upplysningskampanj rörande alkoholens skadeverkningar är enligt min mening mycket berättigad. Alkoholmissbruket är alltså vårt största sociala problem, och det värsta är att det blir allvarigare

Upplysningskampanj angående alkoholens skadeverkningar

för varje år som går. Missbruket träng-
er också allt längre ned i åldrarna och
får en svårt nedbrytande effekt i ung-
domsgrupperna.

Vi talar ofta om narkotikaproblemet,
och visst finns det anledning att hysa
allvarliga bekymmer för det, men för-
denskull får vi inte glömma att alko-
holmissbruket alltså medför de stör-
sta skadeverkningarna och når ut i myc-
ket vidare kretsar än narkotika.

När riksdagen år 1954 beslutade om
en reformering av vår alkohollagstift-
ning framhölls undervisning och upp-
lysning som viktiga inslag i det nyk-
terhetsfrämjande arbetet. Alkoholpoli-
tiska utredningen, som nu pågår och
som fått yttra sig över herr Berglunds
och herr Hamrins motion, uttalar sig
kort och rakt på sak om detta avsnitt
i 1954 års beslut: »Denna verksamhet
har dock inte fått den omfattning som
avsågs.» Det kan nu efter 14 års för-
summelser vara dags att rätta till denna
brist.

Också utskottsmajoriteten hyser sam-
ma uppfattning och anför bl. a. följande:
»Ökade insatser från statens sida
får anses påkallade. Dessa bör främst
inriktas på en fortgående och systema-
tisk verksamhet — — —.» Jag ansluter
mig i alla delar till utskottets upp-
fattning men menar att man därutöver
bör göra en punktinsats i form av en
sådan speciell upplysningsdrive som
motionärerna har föreslagit.

Då jag vet att herr Berglund närmare
kommer att utveckla synpunkter på det-
ta ämne vill jag, herr talman, med des-
sa kortfattade motiveringar yrka bifall
till reservationen.

Herr BERGLUND (fp):

Herr talman! Jag hade haft för av-
sikt att vid behandlingen av förevaran-
de ärende hålla ett mycket långt anfö-
rande — detta motiveras i och för sig
av frågans vikt — men vid denna sena
timme på dygnet anser jag att jag icke

bör göra detta. Jag torde få återkomma
till denna stora och betydelsefulla frå-
ga i en interpellationsdebatt längre
fram, och därför skall jag spara det
till dess. Jag vill emellertid ge uttryck
för mitt beklagande av att inte fler av
utskottets ledamöter har kunnat biträda
denna motion. Det är saken verkligen
värd. Nu är jag tacksam mot dem som
gjort det. Jag hoppas dock verkligen
att riksdagen tar allvarligt på denna
fråga, inte minst när det gäller vår
ungdoms framtid och vår ungdoms al-
koholvanor.

Herr talman! Med dessa få ord ber
också jag att få yrka bifall till reser-
vationen 1 av herr Eric Gustaf Pe-
tersson m. fl.

I detta anförande instämde herrar
Rimmerfors (fp), *Westberg* (fp), *Ham-
rin* i Jönköping (fp), *Gustafsson* i Bor-
ås (fp) och *Eriksson* i Bäckmora (cp).

Herr SKOGLÖSA (cp):

Herr talman! Jag vill först slå fast
att utskottsmajoriteten säkerligen är
fullt medveten om vädan av alkohol-
missbruk och också om behovet av fö-
rebyggande åtgärder.

Orsaken till att motionen inte biträtts
är att alkoholpolitiska utredningen sys-
slar med dessa problem och att den i
sitt remissutlåtande framhållit att skol-
överstyrelsen hösten 1967 framlagt för-
slag angående läroplansöversyn. Utred-
ningens önskemål om en fastare för-
ankring av undervisningen i alkohol-
frågan har beaktats där.

Statens ungdomsråd har också be-
handlat denna fråga och kommer snart
att förelägga Kungl. Maj:t förslag. Al-
koholpolitiska utredningen väntas ock-
så lämna underlag för bedömning av
hur en utökad verksamhet i detta av-
seende bör utformas.

Detta är de motiv som legat till grund
för att utskottsmajoriteten inte velat bi-
träda motionen, och jag ber att få yrka
bifall till utskottets förslag.

Upplysningskampanj angående alkoholens skadeverkningar

Herr DICKSON (h):

Herr talman! Jag vet inte vilka som sitter i den alkoholpolitiska utredningen, men det är säkerligen utmärkta personer. Jag tror dock inte att de kan nå långt nog med sina förslag. Därför vill jag, i anslutning till flera andra förslag som jag har upptagit tiden med här i kammaren, säga att jag tror att det behövs ganska drastiska ingrepp för att vi skall få rätsida på detta problem, som ju är ganska nesligt.

Vi har genomlevt en period då det var fint att vara full — åtminstone på midsommarafton. Det gjorde ingenting om man föll under bordet vid en middag. Det har blivit bättre därvidlag, och det visar att det finns möjlighet att få till stånd en ändring. Men det är fortfarande en gloria kring detta medium — alkoholen — som väl ställt till med mer elände för mänskligheten än något annat.

Jag tror vi allesammans skulle kunna medverka till att få bort denna gloria och att peta ned avguden från piedestalen. Vi kunde ju börja med att inte lära utlänningar som kommer hit att som första svenska ord säga »skål». Det är också mycket annat som man skulle kunna tala om.

Riksdagens ledamöter skulle kunna ge ett verkligt stöd genom att själva helt och hållet avstå från alkohol. Det skulle väcka uppståndelse över hela jordklotet om så skedde. Men det kan jag inte och vill inte heller ställa något yrkande om. Den saken får var och en sköta efter sitt eget samvete.

Nu är det möjligt, herr talman, att jag har begått ett stort taktiskt misstag genom att inte stryka mig från talarlistan. Herr Ingemund Bengtsson, som efter vad jag förstår är en mycket inflytelserik man inom sin grupp — eller i varje fall inom vissa delar av den — kom fram till mig och frågade om jag skulle tala länge. Jag svarade nej.

Han svarade då: Ju kortare du talar

desto mindre skall vi supa. Och mer än detta blev inte sagt. Men hade jag fortsatt och fått en formulerad överenskommelse och sedan strukit mig, hade det måhända betytt att herr Bengtsson hade svarat för sin grupp att det inte skulle bli något supande mer på det hållet.

Som herr talmannen förstår har jag ingen möjlighet att formulera något yrkande på vad jag nu har anfört till kammarens protokoll.

Härmed var överläggningen slutad.

Herr förste vice talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på bifall till reservationen 1); och fann herr förste vice talmannen den förra propositionen vara med övervägande ja besvarad. Herr Berglund begärde emellertid votering, i anledning varav efter given varsel följande voteringsproposition upplästes och godkändes:

Den, som vill, att kammaren bifaller allmänna beredningsutskottets hemställan i utskottets utlåtande nr 26, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren bifallit reservationen 1) av herr Eric Gustaf Petersson m. fl.

Sedan kammarens ledamöter härefter intagit sina platser och voteringspropositionen blivit ännu en gång uppläst, verkställdes omröstning genom upprensning. Herr förste vice talmannen tillkännagav, att han funne flertalet av kammarens ledamöter ha röstat för ja-propositionen. Herr Berglund begärde emellertid rösträkning, varför votering medelst omröstningsapparat verkställdes. Därvid avgavs 132 ja och 45 nej, varjämte 7 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Kammaren hade alltså bifallit utskottets hemställan.

§ 12

Föredrogs vart efter annat allmänna beredningsutskottets utlåtanden:

nr 27, i anledning av motioner om förbättrade ekonomiska villkor för diabetiker, samt

nr 28, i anledning av motion om hälso- och sjukvård utomlands för svenska medborgare.

Kammaren biföll vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt.

§ 13

Till bordläggning anmäldes statsutskottets utlåtanden:

nr 64, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning angående anslag för budgetåret 1968/69 till bidrag till erkända arbetslöshetskassor samt Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt stöd åt äldre arbetslösa m. m., i vad den hänvisats till statsutskottet, jämte motioner,

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser vissa allmänna frågor,

nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom utrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 69, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 70, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad

avser utgifter inom kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 71, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 72, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom utbildningsdepartementets verksamhetsområde,

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 74, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående allmän beredskapsstat för budgetåret 1968/69 i vad avser utgifter inom inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 75, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 76, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser kommunikationsdepartementets verksamhetsområde,

nr 77, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 78, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser utbildningsdepartementets verksamhetsområde,

nr 79, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad avser inrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 80, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter på tilläggsstat II till riksstaten för

budgetåret 1967/68 i vad avser staten för statens allmänna fastighetsfond,

nr 81, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för budgetåret 1968/69 till byggnadsarbeten samt inredning och utrustning av lokaler vid universitet, högskolor m. m., och

nr 82, i anledning av motioner om propagandakampanj för avsättning av svenska produkter på den svenska marknaden;

bevillningsutskottets betänkande nr 36, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., jämte motioner, såvitt propositionen och motionerna hänvisats till bevillningsutskottet;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 26, i anledning av motioner om en allmän arbetslöshetsförsäkring m. m.,

nr 27, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående särskilt stöd åt äldre arbetslösa m. m., såvitt propositionen hänvisats till lagutskott, dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändring i förordningen den 14 december 1956 (nr 629) om erkända arbetslöshetskassor, m. m., dels ock i ämnet väckta motioner,

nr 28, i anledning av motioner om pension till äldre friställd arbetskraft m. m.,

nr 29, i anledning av motioner om sänkt pensionsålder,

nr 30, i anledning av motioner angående ändring av den s. k. 21-årsregeln i studiehjälpsreglementet,

nr 31, i anledning av motioner om ersättningen från den allmänna försäkringen för resekostnader i samband med sjukvård, och

nr 32, i anledning av motioner om kostnadsfritt tillhandahållande av vissa läkemedel;

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 20, i anledning av motioner rörande ersättning till skogsägare på grund av storm- och snöskador,

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 19 § kommunalskattelagen den 28 september 1928 (nr 370), m. m., såvitt avser anslag till kompensation för bensinskatt till rennaringen, och

nr 22, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag till byamännen i Vitsaniemi by för bestridande av rättegångskostnad jämte motioner; samt

allmänna beredningsutskottets utlåtande nr 29, i anledning av motioner angående polisnämndernas arbetsförhållanden samt angående tillståndsgivningen beträffande demonstrationer.

§ 14

Anmälde motionen nr 1197, av herr *Andersson* i Örebro, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 103, angående effektivisering och samordning av statens skogsföretag, m. m.

Denna motion bordlades.

§ 15

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökningar:

Till Riksdagens andra kammare

Härmed anhåller jag om ledighet från riksdagsarbetet den 25 och 26 april för att delta i Europarådets presidiummöte i Paris.

Stockholm den 24 april 1968

Sven Gustafson

Till Riksdagens andra kammare

Anhåller härmed om ledighet från riksdagsarbetet fr. o. m. den 27 t. o. m. 31 maj 1968 på grund av utrikes resa.

Stockholm den 24 april 1968

Erik Larsson

Kammaren biföll dessa ansökningar.

§ 16

Meddelande om enkla frågor

Meddelades, att herr talmannen tillställts två enkla frågor, nämligen av:

herr *Söderström* (h), till herr statsrådet och chefen för utbildningsdepartementet angående komplettering av ämnet biologi med hälsolära vid lärarhögskolorna, och

herr *Lindberg* (cp), till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet angående tillämpningen vid statliga företag av rätten att avskeda personal.

§ 17

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 2.08 på natten.

In fidem

Sune K. Johansson
